

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Büntetőjogi Tanszék

Balogh Ágnes – Bozsánovics Loretta – Kovács Eszter Dóra – Szabó András

A gyermek- és fiatalkorúak a büntetőeljárásban
JEGYZET

A jegyzet az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programok keretében valósult meg

Pécs, 2017.

ELŐSZÓ

Az Igazságügyi Minisztérium „*A jogászképzés színvonalának emelését célzó programok*” keretében megvalósuló „Oktatásfejlesztési, kutatástámogatási” program pályázati felhívására 2016-ban pályázatot nyújtottunk be és nyertünk „A gyermek- és fiatalkorúak a büntetőeljárásban” címmel.

A pályázati munkában a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának három hallgatója: Bozsánovics Loretta, Kovács Eszter Dóra és Szabó András vett részt, akiknek tevékenységét dr. Balogh Ágnes egyetemi docens fogta össze. E pályázat globális célja az volt, hogy oktatásfejlesztéssel, kutatások támogatásával segítséget nyújtson egyfelől korszerű tananyag összeállításában, másfelől az is, hogy ennek elkészítése során nem csak oktató, hanem hallgatók is vállaljanak munkát.

A kutató munka eredményeként készült el – többek között – jelen tananyag, amely a gyermek- és fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályokat átfogóan mutatja be.

A jegyzet részletes történeti elemzést tartalmaz a fiatalkorúak büntetőjogának fejlődéséről, amelynek alapvető célja az, hogy a hatályos szabályozáshoz vezető út áttekintésével, a fejlődés tendenciáinak felvázolásával segítse annak megértését, hiszen a múlt tapasztalataiból táplálkozó gyakorlatok erősen beágyazottak napjaink jogalkotásába és jogalkalmazásába. Tekintettel arra, hogy a tananyag elsősorban általános részi kérdésekkel foglalkozik, az életkor jelentőségének bemutatásán túlmenően különös hangsúlyt fektettünk a szankciórendszer vizsgálatára, ugyanakkor a téma megértéséhez szükséges mértékben, érintőlegesen foglalkozunk a fiatalkorúakkal kapcsolatos eljárási és végrehajtási szabályokkal is. Figyelemmel arra, hogy a pályázati időszak alatt folytak az új büntetőeljárási kódex kodifikációs munkálatai, a tananyag a hatályos Be. rendelkezéseit ismerteti, de utal az új törvény megoldásaira is.

A tananyagban helyet kapott egy nemzetközi kitekintés, amely röviden összefoglalja azokat a legfontosabb ENSZ dokumentumokat és az Európa Unió Tanácsának ajánlásait, amelyek a gyermekkorúakkal foglalkoznak. Szerepel benne a bírósági szervezet egyik fő céljaként megteremteni kívánt gyermekbarát igazságszolgáltatás alapjainak bemutatása, amely inkább eljárásjogi vonatkozású témakör. A statisztikai adatok a témakör jobb megértését, az összefüggések felismerését hivatottak szolgálni.

Munkánk során empirikus kutatást is folytattunk, melynek fő célja a gyermek- és fiatalkorúakra vonatkozó szabályok gyakorlati érvényesülésének vizsgálata volt. E körben különös jelentősége volt annak, hogy olyan ügyeket vizsgáljunk, amelyekben a Btk. gyermekkorúakra vonatkozó új szabályainak alkalmazására került sor.

Különösen fontosnak tartjuk a tananyaghoz mellékként fűzött anonimizált dokumentumok (környezettanulmány, szakértői vélemények) közzétételét, mert az ezekhez való hozzáférés a hallgatók számára egyébként erősen korlátozott, ugyanakkor a téma iránt érdeklődőknek új, számukra eddig talán ismeretlen információkat tartalmaz.

Kiemelendő, hogy az elkészített tananyaghoz olyan széles körű irodalomjegyzéket állítottunk össze, amely jó alap lehet a további kutatásokhoz, így a munkánk a tudományos továbbképzésben is hasznos lehet.

Pécs, 2017. július 16.

a Szerzők

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	1
I. A GYERMEK- ÉS FIATALKORÚAKRA VONATKOZÓ BÜNTETŐ ANYAGI JOGI SZABÁLYOK	3
1. Az életkor jelentősége a büntetőjogban	3
1.1. A tradicionális magyar jog	3
1.2. A Csemegi-kódex	4
1.3. Az I. Büntetőnovella.....	8
1.4. A második világháború után	10
1.5. A hatályos szabályozás.....	13
2. A fiatalok büntetőjogának fogalma és kialakulása.....	18
2.1. A Csemegi-kódex fiatalokra vonatkozó büntetési rendszere	20
2.2. Az I. Büntetőnovella szankciórendszere	23
2.3. Az első büntetőnovella értékelése	30
2.4. Az 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről	32
2.5. Az 1961. évi Btk.	38
2.6. Az 1978. évi IV. törvény	47
3. A fiatalokra vonatkozó rendelkezések a 2012. évi C. törvényben	55
3.1. A fiatal fogalma	55
3.2. A büntetés és az intézkedés célja	56
3.3. A szabadságvesztés.....	60
3.4. Az elzárás	62
3.5. A közérdekű munka	62
3.6. A pénzbüntetés.....	63
3.7. A próbára bocsátás	65
3.8. A pártfogó felügyelet.....	66
3.9. A javítóintézeti nevelés.....	67
3.10. Az ideiglenes elbocsátás	69
II. A FIATALKORÚAK ELLENI BÜNTETŐELJÁRÁS	72
1. Általános rendelkezések.....	72
2. Az eljárás alanyai	75
2.1. A bíróság	75
2.2. Az ügyész.....	76

2.3. A védő	77
2.4. A törvényes képviselő	77
2.5. Az eseti gyám	78
3. A bizonyítási eszközök	79
4. Az előzetes letartóztatás	86
5. A vádemelés elhalasztása és közvetítői eljárás	87
6. A tárgyalás	88
7. A 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.....	89
III. A GYERMEK-ÉS FIATALKORÚAK BÜNTETŐJOGÁVAL KAPCSOLATOS FONTOSABB NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOK	93
1. ENSZ-dokumentumok	93
1.1. A Gyermekek Jogairól szóló 1989-ben született New York-i Egyezmény	94
1.2. A Pekingi Szabályok	96
1.3. A Havannai Szabályok	97
1.4. Rijádi iránymutatások	98
1.5. A Tokiói Szabályok	98
2. Európai Unió ajánlások	99
2.1. R. 20. Számú ajánlás (1987)	99
2.2 A Gyermekek Jogainak Gyakorlásáról szóló Európai Egyezmény (1996).....	100
2.3. R. 20. számú Európa Tanács ajánlás (2003)	101
2.4. 2006/C Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye.....	101
2.5 Határozat a Gyermekbarát igazságszolgáltatásról (2007)	102
2.6. Európai Unió Gyermekjogi Ütemterve (2011)	102
2.7. Európa Tanács Gyermekjogi Stratégiája (2012-2015)	103
IV. A GYERMEKBARÁT IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS	104
1. A gyermekbarát igazságszolgáltatás előzményei	104
2. A gyermekbarát igazságszolgáltatás koncepciójának bemutatása	105
3. A gyermekbarát igazságszolgáltatás alapelveinek bemutatása	105
4. A koncepcióval kapcsolatos észrevételek, kritikák.....	108
5. A koncepció megvalósulása a hazai igazságszolgáltatási gyakorlatban	109
5.1. A Gyermekbarát Igazságszolgáltatás Munkacsoport.....	109
5.2. A bírósági meghallgató szobák	111
5.3. A „Nyitott Bíróság” program.....	113

I. A GYERMEK- ÉS FIATALKORÚAKRA VONATKOZÓ BÜNTETŐ ANYAGI JOGI SZABÁLYOK

1. Az életkor jelentősége a büntetőjogban

A büntethetőség alsó életkori határának meghatározása örökzöld, vissza-visszatérő témája a büntetőjog-tudománynak. Sokáig úgy tűnt, hogy az 1961-ben meghatározott 14 év marad a végleges szabályozás, azonban a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) új rendelkezései ismét felpezsdítették a gyermekkor körüli tudományos vitát.

A büntető törvénykönyvekben a büntetőjogi felelősség alsó életkori határának meghatározása kétféle módon történhet. Az egyik megoldás, amikor a jogalkotó egy konkrét életkort meghatározásával törvényi vélelmet állít fel, mellyel kijelöli azt a kort, amelynek elérésével álláspontja szerint a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges értelmi, erkölcsi fejlettség bekövetkezik. A törvényi vélelem egy vonatkozásban megdönthetetlen, aki a törvényben megjelölt kor nem töltötte be, semmilyen körülmények között nem vonható büntetőjogi felelősségre. Ilyen esetben csak más pl. államigazgatási eljárásra kerülhet sor. A törvényi vélelem azonban a másik vonatkozásban megdönthető, a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges törvényben megjelölt életkort elért személyről is kiderülhet az eljárás során, hogy kóros elmeállapotú és ebben az esetben nem büntethető.

A másik megoldás szerint az életkori határ meghatározásán túlmenően a törvény az adott személy értelmi, erkölcsi fejlettségének a vizsgálatát (ítélőképesség, belátási képesség) kívánja meg a büntetőjogi felelősségre vonáshoz. Ez – a szabályozástól függően – vonatkozhat valamennyi bűncselekményre, vagy csak a törvényben megjelölt bizonyos bűncselekményekre. Hazai jogunkban mindkét megoldásra találunk példát.

1.1. A tradicionális magyar jog

A kodifikáció előtti magyar jogban az eljáró bíróságok rendszeresen foglalkoztak az életkor szerepével, és a XVII-XVIII. században már érzékelték a felelősség és az életkor szerves kapcsolatát, a rögzített korhatárt azonban nem tudták értelmezni. Nem létezett ugyanis egységesnek mondható irányelv, amely egy bizonyos életkort összefüggésbe hozott volna a felelősség mértékével. Az életkor jogi relevanciájáról a Tripartitum anélkül rendelkezett, hogy

megindokolta volna a szokásos korhatárok megválasztását. „Tényként közölte az eltérő jogképességet jelölő korhatárok létét, és ezzel évszázadokra meghatározta az erről történő gondolkodást.”¹

A Hármaskönyv különbséget tett teljes korú és nem teljes korúak között. A teljes korúság a férfiaknál a 24, a nőknél a 16 évet jelentette. A nem teljes korúak lehettek törvényes korúak, azaz 12 éven felüliek vagy nem teljes korúak (gyermekkorúak) tehát 12 év alattiak.² Az életkor illetően meghatározása magánjogi jellegűnek tűnik, elsősorban vagyoni és kapcsolódó perjogi kérdésként került a jogkönyvbe. Ki kell emelni azonban, hogy a feudális-rendi jog nem gondolkodott jogágakban, így a vagyoni vitákhoz kötött korértelmezés felbukkant a büntetőjogban is. Ugyanakkor nem elhanyagolható körülmény, hogy a rendi joggyakorlatban az életkor bírói alkalmazásának jelentős akadályát képezte az életkor megállapításához szükséges nyilvántartások hiánya.³

A büntetőjogi praxis és a kodifikációs kísérletek – így az 1795. évi tervezet, valamint az 1843-as törvényjavaslat – világos álláspontot foglalt el a gyermekek és fiatalok kérdésében, „egyértelmű intézménycsomagot hagyva hátra a későbbi kodifikátornak. A gyermekkor határát a magyar praxis és a törvénytervezetek a reformkorban a 12. évben vonták meg. Az 1843. évi reformmunkálatok folyamán kialakított konszenzus szerint a fiatalkorúság a tizenkettedik és tizennyolcadik életév közötti időtartamra tehető. A gyakorlatban a 12 év alatti gyermeket általában nem büntették, a kodifikációs tervezetek teljesen kivették a büntetés alól. E törekvés indoka a beszámításhoz szükséges belátási képesség általánosan elfogadott hiánya. A fiatalkorú már büntethető, hiszen a feltevés az, hogy képes belátni tettei következményeit, mégis a javíthatóságára és a feltehető nevelési hiányosságára tekintettel enyhítő körülményként tartották számon ezt az életkort.”⁴

1.2. A Csemegi-kódex

¹ Mezey Barna: A kor kérdése a magyar büntetőjog történetében. A fiatalkorú bűnelkövetők történetéhez. Rendészeti Szemle 2008. /7-8. szám 20. o.

² A „törvényes kormegnevezés abból ered, hogy az ilyenek már másokkal szemben perbe szállhattak, és pert indíthattak, vagyis „törvényt állhattak.” in: Mezey Barna: im. 21. o.

³ Mezey Barna: uo. és köv. o.

⁴ Mezey Barna: im. 25. o.

Az első magyar büntetőtörvény a gyermekkort beszámítást⁵ kizáró oknak tekintette. A Csemegi-kódex 83. §-a értelmében⁶ nem lehetett felelősségre vonni azt, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik évét még nem töltötte be. Az indokolás szerint „a gyermek nem bír azon képességgel, hogy tettei felismerés és a szabad akarat által elhatározott cselekményeknek vétethessenek”. A bűnelkövető gyermekekkel szemben a törvény semmilyen intézkedést nem tett lehetővé.

Ugyancsak nem volt büntethető az, aki a cselekmény elkövetésekor a tizenkettedik évét már betöltötte, de a tizenhatodikat még nem, abban az esetben, ha nem bírt a bűnösségének felismeréséhez szükséges belátással.⁷ A bíróság feladata volt, hogy megvizsgálja, hogy az eljárás alá vont gyermek rendelkezett-e a szükséges belátással, vagy sem. Aki e belátással nem rendelkezett, azt nem lehetett megbüntetni, viszont lehetőség volt arra, hogy húszéves koráig javítóintézetben⁸ helyezték el.

A belátási képességgel rendelkező elkövetőkkel szemben sor kerülhetett büntetőjogi szankciók alkalmazására, a törvény azonban felelősségre vonásuk esetére a felnőttekre megállapítottnál lényegesen alacsonyabb büntetést helyezett kilátásba. Az életkori határok meghatározásánál a kódex – a miniszteri indokolás szerint – egyrészt az 1843. évi büntető törvényjavaslatra, valamint az északnémet büntető törvénykönyv tervezetének előkészítése során folytatott vitára támaszkodott. A tizenhatodik életév kapcsán utal továbbá a polgári jog szabályaira, mely az ilyen korú „személyt saját ügyei vezetésére képtelennek nyilvánítja.” Mai napig ható érvénye van annak a megállapításnak, mely szerint „teljes belátással még a 16 éves ifju sem bírhat, mert az ész nem uralkodik még a túlnyomólag érzéki élet fölött.”

⁵ A korabeli szakirodalom szerint a beszámítás „a felelősség elvének tényleges alkalmazása az egyes felmerült esetekben a bíró által, vagyis a cselekmény beszámítása a cselekvő (büntettes) terhére. A beszámítás e szerint megában foglalja a tettes által elkövetett büntetendő cselekmény (a tett beszámítása), és a cselekmény elkövetéséért való büntetőjogi felelősség megállapítását.” A beszámítás általános feltételei: a büntetendő cselekmény; a beszámítási képesség; a beszámítást kizáró ok hiánya; a bűnvádi eljárás megindítását kizáró ok hiánya. in.: Finkey Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve. Grill Károly Kiadóvállalata, Budapest, 1909. 151. és köv. o.

⁶ 83. § A ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta: bűnvád alá nem vonható.

⁷ 84. § A ki akkor, midőn a büntett vagy vétséget elkövette, életkorának 12-ik évét már túlhaladta, de tizenhatodik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírt, azon cselekményekért büntetés alá nem vehető.

Az ilyen kiskoru azonban javító-intézetbe való elhelyezésre ítélhetetik, de abban életkora huszadik évén túl nem tartathatik.

⁸ Az indoklás szerint: „a szükséges belátással nem bíró, de megromlott hajlamu ifjunak nevelésre, javításra van szüksége. Az állam átveszi a funkciót, melyet a szülők nem voltak képesek teljesíteni. Íz állam nem bünteti ugyan a belátással nem bíró rosszindulatu ifjut: hanem neveli és javítja azt. Ez az intézkedés értelme.”

A XIX. századi büntető törvénykönyvek a „tettbüntetőjoghoz” kapcsolódó megtorlási elmélet hatása alatt nem sokat törődtek a gyermek- és fiatalok bűnelkövetőkkel. Úttörő lépést tett e téren a francia Code Pénal, mely a 16 évesnél fiatalabbakra nézve esetenként a bíróra bízta annak vizsgálatát, hogy rendelkezett-e a fiatalok „a cselekmény bűnösségének felismerésére szükséges belátási képességgel (discernement).”⁹

Ennek megfelelően a Csemegi-kódex is két korosztályt különböztetett meg: a gyermekkort, amely a tizenkettedik életév betöltéséig tart és feltétel nélkül kizárja a beszámítást (büntetőjogi immunitás kora), valamint a serdülőkort, amely a tizenkettedik életévtől a tizenhatodik életévig tartott (feltételes mentesség kora).¹⁰ Ez utóbbi esetben a belátási képesség meglététől függött a felelősségre vonás.

A büntetőjogi immunitás határának megvonása vitathatatlan érdeme a Csemegi-kódexnek, hiszen ez nem minden külföldi törvényben került megállapításra, így például a fent említett Code Pénal-ban sem.

A kódex a beszámítás fogalmát nem definiálta, az indoklás azonban ad erre vonatkozó meghatározást, mely szerint „a beszámítás alatt a tettesnek felelőssé tétele értetik. A beszámítás egyértelmű a bűnösséggel, úgy, hogy midőn az mondatik ki, hogy valamely tett valakinek beszámítható; ezzel az van kimondva, hogy azon személy a kérdéses cselekmény elkövetésében bűnös.”¹¹ Az indeterminizmus talaján állva megállapítja továbbá, hogy az elhatározás szabadsága képezi a beszámítás első és általános feltételét. Látható tehát, hogy a kódex a felelősség, a beszámítás, és a bűnösség fogalma között nem tesz különbséget, és az egyén felelősségét a választás szabadságára alapozza.

A Csemegi-kódex értékelése során nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a társadalmi környezetet, amelyben megalkotásra került. A hosszú ideig uralkodó kollektív felelősséget váltotta fel a klasszikus iskola tanai alapján az egyéni felelősség, mely csak az akaratszabadság elvére épülhetett. ehhez pedig az elkövetett tett súlyához igazodó, tetтарыos büntetés kiszabása kapcsolódott. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a klasszikus iskola legnagyobb érdeme, hogy egyértelmű rendszerbe foglalta a büntetőjogot és ez a korábbi viszonyokhoz képest feltétlen előrelépést jelentett a büntetőjog történetében. Ennek

⁹ Balogh Jenő: *Fiatalkorúak és büntetőjog*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, Budapest, 1909. 117. o.

¹⁰ Lengyel Aurél. in.: *Magyar Jogi Lexikon V. kötet*. szerk.: Márkus Dezső, Bp., Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság 1904. 10. és köv. o.

¹¹ Löw Tobías: *A magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről és teljes anyaggyűjteménye I. Csemegi-kódex*. Budapest, 1880. 501. o.

ismeretében kell értékelni az 1878. évi büntető törvénykönyvet is. A reformtörekvések – a természet-és társadalomtudományok fejlődése révén – mintegy három évtized múlva érték el kitűzött céljukat.

A Csemegi-kódex megalkotását követő évtizedekben számos kritika fogalmazódott meg a törvény egyes rendelkezéseit – így a gyermekkorra vonatkozó szabályozást – illetően. A bírások szerint a büntető törvénykönyvnek a klasszikus iskola merev tanait képviselő szigorú, szinte embertelen szabályai igazságtalanok, célszerűtlenek és káros eredményekkel járnak a fiatalok elkövetők esetében. A kriminológiai irányzatok (embertani, szociológiai iskolák) előtérbe kerülése nyomán megfogalmazott reformtörekvések a büntethetőségi korminimum 14 évre történő felemelését, a serdülőkornak 14-18 év közötti megállapítását szorgalmazták azzal, hogy a belátási képesség helyett az értelmi és erkölcsi fejlettség legyen a beszámítás feltétele.

Finkey szerint a tételes büntetőjogban nagy jelentősége van a büntettek különböző szempontú osztályozásának,¹² mert az egyéniesítés (individualizáció) elvének megvalósításához az első lépés annak az elismerése, hogy a büntettek nem valamennyien egyenlők, az egyenlő bánásmód tehát igazságtalan és célszerűtlen lenne.

„A fiatalok büntetése megkülönböztetése a többi, felnőtt bűnösöktől s a velük való sajátos eljárás és elbánás egyike a legfontosabb büntetőjogi kérdéseknek, úgy dogmaticai, mint kriminálpolitikai szempontból.” Utal a továbbiakra arra, hogy a gyermekkorban lévőket már a korábbi jogok is kivették a felelősségre vonás alól, az újabb törvényhozások – így a magyar Btk. is – a fiatalok bűnelkövetők körében is több osztályt különböztetnek meg, s velük szemben más-más rendszert alkalmaznak. Nézete szerint „a fiatalok körében azonban nem csak a kor szempontjából, hanem más, főleg erkölcsi és nevelési szempontból is különbséget kellene tenni. A mai büntetőjog tudomány általában azt sürgeti, hogy a fiatal bűnelkövetők a mainál magasabb korhatárig vétessenek ki a felnőttekre megállapított büntetési rendszer alól és a tulajdonképpeni büntetés helyett kivétel nélkül javító nevelésnek vetessenek alá, miután a fiatal korban lévőek nem önálló akaratukkal követik el a bűntetteket s velük szemben a megtorlás helyett minden erővel a megelőzésre kell fektetni a súlyt, mert az ily egyének még éppen koruknál fogva könnyebben hajlíthatók úgy a jóra, mint a rosszra s így

¹² így a beszámítás szempontjából a Btk. két osztályt ismer: beszámítási képességgel bíró és ezzel nem bíró bűnösök csoportja; a kor szempontjából a) serdületlen, azaz 12 éven aluli, b) serdülő korban lévő, 12-16 év közötti, és c) teljes korú azaz 16-ik életévüket betöltött bűnösöket. A büntetés szempontjából a Btk. a) első (vagy második) ízben bűnöző és b) visszaeső bűnösöket különböztet meg.

az állam csak a legbölcsebb önvédelmet gyakorolja s legnemesebb feladatát teljesíti, midőn az elmaradt vagy elhanyagolt nevelést az ily egyénekre utólag teljesíti.”¹³

1.3. Az I. Büntetőnovella

Az 1908. évi XXXVI. tc. (az I. Büntetőnovella)¹⁴ volt az a jogszabály, amely jelentős változást hozott a gyermek- és fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályokban, tulajdonképpen megteremtette a fiatalkorúak büntetőjogát. A büntető novella anyagi jogi szabályai kiegészültek a fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913. évi VII. törvény (Fb.) rendelkezéseivel. Ez utóbbi jogszabály – azon túlmenően, hogy a fiatalkorúak ügyeinek elbírálására külön bíróságot hozott létre – tartalmazta a fiatalkorúakkal szemben alkalmazott szankciók végrehajtására vonatkozó részletes szabályokat is. A gyermek- és fiatalkorúak cselekményeinek büntetőjogi megítélése csak e két jogszabály együttes vizsgálatával lehetséges.

A Bn. szerint gyermek az, aki a 12. évét még nem haladta meg. A jogszabály bevezette a fiatalkor fogalmát,¹⁵ amely a 12–18 éves életkort jelentette. A fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913. évi VII. törvény pedig az egyes rendelkezéseknél a kiskorú fogalmat használja, mely a 18 év alatti személyre vonatkozik.

Fiatalkorú esetében felelősségre vonásra csak akkor kerülhetett sor, ha rendelkezett a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséggel. A büntetőjogi felelősségre vonható fiatalkorúakkal szemben intézkedéseket (dorgálás, próbára bocsátás, javító nevelés, fogház- vagy államfogház-büntetés) lehetett alkalmazni. A bíróságnak a rendelkezésére álló

¹³ Finkey Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve. Átdolgozott és bővített második kiadás. Budapest, Politzer-féle Könyvkiadó Vállalat 1905. 159. és köv. o.

¹⁴ A Bn. 1910. január 1-én lépett hatályba, végrehajtásáról a büntető törvénykönyvek és a bünvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról szóló 1908:XXXVI.törvénycikknek a fiatalkorúakra vonatkozó második fejezetében foglalt rendelkezések végrehajtása tárgyában született 27.100/1909 I.M. számú rendelet rendelkezett.

¹⁵ 16. § Az, a ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életének tizenkettedik évét már meghaladta, de tizennyolcadik évét még be nem töltötte (fiatalkorú), ha a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége nem volt meg, büntetőjogi felelősségre nem vonható.

Ha a bíróság ily esetben szükségesnek látja, elrendelheti, hogy a fiatalkorúat törvényes képviselője, hozzátartozója vagy más alkalmas egyén házi felügyelet alatt tartsa vagy intézkedhetik az iránt, hogy a fiatalkorú házi vagy iskolai fenyítést kapjon (15. § második bekezdése).

Ha az ilyen fiatalkorú eddigi környezetében erkölcsi romlásnak van kitéve vagy züllésnek indult, a bíróság a fiatalkorúnak javító nevelését rendeli el.

jogkövetkezmények közül azt kellett kiválasztania, amelyik alkalmazása a fiatalkorú terhelt jövőbeli magaviselete és erkölcsi fejlődése szempontjából kívánatosnak mutatkozott.

A Bn. szabályai szerint a tizenkét éven aluli *gyermekeket* továbbra sem lehetett felelősségre vonni, büntett vagy vétség elkövetése esetén azonban velük szemben bizonyos intézkedéseket lehetett foganatosítani.

A beszámítási képesség feltétele a büntető novella értelmében tehát már nem a „belátás”, hanem a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettség fennállása. „Vagyis a bírónak azt kell kutatnia, hogy a fiatalkorú korához képest normálisan fejlett-e értelmileg s emellett bírt-e már sejtelemmel az erkölcsi kötelességekről, volt-e nála bizonyos mérvű akaraterő, a gyermekes vágyak, ösztönök s a mások csábításával szemben bírt-e némi ellenállási erővel, képes-e tehát felfogni az esetleg alkalmazandó „büntetés” jelentőségét s üdvös hatás várható-e ettől az ő erkölcsi fejlődésére.”¹⁶

A bíróságnak a döntés meghozatalakor vizsgálnia kellett a fiatalkorú személyiségét, figyelembe kellett vennie a környezetéről készült tanulmány adatait és szükség szerint orvosszakértő kirendelésére is lehetősége volt. A büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettség fogalmát egyébként a javaslat eredeti szövege nem tartalmazta. Az, hogy mégis bekerült a végleges változatba, egy kompromisszum eredménye volt: a korábbi szabályozás tartalmazott egy hasonló jellegű felosztást (a csoportosítás alapja akkor a belátási képesség megléte vagy hiánya volt), és a felosztás elmaradása zavart okozott volna a gyakorlati szakemberek körében.¹⁷

A büntetőjogi felelősség feltételeként korábban megjelölt belátási képesség fogalmának elvetését a kodifikáció során az alábbiakkal indokolták: „Helytelen az alapgondolatuk, hogy a fiatalkorú büntetőjogilag felelős, mihelyt elég belátással bír cselekménye bűnösségének felismerésére; mert a bűnösség feltétele s a felelősség alapja az erkölcsi szabadság; e szabadságot nem a felismerési képesség, hanem az értelmi és erkölcsi fejlettséggel együtt járó ellentálló erő biztosítja. A bűncselekmény akarati elhatározás folyamánya. Az akarati elhatározásra a fiatalkorban különös befolyást gyakorol az észbeli tehetség mellett az érzéki

¹⁶ Finkey Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve. Negyedik átdolgozott kiadás a Btk. BN és a legújabb anyagi büntetőjogi törvények teljes szövegével. Grill Károly Kiadóvállalata, Budapest, 1914. 179. o.

¹⁷ A fiatalkorúakra vonatkozó büntető jogszabályok magyarázata (szerzők: Angyal Pál, Kún Béla, Laday István, Rottenbiller Fülöp, Tóth Béla) (Budapest, 1912) 47-48. o. in: Hornyák Szabolcs: A fiatalkorúak és a büntetőnovella – anno (Gondolatok a Csemegi-kódex 1908-as revíziójáról) Földvári- jubileum Pécs, 2010.

ösztön, a külső inger, az egész környezet. E korban tehát nem lehet a büntetőjogi felelősséget kizárólag az ismeretek mennyiségétől, az értelmi erő nagyságától tenni függővé.”¹⁸

1.4. A második világháború után

A kodifikációs folyamat következő állomása az 1950. évi II. törvény, a Btá. megalkotása volt, amely nem változtatott a büntethetőség alsó életkori határára vonatkozó szabályokon, és hatályban tartotta a büntető novellának a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseit is, azt csak az 1951. évi 34. törvényerejű rendelet (Ftvr.) helyezte hatályon kívül, amely a fiatalkorúakkal kapcsolatos részletes büntetőjogi és büntető eljárásjogi szabályokat tartalmazta.

A Btk. 9. § szerint „Nem büntethető, aki a büntett elkövetésekor tizenkettedik életévét még nem töltötte be.” Velük szemben csak nevelő-, és óvintézkedéseket lehetett alkalmazni. „Az ilyen személy ugyanis még nem áll azon a fejlettségi fokon, amely a büntetőjogi felelősségre vonását indokoltá tehetné.” A tizenkettedik és a tizennyolcadik életév közötti elkövetők pedig az 1951. évi 34. tvr. (Fr.) által megállapított, fiatalkorúakra vonatkozó külön szabályok szerint feleltek. A tvr. bevezetőjében hangsúlyozta, hogy „a fiatalkorúakkal szemben nem alkalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek azoknak fejlődését gátolhatnák és a szabályozásnál oly intézkedésekre törekszik, amelyek alkalmasak arra, hogy a fiatalkorúak helyes irányban való fejlődését előmozdítsák, és őket a társadalom hasznos tagjává neveljék.”

A Btá. és Ftvr. sem tartalmazta az anyagi jogi felelősség előfeltételeként a Bn. által bevezetett büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettség követelményét. Ennek részben ideológiai okai is voltak, amint azt az alábbi jogirodalmi álláspont is tükrözi: „...ezt a követelményt az új kódex a Szovjetunió és a népi demokráciák állásfoglalását követve nem állítja fel. Az értelmi és erkölcsi fejlettségnek azt a fokát, amely cselekménye büntetendő voltának felismeréséhez szükséges, a tizenkét évet túlhaladott, tehát az általános iskolában már hat évi oktatásban részesült személyeknél általánosan fel kell tételeznünk.”¹⁹

A Btá.-hoz fűzött miniszteri indokolás szerint „A büntetőjogi gyakorlat és irodalom – sőt részben a büntető törvénykönyv is– több csoportba sorolja azokat a körülményeket, amelyek végeredményben kizárják a büntetés alkalmazását. Meg szokás különböztetni a beszámítást, a beszámíthatóságot, a cselekmény jogtalanságát, az elkövető bűnösségét, valamint a bűnvádi

¹⁸ 1908. évi XXXVI. tez. indokolása in: Corpus Iuris Hungarici

¹⁹ Bacsó Ferenc 53. o.

eljárást kizáró okokat. Ezekhez a megkülönböztetésekhez tudományos szempontból jelentős következmények fűződnek, a gyakorlatban csupán az a lényeges, hogy az említett körülmények bármelyikének fennállása esetén a bűncselekmény elkövetőjét nem lehet megbüntetni. Erre való tekintettel a Btá. a jogalkalmazás megkönnyítése végett elejti az említett fogalmi elhatárolásokat és a szóban forgó körülményeket kizárólag a büntethetőség szempontjából veszi figyelembe. Hogy a büntethetőséget kizáró körülmény mögött az adott esetben milyen pszichikai vagy jogi jelentőségű tény húzódik meg, amely a büntetés alkalmazását mellőzendővé teszi: ennek eldöntése nem a büntetőtörvénykönyv feladata.²⁰

Az Ftvr. lehetővé tette azonban a büntető eljárás mellőzését, megszüntetését, illetve felmentő ítéletet akkor, ha a fiataalkorú – értelmi fejletlensége folytán nem ismerhette fel cselekménye társadalomra veszélyességét. Ftvr. 22. § -a szerint a fiataalkorúval szemben a nyomozás megtagadásának (Bp. 90.§), illetőleg megszüntetésének (Bp.133.§), úgyszintén a bírói eljárás megszüntetésének (Bp. 145.§), illetőleg felmentő ítélet hozatalának (Bp. 180. §) a törvényben egyébként meghatározott eseteken felül akkor is helye lehet, ha a fiataalkorú

a) értelmének fejletlenségénél fogva a cselekmény társadalomra veszélyes voltát kellőképpen nem ismerhette fel;

b) az egyébként csekélyebb súlyú cselekményt túlnyomóan más személy befolyása alatt követte el és vele szemben nevelő jellegű intézkedésre szükség nincs.

Az Ftvr 22. § a) pontja szerint tehát a fiataalkorúak esetében a bűnösség megállapításához a cselekmény társadalomra veszélyes jellegének határozott, teljes felismerése vagy az ilyen felismerés lehetősége szükséges. Amennyiben ez a felismerés hiányzik, akkor a felelősségre vonásra nem kerülhet sor, de csak kizárólag abban az esetben, ha ez a fiataalkorú értelmi fejlettségére vezethető vissza.

Az 1951. évi 34. tvr. (Ftvr.) módosítására az 1954. évi 23. tvr.-el került sor, mely módosítás tovább differenciált, és a tizenkét–tizennégy éves elkövetőkkel szemben csak nevelő intézkedések (bírói megrovás, a próbára bocsátás, a javító-nevelés és a gyógypedagógiai nevelés) alkalmazására adott lehetőséget.

²⁰ A Büntetőtörvénykönyv Általános része. Az 1950. évi II. törvény, az 1950:39 sz. törvényerejű rendelet, a törvényjavaslat miniszteri indokolása. A magyarázatokat írta: Kádár Miklós. Jogi és Államigazgatási Könyv és Folyóiratkiadó, Bp.,1951.39.o.

1961-ben született meg az első szocialista büntető kódex, az *1961. évi V. törvény*, amely egységes szerkezetbe foglalta a büntetőjogot. Hatályon kívül helyezte a Csemegi- kódex különös részének rendelkezéseit, a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat – bár külön fejezetben, de – beépítette a kódex rendelkezései közé.

Az új Btk. a büntethetőség alsó határát tizennégy évre emelte fel, arra hivatkozással, hogy az oktatási rendszer első szakasza általában a 14. életévvel zárul, s ekkorra szerzi meg a gyermek a társas együttéléshez szükséges alapvető ismereteket. A büntetőjogi felelősségre vonás alsó életkori határa tehát a 14. életév, ezen életkor alatti személy nem rendelkezik beszámítási képességgel.

A miniszteri indoklás szerint a gyermekkor beszámítási képességet kizáró ok. Vitatja ezt Békés Imre, aki szerint a beszámítási képesség az ember háromirányú képességének a komplexuma:²¹ felismerési képességet, akarati képességet, valamint értékelő képességet foglal magába. „Aligha mondható, hogy a fejlettebb értelmű, tíz évet meghaladott gyermek e képességeknek feltétlenül a hiányában van, míg a tizennegyedik születésnapját ünneplő egyik napról a másikra feltétlenül szert tesz rájuk. A gyermekkor csak a korai gyermekévekben kapcsolódik össze szükségszerűen a beszámítási képesség hiányával, a továbbiakban a felismerési, akarati és értékelő képesség kifejlődése teljesen egyéni, s a gyermek adottságainak és környezetének függvénye.” Nézete szerint a gyermekkor nem a beszámítási képességet, hanem csak a „beszámítást” zárja ki, melyen a büntetőjogban azt értjük, hogy valakit valaminek a megtételéért vagy elmulasztásáért felelősségre vonunk. „A gyermek azért nem tartozik büntetőjogi felelősséggel tetteiért, azért nem beszámítható, mert a Btk. 20. §-a kifejezetten így rendelkezik. (...) Ha gyermekkorú személy valósítja meg valamely büntett törvényi tényállását – az alany hiányára tekintettel – bűncselekmény nem jön létre.”²²

Az 1961. évi IV. törvényben rögzített szabályozási koncepció nem változott az *1978. évi IV. törvény* hatályba lépésével sem. A kódex továbbra is a tizennegyedik életév betöltéséhez kötötte a büntetőjogi felelősséget, tehát aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a 14. életévét még nem töltötte be, mint gyermekkorú nem büntethető.

²¹ 1. képesség a tevés vagy mulasztás lehetséges következményének előrelátására (ún. felismerési képesség); 2. a felismerésnek megfelelő akarat kialakítására s az akarat szerinti magatartás tanúsítására (ún. akarati képesség); 3. képesség a cselekmény társadalmi jelentőségének – társadalomra veszélyes, erkölcsstelen – jellegének a felismerése (ún. értékelő képesség.)

²² A Büntető Törvénykönyv Kommentárja Első kötet (Szerk.: Dr Halász Sándor). Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1968.134. és köv. o.

A gyermekkorú „szellemi- értelmi fejlettsége ellenére akkor sem vonható büntetőjogi felelősségre, ha műveltsége eléri a felnőttkorúét. A törvény kategorikus ítélete kizár minden bizonyítási lehetőséget a gyermek sérelmére, illetőleg terhére, büntetlensége feltétlen. A 14. életév megállapításának indoka, hogy a gyermekek ebben az életkorban fejezik be általános iskolai tanulmányaikat, s ezzel szerzik meg – testi és szellemi fejlődésükkel összhangban – azt az ismeretanyagot és gondolkodási képességet, amely alkalmassá teszi őket a tetteikért felelős cselekvésre.”²³

A gyermekkorúakkal szemben a gyámhatóság alkalmazhatott védő- és óvóintézkedéseket. A miniszteri indokolás szerint a 14 éven aluli gyermekek jogellenes magatartásának megváltoztatására alkalmas eszközök tehát nem a büntetőjogban, hanem elsősorban a gyermek- és ifjúságvédelem rendszerében található, így nem a felelősségre vonhatóság korhatárának leszállításával, hanem a gyermek- és ifjúságvédelem rendszerének továbbfejlesztésével kell a gyermekkorúak „bűnözése” ellen felvenni a harcot.

A harmincnégy éven keresztül hatályban lévő jogszabály a gyermekkort a büntethetőséget kizáró okok között sorolta fel, eltérés az egyes szerzők között csak abban volt, hogy az általuk felállított dogmatikai rendszerben mit tekintettek a büntetőjogi felelősség kizárása alapjának.

1.5. A hatályos szabályozás

A büntethetőség alsó életkori határának meghatározása körüli jogtudományi vita a rendszerváltást követően – különösen a nemzetközi egyezményekre tekintettel – ismét előtérbe került, pro és kontra érvek hangzottak el a korhatár leszállítása mellett. Ennek ellenére sokáig úgy tűnt, hogy az 1961-ben meghatározott 14 év marad a végleges szabályozás, azonban a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) új rendelkezéseivel a helyzet megváltozott. A jogalkotó a büntethetőség alsó életkori határát bizonyos – kétségtelenül nagy tárgyi súlyú – bűncselekmények esetén 12 évre szállította le azzal, hogy a 12 és 14 év közötti elkövetők felelősségre vonásának feltétele az újonnan a törvénybe írt, de a törvényhozó által nem definiált belátási képesség.

A Btk. a gyermekkort a büntethetőséget kizáró okok között szabályozza. A törvény 16. § szerint: Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban

²³ Békés Imre: A büntetőjogi felelősségre vonás akadályai. In.: A Büntető Törvénykönyv magyarázata. (szerk.: László Jenő) Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1986. 81. o.

elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a terrorcselekmény [314. § (1)-(4) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

A büntetőjogi felelősségre vonás alsó határának megváltoztatását a jogalkotó az alábbiakkal indokolta: „Napjainkban azonban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult²⁴, a gyermekek korábban „érnek”, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyekről a korábbi időkben még védve voltak.”

Hivatkozik az indokolás a továbbiakban arra, hogy „a tizenkettő-tizennégy év közötti gyerekek körében is egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés, ezért szükséges a büntethetőségi korhatár módosítása, a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak büntetőjogi felelősségre vonása és egyes súlyos bűncselekményeknél a büntethetőség korhatárának leszállítása tizenkét évre. Az ilyen bűncselekményt megvalósító gyermekkorú magatartásából ugyanis arra lehet következtetni, hogy megfelelő segítség hiányában nem lesz képes a későbbiekben a társadalomba való beilleszkedésre és a törvénytisztelő életmódra, ezért a speciális prevencióhoz mindenképpen szükséges a büntetőjog eszközeinek igénybevétele.”

A törvény szerint tehát az emberölés alap- és minősített esetei, az erős felindulásban elkövetett emberölés, az életveszélyt okozó testi sértés és a halált okozó testi sértés elkövetőjének büntetőjogi felelősségre vonására lehetőség nyílik abban az esetben is, ha a cselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét már betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a cselekménye következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

A büntetőjogi felelősségre vonás feltétele tehát a belátási képesség, mely nem azonos a beszámítási képességgel,²⁵ ennek megítélése a gyakorlatban problémákat vethet fel. A belátási képesség meglétének vizsgálata szakértői kérdés, szabályait az igazságügyi szakértői

²⁴ a gyermekkor lélektani sajátosságairól lsd. részletesen: Hornyák Szabolcs: A gyermekkor és büntetőjogi értékelése. In.: Emlékkönyv Varga László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára. (szerk.: Fenyvesi Csaba- Herke Csongor). Studia Iuridica Auctoritate Universitatis pécs Publicata 132. Pécsi Tudományegyetem Álla-és Jogtudományi Kara, Pécs, 2003. 107-118. o.

²⁵ lsd.: Nagy Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető szabályokról az új Btk. kapcsán. Emberek őrzője. Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére. (szerk.: Hack Péter- Koósne Mohácsi Barbara) Bp., 2014. 129-136. o.

működésről szóló 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet, valamint az 5/2013. (VII.31.) LÜ.h.körlevél²⁶ tartalmazza.

A hatályos büntető törvénykönyvnek a gyermekkorra vonatkozó rendelkezéseivel összefüggésben számos kritikai észrevétel fogalmazódott meg.

Az *alapvető jogok biztosa*²⁷ aggályosnak tarja a hatályos szabályozást. „Alkotmányjogi értelemben azonban a gyermeket mindenképpen olyan kiskorúként indokolt felfogni, aki nem töltötte be a 18. életévét és házasságot nem kötött (Ptk. 12. §). Belátható ugyanis, hogy a testi fejlődés és a személyiség érése legalább a 18. év betöltéséig folyik, a formálódásnak ez az időszaka tehát mindenképpen különleges védelmet igényel, nem utolsósorban azért is, mert meghatározó hatással lehet az egyén későbbi életére. Amikor az indokolt, természetesen figyelemmel kell lenni a büntetőjogi fogalomhasználat eltérésére, a speciális büntetőjogi megközelítésre, a gyermekkor és a fiatal kor meghatározó jelentőségére a büntetőjogi felelősségre vonás során. Azonban alkotmányossági, alkotmányjogi szempontból – a nemzetközi joganyaggal összhangban – a 18. életév alatti kor tekintendő meghatározónak, és az ebben az életkorban lévők sajátos, védendő státuszú személyeknek, gyermekeknek.” Ezért jelent problémát Büntető Törvénykönyv 16. §-ának rendelkezése. „(...) nehéz a büntethetőség alsó határának leszállítása mellett érvelni, amikor a gyermekkor felső határát a nemzetközi dokumentumok 18 évben határozták meg. S az, hogy valakit nemzetközi tapasztalatok alapján

²⁶ a) A fiatalkorú terhelt elkövetéskori belátási képességének vizsgálatára az elmeállapotára vonatkozóan elvégzett igazságügyi *elmeorvos szakértői vizsgálat eredményének ismeretében* kerülhet sor. Amennyiben a tizenkettedik életévet betöltött, de a tizennegyedik életévet be nem töltött fiatalkorú terhelt beszámítási képessége kizárt, a belátási képesség tekintetében a további vizsgálat szükségtelen. A beszámítási képesség korlátozottsága önmagában a belátási képességet nem zárja ki és annak vizsgálatát nem teszi mellőzhetővé.

b) A tizenkettedik életévet betöltött, de a tizennegyedik életévet be nem töltött fiatalkorú terhelt beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének a vizsgálatára – a *megalapozott gyanú közlését követően* – a szakértőt haladéktalanul ki kell rendelni. E tárgyban *egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői* véleményt kell beszerezni. A vizsgálatba – a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakértelemre figyelemmel – *gyermekpszichiáter* szakkonzulensként történő bevonása indokolt.

c) A szakértői vizsgálat elvégzéséhez soron kívül be kell szerezni a fiatalkorú terheltről készült környezettanulmányt, pedagógiai és iskolai jellemzést, az esetleges gyermekvédelmi intézkedésekre, illetve a korábbi megbetegedésekre, a fizikai és pszichés állapotra vonatkozó orvosi iratokat és dokumentumokat.

d) A szakértői vélemény és a rendelkezésre álló valamennyi adat együttes körülmekintő értékelésével – szükség esetén a fiatalkorú terhelt ügyészi kihallgatását követően – lehet állást foglalni a cselekmény következményei felismeréséhez szükséges belátás meglétéről, és annak alapján – az egyéb feltételek fennállása esetén – a vádemelésről, vagy a nyomozásnak büntethetőséget kizáró okból történő megszüntetéséről.

²⁷ Az alapvető jogok biztosa tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít többek között a gyermekek, illetve a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelmére. E feladatkörében indított vizsgálatot annak érdekében, hogy feltárásra kerüljön, hogy a gyermekek különleges védelemhez való joga megfelelő szinten érvényesül-e a közigazgatási és a tágabb értelemben vett igazságszolgáltatási eljárások során, figyelemmel a nemzetközi elvárásokra, a hatályos jogi szabályozásra és az erre épülő joggyakorlatra.

„gyermeknek” tekintenek, nem pusztán terminológiai kérdés. Az idézett szabályozás ellentétben áll az ezen a téren megkövetelt nemzetközi emberi jogi elvárásokkal, és a magyarországi alkotmányossági követelményekkel, ahogy az alábbiakban kifejtésre kerül.”²⁸

A teljesesség igénye nélkül a témakörhöz kapcsolódóan néhány szakirodalmi álláspontot is ismertetünk.

Hollán Miklós az új büntető törvénykönyvről szóló tanulmányában alapvető kérdést fogalmaz meg: „...a „megfelelő segítséget” miért a büntető- jogi intézkedések biztosítják, ahhoz miért nem elég a közigazgatási (gyermekvédelmi) eszközrendszer (fejlesztése). A Btk. indokolása (az 1961. évi Btk.-éval szemben) említést sem tesz más európai államok szabályozásáról, pedig azok összehasonlító elemzése a hazai szakirodalomban megtalálható.”²⁹ Valószínűleg egyébként azért nem, mert a külföldi példák zöme nem a hazánkban választott kodifikációs megoldást támasztja alá. Érdekes összevetni a Btk. javaslatát és az 1961. évi Btk. indokolását abban a tekintetben is, hogy a jogalkotó nem kívánja megválaszolni a büntethetőség és az intézkedések alkalmazása közötti viszony dogmatikailag alapvető kérdését sem. Ha ugyanis a 12. életévét be nem töltött személyekkel szemben amúgy is csak intézkedés alkalmazható,³⁰ akkor nehezen érthető, hogy miért kell e személyek büntethetőségét megteremtteni.”³¹

A szerző idézi *Tóth Mihály* álláspontját,³² mely szerint a várható alkalmazási kör volumenét tekintve a módosítás feltehetően igen csekély számú elkövetőt érint majd, évente csak mintegy 60-70 gyermek esetében fogják csak megvizsgálni azt, hogy rendelkeznek-e a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges belátási képességgel. Igenlő válasz esetén is csak mintegy 40-50 gyermeket fog érinteni.³³ Tóth Mihály kétségesnek tartja, hogy ekkora szám esetén indokolt volt a változtatás, különösen annak fényében, hogy az intézeti elhelyezés súlyos esetben a büntetőjogilag felelősségre nem vonható gyerekek esetében is lehetséges volt a gyermekvédelmi törvény alapján.

²⁸ Az alapvető jogok biztosának az AJB-2324/2012. számú ügyben készült jelentése. <https://www.ajbh.hu/documents/.../13951ffc-7768-4b37-b08a-00c26ee11015;...1...>

²⁹ a szerző az alábbi forrásokra hivatkozik: Csemáné Váradi Erika – Lévay Miklós: „A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről - történeti és jogösszehasonlító szempontból” Büntetőjogi Kodifikáció 2002/1. 10-27; Ligeti Katalin: „A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója” Büntetőjogi Kodifikáció 2006/2. 21-38.

³⁰ Btk. 106.§ (2) bek.második mondat.

³¹ Hollán Miklós: Az új Büntető törvénykönyv

in.: http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/A_magyar_jogrendszer_allapota_2016.pdf

³² részletesen: Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. Magyar Jog 2013./9. szám. 525-534. o.

³³ A Legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója szerint 2015-ben 49 fő, 2014-ben 42 fő, 2013-ban 19 fő tizenkettő és tizenhét év közötti elkövetővel szemben indult eljárás.

Vaskuti András véleménye szerint „A jogalkotó szigorításra törekvése érvényesült az új Btk. XI. Fejezetében is a fiatalkor alsó határának leszállításával, új szabadságelvonással járó büntetés bevezetésével és a javítóintézeti nevelés időtartamának kitágításával. Miközben egyetérthetünk a belátási képesség vizsgálatának újbóli beiktatásával, sajnálatos, hogy ez csak a gyermekkorú elkövetőkre korlátozódik. A szektorális büntetőjogi felelősség mellett az életkorok/felelősség/szankciók rendszerében további differenciálás is indokolt lenne. Végezetül sajnálatos, hogy nem történt meg a fiatal felnőtt kor törvényi meghatározása, és az ezzel összefüggő különös szabályok kialakítása.”³⁴

Kőhalmi László álláspontja, hogy „a büntethetőségi korhatárnak a 14 életévről 12 életévre történő leszállítása tipikusan az a téves jogalkotói reflexió esete, amikor társadalmi problémákat büntetőjogi eszközökkel kívánnak megoldani. A büntetőjog ultima ratio, végső eszköz, s ezt nagyon komolyan kell venni, különben óhatatlanul beindul a büntetőjog inflálódása és az valóban beláthatatlan következményekhez vezethet. Sajnos egyre gyakoribb, hogy a büntetőjog hatáskörének kiterjesztésétől várjuk olyan problémák megoldását, amire nem a büntetőjog – hanem például a szociálpolitika, a neveléstudomány stb. – hivatott.

A szerző elismeri, hogy jelen van a kriminalitásnak egy olyan típusa, amelyben gyermekkorúak is szerepet kapnak a bűncselekmény elkövetésében, ennek a jelenségnek azonban nem lehet megoldása büntethetőségi korhatár leszállítása. „Az akcelerációra és az információs forradalomra hivatkozni, melyek mintegy jogalapot teremtő tényezők a 12 évesek büntetőjogi jogalanyiségára azonban már téves! A jogalkotó megfélemedezett a posztadoleszcencia jelenségéről, s ez nem hogy a büntethetőségi korhatár leszállítását, hanem éppen ellenkezőleg annak felemelését kívánná meg!” „Ezen kívül – véleményem szerint – dogmatikailag is aggályosan 12 éves személyek esetében „bűnösségről” beszélni. Egyes valóban kirívó, brutális bűncselekmények miatt téves reakció a jogalkotói oldalon, ha egy egész korosztályt „büntet”. Már évtizedekkel ezelőtt lefolytatott kutatások igazolták, hogy a represszió fokozása semmiféle eredményt nem hoz a gyermek-és fiatalkorúak esetében, sőt inkább ront a kriminalitási mutatókon, a helyes út a pozitív szocializáció, a nevelés szerepének erősítése.”³⁵

³⁴ Vaskuti András: Az életkor és a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések az új Btk.-ban. Jogtudományi Közlöny 2015./4. szám 182. o.

³⁵ Kőhalmi László: A büntethetőségi korhatár kérdése. Jogelméleti Szemle 2013. no.1. 12. és köv. o. <http://jesz.ajk.elte.hu/kohalmi53.pdf>

2. A fiatalkorúak büntetőjogának fogalma és kialakulása

A polgári büntetőjogi rendszerek kialakulása óta a büntetőjogi felelősségre vonás során mindig különbséget tettek a gyermekek és a felnőttek között. E megkülönböztetés alapja annak a felismerése, hogy a gyermek illetve a fiatalkorú fejlődésben lévő személyiség, magatartásának és viselkedésének meghatározottságában döntő szerepet játszik a felnőttkorba érés stádiuma. A felnőtté válás a biológiai érésen túlmenően a gyermek pszichikai, tudati és erkölcsi sajátosságainak fejlődését is jelenti. „A személyes tulajdonságokat és pszichés sajátosságokat a gyermek tevékenysége során sajátítja el. Az az élethelyzet, amelyben a gyermek tevékenységét kifejti, meghatározza e tevékenység formáit, ugyanakkor meghatározott feltételeket és követelményeket közvetít a gyermek számára.”³⁶

A gyermek a fejlődés és nevelés során a szocializáció folyamatában válik felnőtté, azaz képes lesz a társadalmi életbe való beilleszkedésre. Ez a magatartási szabályok és a társadalom által elvárt követelmények megismerését és elsajátítását teszi szükségessé, amely folyamatosan megy végbe. Ebben a folyamatban meghatározó jelentősége van a kezdeti éveknél, hiszen az egyént ért hatások, az ekkor megtanult viselkedésformák kihatnak a fejlődés későbbi szakaszaira.

A pszichológia az erkölcsi gondolkodás fejlődését a kognitív fejlődéshez kapcsolódó folyamatnak tekinti, amelynek az egyes morális problémákra adott válaszok jellege szerint különböző szakaszai vannak. „Kohlberg az erkölcsi ítéletek fejlődésének hat szakaszát különböztette meg, három átfogóbb szinten csoportosítva azokat. Az első szint az ún. prekonvencionális erkölcs szintje, amely a fejlődés első két szakaszát fogja át. Az első a büntetésorientáció szakasza, amelyben a szabályok követése a büntetés elkerülése érdekében történik. A második szakaszban a szabályokhoz való alkalmazkodás a jutalom és a jóindulat elnyerése érdekében történik. Véleménye szerint tízéves koráig minden gyerek az első szinten van, ekkor azonban váltás történik, hiszen cselekedeteiket más emberek véleményének tükrében kezdik értékelni. A második tehát már a konvencionális erkölcs szintje, amely az erkölcsi fejlődés harmadik és negyedik szakaszát foglalja magában. A harmadik szakaszban a szabályokhoz való alkalmazkodás annak érdekében történik, hogy a gyermek elkerülje mások helytelenítését. A negyedik a tekintélyorientáció szakasza, amelyben a törvények és a társas szabályok betartása annak érdekében történik, hogy a

³⁶ Szabó András- Sebes Ágnes: *Fiatalkorúak büntetőjoga* in.: *Állam- és Jogtudományi Enciklopédia A-J kötet*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980. 689. o.

gyermek elkerülje a tekintélyek helytelenítését, valamint az abból eredő büntudatot, hogy „nem teljesíti kötelességét”. A legtöbb gyermek ezen a szinten van tizenhárom éves koráig, viszont akik már elérték a formális műveleti gondolkodást, képesek arra az absztrakt gondolkodásra, amely a harmadik szint posztkonvencionális erkölcséhez szükséges. Az ötödik szakaszra a társadalmi szerződés-orientáció a jellemző. A személy itt azért követi az általánosan elfogadott, a köz jóléte szempontjából lényeges elveket, illetve azért cselekszik ezen elveknek megfelelően, hogy megőrizze a társak tiszteletét és ezáltal az önbecsülését is. A hatodik szakasz az erkölcsi fejlődés csúcspontja, amely nem más, mint az etikaielv-orientáció. A cselekvés ekkor saját választású etikai elvek – igazságosság, méltóság, egyenlőség értékei – által vezérelt és célja az önvád elkerülése.” Eszerint tehát egy tizenkét-tizenhárom éves gyermek általában már tisztában van cselekményeivel, képes felismerni azok hatását, ismeri a társadalom által elvárt követelményeket, a társas együttélés alapvető normáit. Képes megítélni, hogy cselekedete megfelel-e ezen normákba foglalt követelmények.³⁷

A felnőtt bűnelkövetőkhöz képest a fiatalkorúak esetében „más elbánásra” lehetőséget biztosító igazságszolgáltatási rendszer Észak – Amerikában és Európában a XIX. század második felében alakult ki. A „más elbánás” lényege a nevelési eszme előtérbe állítása, a speciális prevenció előtérbe helyezése és intézményi szinten a felnőtt elkövetőktől elkülönülő igazságszolgáltatási rendszer kialakítása. Az önálló szabályozás lényege szerint a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezéseket a büntető kódexen kívüli törvény szabályozza, amely esetenként a fiatalkorúakra vonatkozó büntető eljárási és büntetés végrehajtási szabályokat is magába foglalja. Az önálló törvényi szabályozásban a fiatalkorra jellemző problémák komplex társadalmi szemlélete jelenik meg, amely kifejezi a „más elbánást” a büntetőjogi felelősség és szankciók, valamint a büntető eljárás és a büntetés végrehajtás intézményrendszereiben is.

Szemben az önálló szabályozás európai modelljével, hazánkban jelenleg az egységes szabályozás érvényesül. Ez azt jelenti, hogy a büntető törvénykönyv és a büntető eljárásról szóló törvény rendelkezései – bizonyos eltérésekkel – a fiatalkorúakra is vonatkoznak.³⁸

³⁷ Rita L. Atkinson és szerzőtársai: Pszichológia (Budapest, 2001) 82. o. Hornyák Szabolcs: A gyermekkor és büntetőjogi értékelése. In.: Emlékkönyv Varga László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára. (szerk.: Fenyvesi Csaba- Herke Csongor). Studia Iuridica Auctoritate Universitatis pécs Publicata 132. Pécsi Tudományegyetem Áll-és Jogtudományi Kara, Pécs, 2003. 107-118. o.

³⁸ Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója. Büntetőjogi Kodifikáció 2006. 2. szám. 21. o.

2.1. A Csemegi-kódex fiataikorúakra vonatkozó büntetési rendszere

Amint arra már utaltunk, a Csemegi-kódex szabályai szerint a büntethetőségi korhatár a 12. életév betöltésével kezdődött. A cselekmény elkövetéskor a tizenkettedik életévet betöltött, de a tizenhatodikat még be nem töltött személy is csak akkor volt büntethető, ha rendelkezett a bűnösségének felismeréséhez szükséges belátással (84. §).

A belátási képességgel rendelkező elkövetőkkel szemben sor kerülhetett büntetőjogi szankciók alkalmazására, a törvény azonban felelősségre vonásuk esetére a felnőttekre megállapítottnál lényegesen alacsonyabb büntetést helyezett kilátásba, egy ún. redukált büntetési skála (Btk. 85. §) szerint. Így a halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő büntett miatt öt évig terjedő börtön, öt évtől tizenöt évig tartó fegyházzal vagy államfogházzal büntetendő büntett miatt két évig terjedő börtön, illetőleg hasonló tartamú államfogház, egyéb büntett esetén két évig terjedő fogház kerülhetett csak kiszabásra. A törvény vétség miatt rendőri büntetés alkalmazását tette lehetővé.

A törvény külön rendelkezést tartalmazott arra vonatkozóan, hogy a fentiek szerint kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtása során a fiatalok egyének büntetésük teljes időtartama alatt a többi fogolytól elkülönítendőek. Ez a korabeli börtönviszonyok miatt nyilvánvalóan kevésbé teljesülhetett, a rendelkezés azonban „ha a fiatalok fogházát nem is, de a speciális kezelés igényét már előrevetítette.”³⁹ A büntetési tételekkel kapcsolatban utalnunk kell arra is, hogy a törvényjavaslat tárgyalása során gr. Cziráky János felszólalt a börtönbüntetés ellen, és helyette javítóintézetet javasolt a fogság tartamának csökkentésével.⁴⁰

A humanizmus és az igazság jegyében a kódex kimondta, hogy a huszadik életévet be nem töltött elkövető halálra vagy életfogytig tartó fegyházra nem büntethető (87.§).

A Btk. 42.§-a értelmében⁴¹ a fogházra ítélt, de huszadik évét meg nem haladott elkövetők esetében, megjavításuk céljából, a bíróság ítéletében elrendelhetette, hogy hat hónapot meg nem

³⁹ Mezey Barna: A kor kérdése a magyar büntetőjog történetében. A fiatalok bűnelkövetők történetéhez. Rendészeti Szemle 2008. /7-8. szám 28. o.

⁴⁰ Löw Tobiás: A magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről és teljes anyaggyűjteménye I. Csemegi-kódex. Budapest, 1880. 529. o.

⁴¹ 42. § Fogházra ítélt, de éltük huszadik évét túl nem haladott egyénekre nézve, javítások céljából, a bíróság ítéletileg elrendelheti, hogy hat hónaponál tovább nem terjedő büntetésüket, vagy ha az tovább terjedne, annak egy részét, - mely azonban hat hónapot túl nem haladhat, - magán-elzárásban állják ki.

A bíróság az ítéletben azt is kimondhatja, hogy az ily ifjú egyének magánelzárás helyett javítóintézetbe szállíttassanak, sőt azt, - ha az ítéletben ki nem mondatott, de a javítás tekintetéből célszerűnek mutatkoznék, a felügyelő bizottság ajánlatára, az igazságügyi miniszter elrendelheti.

43. § A felügyelő bizottság tagjai: a törvényszék elnöke, illetőleg helyettese, a királyi ügyész, illetőleg királyi alügyész; az igazgató (felügyelő), a lelkész, a tanító, továbbá a törvényhatóság közigazgatási bizottsága által megválasztott két egyén.

haladó büntetésüket, vagy annak hat hónapot meg nem haladó részét magán-elzárásban hajtsák végre. A bíróság az ítéletben magánelzárás helyett javítóintézetbe szállításról is rendelkezhetett, illetve ha az a javítás céljából célszerűnek tűnt – ítéleti rendelkezés hiányában is – a felügyelő bizottság ajánlatára azt az igazságügyi miniszter elrendelhetette.

A fenti szabályozással kapcsolatban az indokolás kiemelte, hogy a fiatalok esetében a büntetés egyéb szempontjait alá kell rendelni a javítás eszméjének. E körben hangsúlyozta, hogy kellő körültekintéssel alkalmazva a magánelzárás hat leginkább a fiatalok egyénekre, melynek során – teljes elkülönítéssel – a tanító, a lelkész, a felügyelő ellenőrzése mellett lehetővé válik a becsület és kötelesség útjára őket visszahozni.

Az indokolás községi vagy köztörvényhatósági dologházakra utalt azzal a kitételrel, hogy remélhetőleg a nagyobb városok - Budapest mintájára – fel fognak állítani ilyen dologházakat.

A századfordulón a kódex büntetési rendszere ellen – különösen a Magyar Jogászegyesületben – több kifogás is elhangzott. A kritika elsősorban a Btk. 42. §-a ellen irányult, mely egyrészt a csak fogházbüntetés esetén teszi lehetővé a javítóintézeti elhelyezést, másrészt a túl rövid időtartam miatt annak javító hatása nem érvényesülhet. Vámbéry szerint a büntető törvénykönyvnek a fiatalokra vonatkozó rendelkezései nem felelnek meg a gyakorlati követelményeknek. Ő maga nem attól tenné függővé a javítóintézetbe szállítást, hogy fogházra ítélte-e a bíróság az elkövetőt, hanem attól a büntetőpolitikailag egyetlen helyes szemponttól, hogy javítása céljából szükség van-e ilyen kényszerintézkedésre. Megoldásként azt javasolta, hogy ebben az esetben a bíróság ne szabja ki a 85.§ szerinti büntetést, hanem e helyett mondja ki a javítóintézetben való elhelyezést.⁴²

Vámbéry nem tartja megfelelőnek a magánelzárást sem, arra hivatkozással, hogy „a teljesen felnőtt egyénre a magánelzárás nem gyakorol olyan veszedelmes hatást, mint a gyermekre, melyet – nem lévén kellő szellemi tőkéje – mely a magányban elmeműködésének tőkéjéül szolgálhat – az őrületbe képes hajtani.”⁴³

Összefoglalva: A Csemegi-kódexben nem voltak külön rendelkezések a fiatalok büntetőjogi felelősségre vonásával kapcsolatban, tehát – kevés kivételtől eltekintve – a fiatalokra is ugyanazon szabályokat kellett alkalmazni, mint amelyek a felnőtt

Határozathozatalnál, a mely a járásbírói fogházban tartóztatott ifjú egyének javító-házba szállítását tárgyalja, az illető járásbíró is meghallgatandó.

⁴² Vámbéry Rusztem: Büntetőpolitikai követelések. Bp. 1900. 92. o.

⁴³ Vámbéry Rusztem: Büntetőpolitikai követelések. Bp. 1900. 93. o.

elkövetőkre vonatkoztak. A kódexnek csupán néhány olyan rendelkezése van, amely kizárólag fiatalokkal kapcsolatos. Ezek a szabályok azonban nem jelentettek különleges elbánást a fiatalokkal: a törvény alapján ugyanazokat a büntetéseket ugyanolyan elvek alapján kellett velük szemben alkalmazni, mint a felnőttekkel szemben. Így a Csemegi-kódex felfogása szerint a fiatalkorúság nem más, mint csupán egy, a törvényben nevesített enyhítő körülmény.

Az 1878. évi V. törvénycikk rendelkezéseinek értékelése során – amint arra már korábban is utaltunk – nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a társadalmi környezetet, a tudomány és a kultúra mindenkorai színvonalát, amelyben a jogszabály született. A kódex a klasszikus büntetőjogi irányzat kiválóan megírt terméke, amelyben értelemszerűen visszatükröződnek a büntetőjogi iskola nézetei. Az indeterminista koncepcióból adódóan a büntetőjogi felelősséget az elkövető szabad akaratára alapozták, ebből következően a büntetés céljaként a megtorlást jelölték meg, ezért az elkövetett tett súlyához igazodó, tetтарыos büntetés kiszabását (proporcionalitás) tartották szükségesnek.

A szabad akarat tanán felépülő felelősségre vonási rendszert alkalmaztak a fiatalok esetében is. A klasszikus iskola elmélete szerint minden emberi lénynek, így a fiataloknak is szabadságában áll, hogy maga ítélje meg a rosszat és a jót, minden ember, így a fiatalok is fel van ruházva szabad akaráttal, hogy válasszon rossz és jó között. E tan felelősségi rendszerének két központi eleme: a beszámíthatóság és a bűnösség volt. Ez utóbbi megítéléséhez egy további kritériumot vettek fel a fiatalok vonatkozásában, annak eldöntéséhez, hogy a fiatal képes-e megítélni cselekedeteit. Ekkor jelent meg speciális felelősségi feltételként az ítélőképesség (discernement) fogalma. „Az ítélőképesség ebben a felfogásban, mint sajátos beszámíthatóság jelenik meg. Ezt a jogi konstrukciót ebben a formájában a személyiségnek csak az intellektuális szférája érdekelte, vagyis, hogy a személyiség képes-e a saját tetteinek jelentőségét felfogni. Az akaratot itt még feltételezték: a szabad akaráttal rendelkező személyiség, ha már felfogta cselekménye jelentőségét, képes akaratát ennek a felfogásnak megfelelően irányítani.”⁴⁴

Bár az ítélőképesség fogalmát a kódex nem határozta meg, és a gyakorlat sem adott kielégítő választ arra, hogy „miben áll a fiatalok ítélőképessége”, ugyanakkor a büntetőjogi

⁴⁴ Szabó András- Sebes Ágnes: *Fiatalok büntetőjoga* in.: *Állam- és Jogtudományi Enciklopédia A-J kötet*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980. 690. és köv. o.

felelősség életkori határának meghatározása éppúgy vitathatatlan érdeme a törvénynek, mint a büntetőjog egységes rendszerbe foglalása.

2.2 Az I. Büntetőnovella szankciórendszere

A XIX. század végén Európa többi országához hasonlóan hazánkban is jelentősen megnőtt az összбүнözésen belül a gyermek és fiatalkorú бүнelkövetők aránya, melyet Balogh Jenő a század egyik legnagyobb szociálpolitikai problémájának minősített. A fiatalkorúak növekvő kriminalitásának okaként a korabeli jogtudósok az alábbiakat jelölték meg: a nyomasztó gazdasági helyzet, a romlott környezet, az erkölcstelen példa, a szülők szívtelensége és szeretetlensége, a családi élet kötelékeinek ijesztő meglazulása, a nevelés elhanyagolása, főleg a nagyvárosokban a moralitás általános hanyatlása, az élvezetvágy, az alacsony élvezeteknek mértéktelen szeretete, a nagyobb városokban oly sokszor kínálkozó alkalom. Nyilvánvalóvá vált, hogy a hatályos büntetési rendszer nem volt alkalmas a problémák megoldására, a reformmozgalmak a törvényi szabályozás változásának szükségességét hirdették.

A századforduló büntetőjog-tudományának jeles képviselői azonban nem csupán a büntetési rendszer egyéniesítés jegyében történő átalakítását tűzték napirendre, hanem olyan intézmények létrehozását is sürgették melynek célja a бүнцselekmények elkövetésének megelőzése, és ezzel a társadalom hatékonyabb védelme.

A büntetési rendszer gyökeres átalakítását jelentette a XIX. század utolsó, és a XX. század első évtizedeiben a biztonsági intézkedések rendszerének megjelenése a büntetések mellett, amely jelzi a бүнtettesek személyének előtérbe kerülését a büntetés kiszabás során. A kor nagy vívmányaként értékelték a nevelés eszméjének a megtorlás gondolatával való egyenjogúságát.

A biztonsági rendszabályok külön csoportját alkották a társadalom védelmét szolgáló azon intézkedések, amelyek az erkölcsi romlás veszélyének kitett társadalmi osztályoknak és egyéneknek a бүнelkövetéstől való megmentését célozzák. Ide tartozott a rabsegélyezés és a gyermekvédelem, mely utóbbi már átmenetet képez a fiatalkorú бүнelkövetők erkölcsi megmentésére szolgáló javítónevelési intézkedésekhez.⁴⁵

⁴⁵ A gyermekvédelem terén ki kell emelnünk Angyal Pál munkásságát is, aki Finkey Ferenc sárospataki jogtanárral együtt részt vesz „a züllésnek indult és az erkölcsi romlás veszélyének kitett gyermekekről szóló törvénytervezet” előkészítésében. A züllésnek indult fiatalok megmentése érdekében minden lehetőséget megragadott, nagyszámú publikációjának jelentős része foglalkozik e témakörrel. Céljainak megvalósításáért

A bűnözés növekedését nagyrészt annak tulajdonították, hogy az állam a fiatalok elkövetőit addig helytelen bánásmódban részesítette. A kor uralkodó kriminálpolitikai eszméjének megfelelően a bűnözés elleni küzdelem súlypontját az erkölcsi romlás veszélyének kitett vagy züllésnek indult fiatalok célszerű és igazságos eszközökkel való erkölcsi megmentésében látták. A megtorlást csak akkor tartották szükségesnek, ha a fiatalok erkölcsi megmentése szükségessé teszi, egyébként a bíró mellőzze a megérdemelt büntetést. Ugyanakkor a fiatalok megmentése érdekében kényszereszközök alkalmazására is lehetőség nyílt akkor is, ha a bűnössége értelmi vagy erkölcsi fejlettségének hiányában nem volt megállapítható. Kétségtelen, hogy utóbbi szerepében a bíró tevékenysége nem abban áll, hogy elítél vagy felment – fogalmaz az indokolás. „A bíróság ezen a téren oly állami feladatot old meg, olyan állami teendőket tölt be, a mellyel az erkölcsi romlás veszélyének kitett gyermekeket önmaga és a társadalom számára megmenteni iparkodik. Az újabb tudományos irány a legalkalmasabbnak a büntető bírót találja e célra, kinek a lefolytatott eljárás során a fiatalok egyéniségét és körülményeit megfelelően megismernie módjában állott, sőt kötelessége is volt. A büntető bíró ezzel részt vesz századunk legnagyobb mértékű szociálpolitikai problémájának szolgálatában.”

A törvénycikk indokolása rámutatott, hogy a merőben új alapokra helyezett szabályozás felhasználta a Csemegi-kódex hatálybalépését követő időszak büntetőjogi szakirodalmának eredményeit, a külföldi törvényhozások gyakorlatban bevált intézményeit, a nemzetközi kongresszusok, valamint bűnügyi egyesület megállapodásait, valamint különösen az Észak-Amerikában, Angliában és Németalföldön szerzett gyakorlati tapasztalatokat. A szabályozás alap gondolata, hogy a büntetendő cselekményt elkövetett gyermekekkel és fiatalokkal szemben nem a megtorlás, hanem a megmentés és a nevelés szempontjait kell előtérbe helyezni. Ennek szellemében a fiatalokra – a hazai jogfejlődésben először, a kor tudományos nézeteinek megfelelően – külön büntetőjogi szabályok vonatkoztak.

aktív közéleti tevékenységet folytatott, több szervezetnek is tagja volt. Így pl. a Pécsi Patronage Kör elnöke, a Pécsi Gyermekvédő Menhely Bizottság titkára, a Patronage Egyesületek Országos Szövetségének választmányi tagja, tagja volt továbbá a Budapesti Katolikus Patronage Egyesületnek, és a Pécsi rabsegélyező Egyletnek. Jelentős szerepet játszott abban, hogy 1909. június 25-én Püspöknádasdon (ma Mecseknádasd) megnyílt a Julianeum nevelőtelep, amely a fiatalok büntetéseik illetve a züllés és az erkölcsi romlás veszélyének kitett gyermekek megmentését tűzte ki célul. Az intézet céljaira egy emeletes kastély, a melléképületek és az ezt körülvevő 42 hold terület állt rendelkezésre, melynek használatát Angyal kérésére Zichy Gyula pécsi püspök engedte át a telepet működtető és fenntartó budapesti Katolikus Patronage Egyesületnek. A beruházás és fenntartás költségeit az egyesületi jövedelem, az állami segélyösszeg, a nevelés címén fizetett állami hozzájárulás és az egyéb nagylelkű adományok fedezték. Lsd: Angyal Pál: Püspöknádasdi Julianeum nevelőtelep. Magyar Társadalomtudományi Szemle, 1910. 277-280. o.

Az indokolás – utalva a fiatalkori kriminalitás emelkedésére – kiemeli, hogy az egyik legfontosabb kérdés a fiatalkorú egyéneknek megmentése az erkölcsi romlástól. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a büntető törvénykönyv módosítása, csak egy kis részlete a probléma megoldásának. A büntető rendszer reformja önmagában véve azért sem alkalmas a fenti cél elérésére, mert a büntető hatalom révén csak akkor nyílik lehetőség a züllésnek indult fiatalkorú megmentésére, amikor már büntetendő cselekmény elkövetése bizonyítja a nagyobb fokú erkölcsi veszély jelenlétét. Ehhez tehát szükségszerűen társulnia kell azoknak az intézkedéseknek, amelyek a veszély megelőzésére alkalmasak. A büntetési rendszer reformja a fiatalkorúakkal szemben csak akkor fogja célját elérni, ha a büntetőjog terén tervezett intézkedések mellé megfelelő perjogi reform és a gyermekvédelem széleskörű társadalmi szerveződése társul.

A büntető novella szellemiségével, intézményeivel a modern gyermek-és ifjúságvédelem alapjait fektette le, amely a későbbiekben eljárásjogi reformmal is kiegészült, megszületett a fiatalkorúak bíróságáról rendelkező *1913. évi VII. törvénycikk*, amely anyagi jogi – a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható szankciók végrehajtására vonatkozó – rendelkezéseket is tartalmazott. A törvényhez fűzött indokolás hivatkozik a büntetőnovellában kifejezésre jutó eszmeiségre, amely a fiatalkorúak vonatkozásában a büntetőjognak teljes átalakulását idézte elő. Ezzel az átalakulással függött össze számos gyermekvédelmi intézkedés és ez indokolta az új eljárásjogi törvény megalkotását is. A büntető novella rendelkezéseiben az elhagyott és bűncselekményt elkövető gyermekekkel és fiatalkorúakkal szemben a megmentés és a nevelés gondolata az elsődleges, s velük szemben némi eltérésekkel azonos intézkedéseket lehet tenni. „Mindazok az intézkedések, amelyeket a Bn. felsorol, ennek a gondolatnak a szolgálatában állanak; a megtorlás régi gondolata e törvénytől ki van küszöbölve. Tehát még a szorosabb értelemben vett büntetés színében jelentkező egyes intézkedések is, mint a dorgálás, fogház-, államfogház- és elzárásbüntetés, elsősorban nevelő természetűek.”

Az indokolás szerint ezek az új alapgondolatok és jogszabályok a bíróságra az eddigtől teljesen eltérő új feladatokat ruháznak. „Amint az új anyagi jogszabályok a főszólyt a bűncselekményt elkövetett gyermekek és fiatalkorúak nevelésére fektetik, úgy az alaki jogszabályoknak sem feladata többé, hogy a bírót egy-egy vád tárgyává tett tényállás minden apró részletének felderítésére kötelezzék. A főcél itt a cselekménnyel való vonatkozásban az egyéniség megismerése, életviszonyainak tanulmányozása lesz, hogy a bíró kellően tájékozva legyen, hogy nem a cselekmény megtorlására, hanem a gyermek vagy fiatalkorú

megmentése érdekében milyen intézkedést tegyen. Gyakran fontos ugyan a cselekmény egyes részleteinek megállapítása is, de csak azért, mert az egész cselekménynek a büntettes egyéniségének megítélése szempontjából jelentősége van. Annál nagyobb súlyt kell helyezni az eljárás szabályozásában a fiatalok személyét és egyéniségét illető minden adat felderítésére; de egyúttal már az eljárás megindításától kezdve arra is, hogy ők minden káros befolyástól távol tartsuk. Az egyéni szabadságnak és az alkotmányjognak követelményei éppen ezért nem maradnak oly döntő jelentőségűek, mint amilyenekül a XIX. század általános perjogi rendelkezéseiben szerepeltek.”

Amint arra már utaltunk a Bn. szabályai szerint a tizenkét éven aluli gyermekeket továbbra sem lehetett felelősségre vonni, büntett vagy vétség elkövetése esetén azonban velük szemben bizonyos intézkedéseket lehetett foganatosítani. Ha a bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a bűnelkövető gyermek nincs kitéve erkölcsi veszélynek és züllésnek nem indult és családja vagy környezete erkölcsileg megbízható, átadta őt a házi fegyelem gyakorlására jogosult személynek vagy az iskolai hatóságnak azzal, hogy a gyermeket részesítsék házi fenyítésben. Az iskolai hatóság által alkalmazott fenyítés a dorgálás vagy iskolai elzárás lehetett, az erre vonatkozó részletes szabályokat a vallás- és közoktatásügyi miniszter külön rendeletben állapította meg.⁴⁶

Amennyiben a bíróság nem ítélte erkölcsileg megfelelőnek a gyermek környezetét, értesítette a gyámhatóságot, szükség esetén pedig intézkedett az állami gyermekmenhelyre történő ideiglenes felvétel iránt.

A büntetőjogi felelősségre vonható fiatalokkal szemben a következő intézkedéseket lehetett alkalmazni: dorgálás, próbára bocsátás, javító nevelés, fogház- vagy államfogház-büntetés. Pénzbüntetés kiszabására, valamint a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésére nem volt lehetőség, azonban egyéb mellékbüntetések alkalmazhatóak voltak. A bíróságnak a rendelkezésére álló jogkövetkezmények közül azt kellett kiválasztania, amelyik alkalmazása a fiatalok terhelt jövőbeli magaviselete és erkölcsi fejlődése szempontjából kívánatosnak mutatkozott. A kiválasztásnál figyelembe kellett venni a fiatalok egyéniségét, értelmi és erkölcsi fejlettségének fokát, életviszonyait és az eset összes körülményeit.

⁴⁶ A 149.500/1909. VK. rendelet értelmében az iskolai fenyíték nemei a következők voltak: szóbeli megdorgálás négy szemközt; szóbeli megdorgálás a tantestület, a gondnokság, az iskolaszék, vagy az ipariskolai bizottság előtt; iskolai elzárás éheztetés nélkül; iskolai elzárás éheztetéssel.

A dorgálás lényege, hogy a bíróság nyilvános tárgyaláson az elítélthez ünnepélyes komoly intelmet intéz és figyelmezteti őt, hogy újabb büntett vagy vétség elkövetése esetében ellene szigorú büntetést fog alkalmazni. A dorgálás nem volt alkalmazható súlyosabb bűncselekmények esetén, illetve ha a fiatalkorú egy hónapot meghaladó szabadságvesztés büntetéssel már büntetve volt. Ha az elítélt a dorgálást nem fogadta kellő tisztelettel vagy a kitűzött határnapon igazolatlanul nem jelent meg, a bíróság az ítéletet hatályon kívül helyezte és a dorgálás mellőzésével új határozatot hozott.

Próbára bocsátás esetén a bíróság a fiatalkorút ítélet hozatala nélkül, megfelelő figyelmeztetés után egy évi próbaidőre szigorú szabályokhoz kötött felügyelet mellett feltételesen szabaddalbon hagyja. Az intézkedés elrendelésének feltételeit a Büntető novella nem határozza meg, azonban rendelkezik a kizáró körülményekről.

Nem alkalmazható a próbára bocsátás, ha

- a fiatalkorú egy hónapot meghaladó szabadságvesztés büntetéssel már büntetve volt (Bn.21.§ 2. bek.)
- értelmi és erkölcsi fejlődése érdekében a javító nevelése vagy fogházra ítéltése mutatkozik szükségesnek (Bn.24§ és 26.§).
- ha eddigi környezetében romlás veszélyének van kitéve (Bn. 24.§ 1. bek.)

A bíróság a felügyeletet rábíthatja a fiatalkorú törvényes képviselőjére, állami gyermekmenhelyre vagy más e végből szervezett hivatalra, valamely gyermekvédő egyesületre vagy erre alkalmas egyénre. (Bn.22.§1. bek.) A felügyeletben a fiatalkorúak felügyelőhatósága is közreműködik.(Fb.48.§ 4.bek.) A bíróság kijelöli a fiatalkorú tartózkodási helyét, szükség esetében a fiatalkorú megfelelő elhelyezése felől is intézkedik.(Fb. 46.§ 1. bek. és Bn. 22.§ 1. bek.)

A felügyelettel megbízott állandóan ellenőrzi a fiatalkorú magaviseletét és a lényegesebb változásokról és a próbaidő sikeres elteltéről jelentést tesz.

Ha a próbaidő alatt a fiatalkorú kifogástalan magaviseletet tanúsított, az elkövetett cselekmény miatt folyamatba tett eljárást meg kell szüntetni.

Ha a próbára bocsátott fiatalkorú a próbaidő alatt csupán pénzbüntetéssel büntetendő vagy más csekélyebb súlyú vétséget vagy kihágást követ el, vagy ha iszákos, erkölcstelen vagy csavargó életmódot folytat, vagy egyébként az erkölcsi züllésének jeleit mutatja, vagy a

felügyeleti szabályokat megszegi (Bn. 23. §) és a bíró úgy ítéli meg, hogy a fiatalokú erkölcsi fejlődése érdekében más intézkedésre nincs szükség, a bíró az alábbi intézkedéseket teheti:

1. a próbaidő egy évvel történő meghosszabbítása;
2. új felügyeleti szabályok megállapítása;
3. új pártfogót kirendelése;
4. a fiatalokú megfeddése;
5. intézkedés az iránt, hogy a fiatalokú házi vagy iskolai fenyítést kapjon;
6. ismétlő-, tanoncz-, földmívelő- vagy más iskolát látogatásának elrendelése;
7. bíróság előtti megjelenés elrendelése bírói utasítások meghallgatása és magaviseletéről való beszámolás végett;
8. a bíró a fiatalokút a napnak reggel nyolc órától este nyolc óráig terjedő szakában három órától tizenkét óráig terjedhető időre a bíróságnak valamelyik alkalmas helyiségében az élelmezés korlátozásával vagy elvonásával felügyelet alatt őrizetben tarthatja (Fb.50.§).

Fenti intézkedéseket a bíró együtt vagy külön alkalmazhatta, és ismételten vagy többször is megtehetette mindaddig, amíg a fiatalokú próbára bocsátás alatt állt és élete huszonnegyedik évét még be nem töltötte.

A javító nevelés olyan pedagógiai intézkedés volt, melynek során a fiatalokú az állami vagy az igazságügy miniszter által arra alkalmasnak talált más intézetben „szociáletikai átalakítása céljából” rendszeres nevelésben részesült. Akkor volt elrendelhető, ha a fiatalokú addigi környezetében a romlás veszélyének volt kitéve, züllésnek indult, vagy értelmi és erkölcsi fejlődése érdekében a javító nevelés más okból szükségesnek mutatkozik (24. §). A bíróság határozatlan időtartamra mondta ki, de az legfeljebb a fiatalokú huszonnegyedik évének betöltéséig terjedhetett. Végrehajtása állami vagy társadalmi intézetekben (pl. Aszód, Rákospalota, Székesfehérvár), a Bn. 15.§-a alapján beutaltaké állami gyermekmenhelyen az ún. családi rendszer szellemében történt.⁴⁷

Az intézetből történt kihelyezés vagy végleges, vagy kísérleti jellegű volt. Végleges hatállyal azt bocsátották el, aki a huszonnegyedik életévét betöltötte, kísérleti jelleggel pedig a felügyelő hatóság (Bn. 31. §) meghallgatása után az igazságügy miniszter két évi próbaidőre szabadon

⁴⁷ A beutaltak családfő vezetése alatt álló legfeljebb 30 tagú családok egyikébe kerültek, „vallás-erkölcsi, iskolai és munkaoktatásban” részesültek. in.: Angyal Pál: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Ötödik kiadás I. kötet. Bp., 1931. 126. o.

bocsáthatta azt a fiatalkorút, aki legalább egy évig az intézetben volt és teljesen megjavultnak látszott. A próbaidő kifogástalan elteltével a szabadon bocsátás véglegessé vált, ellenkező esetben az igazságügy miniszter elrendelhetette a fiatalkorú az intézetbe való visszazállítását, ha az huszonegyedik évét még be nem töltötte. A kibocsátottak elhelyezéséről az igazgató gondoskodott.

A javító nevelés különleges formája volt az ún. utólagos javító nevelés, melyet a bíróság vagy a fogházbüntetést megállapító ítéletben, vagy utóbb a felügyelő hatóság (31. §) javaslatára rendelt el, ha attól a fiatalkorú gyökeres erkölcsi átalakítása volt várható.

A fogház- és államfogház büntetés a korabeli szakirodalom szerint büntetés, mert erkölcsi rosszállást fejez ki és a bűnösséghez igazodik, de egyben nevelő jellegű intézkedés, mert lényegileg kriminálpedagógiai kezelésnek alávetés.⁴⁸ Alkalmazásának feltétele a szigorúbb intézkedés szükségessége. Ha a fiatalkorú a cselekmény⁴⁹ elkövetésekor tizenötödik életévét még be nem töltötte, fogházbüntetés csak a legsúlyosabb esetekben volt megállapítható (Bn. 26.§). egyebekben fogház csak a halállal, fegyházzal, börtönnel vagy fogházzal büntetendő cselekmény miatt, államfogház pedig csak az államfogházzal büntetendő cselekmény miatt volt kiszabható.

A fogházbüntetés legrövidebb tartama tizenöt nap; leghosszabb tartama amennyiben a fiatalkorú a cselekmény elkövetésekor tizenötödik évét betöltötte és cselekményére a törvény halál- vagy fegyházbüntetést állapít meg, tíz év, egyéb esetekben öt év.

Az államfogház büntetés legrövidebb tartama egy nap, leghosszabb tartama két év.

A törvény szerint a fogházbüntetést a fiatalkorúak részére felállított külön fogházban kellett végrehajtani, az egy hónapot meg nem haladó fogházbüntetés azonban más letartóztató intézet magánzárkájában is végrehajtható volt. Ugyanakkor a bíróság ítéletében elrendelhetette, hogy a fiatalkorúak fogházában töltse le a kiszabott fogházbüntetést az oly elítélt is, a ki tizennyolcadik évét meghaladta, de huszonegyedik évét még nem töltötte be (Bn. 27. §).

A törvény lehetőséget adott a feltételes szabadságra bocsátásra is. A 29. § szerint az elítéltet, ha szorgalmat tanúsított és javulásának jelét adta, a büntetés kétharmad részének kitöltése után az igazságügy miniszter a felügyelő hatóság meghallgatása után feltételes szabadságra bocsáthatta. A feltételes szabadságra bocsátott magaviselet és életmód tekintetében külön

⁴⁸ Angyal Pál: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Ötödik kiadás I. kötet. Bp., 1931. 128. o.

⁴⁹ a fiatalkorú által elkövetett cselekmény a Bn. 18. § szerint mindig vétség.

szabályok alatt állt. Ha e szabályokat az ítéletben megállapított büntetési idő letelte előtt megszegte, az igazságügy miniszter elrendelhetette a visszaszállítását az intézetbe. A feltételes szabadság eredményes letelte esetén a büntetést kitöltöttnek tekintették.

2.3. Az első büntetőnovella értékelése

A büntetőnovella indokolása rámutatott, hogy a merőben új alapokra helyezett szabályozás felhasználta a Csemegi-kódex hatálybalépését követő időszak büntetőjogi szakirodalmának eredményeit, a külföldi törvényhozások gyakorlatban bevált intézményeit, a nemzetközi kongresszusok, valamint bűnügyi egyesület megállapodásait, valamint különösen az Észak-Amerikában, Angliában és Németalföldön szerzett gyakorlati tapasztalatokat. A szabályozás alap gondolata, hogy a büntetendő cselekményt elkövetett gyermekekkel és fiatalokkal szemben nem a megtorlás, hanem a megmentés és a nevelés szempontjait kell előtérbe helyezni. Ennek szellemében a fiatalokúra – a hazai jogfejlődésben először, a kor tudományos nézeteinek megfelelően – külön büntetőjogi szabályok vonatkoztak.

Az indokolás – utalva a fiatalkori kriminalitás emelkedésére – kiemelte, hogy az egyik legfontosabb kérdés a fiatalkorú egyéneknek megmentése az erkölcsi romlástól. Ugyanakkor hangsúlyozta azt is, hogy a büntető törvénykönyv módosítása, csak egy kis részlete a probléma megoldásának. A büntető rendszer reformja önmagában véve azért sem alkalmas a fenti cél elérésére, mert a büntető hatalom révén csak akkor nyílik lehetőség a züllésnek indult fiatalkorú megmentésére, amikor már büntetendő cselekmény elkövetése bizonyítja a nagyobb fokú erkölcsi veszély jelenlétét. Ehhez tehát szükségszerűen társulnia kell azoknak az intézkedéseknek, amelyek a veszély megelőzésére alkalmasak. A büntetési rendszer reformja a fiatalkorúakkal szemben csak akkor fogja célját elérni, ha a büntetőjog terén tervezett intézkedések mellé megfelelő perjogi reform és a gyermekvédelem széleskörű társadalmi szerveződése társul.

A Bn. feltétlen érdeme, hogy bevezette a büntetést pótló bírói intézkedéseket, így a dorgálást, a próbára bocsátást, és a javító nevelést.

A büntetőjogi intézkedések közvetlen előzményei elsősorban a biztonsági, preventív célú rendszabályok jogintézményei voltak. A XVIII. századig a jogfejlődésben a büntetés és az intézkedés jellegű büntetőjogi eszközök differenciátlanul voltak együtt, csak a felvilágosodás eredményezte elválásukat a büntetőjogi gondolkodásban. A büntetéseket és biztonsági

eszközöket elsőként E.F. Klein különböztette meg, ezzel a dualista szankciórendszer alapítója lett. Carl Stooss nevéhez fűződik a biztonsági intézkedéseknek büntetőjogi bevezetése és ezen intézkedéseknek a Btk-ban való összefüggő és szisztematikus kiépítése, mellyel iskolát teremtett és az egész európai és dél-amerikai törvényhozás számára modell lett. A büntetőjogi intézkedések szabályozásának első szakasza a XIX. század utolsó és a XX. század első évtizedeire tehető, melyben az intézkedések a javíthatatlan és közösségre veszélyes jogsértők társadalomtól való izolálását szolgálták. A két világháború közötti időszakban épült ki a legtöbb európai országban a kifejezetten a büntető törvénykönyvekben vagy külön törvényekben a különböző intézkedések rendszere. „Az intézkedések korlátozása túlnyomórészt arra korlátozódott, hogy a bűnözés elleni küzdelem új eszközeit meghatározott bűnelkövetői kategóriákkal szemben előírják, anélkül azonban, hogy összrendszerre törekedtek volna, amelyben a büntetések és az intézkedések precízen körülhatárolt alkalmazási területet kaptak volna.” Hazánkban a Csemegi kódex jogrendszerében csak büntetések szerepeltek, az első úttörő lépést az 1908. évi büntető novella tette meg a fiataikorúak és gyermekek erkölcsi megmentése érdekében bevezetett intézkedésekkel.⁵⁰

A fiataikorúak büntetőjogi felelősségének a felnőttektől eltérő, humánusabb szabályozása a XIX. századi reformmozgalomnak köszönhető. A klasszikus iskola tettarányos és ebből adódóan a megtorlásra alapuló kriminálpolitikáját a tetteseket középpontba helyező, őket különböző szempontok szerint csoportosító, a megelőzést előtérbe helyező, differenciált kriminálpolitika váltotta fel. Kialakulásában jelentős szerepet játszott a pozitívizmus eszmerendszere, illetve a szociológia fejlődése, és nem utolsósorban a bűnözés emelkedése.

A századforduló jogtudósai felismerték, hogy „a normatív módszertani felfogáson nyugvó, pompásan kiépített büntetőjog-dogmatika, a maga élettől elvont merev rendszerével nem tudott a társadalom változó szükségleteihez hozzáalkalmazkodni, s így különösen a múlt század közepe óta egyre erőtlenebb lett a kriminalitás fejlődésének helyes mederbe való visszazorítása terén.”⁵¹

Az új irányok lényegét Angyal Pál így foglalja össze: „a bűnösség elleni küzdelem súlypontja a cselekményről a büntetett egyénre helyeződik át, harc indul meg a kriminalitás előidéző

⁵⁰ Nagy Ferenc-Tokaji Géza: A magyar büntetőjog Általános része. Szeged, 1993. 324. és köv. o. Lsd. részletesebben: Nagy Ferenc: Intézkedések a büntetőjog szankciórendszerében. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Bp., 1986.

⁵¹ Irk Albert: A büntetőjog átalakulása. Kolozsvár, 1915. 126. o.

tényezőivel szemben, a büntetés hovatovább már nem a bűnösség ellenértéke, hanem *célszerű* eszköz, mely alkalmas arra, hogy a megtévedt egyént a helyes útra visszavezesse, a még lelkében, erkölcsében idomíthatót megmentse, a pedig immár megrögzöttel szemben a védekezés álláspontjára helyezkedjék. A büntetőjog célja immár nem annyira a büntetendő cselekménnyel megzavart társadalmi rend *formális helyreállítása*, mint inkább az egyéni értékek lehető megmentésével s ha ez nem lehetséges, az immár állandó veszéllyel fenyegető egyének ártalmatlanná tételével a *társadalmi s egyéni érdekek megelőző védelme*.⁵²

A századforduló büntetőjogi reformjának Vámbéry szerint két sarokpontja volt: a visszaesők és a fiatalkorúak kérdése. „A kettő összefügg egymással, mert a visszaesés túlnyomó részt a fiatalkorú elkövetőkből táplálkozik, ezért a visszaesők számának emelkedése csak akkor állítható meg, ha a fiatalkorú elkövetők kriminalitásának növekedését megakadályozzuk.”⁵³

Irk szerint a krimináletiológián épülő modern kriminálpolitika alapköve: a gyermekvédelem, a gyermekek megmentésére irányuló akció egybefonódik a fiatalkorúak elleni küzdelemmel. A gyermekvédelem kibővített fogalma alá nem csak az elhagyatott gyermekek tartoznak, hanem a jogrenddel összeütközésbe kerülő gyerekek éppúgy, mint a büntetőjogi felelősségre nem vonható fiatalkorúak. „A fiatalkorúak büntetőjoga nem más, mint a gyermekvédelemmel kezdődő nagyszabású kriminálpolitika legközvetlenebb folytatása.” A fiatalkorúak új büntetőjogának kialakulása a bűncselekmény lényegéről és a büntetés céljáról a kriminológia hatása alatt megváltozott büntetőjogi gondolkozásmódnak volt szükségszerű következménye.⁵⁴

2.4. Az 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről

A büntetőjog átfogó reformjának igénye már a II. világháborút megelőző időszakban is felvetődött, még nagyobb igény mutatkozott erre a proletárdiktatúra megteremtésével. Az 1949. évi XX. törvénnyel elfogadott Alkotmány a megváltozott gazdasági, társadalmi, politikai rendszerhez igazodó, az új szocialista jogrendszer kialakítását irányozta elő. Átfogó kodifikációra nem került sor, a Csemegi-kódex általános részét azonban felváltotta a büntető

⁵² Angyal Pál in.: A fiatalkorúakra vonatkozó büntető jogszabályok magyarázata. (Angyal Pál-Kún Béla- Ládai István- Rottenbiller Fülöp- Tóth Béla) Bp.,1912. VI.

⁵³ Vámbéry Rusztem: Büntetőpolitikai követelések. Bp. 1900. 80. és köv. o.

⁵⁴ Irk Albert: A büntetőjog átalakulása. Kolozsvár, 1915. 124. és köv. o.

törvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. tv. (Btá.), emellett új törvény (1951. évi III. tv.) szabályozta a büntető perrendtartást is.

A Btá. büntetési és intézkedési rendszerét az egységesítésre és az egyszerűsítésre való törekvés jellemezte,⁵⁵ központi helyet a börtönnek nevezett szabadságvesztés foglalta el, mely a korábbi különféle szabadságvesztési nemet⁵⁶ váltotta fel. Közrehatott ennek kialakításban az is, hogy a törvény megszüntette a bűncselekmények súly szerinti felosztását és csak a büntett kategóriáját ismerte.

A Btá. a fiatalkorúakra vonatkozóan külön rendelkezést nem tartalmazott, csupán rögzítette, hogy nem vonható felelősségre, aki a büntett elkövetésekor a tizenkettedik életévét nem töltötte be. A törvényt hatályba léptető 1950. évi 39. tvr. 3.§ (1) bekezdése értelmében hatályban maradtak az 1908:XXXVI. tv. 15-33.§-ai, amelyek a bűncselekményt megvalósító gyermekkel illetve fiatalkorúakkal szemben alkalmazható nevelő-, és óvóintézkedéseket szabályozták, úgyszintén az 1913:VII. törvénynek anyagi jogi rendelkezései is. A Btá. nem érintette a népbírói büntetőjogot sem, az 1440/1945. (V. 1.) ME rendelet 15. §-ában meghatározott, fiatalkorúakkal szemben alkalmazható intézkedések is hatályban maradtak.⁵⁷ A Btá-t hatályba léptető tvr. ugyanakkor a fiatalkorúakra vonatkozóan is tartalmazott rendelkezéseket, melyek a korábbi rendelkezések és az új törvény összhangjának megteremtését célozták. Eszerint :

19. § (1) A fiatalkorúval szemben kiszabható fogházbüntetés legrövidebb tartama bármely büntett esetében harminc nap.

⁵⁵ Györgyi Kálmán: Büntetések és intézkedések. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1984. 32. o.

⁵⁶ miniszteri indokolás: Eddigi büntetőjogunk a legkülönfélébb szabadságvesztési büntetési nemeket ismeri. ismeri a fegyházat, a szigorított dologházat, a börtönt, a fogházat, a dologházat, a háborús és népellenes, valamint a demokratikus államrend és köztársaság ellen irányuló büntettek esetén a kényszermunkát, kihágási büntetesként pedig az elzárást. „megfelelő intézetek hiányában a különböző szabadságvesztés büntetések végrehajtásánál nem is érvényesülhetnek azok a különbségek, amelyeket a jogszabály szem előtt tartott; így pl. a kényszermunka büntetés végrehajtására egyáltalán nem került sor. Annak meghatározása, hogy a különböző súlyú büntettek miatt, különböző tartamban kiszabott börtön milyen eltérésekkel hajtassék végre, nem a Btá.-ba, hanem a megalkotandó büntetésvégrehajtási törvénybe való.”

⁵⁷ 1440/1945. (V. 1.) ME rendelet a népbíráskodásról szóló 81/1945. (II. 5.) ME rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában született. 22. § értelmében A népbírói eljárás a fiatalkorúak ügyében is eljárhat. Fiatalkorúak ügyében az 1908. évi XXXVI. tc. II. fejezetének IV. cikkében meghatározott intézkedéseken kívül a jelen rendelet 3. §-ában megjelölt büntetések alkalmazásának is helye van, mégis azzal az eltéréssel, hogy halálbüntetés nem szabható ki, - börtön- vagy fegyházbüntetés pedig csak a 15. életévét betöltött fiatalkorúval szemben alkalmazható. 3. § A népbírói által kiszabható büntetések: 1.halál,2. fegyház ,3. börtön, 4. fogház, 5. internálás, 6. vagyonekobzásig terjedhető pénzbüntetés, 7. állásvesztés, vagy foglalkozástól való eltiltás, 8. politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése, 9. a 15/1945. ME rendelet (Rt. 1945. évf. 5. o.) 19. § 3. bekezdésének a), b), c) pontjaiban meghatározott fegyelmi jellegű büntetések.

(2) A fiatalkorúra kiszabható fogházbüntetés leghosszabb tartama tizenöt év, ha a cselekmény elkövetője egyébként halállal vagy életfogytig tartó börtönnel büntetendő és tíz év, ha a cselekmény elkövetője egyébként tíz évnél hosszabb tartamú börtönnel büntetendő, feltéve mindkét esetben, hogy a fiatalkorú a cselekmény elkövetésekor tizenötödik életévét már betöltötte. Ezeken az eseteken kívül a fogházbüntetés leghosszabb tartama ugyanolyan, mint amilyen tartamú börtönt a törvény a cselekmény elkövetőjére egyébként megállapít, de legfeljebb öt év. Az 1913. évi VII. tv. 68.§-a hatályát veszti.

(3) A fiatalkorúval szemben alkalmazandó elzárásbüntetés leghosszabb tartama akkor is két hónap, ha a kihágás elkövetője egyébként hosszabb tartamú elzárással büntetendő.

20. § Javító-nevelő munkára kötelezésnek fiatalkorúval szemben is helye van, ha a bűncselekmény elkövetésekor tizenötödik életévét már betöltötte. A Bt. 48. §-ának (4) bekezdése esetében a fiatalkorún fogházbüntetést kell végrehajtani.

21. § A 19. és 20. §-ok rendelkezéseit - tekintet nélkül a Bt. 2. §-ára - a Bt. hatálybalépése előtt elkövetett bűncselekményekre is alkalmazni kell.

A kodifikációs folyamat következő állomása a fiatalkorúakkal kapcsolatos részletes büntetőjogi és büntető eljárásjogi szabályokat tartalmazó 1951. évi 34. törvényerejű rendelet (Ftvr.) megalkotása volt, amely egyben hatályon kívül helyezte az I. Büntető novella rendelkezéseit. Preambulumában az Alkotmányra hivatkozással rögzíti, hogy „A Magyar Népköztársaság különös gondot fordít az ifjúság fejlődésére és nevelésére, ezért a fiatalkorúakkal szemben nem alkalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek azoknak fejlődését gátolhatnák és a szabályozásnál oly intézkedésekre törekszik, amelyek alkalmasak arra, hogy a fiatalkorúak helyes irányban való fejlődését előmozdítsák, és őket a társadalom hasznos tagjává neveljék.”

A büntető rendelkezések meghatározásánál tehát központi kérdésként jelentkezik az ifjúság nevelésének a gondolata, amely összhangban volt a szocialista büntetőjog szellemével. „A szocialista büntetőjog ugyanis egészen általánosságban, tehát a felnőttkorú büntetésekkel szemben is a büntetőjogi megtorlás helyett a javítás és a nevelés elvét juttatja érvényre.”⁵⁸

A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket az Ftvr. mint az általános szabályok alóli kivételeket⁵⁹ jeleníti meg. Megalkotásuk indoka a szakirodalom szerint az volt, hogy a

⁵⁸ Bacsó Ferenc: A fiatalkorúak új büntetőjoga. Jogtudományi Közlöny 1952. 52. o.

⁵⁹ 2. § Fiatalkorúakkal szemben a büntetőjogi és a büntető eljárási szabályokat az alábbi fejezetek rendelkezéseiben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

korábbi szabályok egyrészt túl részletezettek és bonyolultak voltak, megvalósításuk számos akadályba ütközött, másrészt pedig egy részük érdemben sem volt alkalmas a fiatalkorúak érdekében megfogalmazott célok megvalósítására.⁶⁰

A fiatalkor fogalmát⁶¹ az új szabály is megtartotta azzal, hogy a 12. életévet be nem töltött gyermek továbbra sem büntethető. Mint már korábban is utaltunk rá, mellőzte azonban a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettség követelményét, ugyanakkor az intézkedések között a *gyógypedagógiai intézetbe*⁶² utalás is szerepel, amely – a korabeli szakirodalom szerint – „újítás éppen az értelmi és az erkölcsi fejlődésnek alkati okból eredő hiányosságain van hivatva a lehetőség szerint enyhíteni.”⁶³

A kódex minden esetben a bíróságra bízta annak eldöntését, hogy a fiatalkorúval milyen intézkedés alkalmazását látja célszerűnek.⁶⁴ A szankciók között továbbra is szerepel a *javítónevelés*⁶⁵, melyet a bíróság változatlanul határozatlan időre rendel el. Módosítás csak annyiban történt, hogy alkalmazására csak a 20. életévet be nem töltött személlyel szemben kerülhet sor. A korábbi szabályok között szereplő utólagos javító nevelés jogintézményét azonban a jogszabály nem tartotta fenn.

⁶⁰ Bacsó Ferenc: A fiatalkorúak új büntetőjoga. Jogtudományi Közlöny 1952. 52. o.

⁶¹ 1. § A büntető törvények alkalmazásában fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét meghaladta, de tizennyolcadik életévét még nem töltötte be.

⁶² 5. § (1) Ha a fiatalkorúnak addigi környezetében való meghagyása nevelése érdekében nem volna kívánatos, értelmi fogyatékoságánál fogva azonban a javítónevelés sem ígérne vele szemben eredményt, a bíróság javítónevelés helyett a fiatalkorút gyógypedagógiai intézetbe utalja; a beutalás tartamát a bíróság nem határozza meg, annak legrövidebb tartama egy év.

⁶³ Bacsó: 53. o.

⁶⁴ 3. § (1) A bíróság, ha az eset körülményeit mérlegelve a fiatalkorú nevelése érdekében célszerűnek látja, az elkövetett bűncselekményre megállapított szabadságvesztés büntetés, illetőleg pénzbüntetés helyett
a) a fiatalkorúval szemben javítónevelést rendel vagy öt gyógypedagógiai intézetbe utalja,
b) a fiatalkorút próbára bocsátja vagy
c) bírói megrovásban részesíti.

(2) Az előbbi bekezdésben megjelölt intézkedések valamelyikét kell alkalmazni a fiatalkorúval szemben akkor is ha az elkövetett cselekmény pénzbüntetéssel büntetendő, ennek alkalmazását azonban a 9. § rendelkezése kizárja.

⁶⁵ 4. § (1) Javítónevelést akkor kell elrendelni, ha a fiatalkorú nevelése és fejlődése addigi környezetében nem biztosítható és ezért helyes irányban való fejlődése érdekében intézeti nevelése szükséges.

(2) A bíróság a fiatalkorúval szemben elrendelt javítónevelés tartamát nem határozza meg; annak legrövidebb tartama egy év. A javítónevelést erre a célra rendelt intézetben kell végrehajtani.

(3) Azt, aki már legalább egy évet javítónevelésben töltött és ez alatt megjavulásának jelét adta, az intézeti tanács egy évi időtartamra az intézetből időlegesen elbocsátja. Ha az egy év alatt a fiatalkorú kifogástalan magatartást tanúsított, annak elteltével az elbocsátás véglegessé válik, ellenkező esetben az intézeti tanács határozata alapján a javítónevelést folytatni kell.

(4) Olyan személlyel szemben, aki huszadik életévét betöltötte, javítónevelést kimondani vagy azt foganatosítani nem lehet; ha olyan személy, akivel szemben korábban javítónevelést mondottak ki, huszadik életévét betölti, a bíróság ítéletének a javítónevelésre vonatkozó rendelkezését hatályon kívül helyezi és helyette megfelelő új határozatot hoz.

Tágabb körben vált alkalmazhatóvá a *próbára bocsátás* és a korábbi dorgálásnak megfelelő *bírói megrovás*, mindkét intézkedés csak azzal a fiatalkorúval szemben kizárt, akit korábban egy évet meghaladó börtönbüntetésre ítélték. Az Ftvr. lehetőséget ad a fiatalkorúval szemben büntetés (börtön,⁶⁶ illetve pénzbüntetés) kiszabására is. Tekintettel arra, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket az Ftvr. mint az általános szabályok alóli kivételeket határozza meg, büntetnek fiatalkorú általi elkövetése esetén is az adott cselekményre a törvényben meghatározott büntetési tétel irányadó⁶⁷ azzal, hogy a kódex – a Büntető novella szabályaihoz hasonlóan – meghatározza a *börtönbüntetés*⁶⁸ leghosszabb tartamát.

A korábbi rendelkezések csak kihágás esetén tették lehetővé a fiatalkorúval szemben a *pénzbüntetés* alkalmazását, az Ftvr. e szankció kiszabási lehetőségét tágította azzal, hogy a **9. § (1)** bekezdés értelmében a pénzbüntetést fiatalkorúra csak akkor lehet kiszabni, ha önálló keresete, egyéb jövedelme vagy vagyona van. Kimondta ugyanakkor azt is, hogy a behajthatatlan pénzbüntetést börtönre átváltoztatni vagy azt más intézkedéssel helyettesíteni nem lehet, a behajthatatlan pénzbüntetést tehát törölni kellett.

Az Ftvr. módosítására az 1954. évi 23. tvr.-rel (Fn.) került sor, amely szerint a 12–14 éves fiatalkorúval szemben csak intézkedést lehetett alkalmazni, és csupán a 14 év feletti fiatalkorúval szemben kerülhetett sor büntetés kiszabására. A fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi és büntető eljárási rendelkezések végrehajtásáról a 11/1954. (IX. 22.) IM rendelet rendelkezett.

Összefoglalva tehát a Bn. és a fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913. évi VII. tv. hatályon kívül helyezését követően az 1950. évi II. tv., az ún. Btá., valamint az 1954. évi 23. tvr.-rel módosított 1951. évi 34.tvr. (Ftvr.) tartalmazta a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezéseket. A jogszabály a bírói megrovás, a próbára bocsátás és a javítónevelés mellett bevezette az értelmileg fogyatékos fiatalkorúak számára a gyógypedagógiai nevelést. A fogház és az államfogház helyébe a Btá. rendszerének megfelelően a börtön lépett azzal, hogy

⁶⁶ A Btá. szakított a különböző szabadságvesztési büntetési nemek rendszerével, és büntettekre szabadságvesztés büntetésként börtönbüntetést határozott meg.

⁶⁷ Ezzel szemben a Bn. szankciórendszerében a fogház-és államfogház büntetés, mint a fiatalkorúakra megállapított önálló büntetési nem került meghatározásra.

⁶⁸ 8.§ (2) A fiatalkorúra kiszabható börtönbüntetés leghosszabb tartama tizenöt év, ha a törvényben egyébként megállapított büntetés halál vagy életfogytig tartó börtön, - tíz év, ha a törvény egyébként tíz évnél hosszabb tartamú börtönbüntetést rendel, feltéve mindkét esetben, hogy a fiatalkorú a cselekmény elkövetésekor tizenötödik életévét már betöltötte. Ezekon az eseteken kívül a börtönbüntetés leghosszabb tartama a fiatalkorúra is ugyanaz, mint amelyet a törvény a cselekmény elkövetőjére egyébként megállapított, de legfeljebb öt év.

(3) A fiatalkorúval szemben kiszabható börtönbüntetés legrövidebb tartama bármely büntett esetében harminc nap.

a büntetést rendszerint a fiatalkorúak börtönében kell végrehajtani. A büntetés maximumát –a Bn. rendelkezéseihez hasonlóan – maximálták. Pénzbüntetést csak az önálló keresettel, jövedelemmel vagy vagyonnal rendelkező fiatalkorúval szemben lehetett alkalmazni.

Az új szabályozással a bíróságnak csak az igazságszolgáltatási jogköre maradt meg, a szociálpolitikai feladatokat (így pl. védő- vagy óvóintézkedések megtétele, próbára bocsátás ellenőrzése, javító nevelésből való ideiglenes elbocsátás) államigazgatási szervek, nevezetesen a tanácsok végrehajtó bizottságai látták el.⁶⁹ A megelőzés és utógondozás részletes szabályozását a 955-84/1954. O.M.sz utasítás (Gyut), az ún. gyámügyi utasítás tartalmazta.⁷⁰

Ami az életkor jelentőségét illeti, 12. életév alatt az elkövető nem büntethető, a 12-14 éves életkorig büntetés nem alkalmazható, csak intézkedés. A 14-15 éves kor között kiszabott börtönbüntetés maximuma 5 év, a 15. életév betöltését követően a törvény különös részében meghatározott büntetési tételektől függően 15 évi, illetve 10 évi börtön szabható ki.

A kodifikációt követően a jogirodalomban felvetődött a kérdés, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályok a büntetőjog önálló részét alkotják-e, nevezhetők-e a fiatalkorúak büntetőjogának vagy csak a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályoknak tekinthetők. Szabó András egyértelműen az előbbi mellett érvel, arra hivatkozással, hogy e rendelkezések zárt szabályrendszert alkotnak, egymásra utalnak, egymástól kölcsönösen függenek, és nem utolsó sorban ezen rendelkezések mögött elvek állnak. Olyan elvek, amelyek az általános büntetőjogban nincsenek meg. Vagy teljesen új elvek, vagy pedig az általános büntetőjog elveinek módosult változatai. „A fiatalkorúak büntetőjoga a büntetőjogi felelősség kérdésében hoz elsősorban új, az általános büntetőjogtól lényegesen különböző szabályokat a

⁶⁹ 38. § (1) Ha valamely védő- vagy óvóintézkedés a fiatalkorú erkölcsi fejlődése, nevelése, gondozása vagy környezetének megváltoztatása végett büntető eljárás körén kívül mutatkozik szükségesnek, ennek megtétele a járási tanács, városokban a városi tanács, Budapesten a városi kerületi tanács végrehajtóbizottságának hatáskörébe tartozik. Ugyancsak hatáskörébe tartozik az intézkedés, ha arra tizenkét éven aluli személlyel (gyermekkel) szemben van szükség akár bűncselekmény elkövetése miatt, akár azért, mert az környezetében erkölcsi züllésnek van kitéve vagy mert a züllés útjára lépett.

(2) Ugyancsak a végrehajtóbizottság hatáskörébe tartozik a fiatalkorú ellenőrzése próbárbocsátásának, a javítónevelésből való ideiglenes elbocsátásának, valamint feltételes szabadságrabocsátásának tartama alatt.

(3) Az (1) és (2) bekezdésben említett intézkedések céljából a bíróság, illetőleg az ügyész az illetékes tanácshoz fordul.

(4) A végrehajtóbizottság az előbbi rendelkezések értelmében reá háruló tennivalókat az erre alkalmas társadalmi szervek tagjainak bevonásával látja el. Az evégből esetleg szükséges eljárési szabályokat az igazságügyminiszterrel egyetértve a belügyminiszter állapítja meg.

⁷⁰ Az óvó- és védőintézkedések végrehajtásával kapcsolatban a gyakorlatban számos probléma merült fel, ezzel összefüggésben felvetődött ezen feladatok bírósági hatáskörébe utalásának szükségessége is. lsd. részletesen: Dávid Ferenc: A fiatalkori bűnözés megelőzésével kapcsolatos hatásköri vitáról. Magyar Jog 1960. 106-109. o.

büntetések, illetve a jogkövetkezmények tekintetében.” A fiatalkorúak büntetőjogának önállósága azonban csak viszonylagos, mert az általános büntetőjog talaján áll, és a büntetőjog általános elvei a fiatalkorúak büntetőjogán belül is érvényesülnek.⁷¹

A fentiek vitatja Szalma László, megítélése szerint „nincs különleges (még hozzá merőben különleges) büntetőjoga a fiatalkorúaknak, a rájuk vonatkozó rendelkezések nem alkotnak külön jogágot, hanem az általános büntetőjog szerves részét képezik, figyelemmel vannak a fiatalkorúak fejlődésére, nevelésére. Ennél fogva felelősségre vonásuk az általánostól eltérést is tartalmaz. Az Ftvr. valamennyi rendelkezése együttesen nem alkothatja a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezéseket, minthogy a büntetőjogi viszonyoktól eltérő más viszonyokat is szabályoz. mindezekből következik, hogy a „fiatalkorúak büntetőjoga” elnevezést nem helyes használni.”⁷² Kifejti, hogy a jogalkalmazás érdekében az a „helyes, ha az Ftvr.- be foglalt rendelkezéseket a jövőben nem egy jogszabályban, hanem a nekik megfelelő helyen rendezzük, tehát a büntetőjogi vonatkozásokat a büntetőjog keretében, az eljárási jogi vonatkozásokat az eljárási jog keretében.”⁷³ Ezt a követelményt az 1961. évi Btk. valósította meg azzal, hogy a törvény VI. fejezetében rögzíti a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket.

2.5. Az 1961. évi Btk.

A Csemegi-kódex Általános része 1950-ig maradhatott hatályban, akkor készült el ugyanis a *Btá., az 1950. évi II. törvény.* 4. A Btá. hatályba lépését követően e törvény szabályozta az általános részt, hatályban maradtak viszont a Csemegi-kódex különös részének egyes rendelkezései, azzal, hogy új törvények, törvényerejű rendeletek is születtek.

A kaotikus jogszabályi környezet miatt kényszerült kiadni az Igazságügyi Minisztérium a BHÖ-t (Hatályos Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása), amely nem törvény volt, hanem csupán egy jogszabálygyűjtemény.

1953-ban kezdődtek meg az egységes új szocialista büntetőtörvény előkészületének munkálatai, amelyek 1960-ig tartottak. A második magyar Btk., azaz az *1961. évi V. tv.* alapvető jellemzője az volt, hogy a korábbi cselekményközpontú szemléletet felváltotta a

⁷¹ Szabó András: A fiatalkorúak büntetőjogának elvei. Jogtudományi Közlöny 1954. 400. o.

⁷² Szalma László:Észrevételek „A fiatalkorúak büntetőjoga” c. tanulmányhoz, figyelemmel az új Btk. Tervezetére. Magyar Jog 1960. 400. o.

⁷³ uo.

tettes személyének előtérbe állítása, ezzel együtt a javítás és a nevelés eszméje, mely lehetőséget adott a büntetés kiszabása során az ideológiai szempontok érvényesülésének is.

A kódex koncepcionális módosítására az 1971. évi 28. törvényerejű rendelettel került sor, amely a bűncselekményeket büntettekre és vétségekre osztotta fel. Ismét bevezette az életfogytig tartó szabadságvesztést, illetve a szabadságvesztés végrehajtásának négy fokozatát (fegyház, szigorított börtön, börtön, fogház) különböztette meg.

Az 1961. évi V. tv. hatályba lépésével megszűnt a fiatalkorúakra vonatkozó szabályozás viszonylagos önállósága is, a rájuk vonatkozó szabályok szervesen beépültek a kódex rendszerébe, tehát a bűncselekményt elkövető fiatalkorúra is a büntetőjog általános elvei és szabályai voltak az irányadók.

Ehhez kapcsolódóan a miniszteri indokolás rögzíti: „A szabályozásban kifejezésre jutó elvi állásfoglalás elejét veszi olyan törekvéseknek, melyek a fiatalkorúak bíróságát kizárólag pedagógiai fórummá változtatnák, és a büntető-eljárás elé olyan általános gyermek- és ifjúságvédelmi feladatokat állítanának, amelyeknek ellátása igazgatási szervek hatáskörébe tartozik (pl. erkölcsi züllés eseteinek bírói elbírálása, a bíróság által foganatosítandó szociálpolitikai intézkedések stb.)

Ugyanakkor a Büntető Törvénykönyvben történő szabályozás nem szünteti meg a fiatalkorúak különleges büntetőjogi kezelését. A külön szabályok felállítása nem érinti a büntetőjogi felelősség kérdését, és nem változtatja meg a büntettek jogkövetkezményeinek általános céljait és feladatait. A különleges büntetőjogi kezelés fenntartását a fiatalkorúak értelmi-erkölcsi, pszichikai és fiziológiai sajátosságai indokolják.⁷⁴

A „fiatalkorúak büntetőjogának” relatív önállóságának kérdése azonban továbbra is foglalkoztatta a jogtudomány képviselőit.

Molnár József szerint a nyugati országok különböző reformtörekvések eredményeként a fiatalkorúak büntetőjogának teljes átalakítására törekednek, melynek során a „jogszempontúság feladásával a fiatalkorúak büntető eljárást különböző jellegű és szervezeti kriminálpedagógiai processzus megszervezésével próbálják helyettesíteni. A büntető eljárás azonban a fiatalkorúak esetében sem lehet valami sajátos nevelési fórum. Amíg a büntető ítélezés mai rendszere fennáll, addig mindenféle nevelési tartalom ellenére a büntető eljárás

⁷⁴ A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1962. 169. o.

az államhatalom egyik kényszerítő funkcióját, a politikai hatalom gyakorlásának egyik módját testesíti meg.” Molnár meglátása szerint „a fiatalkorúak büntetőjogának” relatív önállósága nem egyszerűen a büntetőjog tudományon belül maradó elméleti jellegű probléma. A vele való foglalkozást nyomatékosan indokolja az igazságszolgáltatás egész rendszerének a felépítése is. Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a fiatalkorú bűnelkövetőkkel való foglalkozás⁷⁵ a büntető eljárás, a büntetés végrehajtás és az utógondozás területén is jól körülhatárolható szervezeti láncot mutat. A rendőrségnek ifjúságvédelmi osztályai vannak, az ügyészség keretén belül fiatalkorúak ügyészei működnek, a fiatalkorúakra külön eljárási szabályok vonatkoznak, a büntető ügyekben a fiatalkorúak bíróságai járnak el, speciális börtönök és javítóintézetek léteznek és sajátos jellegű az ifjúságvédelem szervezete is.”⁷⁶

A jogszabály a büntetőjogi vétőképesség korhatárát 12. életévről 14. életévre emelte, ebből adódóan a 85. § (1) bekezdése szerint a büntető törvény alkalmazásában fiatalkorú, aki a büntett elkövetésekor a tizennegyedik életévét meghaladta, de tizennyolcadik életévét még nem töltötte be.

A büntetőjogi felelősségre vonás alapja a felnőtteknél és a fiatalkorúaknál is a beszámítási képesség megléte. „A felelősségre vonhatóságnak ez a közös vonala azután a 14-18 életévig kiegészül olyan speciális eszközökkel, amelyek figyelemmel vannak a nagyobb átnevelhetőségre és a büntetőjogi megtorlás sajátos formáit alakítják ki. A fiatalkorúakra vonatkozó speciális rendelkezések tehát nem a büntetőjog felelősség alapjai tekintetében, hanem a kiszabható büntetőjogi következmények tekintetében különböznek a Btk. egészétől.”⁷⁷

Szankció alkalmazására mindig meghatározott cél érdekében kerül sor, így van ez a fiatalkorú elkövetők esetében is. A Btk. 34. § –ában⁷⁸ meghatározott büntetési célok itt is irányadók, azonban velük szemben a speciális prevenció hangsúlyozottabbá válik.

A Btk. a büntetés általános céljaként a társadalom védelmét emeli ki, amely mellett az egyéni és általános megelőzés is megfogalmazást nyert. Az egyéni vagy különös megelőzés

⁷⁵ A fiatalkorúak bűnözésével kapcsolatban lsd még: Vígh József: A fiatalkori bűnözés és a társadalom. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1964. ; Molnár József: A büntetett fiatalkorúak személyiségformálása és a javítóintézet. Kriminológiai tanulmányok 2. kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1963. 222-272. o. ; Molnár József: Fiatalkorúak és utógondozás. Kriminológiai tanulmányok 3. kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1964. 203-247. o.;

⁷⁶ Molnár József in.: Büntetőjog Általános rész II. kötet (szerk.: Pintér Jenő), Tankönyvkiadó Bp., 1977. 298. o.

⁷⁷ Molnár József in.: Büntetőjog Általános rész II. kötet (szerk.: Pintér Jenő), Tankönyvkiadó Bp., 1977. 291. o.

⁷⁸ Btk. 34. §. A büntetés célja: a társadalom védelme érdekében a büntett miatt a törvényben meghatározott joghátrány alkalmazása, az elkövető megjavítása, továbbá a társadalom tagjainak visszatartása a bűnözéstől.

(speciális prevenció) célkitűzését a törvény „az elkövető megjavítása” kitéttel jelöli, míg a Btá. az elkövető megjavítása és nevelése” fordulatot használta. Hámori Éva érvelése szerint „a Btá. szövege volt a pontosabb, a plasztikusabb e tekintetben. Ismeretes ugyanis, hogy az elkövetőknek csak egy része hibás erkölcsű (aszociális vagy antiszociális beállítottságú) személy, más részük (a nagyobb hányad) alkalmilag követ el bűncselekményt (az ún. megtévedt elkövetők). Az előbbieknél a hibás erkölcsi értékrendszer lerombolása, s annak pozitív értékrendszerrel és érzelmvilággal való felváltása, vagyis a „megjavítás” a feladat, míg az utóbbiak esetében a társadalmi követelményekhez való alkalmazkodás tudatos alapjainak az erősítése. Más kérdés, hogy mindkét cél csakis nevelő hatás eredménye lehet.”⁷⁹

Az általános megelőzés (generális prevenció) célkitűzését a Btk. – a korábbi jogszabálynak megfelelően –, „a társadalom tagjainak visszatartása a bűnözéstől” kitéttel jelölte. A szocialista büntetőjog tudomány a generális és speciális prevenció elsődlegességéért folytatott vitát feleslegesnek tartotta, valamennyi büntetési cél dialektikus egységét hirdette azzal, hogy nem zárta ki azt, hogy „büntetőpolitikai megfontolásból közülük az egyik átmenetileg, illetőleg bizonyos vonatkozásokban előtérbe helyeztessék.”⁸⁰

A fiatalkorúakra vonatkozóan a törvény külön szakaszban rendelkezett a nevelő intézkedések és büntetések alkalmazásának céljáról és feltételeiről. A Btk. 86.§-a szerint az alkalmazott nevelő intézkedés vagy büntetés célja elsősorban annak előmozdítása, hogy a fiatalkorú helyes irányban fejlődjen, és a társadalom hasznos tagjává váljon.

Bűncselekmény elkövetése esetén a fiatalkorúval szemben is büntetés vagy intézkedés kerülhetett alkalmazásra, a törvény értelmében azonban velük szemben elsősorban nevelő intézkedést kellett alkalmazni. Büntetés kiszabására csak akkor kerülhetett sor, ha a nevelő intézkedés alkalmazása nem mutatkozott célravezetőnek, vagy ha a büntett elbírálásakor az elkövető a tizennyolcadik életévét már betöltötte. Általános szabály tehát az intézkedés alkalmazása volt, ebből következően a bíróságnak ítéletében azt kellett megindokolnia, hogy miért tért el az általános szabálytól, azaz miért büntető intézkedést alkalmazott a fiatalkorúval szemben.

A fiatalkorúakkal szemben kétféle intézkedés kerülhetett alkalmazásra: nevelő intézkedés vagy gyógyító intézkedés. Nevelő intézkedésként – amennyiben nem kellett gyógyító

⁷⁹ Hámori Éva in.: A büntető törvénykönyv kommentárja. Első kötet.(szerk.: Halász Sándor) Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1968. 199. o.

⁸⁰ uo.

intézkedést alkalmazni – bírói megrovás, próbára bocsátás, javítóintézeti nevelés kiszabására volt lehetőség, gyógyító intézkedésként pedig a felnőttekkel szemben is elrendelhető kényszergyógykezelés, valamint a csak fiatalokkal szemben alkalmazható gyógyító nevelés.

A bírói megrovást a korábbi jogszabály is ismerte, annak fogalmát azonban nem határozta meg. Ezt pótolta a Btk., melynek 89. § -a szerint a bírói megrovás abban áll, hogy a bíróság megmagyarázza a fiataloknak a cselekménye társadalomra veszélyességét, rosszsallását fejezi ki a büntett elkövetése miatt, és felhívja őt arra, hogy a jövőben tartózkodjék társadalomra veszélyes cselekmények elkövetésétől.

A próbára bocsátás a feltételes elítélés egyik esete, mely csak a fiatalokkal szemben alkalmazható. Lényege, hogy a bíróság az elkövetett cselekményt büntetnek nyilvánítja, de a végleges határozat meghozatalát egy évre elhalasztja, s erre az időre magatartási szabályokat állapít meg.⁸¹ A miniszteri indoklás szerint a próbára bocsátás „a bűncselekmény elkövetése után bekövetkező utólagos tényeknek a bűncselekménnyel együttesen történő értékelése, mely értékelés az utólagos tények pozitív vagy negatív jellegének megfelelően vagy marasztaló vagy büntetőjogi következmények alól mentesítő bírói határozat. Az utólagosan marasztaló, illetőleg mentesítő bírói határozatig a fiatalok meghatározott kötelezettségek terhelik.”

⁸¹ A fiatalokkal szemben alkalmazott intézkedések végrehajtásáról és az egyes eljárási rendelkezésekről a 6/1962. (VI. 21.) IM rendelet rendelkezett.

A rendelet 2. §-a az alábbi szabályokat tartalmazta a próbára bocsátásra vonatkozóan:

(2) A próbára bocsátottnak alkalmazkodnia kell a bíróság és a felügyeletével megbízott személy rendelkezéseihez.

(3) A bíróság a fiatalok próbára bocsátásáról vagy annak meghosszabbításáról a pártfogó felügyelet ellátása végett az illetékes járási, városokban a városi tanács végrehajtó bizottságának igazgatási osztályát, Budapesten a fővárosi kerületi tanács végrehajtó bizottságának oktatási osztályát (a továbbiakban: gyámhatóság) a fiatalok új lakó-, illetve tartózkodási és munkahelyének egyidejű közlésével és az 5. § a)-b) pontjaiban felsorolt iratok megküldésével haladéktalanul értesíti.

3. § Próbára bocsátás esetében a bíróság a fiatalokra kötelező olyan magatartási szabályokat állapít meg, amelyek alkalmasak arra, hogy kedvező fejlődését elősegítsék. Ilyen szabályok különösen:

a) a fiataloknak arra kötelezése, hogy

a) az okozott kárt térítse meg vagy tegye jóvá;

b) a sértettől kérjen bocsánatot;

c) iskolai tankötelezettségének tegyen eleget, illetve megkezdett egyéb tanulmányait folytassa;

d) egyes személyekkel ne érintkezzék;

e) a megjelölt szórakozóhelyeket ne látogassa;

f) szeszital fogyasztásától, tiltott szerencsejáték folytatásától tartózkodjék;

g) valamely szakma tanulását kezdje meg, folytassa, illetve valamely szakmát tovább gyakoroljon;

h) lakóhelyét csak a pártfogó egyetértésével változtassa meg;

i) időközönként jelentkezzék pártfogójánál, s ha keresettel, jövedelemmel rendelkezik, annak felhasználását vele beszélje meg, hová fordításáról pedig számoljon be.

A 90. § (2) bekezdése szerint, ha a fiatalkorú a kitűzött határidő alatt kifogástalan magatartást tanúsított, a bíróság megállapítja, hogy a fiatalkorú a próbát kiállotta, és az eljárást - intézkedés, illetőleg büntetés mellőzésével - megszünteti. Az indokolás szerint a bíróságnak a fiatalkorú jelenlétében kellett a próba kiállását megállapítani, az eljárás ezen szakaszában tehát meg kellett jelennie a bíróság előtt.

Amennyiben a fiatalkorú a kitűzött határidő alatt büntettet követett el, vagy a számára előírt magatartási szabályokat súlyosan megsértette, a bíróság –akár már a határidő letelte előtt is – megállapította a próba eredménytelenségét és a két cselekmény együttes értékelés e eredményeként javítóintézeti nevelést rendelt el, vagy büntetést szabott ki.

Új rendelkezés volt, hogy ha a fiatalkorú a kitűzött határidő alatt enyhébb megítélésű magatartási szabályszegést követett el, a bíróság a határidőt egy ízben és legfeljebb egy évvel meghosszabbíthatta, feltéve hogy a próbára bocsátott a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be. A korábbi szabályozás az enyhébb megítélésű szabályszegések esetére vonatkozóan nem tartalmazott rendelkezést, nem ismerte a próbaidő meghosszabbításának lehetőségét.

A javítóintézeti nevelés (91. §) a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható legsúlyosabb intézkedés, kiszabására akkor kerülhetett sor, ha a fiatalkorú eredményes nevelése csak intézeti elhelyezéssel volt biztosítható. A miniszteri indokolás szerint „erre rendszerint akkor van szükség, ha a fiatalkorú olyan környezetben él, amely erkölcsi fejlődését hátrányosan befolyásolja.” A törvény ugyanakkor általánosabb megfogalmazást tartalmaz, „ez az intézkedés alkalmazandó mindazokban az esetekben, amikor a fiatalkorú eredményes nevelése csak intézeti elhelyezéssel biztosítható.”

A törvény – a korábbi szabályozással egyezően – a javítóintézeti nevelésnek csak a legrövidebb tartamát – egy év – határozta meg, tehát határozatlan intézkedésként került megállapításra. Az indokolás szerint „bár a javaslat büntetési rendszere nem ismer határozatlan tartamú szankciót, a fiatalkorúakkal kapcsolatos különleges nevelési szempontok ehelyütt a hatályos jogban bevált szabályozás fenntartását indokolják. A tartam határozatlansága itt egyébként csak viszonylagos, mert e § (4) bekezdése értelmében azt a fiatalkorút, aki 18. életévét a javítóintézetben betölti, onnan el kell bocsátani. A javítóintézeti nevelésnek ennél fogva mind a legkisebb, mind a leghosszabb tartama már az intézkedés meghozatala idején ismeretes.”

Az intézetből való szabadulás a nevelés tényleges eredményességéhez igazodott. A törvény szerint azt, aki már legalább egy évet javítóintézetben töltött, és ezalatt megjavulásának jelét adta, az intézeti tanács egy évre az intézetből elbocsáthatta. Ha az egy év alatt a fiatalok kifogástalan magatartást tanúsított, annak elteltével az elbocsátás véglegessé vált, ellenkező esetben a bíróság a javítóintézeti nevelés folytatását rendelte el. Az ideiglenes elbocsátás idejére a fiatalok számára – a 6/1962. IM. sz. rendelet alapján – ugyanazon magatartási szabályok voltak elrendelhetők, mint a próbára bocsátás esetében.

A nevelő intézkedések mellett a fiatalokkal szemben gyógyító intézkedés – kényszergyógykezelés vagy gyógyító nevelés – alkalmazására is sor kerülhetett. A kényszergyógykezelésre⁸² vonatkozóan a fiatalok esetében külön rendelkezéseket nem tartalmazott a törvény, kiszabásának feltételei megegyeztek a felnőttkorú elkövetőkre vonatkozó szabályokkal.

A gyógyító nevelés⁸³ elrendelésére akkor kerülhetett sor, ha a fiatal fogyatékos értelmű vagy gyengeelméjű. A vonatkozó szakirodalom szerint „az értelem fogyatékosága ismeret- vagy tapasztalathány következménye, ami oktatással, illetőleg mentális higiéniai ráhatással gyógyítható. A gyengeelméjűség születéstől fogva ható elmebeli fogyatékoság.”⁸⁴ A bírói gyakorlat szerint a gyógyító nevelés elrendelése nem függött a gyengeelméjűség mértékétől. Az öléssel vádolt fiatal bűnösségét az elsőfokú bíróság megállapította és büntetést szabott ki arra hivatkozással, hogy a „fiatalok az elmeorvosi szakvéleményekben előterjesztettek ellenére nem szenved olyan mértékű imbecillitásban, hogy gyógyító nevelésre szorulna.” A Legfelsőbb Bíróság az ítéleti rendelkezést megváltoztatta, az alábbi indokolással: „A Btk. 101. §-ának (2) bekezdése szerint, ha a fiatal gyengeelméjű vagy fogyatékos értelmű, akkor a bíróság gyógyító nevelést rendel el. A gyógyító nevelés elrendelése tehát nincs függővé téve a gyengeelméjűség (imbecillitás) mértékétől. Egyébként is az elmeorvos szakértők éppen azt fejtették ki, hogy a fiatal vádlott gyengeelméjűsége és kóros jellemszerkezete folytán állandóan és jelentősen korlátozva van magatartása társadalomra

⁸² Btk. 61.§ (1) Azzal szemben, aki elmebeteg állapotban, gyengeelméjűségben vagy tudatzavarban elkövetett cselekménye miatt nem büntethető [21.§ (1) bekezdés], a bíróság kényszergyógykezelést rendel el, ha attól kell tartani, hogy olyan bűncselekményt követ el, amely egyébként megvalósítja valamely büntett törvényi tényállását.

(2) A kényszergyógykezelést a kijelölt egészségügyi intézményben vagy gyógykezeléssel egybekötött házi gondozásban kell foganatosítani.

(3) A bíróság a kényszergyógykezelést megszünteti, ha szükségessége már nem áll fenn.

⁸³ A gyógyító nevelést gyógypedagógiai nevelés néven a korábbi szabályozás is ismerte.

⁸⁴ Kádár Miklós in.: A büntető törvénykönyv kommentárja. Első kötet.(szerk.: Halász Sándor) Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1968. 499. o.

veszélyességének felismerésében.” Mivel pedig a 87. § 839 bekezdésében foglalt rendelkezés szerint fiatalokkal szemben nem lehet büntetést alkalmazni, ha gyógyító intézkedés elrendelésének van helye, a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az elsőfokú bíróság a büntetés kiszabásával törvényt sértett. (BH 1966/12-5096 szám).”⁸⁵

A Btk. 101. § (3) bekezdése értelmében a gyógyító nevelés véget ért, mihelyt szükségessége megszűnt, vagy ha a fiatal tizennyolcadik életévét betöltötte. A végrehajtásáról rendelkező 6/1962. (VI. 21.) IM rendelet szerint a gyógyító nevelést a fiatal tizennyolcadik életévének betöltése esetében, vagy az oktatás eredményének és a fiatal értelmi fejlődésének alapulvételével az intézet igazgatója szünteti meg. Erről a bíróságot értesíti.

A fenti intézkedéseken túlmenően a törvény a fiatalokkal szemben főbüntetésként szabadságvesztés, javító-nevelő munka vagy pénzbüntetés, mellékbüntetésként pedig közügyektől eltiltás, foglalkozástól eltiltás, kitiltás és kiutasítás alkalmazását tette lehetővé.

A Btk. a büntetési nemek meghatározásánál kifejezetten megjelölte, hogy melyek a fő- és mellékbüntetések,⁸⁶ és új elemként a főbüntetések közé sorolta a fiatalokkal szemben is alkalmazható javító-nevelő munkát.⁸⁷

A fiatalokkal szemben alkalmazható mellékbüntetések esetében a Btk. a korábbi szabályozáshoz viszonyítva jelentős szűkítést tartalmazott. A korábbi szabályozás semmilyen mellékbüntetés alkalmazását nem tiltotta fiatalokkal szemben, csupán korlátozó rendelkezést fogalmazott meg a pénzbüntetés, az egyes jogoktól való eltiltás és a foglalkozástól eltiltás tekintetében. Az új szabályozás a fiatalokra mellékbüntetésként a vagyonelkobzás és a pénzmellékbüntetés kiszabását kizárta.

⁸⁵ Kádár Miklós in.: A büntető törvénykönyv kommentárja. Első kötet.(szerk.: Halász Sándor) Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1968. 499. és köv. o.

⁸⁶ A Btk. a 30. §-ban – fő-és mellékbüntetések megkülönböztetése nélkül – csak felsorolta a büntetéseket, a 31. § tartalmazott kifejezett rendelkezést arról, hogy a halálbüntetés és a börtön mindig főbüntetések. A többi büntetések mellékbüntetések, azokban az esetekben azonban, amelyekben azt a törvény külön rendeli, az illető büntett miatt főbüntetésként alkalmazhatók.

⁸⁷ A javító-nevelő munka – szovjet mintára – az 1950. évi II. törvénnyel került be a magyar büntetőjogba. A Btk. e szankciót nem a büntetések között sorolta fel, hanem külön fejezetben rendelkezett róla, arra hivatkozással, hogy javító nevelő munka nem büntetés, hanem az elkövető megjavítását célzó intézkedés. Ebből adódóan a Különös részben megjelölt büntetési tételek között nem szerepelt, alkalmazására az Általános rész rendelkezései alapján nyílt lehetőség.

A Btk. 92. §-a értelmében a fiatalkorúval szemben főbüntetésként *szabadságvesztés* kiszabására is sor kerülhetett, melynek legrövidebb tartama bármely büntett esetében harminc nap volt. Ez azt jelentette, hogy a speciális minimum tehát minden büntett esetében egybeesett a generális minimummal.

Változott a kiszabható szabadságvesztés maximuma is. A korábbi jogszabály (Ftvr.) szerint halállal vagy életfogytig tartó börtönnel fenyegetett büntett esetén a fiatalkorúra kiszabható büntetés maximuma 15 év volt, a Btk. ezt a felső határt 10 évben határozta meg. Ez összefüggött azzal is, hogy az új törvény a halálbüntetést, annak kivételes jellege miatt csak vagylagos büntetésként szerepeltette, az életfogytig tartó szabadságvesztés pedig nem szerepelt a szankciók között. Nem volt tehát szükség olyan szabályra, hogy ezek helyébe milyen büntetési tétel lép akkor, ha az elkövető fiatalkorú. A halálbüntetés kiszabásának kizártságát a 92. § rendelkezése is tartalmazta azáltal, hogy a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható főbüntetések között a halálbüntetést nem sorolta fel.

Változott a fiatalkor életkori határa is, a korábbi szabályozás szerint a büntetőjogi fiatalkor 12 évtől 18 évig terjedt, ennek megfelelően a büntetés kiszabás szempontjából Ftvr.-ben a 15. életév betöltése jutott jelentőséghez. A Btk. a fiatalkor alsó határát 14 évre emelte, ezzel egyidejűleg a szabadságvesztés felső határa szempontjából a 15. életév betöltése helyett a 16. életév betöltése esetén alkalmazott megkülönböztetést, amely alapján már fokozott büntetőjogi felelősségre vonást tett lehetővé (min. indokolás). Ennek megfelelően a 93. § (2) bekezdése úgy rendelkezett, hogy a fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama tíz év, ha a törvény Különös Részében megállapított büntetés tíz évnél súlyosabb, és a fiatalkorú a büntett elkövetésekor tizenhatodik életévét betöltötte. Egyéb esetekben a szabadságvesztés leghosszabb tartama ugyanaz, mint amelyet a törvény Különös Része megállapít, de legfeljebb öt év.

Fiatalkorúak esetén a szabadságvesztés végrehajtásáról a Btk. 97.§-a rendelkezett.

Az életkor jelentőséghez jutott a javító-nevelő munka kiszabása esetén is, mert csak azzal a fiatalkorúval szemben lehetett alkalmazni, aki a büntett elbírálásakor tizenhatodik életévét betöltötte. A bíróságnak figyelembe kellett vennie azt is, hogy a javító-nevelő munka az új szabályozás szerint büntetés, amelynek alkalmazására csak akkor kerülhetett sor, ha nevelő intézkedés alkalmazása nem mutatkozott célravezetőnek.

A fiatalkorúakkal szemben alkalmazható pénzbüntetés tekintetében a Btk. a korábbi szabályozással egyező rendelkezést tartalmazott, e szerint pénzbüntetést fiatalkorúra csak akkor lehetett kiszabni, ha önálló keresettel, jövedelemmel vagy vagyonnal rendelkezett.

A fiatalkorúakra vonatkozó különleges szabályként értékelhető az a rendelkezés, mely szerint esetükben a behajthatatlan pénzbüntetést átváltoztatni vagy azt intézkedéssel helyettesíteni nem lehet. A törvényalkotó – amint azt a miniszteri indokolás is tartalmazza – helyesnek tartotta azt a korábbi szabályozásban is érvényesülő álláspontot, hogy „abban az esetben, ha a fiatalkorúval szemben pénzbüntetést szabtak ki, az pénzbüntetésként is érvényesüljön; ha a bíróság az eset összes körülményei alapján, az önálló keresettel, jövedelemmel vagy vagyonnal rendelkező fiatalkorúval szemben pénzbüntetést alkalmazott, akkor a pénzbüntetésben rejlő anyagi hátránynak kell a büntetés célját megvalósítania. Ezért a fiatalkorú ellen kiszabott pénzbüntetést meg nem fizetés esetére be kell hajtani, illetve a behajtást meg kell kísérelni. Ha ez nem vezet sikerre, úgy átváltoztatás útján vagy enélkül más intézkedés alkalmazásának nincs helye.”

2.6. Az 1978. évi IV. törvény

Az 1970-es évek elején új jogalkotási folyamat indult meg, amely az 1971. évi 28. sz. tvr. hatályba lépésével kezdődött. Ez megteremtette a bűncselekmények súly szerinti felosztását büntettekre és vétségekre, szűkítette a halálbüntetéssel fenyegetett bűncselekmények körét, jelentősen módosította számos bűncselekmény szabályozását.

A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvénnyel jött létre a büntetőjogi felelősségre vonás hatékony, gyors és a bűncselekmények társadalomra veszélyességének megkülönböztetésén alapuló rendszere.

1975-ben új jogszabályok jelentek meg a szabadságvesztésből szabadult személyek utógondozásáról. Ezek alapján kiépült a hivatásos és társadalmi pártfogók hálózata, és az elítéltek a korábbinál nagyobb segítséget kapnak ahhoz, hogy büntetésük letöltése után megfelelően beilleszkedjenek a társadalomba, ne lépjenek ismét a bűnözés útjára.

A kiegészítések és módosítások - bár beváltották a hozzájuk fűzött reményeket - nem törekedtek és nem is törekedhettek a büntetőjog átfogó reformjára. Szükségessé vált az eddigi jogfejlődést összegező és továbbfejlesztő, új Büntető Törvénykönyv megalkotása (miniszteri indokolás).

A kodifikáció során célul tűzték ki egy olyan korszerű törvénykönyv létrehozását, amely megfelel társadalom aktuális fejlettségének és a következő évtizedekben várható fejlődésnek és a bűnözés elleni küzdelemben a korábbinál hatékonyabb jogi eszközként szolgáljon a

bűnüldöző és igazságügyi szervek számára. Fontos célkitűzés volt továbbá a korábbi törvény azon hiányosságainak kiküszöbölése, amely a jogalkalmazói-ítélkezési gyakorlatban zavarokat, nehézségeket okozott, úgyszintén az is, hogy a büntetőjogi szabályozás még közérthetőbbé és egyszerűbbé váljon. E célok megvalósítása érdekében 1974 őszén indult meg az új Büntető Törvénykönyv előkészítése. Az 1978. évi IV. törvény 1979. július 1. napján lépett hatályba.

A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések – a korábbi szabályozáshoz hasonlóan – a Btk. Általános részének egyik fejezetébe kerültek, mely szerkezeti megoldásból következik, hogy az általános büntetőjog a fiatalkorúakra is irányadó. Az új Btk. a fiatalkorúak büntetőjogát továbbra is a szó szoros értelmében vett büntetőjognak tekintette, amely kriminális (és nem pusztán pedagógiai) jellegű intézkedéseket alkalmaz a fiatalkorúak bűnözése elleni küzdelemben.⁸⁸

2.6.1. Az új Btk. büntetési rendszere a korábbi szabályozáson alapult, ugyanakkor az egyéniesítés és a hatékonyabb felelősségre vonás érdekében több új elemmel is bővült.

Főbüntetés volt továbbra is a halálbüntetés, a szabadságvesztés, a javító-nevelő munka és a pénzbüntetés, míg mellékbüntetések a közügyektől eltiltás, a foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás, a kitiltás, a kiutasítás, a vagyonelkobzás és a pénzmellékbüntetés. Új rendelkezés, hogy egyes mellékbüntetések önállóan, főbüntetés kiszabása nélkül is alkalmazhatók.⁸⁹

A szabadságvesztés minimumát a törvény a korábbi harminc napról három hónapra emelte fel, arra hivatkozással, hogy a harminc napi szabadságvesztés túlságosan rövid idő ahhoz, hogy a büntetés pozitív hatásai érvényesüljenek, e rövid idő nem alkalmas megfelelő nevelő hatás elérésére, de súlyánál fogva nem alkalmas a visszatartásra sem. Ugyanakkor a szabadságvesztés hátrányai már ezen idő alatt is jelentkeznek. A törvénynek a korábinál szélesebb büntetési és intézkedési rendszere lehetővé teszi majd az ilyen rövid tartamú szabadságvesztés helyettesítését más joghátránnyal. A szabadságvesztés felső határa a kodifikáció során nem változott, módosult viszont annak végrehajtása. A korábbi négy

⁸⁸ Berkes György: A fiatalkorúak büntetőjogának továbbfejlesztése. Magyar Jog 1977. 1. o.

⁸⁹ 38. §(2) szerint a foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás, a kitiltás, a kiutasítás, a vagyonelkobzás mellékbüntetések önállóan, főbüntetés kiszabása nélkül is alkalmazhatók, ha alkalmazásuk egyéb törvényi feltételei fennállnak.

A 88. § alapján mellékbüntetés főbüntetés helyett önálló büntetesként kivételesen akkor alkalmazható, ha a bűncselekmény büntetési tétele két évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, és a büntetés célja így is elérhető. Önálló büntetesként csak egy mellékbüntetést lehet kiszabni.

fokozatot (fegyház, szigorított börtön, börtön, fogház) három fokozat (fegyház, börtön vagy fogház) váltotta fel, „annak érdekében, hogy a büntetés végrehajtásának fokozatai jobban igazodjanak az elítéltek társadalomra veszélyességében ténylegesen meglévő különbségekhez, a nevelés intenzitásában, a szigor mértékében, az elítéltekkel való bánásmódban jobban érzékelhető különbségeket lehessen tenni.”(min. indokolás).

A javító-nevelő munka legrövidebb tartamát a törvény a korábbi három hónap helyett hat hónapban, leghosszabb tartamát másfél év helyett két évben, halmazati és összbüntetés esetén három évben határozta meg.

Jelentősen módosultak a pénzbüntetés⁹⁰ kiszabására vonatkozó szabályok. A korábbi, ún. globális rendszert – külföldi tapasztalatok alapján – az ún. napi tételes rendszer váltotta fel, melynek lényege, hogy a büntetés kiszabása két lépcsőben történik. A bíróság előbb a bűncselekmény súlyára tekintettel meghatározza a pénzbüntetés napi tételeinek számát, ezt követően vizsgálja az elkövető keresetét (jövedelmét), amelynek alapján megállapítja az egy napi tételnek megfelelő összeget.

A miniszteri indokolás szerint ez a rendszer alkalmas annak a kedvezőtlen jelenségnek a felszámolására, hogy a bíróságok esetenként azonos súlyú cselekmények miatt - az eltérő jövedelmű elítéltekre - azonos mértékű pénzbüntetést szabnak ki. A pénzbüntetés kiszabásának napi tételes rendszere „egyéniessített, és ezáltal hatékonyabb büntetéskiszabáshoz vezet, jobban megfelel a társadalom igazságérzetének.”

A mellékbüntetésekre vonatkozó szabályozás egyik lényeges változása a főbüntetés helyetti önálló alkalmazás bevezetése. A törvényalkotó ugyanis felismerte, hogy a mellékbüntetések adott esetben önmagukban is alkalmasak lehetnek olyan súlyos hátrány okozására, amely a büntetés céljának eléréséhez szükséges. A másik módosítás a foglalkozástól eltiltás és a járművezetéstől eltiltás mellékbüntetését érintette. Az új törvény alapján lehetőség nyílt a végleges eltiltásra is.

⁹⁰ 51. § (1) A pénzbüntetést úgy kell kiszabni, hogy meg kell állapítani a pénzbüntetés napi tételeinek számát és - az elkövető jövedelmi és személyi viszonyaihoz mérten - az egy napi tételnek megfelelő összeget.

(2) A pénzbüntetés legkisebb mértéke tíz, legnagyobb mértéke száznyolcvan napi tétel; halmazati büntetés esetében kétszázhetven napi tétel. Egy napi tétel összegét legalább ötven, és legfeljebb ezer forintban kell meghatározni.

52. § A pénzbüntetést meg nem fizetés esetén fogházban végrehajtandó szabadságvesztésre kell átválttatni. Egy napi tétel összegének a helyébe egy napi szabadságvesztés lép. Ilyenkor a szabadságvesztés három hónapnál rövidebb is lehet.

Átalakult az intézkedések rendszere is. A már korábban szabályozott figyelmeztetés, kényszerelvonó-kezelés (alkoholistával szemben), kényszergyógykezelés (elmebetegség esetén) és elkobzás mellett intézkedésként került szabályozásra a próbára bocsátás,⁹¹ a szigorított őrizet⁹² és a pártfogó felügyelet⁹³ is.

2.6.2. Az 1978. évi IV. törvény szabályai szerint a büntethetőség alsó életkori határa a tizennegyedik életév.

A Btk. 107. § (1) bekezdése szerint fiatakorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem. A fiatakor felső határa összhangban állt az egyéb jogszabályoknak a kiskorúságról szóló rendelkezéseivel, azzal az eltéréssel, hogy a házasságkötés folytán nagykorú személy büntetőjogi szempontból továbbra is fiatakorúnak tekinthető.

A büntetés kiszabásánál jelentőséghez jut a tizenhatodik életév betöltése, a törvény egyes rendelkezései (szabadságvesztés felső határa, javító-nevelő munka⁹⁴ szabályai) a bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévüket be nem töltött fiatakorúakra enyhébb szabályokat állapítanak meg.

A fiatakor megállapítása szempontjából a bűncselekmény elkövetésének időpontja az irányadó. Ebből következik, hogy a büntetéseket és az intézkedéseket a fiatakorúakra

⁹¹ A korábbi szabályozás alapján csak fiatakorúval szemben alkalmazható intézkedés volt, az 1978. évi Btk. a felnőtt korúaknál is bevezette.

⁹² A visszaeső bűnözés elleni küzdelem jegyében az 1974. évi 9. számú tvr-el bevezetett szigorított őrizet jogintézményét az új törvény is fenntartja, alkalmazásának feltételeit azonban a korábitól eltérően szabályozta. A szigorított őrizet olyan szabadságelvonás, amely a szabadságvesztés végrehajtása után kezdődik. A szigorított őrizet tartamát a bíróság nem határozza meg; leghosszabb tartama öt év. Szigorított őrizet elrendelésének csak akkor van helye, ha az elkövető a bűncselekmény elkövetésekor már betöltötte huszadik életévét.

⁹³ Ez az intézkedés önállóan nem alkalmazható, kiszabása más büntetéshez, illetőleg intézkedéshez kapcsolódik. A korábbi jogszabály csak fiatakorúaknál, továbbá a szabadságvesztésből szabadultak utógondozásának körében (1975. évi 20. tvr.) tette lehetővé. Az új Btk. ezt lényegesen kiterjesztette.

⁹⁴ 49. § (1) A javító-nevelő munkára ítélt köteles a kijelölt munkahelyen meghatározott munkát végezni, személyi szabadsága egyébként nem korlátozható.

(2) Az elítélt munkabéréből öt százaléktól harminc százalékig terjedő részt az állam javára le kell vonni.

(3) Az elítéltet - amennyiben ez a büntetés céljával nincs ellentétben - a munkájával kapcsolatos egyéb jogok megilletik.

(4) A javító-nevelő munka legrövidebb tartama hat hónap, leghosszabb tartama két év; halmazati és összbüntetés esetében három év.

50. § (1) A javító-nevelő munkát, illetőleg ennek hátralevő részét szabadságvesztésre kell átválttatni, ha az elítélt kivonja magát a büntetés végrehajtása alól, vagy a munkafegyelmet súlyosan megsérti. Ezt a szabadságvesztést fogházban kell végrehajtani.

(2) A javító-nevelő munkának szabadságvesztésre átválttatása esetén két napi javító-nevelő munkának egy napi szabadságvesztés felel meg. Ilyenkor a szabadságvesztés három hónapnál rövidebb is lehet.

113. § Javító-nevelő munkát csak azzal a fiatakorúval szemben lehet alkalmazni, aki a bűncselekmény elbírálásakor tizenhatodik életévét betöltötte.

vonatkozó szabályok szerint kell végrehajtani akkor is, ha az elkövető a tizennyolcadik életévét már meghaladta. Ez a szabály azonban csak bizonyos időbeli korlátok között érvényesül: a szabadságvesztést az elítélt huszonegyedik életévének betöltéséig lehet a fiatalkorúak börtönében, illetve fogházában végrehajtani, valamint az elkövetőt el kell bocsátani a javítóintézetből, ha tizenkilenc éves már elmúlt (miniszteri indokolás).

A bűncselekmény elkövetésekor 14-18 éves elkövetőkre vonatkozóan az új Btk. csak kisebb módosításokat eszközölt. A gyengeelméjű vagy értelmi fogyatékos fiatalkorúak gyógyító-nevelésével kapcsolatban a bírói gyakorlatban sok probléma merült fel, melyek kiküszöbölése érdekében az új szabályozás a gyógyító-nevelést, mint önálló intézkedést megszüntette. A miniszteri indokolás szerint a gyógyító-nevelés a jövőben a javítóintézeti nevelés egyik végrehajtási módja lesz, feltéve hogy a fiatalkorú addigi környezetéből való kiemelése szükséges. Ha erre nincs szükség, a pártfogó felügyelet keretében rendelhető el olyan intézkedés, amely biztosítja a fogyatékos értelmű fiatalkorú gyógypedagógiai nevelését.

A büntetés célja változatlan tartalommal került meghatározásra. A fiatalkorúval szemben alkalmazott büntetés vagy intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjék, és a társadalom hasznos tagjává válják. Büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető.

A miniszteri indokolás kiemeli, hogy a 14-18 éves fiatalok testi, szellemi és erkölcsi fejlettsége, valamint társadalmi helyzete eltér a felnőttekétől, ebből adódik, hogy a velük szemben alkalmazott büntetés és az intézkedés alkalmazásának célja elsősorban a nevelés, ezért az elkövetőket többnyire az általánosnál enyhébb szabályok szerint kell felelősségre vonni. A fiatalkorúval szemben nem lehet alkalmazni halálbüntetést, életfogytig tartó szabadságvesztést, vagyonelkobzást és nem rendelhető el szigorított őrizet sem. Több szankció (a szabadságvesztés, a javító-nevelő munka, a pénzbüntetés, a közügyektől eltiltás, a kitiltás és a próbára bocsátás) esetében pedig enyhébb vagy kedvezőbb szabályok vonatkoznak rájuk.

A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések nevelő jellege nyilvánul meg a szabadságvesztés végrehajtásának sajátos fokozataiban, és abban is, hogy intézkedésként javítóintézeti nevelést is el lehet rendelni.

A Btk. a szabadságvesztést⁹⁵ a fiatalkorúak esetében is egységes büntetési nemként szabályozta, kellően differenciált végrehajtási módokkal. A kodifikációs bizottság úgy foglalt állást, hogy „az ellentétes megoldás – több önálló büntetési nem (fegyház, börtön, fogház) bevezetése – merev lenne, a jogkövetkezmény megállapítása szempontjából túlzottan előtérbe állítaná a cselekményt. Márpedig a fiatalkorúak büntetőjogában különösen nagy jelentősége van annak, hogy a bíróságot ne akadályozzák túl merev szabályok az elkövető személyiségéhez igazodó szankció megválasztásában.”⁹⁶ A fiatalkorúak esetében a szabadságvesztésnek két fokozata van: a börtön és a fogház. A törvény előkészítése során felvetődött a felnőttkorúakhoz hasonlóan három fokozat (fegyház, börtön, fogház) bevezetése is, a különösen veszélyes visszaeső fiatalkorú elkövetőkre tekintettel. A kodifikáció során ezt a javaslatot elvetették, egyrészt az önálló büntetés-végrehajtási fokozat tárgyi feltételeinek hiánya miatt, másrészt pedig arra hivatkozással, hogy a fiatalkorú elítéltek nehezen kezelhető csoportja nem olyan nagyságrendet jelent, ami a fegyház fokozat bevezetését indokolná.⁹⁷

A fiatalkorúaknál tehát a szabadságvesztésnek két végrehajtási fokozata van: a fiatalkorúak börtöne és a fiatalkorúak fogháza. A fiatalkorúak börtönében végrehajtandó büntetésekre a Btk. 111.§ (2) bekezdése három kategóriát határoz meg.

Az ítélkezési gyakorlat szerint az a fiatalkorú, akit büntetés miatt két évi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítéltek, általában olyan jelentős súlyú bűncselekményt követett el, amely a fokozott társadalomra veszélyességére mutat.

⁹⁵ 110. § (1) A fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés legrövidebb tartama bármely bűncselekmény esetén három hónap.

(2) A bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévét betöltött fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama

a) halállal is büntethető bűncselekmény esetén tizenöt év,

b) tíz évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetén tíz év.

(3) A halálbüntetéssel is büntethető bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévét be nem töltött fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama tíz év.

(4) A (2) és (3) bekezdés esetén kívül a fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama öt év akkor, ha a bűncselekmény öt évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) A büntetethőség elévülése határidejének számításánál és a visszaesőkre vonatkozó rendelkezések szempontjából a (2)-(4) bekezdésekben meghatározott időtartam az irányadó.

111. § (1) A fiatalkorú szabadságvesztését a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében kell végrehajtani.

(2) A fiatalkorúak börtönében kell végrehajtani a szabadságvesztést, ha

a) a fiatalkorút büntetés miatt kétévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélik,

b) az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiatalkorú visszaeső vagy szándékos bűncselekmény elkövetését megelőzően szándékos bűncselekmény miatt javítóintézeti nevelésre ítélték.

(3) A (2) bekezdés esetén kívül a szabadságvesztést a fiatalkorúak fogházában kell végrehajtani.

(4) Ha az elítélte a szabadságvesztés megkezdésekor huszonegyedik életévét betöltötte vagy a végrehajtás alatt tölti be, a bíróság a 42-44. §-ok alapján határozza meg a szabadságvesztés végrehajtásának fokozatát.

⁹⁶ Berkes György: A fiatalkorúak büntetőjogának továbbfejlesztése. Magyar Jog 1977. 6. és köv. o.

⁹⁷ Berkes: uo.

A visszaeső fiatakorúnál a személyi társadalomra veszélyesség jelentősebb foka indokolja a szigorúbb fokozatban történő végrehajtást. Nem lenne azonban célszerű, ha rövid tartamú szabadságvesztést is a szigorúbb fokozatban hajtának végre. A törvény egy évben határozza meg azt a legrövidebb tartamot, amelynek esetén a visszaeső büntetését a fiatakorúak börtönében kell végrehajtani.

Bár a javítóintézeti nevelés nem büntetés, hanem intézkedés, és nem vonja maga után a visszaesés megállapítását, a büntetés-végrehajtási fokozat szempontjából a szabadságvesztéssel azonos megítélése indokolt, mert a tapasztalat szerint az ilyen fiatakorú személyisége nem mutat lényeges eltérést attól, akin szabadságvesztést hajtottak végre. Ebből következik az a feltétel, hogy a korábbi javítóintézeti nevelés csak akkor lehet alapja a szabadságvesztés fiatakorúak börtönében történő végrehajtásának, ha mind az előző, mind az újabb bűncselekményt szándékosan követték el.

A (2) bekezdésben meghatározott feltételek hiányában a fiatakorúval szemben kiszabott szabadságvesztést a fiatakorúak fogházában kell végrehajtani (min. indokolás).

A törvény a fiatakorúval szemben alkalmazható szabadságvesztés alsó és felső határát az általánosnál alacsonyabban határozta meg. A felső határ meghatározásnál pedig –amint arra már utaltunk –figyelemmel volt az elkövető életkorára is.

Fiatakorúval szemben pénzbüntetést⁹⁸ akkor lehet kiszabni, ha önálló keresete (jövedelme) vagy megfelelő vagyona van. A pénzmellékbüntetésre esetükben is az általános szabályok irányadók. Eltérés azonban, hogy míg a felnőttkorúak esetében a pénzbüntetést és a pénzmellékbüntetést is meg nem fizetés esetén kell szabadságvesztésre változtatni, a fiatakorúak esetében meg kell kísérelni annak behajtását és csak ennek sikertelensége esetén kell szabadságvesztésre átváltoztatni.

A fiatakorúakkal szemben alkalmazható intézkedések között – a legenyhébb nevelő intézkedésként– szabályozta a korábbi Btk. a bírói megrovást⁹⁹, amely lényegében azonos volt

⁹⁸ 114. § (1) Fiatakorúra pénzbüntetést akkor lehet kiszabni, ha önálló keresete (jövedelme) vagy megfelelő vagyona van.

(2) A pénzbüntetést és a pénzmellékbüntetést behajthatatlansága esetén kell szabadságvesztésre átváltoztatni.

⁹⁹ 1961. évi V. törvény 89. § A bírói megrovás abban áll, hogy a bíróság megmagyarázza a fiatakorúnak cselekménye társadalomra veszélyességét, rosszallását fejezi ki a büntett elkövetése miatt, és felhívja őt arra, hogy a jövőben tartózkodjék társadalomra veszélyes cselekmények elkövetésétől.

a figyelmeztetéssel.¹⁰⁰A különbség közöttük inkább eljárásjogi természetű volt: a gyanúsítottat a nyomozás során is figyelmeztetésben lehetett részesíteni, a bírói megrovást – mint a neve is mutatja – csak a bíróság alkalmazhatta. A kodifikáció ezt a kettősséget megszüntette, az új Btk. csak egy intézkedést tartott meg *megrovás* elnevezéssel, mely a felnőttkorúak és fiatalokúakkal szemben egyaránt alkalmazható.

A próbára bocsátás¹⁰¹ nemcsak a két évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény miatt, hanem bármely bűncselekmény esetén kiszabható, tehát az általános szabályoknál szélesebb körben alkalmazható fiatalokú elkövetők esetében. Visszaeső elkövető azonban nem bocsátható próbára. A próbaidő tartama is rövidebb, minden esetben egy év. A próbára bocsátott fiatalokú minden esetben pártfogó felügyelet alatt áll, magatartási szabályok megszegése esetén az általános szabályok szerint a próbaidőt meg lehet hosszabbítani. Amennyiben azonban a bíróság a próbára bocsátást – a magatartási szabályok súlyos megsértése vagy bűncselekmény elkövetése miatt megszünteti – a fiatalokúval szemben nemcsak büntetést, hanem javító intézeti nevelést is alkalmazhat.

A kodifikáció során felvetődött olyan javaslat, hogy a próbaidő alatti bűncselekmény elkövetése ne vonjon maga után minden esetben a büntetést vagy javító intézeti nevelést, hanem – amennyiben a bíróság ilyen bűncselekmény miatt pénzbüntetést szab ki – lehetőség legyen a próbaidő meghosszabbítására. A kodifikációs bizottság azonban a korábbi szabályozást vette át, arra hivatkozással, hogy „ha ugyanis a fiatalokú – bármilyen csekély súlyú – bűncselekményt követ el a kitűzött próbaidő alatt, ez a próba teljes eredménytelenségéről tanúskodik.”¹⁰²

A javítóintézeti nevelés¹⁰³ csak fiatalokúval szemben alkalmazható, szabadságelvonó intézkedés. Elrendelésével a fiatalokú kikerül addigi környezetéből, és olyan intézetben

¹⁰⁰ 1961. évi V. törvény 60.§ Büntetés kiszabása nélkül figyelmeztetésben kell részesíteni azt, akinek a cselekménye és személye akár az elkövetéskor, akár – a körülmények megváltoztatása folytán – az elbíráláskor olyan csekély fokban veszélyes a társadalomra, hogy az e törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés is szükségtelen.

¹⁰¹ 117. § (1) Fiatalokúval szemben próbára bocsátásnak bármely bűncselekmény esetén helye van.

(2) A próbaidő tartama egy év.

(3) A bíróság a 73. § (2) bekezdés esetén javítóintézeti nevelést rendel el vagy büntetést szab ki.

¹⁰² Berkes: im. 11. o.

¹⁰³ 118. § (1) Javítóintézeti nevelést a bíróság akkor rendel el, ha a fiatalokú eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges.

(2) A javítóintézeti nevelés tartamát a bíróság nem határozza meg; legrövidebb tartama egy év.

(3) Azt, aki legalább egy évet javítóintézetben töltött, és a javulás útjára tért, az intézeti tanács javaslatára a bíróság egy évre elbocsáthatja az intézetből. Ha az elbocsátott egy év alatt kifogástalan magatartást tanúsít, elbocsátása véglegessé válik; ellenkező esetben a bíróság a javítóintézeti nevelés folytatását rendeli el.

helyezik el, ahol gondoskodnak oktatásáról és neveléséről. A javítóintézeti nevelés határozatlan tartamú intézkedés, de legalább egy évig tart. Határozatlansága azonban annyiban viszonylagos, hogy legfeljebb az elkövető tizenkilencedik évéig tarthat. A határozatlanság a gyakorlatban nagy bizonytalanságot okozott különösen a 14-15 éves elkövetőkben, amely számos kedvezőtlen hatással (pl. szökések) járt. Ezért a kodifikációs bizottság elfogadta azt a javaslatot, hogy a bíróság évenként vizsgálja felül az intézkedés további fenntartásának szükségességét. Az ideiglenes elbocsátásra vonatkozó rendelkezések ennek megfelelő tartalommal kerültek meghatározásra.¹⁰⁴

Az új Btk. a pártfogó felügyelet intézményét a felnőttkorú elkövetők esetén is bevezette, esetükben alkalmazása a bíróság mérlegelésétől függ, míg fiatalkorúaknál minden esetben kötelező.¹⁰⁵

3. A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések a 2012. évi C. törvényben

3.1. A fiatalkor fogalma

3.1.1. A Btk. 105. § (1) bekezdése¹⁰⁶ a fiatalkor alsó határát a 12. életévben jelöli meg. Ez összhangban áll a törvény 16. §-nak azon rendelkezésével, hogy a 12. életévet betöltött elkövető, amennyiben rendelkezik a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással, büntethető a következő bűncselekmények elkövetése miatt: emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), testi sértés [164. § (8) bekezdés], rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés].

E rendelkezések alapján tehát azokat az elkövetőket is a fiatalkorúakra vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályok alapján kell felelősségre vonni, akik a bűncselekmény elkövetésekor a 12. életévüket betöltötték, de a 14. életévüket még nem. Amennyiben a 16. § kivételes

(4) Azt, aki tizenkilencedik életévét betöltötte, a javítóintézetből el kell bocsátani. A bíróság a tanulmányok folytatása végett elrendelheti, hogy a javítóintézeti nevelés annak az oktatási évnek a végéig tartson, amelyben az elkövető tizenkilencedik életévét betölti.

¹⁰⁴ Berkes: im. 11. o.

¹⁰⁵ 119. § A felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt, a próbára bocsátott, a feltételes szabadságra bocsátott és a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátott fiatalkorú pártfogó felügyelet alatt áll.

¹⁰⁶ 105. § (1) Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.

szabálya nem alkalmazható, mert pl. az elkövető nem rendelkezik a szükséges belátással, büntetőjogilag gyermekkorúnak kell tekinteni, és nem büntethető.

A fiatalkor felső határa a tizennyolcadik életév, amely összhangban áll a polgári jog nagykorúságra vonatkozó szabályaival.

3.1.2. A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések alkalmazhatóságánál az életkor mellett a másik lényegi irányadó körülmény a bűncselekmény elkövetésének az időpontja.

Amennyiben az elkövető magatartása folyamatos, folytatólagos vagy eredmény-bűncselekményt valósít meg, ha az elkövetési magatartás és az eredmény bekövetkezése között időbeli elkülönülés van, a fiatalkorúakra releváns szabályokat akkor lehet alkalmazni, ha a törvényi tényállás teljes egészében a fiatalkorban valósul meg. Abban az esetben, ha az állapot-bűncselekmény átnyúlik az elkövető felnőttkorára is, nem a fiatalkorúak bírósága, hanem az általános rendelkezések szerinti bíróság jár el (BH 1981. 272.). Az elkövetővel szemben fiatalkorban és már felnőttként megvalósított – egymással halmazatban álló – bűncselekmények miatti büntetőeljárásban az általános szabályokat – azaz a felnőttkorúakra vonatkozó szabályokat – kell alkalmazni (BH 1986. 397.), s csak a büntetés kiszabása körében értékelhető, hogy cselekményeinek egy részét fiatalkorban követte el. Ha az elkövető bizonyos részcselekményeket gyermekkorban valósított meg, ezekért nem tartozik büntetőjogi felelősséggel.

3.1.3. Szemben számos külföldi ország szabályozásával és több korábbi kodifikációs törekvéssel, a törvény továbbra is követi a magyar büntetőjogban közel fél évszázada kialakult hagyományt, miszerint a fiatalkorú elkövetőkre vonatkozó büntetőjogi szabályokat nem külön kódex, hanem az egységes Büntető Törvénykönyv egy külön fejezete tartalmazza. Ezért törvény szabályait fiatalkorúakkal szemben olyan módon kell alkalmazni, hogy elsőként a XI. fejezetben írtakat kell megvizsgálni, és ha e fejezetben nincs eltérő rendelkezés, akkor az Általános rész egyéb rendelkezései az irányadóak. Erre vonatkozik a Btk. 105. § (2) bekezdése, mely szerint e törvény rendelkezéseit a fiatalkorúakra a jelen fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

3.2. A büntetés és az intézkedés célja

3.2.1. A Btk. 79. §-ban megfogalmazott büntetési cél – a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el – generális érvényű, azonban a 106. § (1) bekezdése a fiatalkorúaknál az egyéni prevenciót tekinti elsődlegesnek.

Így a fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon. A hatályos törvény kiemeli, hogy erre a speciális büntetési célra tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani. A fiatalkorú védelmének szem előtt tartása sokban függhet a fiatalkorú családi környezetétől. Abban az esetben ugyanis, ha a családi környezete megfelelő, védelme érdekében sokkal inkább célravezető valamely szabadságelvonással nem járó szankció, viszont ha a családi környezete nem megfelelő, az veszélyezteti a helyes irányú nevelést, a fiatalkorú védelme érdekében szükséges lehet a nem megfelelő környezetből való kiszakítása (pl. javítóintézeti nevelés elrendelése).

A (2) bekezdés a gyermekkorra vonatkozó új szabályhoz kapcsolódóan kimondja, hogy azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be, csak intézkedés alkalmazható. E rendelkezés lehetővé teszi a megrovás, próbára bocsátás kiszabásán túlmenően a javítóintézeti nevelés, mint szabadságelvonással járó intézkedés alkalmazását is. Szabadságvesztés alkalmazását még abban az esetben sem teszi lehetővé a törvény, ha annak végrehajtását a bíróság felfüggesztette. Erre mutatott rá elvi élel a Kúria az alábbi ügyben:

A járásbíróság a 2015. április 1. napján tartott tárgyaláson meghozott, kihirdetett és fellebbezés hiányában aznap jogerős ítéletével a fiatalkorú V. r. terheltet bűnösnek mondta ki csoportosan elkövetett rablás büntetésében, ezért őt 1 év - végrehajtásában 3 év próbaidőre felfüggesztett - fiatalkorúak fogházára ítélte. Megállapította, hogy pártfogó felügyelet alatt áll.

A bíróság jogerős ügydöntő határozata (alapítélet) ellen a megyei főügyészség nyújtott be felülvizsgálati indítványt a fiatalkorú V. r. terhelt javára a büntetőjog - minősítésen túli - más szabályának megsértése folytán törvénysértő büntetés kiszabása miatt.

Az indítvány utalt a Btk. 106. § (2) bekezdésének 2. mondatára, mely szerint azzal szemben, aki az elkövetéskor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, csak intézkedés alkalmazható.

A rövidítetten szerkesztett alapítélet nem tartalmazta az alanyi és tárgyi büntetékiszabási tényezőket. Erre figyelemmel a megyei főügyészség azt indítványozta, hogy a Kúria tanácsulésen

hozandó határozatával az alapítéletet helyezze hatályon kívül, és a járásbírószágot utasítsa új eljárásra. A Legfőbb Ügyészszég a megyei főügyészszég felülvizsgálati indítványát fenntartotta és kiegészítő indokolás mellett azzal megegyező indítványt tett. A fiatalkorú V. r. terhelt és védője a felülvizsgálati indítványra és a Legfőbb Ügyészszég nyilatkozatára nem tett észrevételt.

A Kúria az állapította meg, hogy az ügyész felülvizsgálati indítványa és a Legfőbb Ügyészszég nyilatkozata - az alábbiak szerint – alapos. Ítéletében megállapította, hogy a fiatalkorú V. r. terhelt 2001. január 18-án született, így a bűncselekmény elkövetésekor, 2014. január 1-jén, a tizenkettedik életévét már betöltötte, de a tizenharmadik életévét még nem. A Btk. a jogállami követelményeknek (nulla poene sine lege) megfelelően tételesen meghatározza, hogy a bűncselekmény elkövető személyekkel - s így a felrótt rablás elkövetésekor a tizenkettedik életévét már betöltött fiatalkorú V. r. terhelttel szemben - milyen büntetőjogi szankciók alkalmazását teszi lehetővé, illetve kötelezővé. Azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be, csak intézkedés alkalmazható. A járásbírószág a büntető anyagi jog e mérlegelést nem túróen alkalmazandó szabályát megsértve szabott ki büntetést az V. r. terhelttel szemben.

A Kúria a szankcióalkalmazás kérdéskörét megvizsgálva mindenekelőtt azt tekintette át, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú V. r. terhelttel szemben milyen intézkedések alkalmazásának a lehetősége merülhet fel. Amint azt nyilatkozatában a Legfőbb Ügyészszég is helytállóan kimunkálta, a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel szemben a megrovás, a próbára bocsátás és végső soron a javítóintézeti nevelés, valamint - ha az ítélet meghozatalakor a tizenhatodik életévét betöltötte - a jóvátételi munka alkalmazható.

A kifejezetten súlyos bűncselekményt - a minősített rablást - társtettesként elkövető V. r. terhelttel szemben - akit fiatal kora ellenére a járásbírószág szabadságvesztéssel sújtott - a megrovás alkalmazása fel sem merülhet. Az is kétségtelen, hogy a járásbírószág szabadságelvonással nem járó szankciót tartott indokoltnak vele szemben, ezért sem alkalmazott nyomban szabadságelvonással járó javítóintézeti nevelést. Mindezek után - tiszteletben tartva a bírószágnak azt a jogerős döntését, amelyet az ügyész, a terhelt és a védő is elfogadott - a Kúria egyetlen intézkedés, a próbára bocsátás alkalmazására látott lehetőséget.

Erre tekintettel a Kúria - szem előtt tartva a felrótt bűncselekmény jelentős tárgyi súlyát is - a bűncselekmény elkövetésekor a büntethetőség alsó korhatárát alig meghaladó fiatalkorú V. r. terheltet próbára bocsátotta és a próbaidő tartamát a maximális, 2 éves tartamban határozta meg. Az intézkedés alkalmazásának a felülvizsgáló, rövidített indokolással ellátott ügydöntő határozatban foglalt adatok alapján nem volt akadály, és a Kúria szerint egy megismételt eljárás sem segítette volna elő a megalapozottabb szankcióalkalmazást az V. r. terhelttel szemben. A Btk. 119. § (1) bekezdésnek b) pontja értelmében a fiatalkorú a próbára bocsátás próbaideje alatt pártfogó felügyelet alatt áll. Erre figyelemmel a Kúria nem érintette az alapítéletnek azt a megállapítását, hogy az V. r. terhelt pártfogó felügyelet alatt áll, és a felfüggesztett

szabadságvesztés kiszabására vonatkozó rendelkezésen kívül hozott egyéb rendelkezéseit sem
(Kúria Bfv. II. 1.618/2015.).

3.2.2. A fiatalkorúak esetében a bűncselekmény elbírálásakor az alkalmazandó jogkövetkezmény tekintetében a büntetések másodlagos szerepűek, azaz elsősorban intézkedést kell alkalmazni, ugyanis a törvényhozó a fiatalkorúak esetében az intézkedéseket alkalmasabbnak tartja az elkövető nevelésére, mint a büntetéseket (BH 1983. 181.).

A törvény a jogalkalmazó számára egy sorrendet állít fel a szankciók kiválasztását illetően:

- a) szabadságelvonással nem járó intézkedés
- b) szabadságelvonással nem járó büntetés
- c) szabadságelvonással járó intézkedés
- d) szabadságelvonással járó büntetés

A fiatalkorúval szemben elsődlegesen szabadságelvonással nem járó intézkedés (megrovás, próbára bocsátás, jóvátételi munka) alkalmazandó. Ha a szabadságelvonással nem járó intézkedéssel a büntetés célja nem érhető el, sor kerülhet szabadságelvonással nem járó büntetés (felfüggesztett szabadságvesztés, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kiutasítás) kiszabására. Ennek eredménytelensége szabadságelvonással járó intézkedés (javítóintézeti nevelés) elrendelésére vagy adott esetben szabadságelvonással járó büntetésre (szabadságvesztés, elzárás) adhat okot.

Végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása lehet indokolt olyan fiatalkorúval szemben, aki kiemelkedő tárgyi súlyú, szándékos bűncselekményt követett el. Ilyenek pl. az élet és a testi épség elleni súlyos bűncselekmények, a nemi erkölcs elleni, vagy erőszakos vagyron elleni bűncselekmények (rablás, zsarolás).

Ugyancsak végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása lehet indokolt a visszaeső fiatalkorúval szemben, de akkor is, ha büntetlen előéletű, de egyénisége és életmódja ezt megalapozza, pl. hosszabb időn át züllött életmódot folytatott, vagy korábban sorozatosan követett el bűncselekményeket, amelyekért szabadságelvonással nem járó büntetést vagy intézkedést alkalmaztak vele szemben.

A javítóintézeti nevelés hatálya alatt álló fiatalkorúval szemben – akár az intézkedés hatálya alatt, akár azt megelőzően elkövetett bűncselekmény miatt – általában nem célravezető végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés kiszabása. Ha a fiatalkorú a végrehajtásban

felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt újabb bűncselekményt követ el, nincs akadálya annak, hogy a bíróság – az összes körülmény mérlegelése alapján – a fiatalkorú javítóintézeti nevelését rendelje el (60. BK vélemény).

3.2.3. A büntetés kiszabása körében irányadó körülmények a fiatalkorúakkal szemben általánosságban ugyanazok, mint a felnőtt elkövetőkkel szemben, azzal az eltéréssel, hogy a tárgyi jellegű büntetés kiszabási körülmények az alanyi jellegű körülményekhez képest némileg kisebb a jelentőségük, amelyet a büntetés céljának speciális megfogalmazása, a nevelés elsődlegessége magyaráz. Ezzel szemben az alanyi jellegű körülmények (pl. a cselekménnyel összefüggő pszichikus mozzanatok, az elkövető egyénisége és életmódja, szellemi és erkölcsi fejlettsége) nyomatóka nagyobb lehet, mint a felnőtt elkövetőkkel szembeni eljárásban.

3.3 A szabadságvesztés

a) A hatályos törvény szerint a fiatalkorúval szemben életfogytig tartó szabadságvesztés nem szabható ki. A szabadságvesztés *generális minima* minden bűncselekmény esetén 1 hónap. A szabadságvesztés *felső határának megállapításakor* két szempontot kell figyelembe venni, egyrészt az elkövető életkorát, vagyis azt, hogy a bűncselekmény elkövetésekor betöltötte-e a 16. életévét; illetve az adott bűncselekményre irányadó Különös részben meghatározott tételkeret.

b) Ha a fiatalkorú a bűncselekmény elkövetésekor betöltötte a tizenhatodik életévét, büntetése életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény esetén legfeljebb tizenöt év lehet.

Amennyiben tíz évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követett el, a rá kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama tíz év.

Ha a bűncselekmény öt évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő, a büntetés legfeljebb öt évig tarthat.

Amennyiben a megvalósított bűncselekményt a törvény ötévi szabadságvesztésnél rövidebb büntetéssel fenyegeti, a Különös rész rendelkezéseit kell alkalmazni, ebben az esetben tehát nincs változás.

c) Ha az elkövető még nem töltötte be a tizenhatodik életévét a bűncselekmény elkövetésekor, az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény miatt kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama tíz év.

Amennyiben az ilyen fiatalkorú olyan bűncselekményt követ el, amelyre a törvény öt évet meghaladó szabadságvesztés kiszabását rendeli, a büntetés legfeljebb öt évig tarthat. Egyéb esetekben az általánosan megállapított büntetési tétel irányadó.

d) A Btk. 110. §-a a szabadságvesztés végrehajtásáról¹⁰⁷ rendelkezik. Eltérés a felnőttekre vonatkozó szabályokhoz képest, hogy fiatalkorúak esetén a törvény csak két büntetés-végrehajtási fokozatot ismer: *a fiatalkorúak börtönét és a fiatalkorúak fogházát*. A két fokozat között a Btk. a bűncselekmény súlya, a kiszabott büntetés mértéke és a fiatalkorú előzetes büntetettsége alapján tesz különbséget. A fiatalkorúak börtönében kell végrehajtani a szabadságvesztést, ha a fiatalkorút büntett miatt kétévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélik; ha az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiatalkorú visszaeső; az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiatalkorút a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőző három éven belül szándékos bűncselekmény miatt javítóintézeti nevelésre ítélték. Minden más esetben a szabadságvesztést fiatalkorúak fogházában kell végrehajtani.

e) A Bv. tv. 192.§ (2) bekezdése szerint a fiatalkorúak szabadságvesztését külön büntetés-végrehajtási intézetben, vagy a büntetés-végrehajtási intézet elkülönített részében kell végrehajtani. A fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében felnőtt korú elítéltek csak a büntetés-végrehajtási intézet működése érdekében helyezhetők el. Az elkülönítés elsősorban a személyiségből fakad, másrészt a hatékonyabb szocializációjukat szolgálja, de közös bennük az, hogy könnyítést jelentenek az idesorolt elítélteknek az általános büntetés-végrehajtási szabályokhoz képest. Ez a fajta differenciálás eszközfunkciót tölt be a társadalomba visszailleszkedés terén. A társadalomnak ugyanis igen fontos érdeke fűződik ahhoz, hogy a jövő nemzedéke hazáját szerető, munkát becsülő, egészséges, művelt állampolgárokból álljon. A még lezárulatlan fejlődésük elengedhetetlenné teszi a büntetés nevelő jellegének erősítését a represszív elemekkel szemben.

¹⁰⁷ 110. § (1) A szabadságvesztés végrehajtási fokozata fiatalkorúak börtöne, ha

a) a fiatalkorút büntett miatt kétévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélik,

b) az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiatalkorú visszaeső, vagy

c) az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiatalkorút a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőző három éven belül szándékos bűncselekmény miatt javítóintézeti nevelésre ítélték.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott eseteken kívül a szabadságvesztés végrehajtási fokozata fiatalkorúak fogháza.

3.4. Az elzárás

Az elzárás olyan büntetés, amelynek alkalmazása a törvényhez fűzött indokolás szerint főleg azokkal az elkövetőkkel szemben lehet eredményes, akikkel szemben szociális, gazdasági, családi vagy életkori viszonyaikra tekintettel más büntetés kiszabása nem lenne célszerű. Bár az elzárás is szabadságelvonással járó szankció, a szabadságvesztéshez képest a rövidebb tartam illetve a hozzá kapcsolódó kedvezőbb mentesítési szabályok miatt lehet valódi alternatíva.

Fiatalkorú elkövetőkkel szemben a törvény az elzárás tartamával kapcsolatban állapít meg speciális szabályt. Eszerint legrövidebb tartama három nap, leghosszabb tartama harminc nap, tekintettel arra, hogy fiatalkorúak esetén a szabadságvesztés legrövidebb tartama minden bűncselekmény esetén egy hónap. A Bv. tv. 273. § (5) bekezdés c). pontja alapján az elzárás

3.5. A közérdekű munka

A Büntető Törvénykönyv szerint csak akkor szabható ki közérdekű munka a fiatalkorúval szemben, ha az ítélet meghozatalakor a tizenhatodik életévét betöltötte.¹⁰⁸

Az ítélet meghozatalának időpontján a cselekmény jogerős elbírálásának időpontját kell érteni. Amennyiben a fiatalkorú az elsőfokú ítélet után, a fellebbviteli eljárás során tölti be a tizenhatodik életévét, a jogerős ügydöntő határozatot hozó másod- vagy harmadfokú bíróság is kiszabhat közérdekű munkát, feltéve természetesen, hogy az nem ütközik a súlyosítási tilalomba (4. BK vélemény).

¹⁰⁸ Isd.: BH 2017/5. Az eseti döntés szerint a tizenhatodik életévet be nem töltött fiatalkorúval szemben a járásbíróság tárgyalás mellőzésével meghozott és tárgyalás tartására irányuló kérelem hiánya tekintetében jogerős végzésével a fiatalkorú II. r. terhelttel szemben folytatólagosan, társtettesként elkövetett lopás vétsége miatt 200 óra közérdekű munkát szabott ki. Rendelkezett továbbá a munka jellegéről, az esetleges átváltoztatásról és vagyonekobzásról. A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a megyei főügyészség nyújtott be felülvizsgálati indítványt a fiatalkorú II. r. terhelt javára: a megjelölve törvénysértő büntetés miatt, hatályon kívül helyezés és új eljárásra utasítás érdekében. A megyei főügyészség indokai szerint a kiszabott közérdekű munka törvénysértő büntetés, mivel a Btk. 112. §-a értelmében fiatalkorúval szemben e büntetést akkor lehet kiszabni, ha az ítélet meghozatalakor tizenhatodik életévét betöltötte, ugyanakkor ez a feltétel nem valósult meg az 1999. augusztus 9-én született fk. II. r. terhelt tekintetében. A támadott végzés nem tartalmazza a büntetés-kiszabási tényezőket, amelyek tisztázásra szorulnak. Erre csak megismételt eljárás keretében van mód. A Kúria a támadott végzést az fk. II. r. terhelt tekintetében hatályon kívül helyezte, és a járásbíróságot új eljárásra utasította.

Egyebekben a közérdekű munkára vonatkozóan az általános szabályokat kell alkalmazni. Így a fiatalkorúakra is vonatkozik a Btk. 48. § (1) bekezdésében rögzített szabály, miszerint ha az elítélt a számára meghatározott munkát önhibájából nem végzi el, a közérdekű munkát vagy annak hátralévő részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni. Bár a törvény erre vonatkozó külön rendelkezést nem tartalmaz, értelemszerűen a 48. § (2) bekezdése és a 110. § (2) bekezdése alapján a végrehajtási fokozat fiatalkorúak fogháza.

Az átváltoztatásra vonatkozóan szintén irányadó a Bv. tv. 291. §-a, mely szerint a közérdekű munka, illetve annak hátralévő része helyébe lépő szabadságvesztést úgy kell megállapítani, hogy négy óra közérdekű munkának egynapi szabadságvesztés felel meg. Az átváltoztatás után fennmaradó közérdekű munkának egynapi szabadságvesztés felel meg.

3.6. A pénzbüntetés

Fiatalkorúval szemben a pénzbüntetés kiszabásának az általános szabályokhoz képest további feltétele, hogy a fiatalkorúnak önálló keresete, jövedelme vagy megfelelő vagyona legyen. Ennek alapja, hogy pénzbüntetésnek az elkövetőt és nem más (pl. hozzátartozót) kell sújtania, ugyanis a büntetés célja csak akkor érhető el, ha az elkövetőt éri valamilyen hátrány.

Az önálló kereset lehet állandó munkaviszonyból vagy folyamatos alkalmi munkából származó rendszeres pénzbeli juttatás, feltéve, hogy a fiatalkorú ebből a saját forrásból legyen képes a büntetés kifizetésére. Az önálló jövedelem lehet pl. ösztöndíj, jogügyletből származó rendszeres bevétel, de nem vonhatók e körbe a fiatalkorút vagy a gondozóját megillető szociális juttatások, hiszen azok a fiatalkorú szükségleteinek fedezése céljából kerülnek megállapításra. A megfelelő vagyon olyan ingó vagy ingatlan dolog, ami a fiatalkorú tulajdonában áll, és amelyből a fiatalkorúnak jövedelme származik. A jövedelmet nem hajtó dolgot a pénzbüntetés kiszabásakor figyelmen kívül kell hagyni, tekintettel arra, hogy a pénzbüntetés meg nem fizetése annak behajtását vonja maga után, így – ha végrehajtás alá vonható vagyontárgyról van szó – a pénzbüntetés vagyonek Kobzás jellegűvé válna.

A törvény a fiatalkorúak vonatkozásában lejjebb viszi a napi tételek számát, és a napi tétel összegét is. Így a kiszabható pénzbüntetés legkisebb mértéke tizenöt, legnagyobb mértéke kétszázötven napi tétel, az egynapi tétel összege pedig legalább ötszáz, legfeljebb ötvenezer forint. Ezek alapján fiatalkorúakkal szemben pénzbüntetésként legalább hétezer-ötszáz, legfeljebb tizenkétmillió-ötszázezer forint szabható ki.

A pénzbüntetés meg nem fizetése esetén először meg kell kísérelni annak behajtását. A fogvatartott személy esetében a büntetőeljárás lefolytatása során, továbbá a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bíróságokra és egyéb szervekre háruló feladatokról szóló 11/2014. (XII. 13.) IM rendelet 77. § (4) bekezdése szerint a fiatalkorú elítéltet a Bírósági Gazdasági Hivatal (BGH) a bírósági végrehajtásról szóló jogszabályok alapján az önkéntes teljesítésre utalva hívja fel a pénzbüntetés megfizetésére.

Ha a fiatalkorú elítélt a pénzbüntetést a felhívásban megjelölt határidőben nem fizette meg, halasztás vagy részletfizetés engedélyezése esetén a befizetésre meghatározott határnapot, illetőleg részlet befizetését elmulasztotta, a BGH a pénzbüntetés, illetőleg a pénzbüntetésből meg nem fizetett összeg behajtása végett a törvényszéki bírósági végrehajtói irodát keresi meg [R. 79. § (1) bek.].

Ha a fiatalkorú által meg nem fizetett pénzbüntetés behajtására irányuló eljárás eredménytelen maradt, a BGH a büntetés-végrehajtási bírót megkeresi a pénzbüntetés, illetve a pénzbüntetés meg nem fizetett vagy be nem hajtható részének – ha annak feltételei fennállnak – közérdekű munkára vagy szabadságvesztésre történő átváltoztatása iránt [R. 79. § (2) bek.].

Ha a kiszabott pénzbüntetés behajthatatlan, azt közérdekű munkára, vagy szabadságvesztésre kell átváltoztatni. A közérdekű munkára átváltoztatás feltétele, hogy a fiatalkorú az ítélet meghozatalakor a tizenhatodik életévét betöltse (Btk. 112. §).

Ha a büntetés-végrehajtási bíró a pénzbüntetést közérdekű munkára változtatja át, annak mértékét akként kell megállapítania, hogy egy napi tétel helyébe két óra közérdekű munka lép [Btk. 113. § (4) bek.]. Egyebekben a közérdekű munkára vonatkozó szabályok irányadók, kivétel ez alól a közérdekű munka generális minimumára és generális maximumára (48-312 óra) vonatkozó szabály. Előfordulhat ugyanis, hogy a meg nem fizetett pénzbüntetés napi tételeinek száma kevesebb, mint 24, illetve több, mint 156. Szélsőséges esetben előfordulhat, hogy a fiatalkorúnak ötszáz óra közérdekű munkát kell ledolgoznia ,tehát ez esetben kedvezőtlenebb helyzetbe kerül, mintha vele szemben eredetileg közérdekű munkát alkalmazott volna a bíróság.

Ha a pénzbüntetés helyébe lépő közérdekű munka esetén a fiatalkorú a munkakötelezettségének nem tesz eleget, a közérdekű munkát vagy annak hátralévő részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni, a Bv. tv. 292.§ (6) bekezdése értelmében két óra

közérdekű munkának egynapi szabadságvesztés felel meg. Az átváltoztatás után fennmaradó közérdekű munkának egynapi szabadságvesztés felel meg.

A pénzbüntetés szabadságvesztésre való átváltoztatása esetén a Bv. tv. 292.§ (4) bekezdése irányadó, a meg nem fizetett pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztést úgy kell megállapítani, hogy egy napi tétel helyébe egynapi szabadságvesztés lép.

A pénzbüntetés akkor is megfizethető, ha azt a bíróság már átváltoztatta szabadságvesztésre vagy közérdekű munkára. Ha a pénzbüntetést a helyébe lépő szabadságvesztés vagy közérdekű munka végrehajtásának megkezdése előtt megfizetik, a szabadságvesztés vagy a közérdekű munka nem hajtható végre, ha pedig a szabadságvesztés vagy a közérdekű munka végrehajtása alatt fizetik meg, a befizetés azonosítását követően az elítéltet nyomban szabadon kell bocsátani, vagy a közérdekű munka végzése alól fel kell menteni.

Ha a pénzbüntetést a szabadságvesztésre vagy a közérdekű munkára való átváltoztatás után részben fizetik meg, a szabadságvesztésnek vagy a közérdekű munkának az a része hajtható végre, amely a meg nem fizetett pénzbüntetésnek felel meg [Bv. tv. 293.§ (3) bekezdés]

3.7. A próbára bocsátás

Összhangban a fiatalkorúakra vonatkozó speciális büntetési célokkal (Btk. 106. §), a törvény a próbára bocsátás, mint nevelő jellegű intézkedés alkalmazási körét kiterjeszti minden bűncselekményre, függetlenül annak tárgyi súlyától. Ugyanakkor a 65. § (2) bekezdése vonatkozik a fiatalkorú elkövetőkre is, azaz nem bocsátható próbára az a fiatalkorú, aki visszaeső; aki a bűncselekményt bünszervezetben követte el; aki a szándékos bűncselekményt végrehajtandó szabadságvesztésre ítéltése után, a végrehajtás befejezése előtt követte el, vagy aki a szándékos bűncselekményt a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje alatt követte el.

A próbaidő tartama fiatalkorúak esetén egy évtől két évig terjedhet, amit évben/években, vagy évben és hónapokban kell meghatározni [Btk. 65. § (3) bek.]. A próbaidő a próbára bocsátást elrendelő határozat jogerőre emelkedésével kezdődik [Bv. tv. 308. § (1) bek.], és a felnőttkorban is folytatódik.

A próbára bocsátás megszüntetésének okai ugyanazok, mint a felnőtt korúak esetén, különbség abban van, hogy a bíróságnak arra is lehetősége van, hogy a büntetés kiszabása

helyett javítóintézeti nevelést rendeljen el [Btk. 116. § (3) bek., Be. 568. § (1) bek.]. A büntetés nemének és mértékének megválasztásakor az általános szabályok irányadók, azonban a magatartási szabályszegés jellegének és konkrét súlyának jelentősége lehet a büntetés kiszabása során.

3.8. A pártfogó felügyelet

Az általános szabályoktól eltérően fiatalok esetében a pártfogó felügyelet¹⁰⁹ elrendelése nem a bíróság vagy az ügyész mérlegelésétől függ, hanem a fiatalok a törvény erejénél fogva áll pártfogó felügyelet alatt a feltételes szabadság tartama, a próbára bocsátás próbaideje, a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje, a javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás tartama, illetve a vádemelés elhalasztásának tartama alatt [119. § (1) bek.]. El kell rendelni a pártfogó felügyeletet, ha a fiatalokkal szemben jóvátételi munkát ír elő a bíróság [119. § (2) bek.].

A pártfogó felügyelet tartama az arra a büntetésre vagy intézkedésre vonatkozó rendelkezéshez igazodik, amely mellett alkalmazták. Vádemelés elhalasztása esetén ez vagy a nyomozás megszüntetésének időpontja, vagy a vádemelés.

A fiatalok pártfogó felügyeletének végrehajtásával kapcsolatban a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet tartalmaz külön szabályokat. Az 56. § akként rendelkezik, hogy a Bv. tv. 313. § (1) bekezdés b) pontja szerinti pártfogó felügyelői rendelkezések körében előnyben kell részesíteni a viselkedéskorrekciós, illetve kompetencia-fejlesztésre irányuló csoportos vagy egyéni foglalkozásokat, így különösen agresszióhelyettesítő tréningek, szociális készségfejlesztő tréningek, munkaerő-piaci tréningek, továbbá a közösségi jóvátételi, a sérelem okozását tudatosító programokat, helyreállító technikákat, így különösen a konferenciamódszerek, mediáció, illetve egyéb közösségi konfliktuskezelési technikák alkalmazását.

¹⁰⁹ **119. § (1)** A fiatalok

a) a feltételes szabadság tartama,

b) a próbára bocsátás próbaideje,

c) a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje,

d) a javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás tartama,

e) a vádemelés elhalasztásának tartama

alatt pártfogó felügyelet alatt áll.

(2) Fiatalokkal szemben a jóvátételi munkavégzés előírása mellett pártfogó felügyeletet is el kell rendelni.

A Bv. tv. 315. §-a rendelkezik arról, hogy a fiatalkorúak pártfogó felügyeletét az erre külön kijelölt fiatalkorúak pártfogó felügyelője hajtja végre, ami megfelelő biztosíték, hogy a fiatalkorúak életkori sajátosságai a végrehajtás során érvényesüljenek. A fiatalkorúak pártfogó felügyeletének végrehajtásában a gyermekjóléti szolgálat is közreműködhet. A Bv. tv. a javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás mellett elrendelt pártfogó felügyelet végrehajtása körében a kezdőnapra, magatartási szabályok módosítására, illetve a pártfogó felügyelet megszűnésére vonatkozóan is tartalmaz szabályozást. A Bv. tv. 315. § (3) bek. tartalmazza, hogy a javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás esetén a pártfogó felügyelet az elbocsátás napjával kezdődik. Amennyiben a pártfogolt az ideiglenes elbocsátás alatt a magatartási szabályokat megszegi a pártfogó felügyelő az általános szabályok szerint jár el [Bv. tv. 315. § (4) bek.]. Az általános szabályoktól eltérően a fiatalkorúak pártfogó felügyelete akkor is megszűnik, ha a bíróság az ideiglenes elbocsátást megszünteti vagy a pártfogolt az ideiglenes elbocsátás tartama alatt a huszonegyedik életévét betölti [Bv. tv. 315. § (5) bek.]

3.9. A javítóintézeti nevelés

a) A javítóintézeti nevelés önállóan, büntetés helyett is alkalmazható intézkedés, amely csak fiatalkorúval szemben alkalmazható. Személyi szabadság elvonásával járó, nevelő jellegű intézkedés, melynek elrendelése bármely bűncselekmény elkövetése esetén lehetséges. Azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenegyedik életévét nem töltötte be, csak intézkedés alkalmazható [106. § (2) bek.]. E rendelkezés alapján a tizenkét és tizennégy év közötti elkövetőkkel szemben alkalmazható legsúlyosabb szankció a javítóintézeti nevelés.

b) A javítóintézeti nevelés *elrendelésének feltétele*, hogy a fiatalkorú eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése legyen szükséges. Ez a szükségesség általában akkor állapítható meg, ha a nagyobb tárgyi súlyú bűncselekményt elkövető fiatalkorú megfelelő nevelését a családi környezet nem tudja biztosítani, illetőleg olyan a fiatalkorú családi környezete, hogy a helyes irányú fejlődése érdekében az abból való kiemelésé lehet célravezető. Ilyennek kell tekinteni azt az esetet, amikor a családi környezetnek szerepe volt abban, hogy a fiatalkorú bűncselekményt követett el.

Javítóintézeti nevelés nem rendelhető el azzal szemben, aki az ítélet meghozatalakor a huszadik életévét betöltötte. A bíróság a javítóintézeti nevelést bűnösséget megállapító ítéletben rendeli el [Be. 465. §].

c) A javítóintézeti nevelés *határozott tartamú intézkedés*, egy évtől négy évig terjedhet. A bíróság az ítéletében a javítóintézeti nevelés tartamát években és hónapokban állapítja meg (törvényhez fűzött indokolás). Az ügyész a javítóintézeti nevelés intézkedés meghatározott mértékére nem tehet indítványt [Be. 462. § (3) bek.].

d) A javítóintézeti nevelés végrehajtásának fundamentális jellegű rendeltetése a fiatalkorúak életvitelének helyes irányba történő terelése, annak elősegítése, hogy a fiatalkorú képes legyen a társadalom életébe, illetve hogy elbocsátását követően normaadekvát magatartást tanúsítson. Erre tekintettel a törvény az általános rendelkezések között kimondja, hogy a javítóintézeti nevelés végrehajtása során a fiatalkorúval szemben emberi méltósága tiszteletben tartásával, életkori szükségletei figyelembevételével kell bánni, és – a törvényi korlátozások kivételével – gondoskodni kell jogai megkülönböztetés nélküli biztosításáról és védelméről. [Bv.tv. 343. § (1) bek.] A Bv. törvény az általános szabályok lefektetését követően a javítóintézeti nevelés célját is rögzíti, valamint meghatározza a javítóintézeti felügyeletre jogosultak körét. A javítóintézeti nevelés során a fiatalkorú jogi helyzete megváltozik. A javítóintézeti nevelés végrehajtása alatt a törvényes képviselő nevelési és gondozási joga szünetel, és ezen jogokat a javítóintézet igazgatója gyakorolja. Ez a körülmény azonban nem érinti a fiatalkorú törvényes képviselője, a szülő, valamint a fiatalkorú gondozójának együttműködési kötelezettségét a javítóintézettel.

A javítóintézeti nevelés nyomán a fiatalkorú kikerül a mindennapi környezetéből és egy olyan helyre kerül, ahol gondoskodnak a testi, értelmi fejlődéséről, neveléséről. Az ilyen intézetekben folyó munkának az a célja, hogy elősegítse a korábban büntetőjogi normát sértő, deviáns magatartást tanúsító fiatalkorú társadalomba való beilleszkedését. Ennek a célnak a realizálása az által valósítható meg, hogy a javítóintézeti nevelés alatt a szükséges végzettséggel, tapasztalattal, képzettséggel rendelkező szakemberek bevonásával sor kerül a fiatalkorú iskolai és szakmai ismereteinek a fejlesztésére, illetve azok bővítésére. Ezen a területen elért eredmények járulhatnak hozzá ahhoz, hogy a fiatalkorú elfogadja az alapvető erkölcsi normákat, ami viszont alapfeltétele annak, hogy a jövőben normakövető magatartást tanúsítson, törvénytisztelő életmódot folytasson. [Bv. tv. 344. §]

A javítóintézeti nevelést a gyermekek és az ifjúság védelméért felelős miniszter felügyelete és közvetlen irányítása alatt álló javítóintézet hajtja végre. a javítóintézet biztonságával összefüggésben a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter – az érintett miniszter általános felügyeleti jogát nem érintve – szakfelügyeletet gyakorol [Bv.tv. 345.§ (1) bek.].

A Bv. tv. 348. § rögzíti azokat az elkülönítéssel kapcsolatos szempontokat, amelyeket a javítóintézeti nevelés végrehajtása során figyelembe kell venni. Így a végrehajtás foganatosítása során el kell különíteni a fiúkat a lányoktól; külön lakóegységben történő elhelyezéssel a tizenhatodik életévüket be nem töltötteket a tizenhatodik életévüket betöltöttektől.

Ezek a szabályok kógens jellegűek. A törvény azonban lehetőséget ad a fiatalkorúak csoportosítására életkoruk, valamint egészségügyi vagy nevelési okok alapján, mely csoportosítására a körülmények által indokolt esetben egyedi döntés alapján kerülhet sor.

Ha a fiatalkorú a huszonegyedik életévét betöltötte, az intézet igazgatója a javítóintézetből elbocsátja [Bv. tv. 382.§ (1) bek.]. A javítóintézeti nevelés hatálya alatt álló fiatalkorúval szemben – akár az intézkedés hatálya alatt, akár azt megelőzően elkövetett bűncselekmény miatt – általában nem célravezető végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés kiszabása. Ha a fiatalkorú a végrehajtásban felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt újabb bűncselekményt követ el, nincs akadálya annak, hogy a bíróság – az összes körülmény mérlegelése alapján – a fiatalkorú javítóintézeti nevelését rendelje el (60/2007. BK vélemény).

Megszűnik a javítóintézeti nevelés, ha a fiatalkorú a javítóintézeti nevelés végrehajtása során betölti a huszonegyedik életévét; a bíróság által meghatározott tartam letelik; a fiatalkorút szabadságvesztére ítélik [Bv.tv. 382.§ (1)-(2) bek.].

3.10. Az ideiglenes elbocsátás

Az ideiglenes elbocsátás lényege, hogy meghatározott feltételek fennállása esetén a fiatalkorúnak nem kell kiállnia a javítóintézeti nevelés teljes tartamát, lehetséges ugyanis, hogy az intézkedés a teljes idő kitöltése előtt is eléri a célját.

Javítóintézeti nevelés elrendelése esetén a bíróság az ítéletében megállapítja, hogy a fiatalkorú ideiglenesen elbocsátható az intézetből, ha a javítóintézeti nevelés fele eltelt; legalább egy

évet eltöltött az intézetben, és alaposan feltehető, hogy az intézkedés célja további javítóintézeti nevelés nélkül is elérhető.

A Bv. tv. 380 § (1) bekezdése szerint fiatalkorút az intézetből ideiglenesen el kell bocsátani, ha a javítóintézeti nevelés alatti magatartására tekintettel alaposan feltehető, hogy a helyes irányú fejlődése a javítóintézeti elhelyezés nélkül is elérhető. A bíróság az ideiglenes elbocsátással egyidejűleg a fiatalkorút pártfogó felügyelet alá helyezi [Btk. 119. § (1) bek. d) pont]. Kizárt az ideiglenes elbocsátása annak a fiatalkorúnak, akinek a fegyelmi felelősségét a javítóintézet engedély nélküli elhagyása miatt legalább három alkalommal megállapították [Bv. tv. 380. § (2) bek.].

Az ideiglenes elbocsátás tartama azonos a javítóintézeti nevelés hátralévő részével, de legalább egy év, meghosszabbítására nincs lehetőség.

Az ideiglenes elbocsátás véglegessé válik, ha a fiatalkorú annak tartama alatt betölti a huszonegyedik életévét.

Az ideiglenes elbocsátást meg kell szüntetni, ha

- a fiatalkorút az ideiglenes elbocsátás alatt szabadságvesztésre ítélik [121. § (3) bek.]. Ebben az esetben nincs jelentősége annak, hogy szándékos vagy gondatlan bűncselekmény történt-e az elítélés, és a rendelkezés egyaránt vonatkozik a felfüggesztett és a végrehajtandó szabadságvesztésre is. Azonban ha a fiatalkorút olyan bűncselekmény miatt ítélik végrehajtandó szabadságvesztésre, amelyet a javítóintézeti nevelésre ítélet után követett el, a 122. § alkalmazandó és nem a javítóintézeti nevelést, hanem a szabadságvesztést kell végrehajtani;

- a fiatalkorút az ideiglenes elbocsátás alatt javítóintézeti nevelésre ítélik [121. § (3) bek.];

- a fiatalkorú a pártfogó felügyelet magatartási szabályait súlyosan megszegi [Bv. tv. 381 § (1) bek.]

b) Az ideiglenes elbocsátás megszüntetésének *mérlegelést igénylő esetei*:

- a fiatalkorúval szemben más büntetés – azaz nem szabadságvesztés – kiszabása esetén [121. § (3) bek.];

- a fiatalkorúval szemben más intézkedés alkalmazása esetén [121. § (3) bek.].

Az ideiglenes elbocsátás megszüntetése esetén az ideiglenes elbocsátáson töltött idő nem számít bele a javítóintézeti nevelés időtartamába [121. § (4) bek.]. Az elrendelt javítóintézeti nevelésbe az előzetes fogvatartás és a házi őrizet teljes idejét be kell számítani. A beszámításnál egy napi javítóintézeti nevelésnek egy napi előzetes fogvatartás, illetve három nap házi őrizetben töltött idő felel meg. A beszámítás után fennmaradó házi őrizet tartamát egy napi javítóintézeti nevelésként kell beszámítani (125. §).

II. A FIATALKORÚAK ELLENI BÜNTETŐELJÁRÁS¹¹⁰

1. Általános rendelkezések

A fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi és eljárásjogi szabályok a büntetőjog illetve a büntetőeljárás jog része, de azon belül viszonylagos önállósággal rendelkeznek. A hatályos Be. (1998. évi XIX. törvény) külön eljárásként, önálló fejezetben szabályozza a fiatalkorúakra vonatkozó sajátos rendelkezéseket. Amennyiben e fejezetből nem következik eltérő szabály, a Be. rendelkezéseit a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban is alkalmazni kell.

Alapvetően jogpolitikai okok (fiatalkorú terhelt személyisége, életkori sajátosságai) indokolják azt a szabályozási modellt, amely külön eljárásként, önálló fejezetbe foglalja a fiatalkorúak elleni eljárásra vonatkozó rendelkezéseket. A hatályos Be. törvény ebből a szabályozási szempontból követi a korábbi, 1973. évi I. törvénykönyv rendelkezéseit.

A fiatalkorúak elleni büntető eljárás főbb jellemzői a következők:

- az eljárást az életkori sajátosságok figyelembe vételével kell lefolytatni,
- a fiatalkorúak távollétében a tárgyalás nem tartható meg (461. §),
- nincs helye a tárgyalásról lemondás szabályainak alkalmazására (463.§),
- az eljárást a fiatalkorúak bírósága és a fiatalkorúak ügyésze folytatja (448.§, 449.§),
- kötelező a védelem és a fiatalkorú törvényes képviselőjének a részvétele a tárgyaláson (450.§, 451.§),
- a fiatalkorú egyéniségét és környezetét jellemző körülményeket – sajátos bizonyítási eszközök felhasználásával is – mélyebben fel kell tárn.(453.§)¹¹¹

¹¹⁰ Felhasznált irodalom: Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára. (szerk.: Belegi József- Berkes György) HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Bp., 2006. ; valamint [www. új jogtár](http://www.ujjogtar.com) Nagykommentár

¹¹¹ A bizonyítási eszközök

453. § (1) A fiatalkorú életkorát közokirattal kell bizonyítani.

(2) A gyanúsított kihallgatását követően haladéktalanul be kell szerezni a környezetanulmányt, amely tartalmazza a fiatalkorúról a nemzeti köznevelésről szóló törvény felhatalmazása alapján a köznevelési intézmény által nyilvántartott és kezelt adatokat, vagy a munkahely által adott tájékoztatást is. A környezetanulmány részét képezi továbbá a fiatalkorú bűnmegelőzési szempontú kockázatértékelése.

(3) A környezetanulmányt a pártfogó felügyelő készíti el. A pártfogó felügyelő köteles és jogosult mindazokat az adatokat megismerni, amelyek a környezetanulmány elkészítéséhez szükségesek, e célból az ügy iratait megismerheti, a terhelttől, a sértettől, a tanúktól és az eljárásba bevont más személyektől, továbbá a gyámhatóságtól, a gyermekjóléti szolgálatától és a megelőző pártfogó felügyelőtől felvilágosítást kérhet. A környezetanulmány elkészítéséhez a pártfogó felügyelő a rendőrség közreműködését igénybe veheti.

(4) Ha a gyámhatóság a nyomozó hatóságot arról értesíti, hogy a fiatalkorú védelembe vétele körében vele szemben megelőző pártfogás elrendelésére került sor, az adott ügyben eljáró nyomozó hatóság erről értesíti a fiatalkorúval szemben más büntetőeljárást folytató bíróságot, ügyészt vagy nyomozó hatóságot.

- az előzetes letartóztatás feltételei a fiatalkorúaknál szigorúbbak, és végrehajtásuk módja az általánostól részben eltérő (454-455.§).¹¹²
- a fiatalkorúakra vonatkozó fejezet külön eljárási rendelkezéseket tartalmaz a csak fiatalkorúakkal szemben alkalmazható javítóintézeti nevelésről (465.§, 467.§, 468.§)¹¹³

(5) Ha a fiatalkorú védelemben vétele körében vele szemben megelőző pártfogás elrendelésére került sor, az ügyész összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendeli el. Összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény beszerzését a vádirat benyújtása után a bíróság is elrendelheti.

(6) Ha az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény beszerzése óta hosszabb idő eltelt, vagy ez a fiatalkorú személyisége és életviszonyait jellemző körülmények, illetve az ezekben bekövetkezett változások felderítése érdekében szükséges, a bíróság, illetve az ügyész a megelőző pártfogó felügyelőt tanúként kihallgathatja. Ha az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt a megelőző pártfogó készíti el, akkor a 110. § szerinti meghallgatására kerül sor.

(7) A fiatalkorú terhelt vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható.

¹¹² Az előzetes letartóztatás

454. § (1) A fiatalkorú előzetes letartóztatásának a 129. § (2) bekezdésében megállapított okok esetében is csak akkor van helye, ha az a bűncselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges.

(2) A fiatalkorú előzetes letartóztatását

a) ha az előzetes letartóztatás elrendelésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, javítóintézetben,

b) ha az előzetes letartóztatás elrendelésekor a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, javítóintézetben, kivételesen büntetés-végrehajtási intézetben,

c) ha az előzetes letartóztatás elrendelésekor a tizennyolcadik életévét betöltötte, de a huszadik életévét nem töltötte be, büntetés-végrehajtási intézetben, kivételesen javítóintézetben,

d) ha az előzetes letartóztatás elrendelésekor a huszadik életévét betöltötte, büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani.

(3) A (2) bekezdés *b)* és *c)* pontjában meghatározott esetben a bíróság dönt arról, hogy az előzetes letartóztatást - a fiatalkorú személyiségére vagy a terhére rótt bűncselekmény jellegére tekintettel - hol kell végrehajtani.

(4) Az előzetes letartóztatás tartama alatt a bíróság az előzetes letartóztatás végrehajtásának helyét az ügyész, a terhelt vagy a védő indítványára megváltoztathatja. Erről - a tárgyalás előkészítése során hozott határozatig - az előzetes letartóztatást elrendelő bíróság, azt követően az a bíróság határoz, amelyik előtt a büntetőeljárás folyik.

(5) Ha a fiatalkorú előzetes letartóztatását javítóintézetben hajtják végre, és a fiatalkorú büntetés-végrehajtási intézetben vagy rendőrségi fogdában történő ideiglenes elhelyezéséről a bíróság határoz, a bíróság hatáskörére és illetékességére a (4) bekezdést kell alkalmazni.

(5a)

(6) Az előzetes letartóztatás végrehajtása során a fiatalkorúakat a felnőttkorúaktól el kell különíteni.

455. § Ha a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét

a) betöltött fiatalkorúval szemben elrendelt előzetes letartóztatás végrehajtásának kezdetétől két év,

b) be nem töltött fiatalkorúval szemben elrendelt előzetes letartóztatás végrehajtásának kezdetétől egy év eltelt, az előzetes letartóztatás megszűnik, kivéve az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás esetét, továbbá ha az ügyben harmadfokú bírósági eljárás vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás van folyamatban.

¹¹³ Javítóintézeti nevelés elrendelése

465. § A bíróság javítóintézeti nevelést bűnösséget megállapító ítéletben rendel el.

A javítóintézetből való ideiglenes elbocsátás megszüntetése

467. § (1) Ha a javítóintézetből való ideiglenes elbocsátás megszüntetéséről a fiatalkorú ellen indult újabb büntetőeljárásban alkalmazott büntetés vagy büntetés helyett alkalmazott intézkedés miatt kell határozni, erre az újabb ügyben eljáró bíróság jogosult. (2) Az (1) bekezdésben írt esetben a bíróság az ügyész indítványára vagy hivatalból utólag határoz a javítóintézetből való ideiglenes elbocsátás megszüntetéséről, ha ezt az ítéletben elmulasztotta.

(3) A bűnügyi költség az állam viseli, ha a bíróság az ideiglenes elbocsátást nem szünteti meg.

Egységes intézkedések elrendelése

468. § Több javítóintézeti nevelés helyett egységes intézkedés kiszabására az 574. § és az 575. § rendelkezéseit kell értelemszerűen alkalmazni.

A fiatalkor fogalmát a Btk. 105. §-a határozza meg, eszerint fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.

A Btk. 16. §¹¹⁴- a értelmében a tizenkettedik életévet betöltött személy csak a törvényben felsorolt bűncselekmények esetén büntethető azzal a feltétellel, hogy a cselekmény elkövetésekor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

Az életkor nemcsak az elkövetés idején, hanem elbíráláskor is jelentőséggel bír. A büntetéseket és intézkedéseket a fiatalkorúakra vonatkozó szabályok szerint kell kiszabni és végrehajtani akkor is, ha az elbírálás időpontjában az elkövető már betöltötte a tizennyolcadik életévét. Ez a szabály azonban csak bizonyos korlátozással érvényesül.¹¹⁵

A Btk. 120. §-a szerinti javító intézeti nevelés nem rendelhető el azzal szemben, aki az ítélet meghozatalakor a huszadik életévet betöltötte.

Az ideiglenes elbocsátás véglegessé válik, ha a fiatalkorú annak tartama alatt betölti a huszonegyedik életévét.(Bv. tv. 380.).

Ha a terhelt ellen fiatalkorban és felnőttkorban elkövetett bűncselekmény miatt folyik eljárás, a felnőttkorúakra vonatkozó eljárási szabályokat kell alkalmazni.

A Be. 447. §- a a fiatalkorú elleni büntető eljárás általános rendelkezését tartalmazza. Eszerint: (1) A fiatalkorúval szemben az eljárást az életkori sajátosságainak figyelembevételével, és úgy kell lefolytatni, hogy az elősegítse a fiatalkorúnak a törvények iránti tiszteletét.

¹¹⁴ 16. § Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a terrorcselekmény [314. § (1)-(4) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

¹¹⁵2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

A szabadságvesztés végrehajtási fokozatának utólagos meghatározása

54. § (1) Ha a szabadságvesztést az ítélet szerint fiatalkorúak börtönében vagy fiatalkorúak fogházában kell végrehajtani, de az elítélt a huszonegyedik életévét a büntetés végrehajtásának megkezdése előtt betölti, az első fokon eljáró bíróság székhelye, ha más ügyben szabadságvesztését tölti, akkor a fogvatartás helye szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíró hivatalból, az iratok alapján a Btk. 37. §-a szerint meghatározza a szabadságvesztés fokozatát, amelynek során a Btk. 35.§ (2) bekezdése alapján a törvényben meghatározottnál eggyel enyhébb végrehajtási fokozatot is meghatározhat.

(2) Ha a fiatalkorúak börtönében vagy a fiatalkorúak fogházában levő elítélt a szabadságvesztés végrehajtása alatt tölti be a huszonegyedik életévét, a szabadságvesztés fokozatának a Btk. 37.§-a alapján történő meghatározása, valamint a fiatalkorú végrehajtás során tanúsított magatartására figyelemmel a Btk. 35.§ (2) bekezdésének alkalmazása iránt a bv. intézet előterjesztést tesz a büntetés-végrehajtási bírónak.

(2) A büntetőeljárás során - szükség esetén, illetőleg külön jogszabály rendelkezése alapján - kezdeményezni kell a fiatalkorú érdekében gyámhatósági intézkedés elrendelését, valamint a fiatalkorú nevelését, gondozását vagy felügyeletét elmulasztó személlyel szembeni intézkedést.

A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás legfőbb célja a nevelő hatás érvényesítése. A fenti szabály a fiatalkorú elleni büntetőeljárás sajátos alapelvét határozza meg, amely speciálpreventív szempontú elv a jogtörténet során már korábban is megjelent és mind az anyagi, mind az eljárási szabályokban megnyilvánul. „Ez az alapelv nem csak a speciális szankciórendszer alkalmazását jelenti, hanem magába foglalja az eljáró hatóságok részéről azon magatartás megvalósítását, melynek alapján a fiatalkorú képessé válik annak felismerésére, hogy az általa elkövetett cselekményért felelősséget kell vállalnia, de egyúttal helyes irányú fejlődését is biztosítja. Ez magába foglalja a büntetőeljáráson kívüli intézkedések kezdeményezését, szükség esetén gyámhatósági intézkedés elrendelését, illetve a fiatalkorú nevelését, gondozását, felügyeletét elmulasztó személlyel szembeni intézkedés kezdeményezését.”¹¹⁶ A fiatalkorúak elleni büntető eljárás szoros kapcsolatban áll az általános gyermek-és ifjúság védelemmel, a gyermekvédelmi szervek az eljárás különböző szakaszaiban együttműködnek a büntető ügyekben eljáró hatóságokkal.

2. Az eljárás alanyai

Szemben az Európa-szerte domináns önálló szabályozással, amely feltételezi a fiatalkorúak külön ügyészségét, bíróságát, továbbá speciális büntetés-végrehajtási intézményeket, a hazánkban alkalmazott modellben a teljes önállóság csak a büntetés-végrehajtás területén jelenik meg. Az ügyészségek és a bíróságok tekintetében viszonylagos önállóságról beszélhetünk. Az egységes szervezeti kereteken belül ugyanis a fiatalkorúak büntetőügyeiben a fiatalkorúak ügyésze jár el, az ítélező tanács elnöke pedig a fiatalkorúak ügyeire kijelölt bíró, továbbá a tanács egyik tagja pedagógus végzettségű ülnök. Ez utóbbi indoka, hogy a fiatalkorúak ügyeinek elbírálásában fontosak a nevelési tapasztalatok.

2.1. A bíróság

A törvény a sajátos nevelési szempontok érvényesülése érdekében a fiatalkorúak elleni bírósági eljárást különleges összetételű kijelölt tanácsra, illetve kijelölt bíróra bízta. Minden esetben tanácsban jár el a bíróság, ha a bűncselekmény két évtől nyolc évig terjedő vagy ennél szigorúbb szabadságvesztéssel fenyegetett. A pedagógus ülnököket a 2011. évi CLXII.

¹¹⁶ Nagykommentár

törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról 123. § (2) bekezdése alapján a bíróság illetékességi területén működő alapfokú és középfokú nevelési-oktatási intézmények tantestületei jelölik. Az ülnökválasztásról a bíróság székhelye szerint illetékes önkormányzati képviselő-testületek, illetve közgyűlések gondoskodnak, külön eljárásban választva a fiatalkorúak ügyeiben eljáró ülnököket.

Az illetékességi szabályok 2011. szeptember 1. napjától kezdődően az általános szabályok szerint alakulnak, ettől az időponttól megszűnt a megyei bíróság székhelyén lévő helyi bíróság valamint Budapesten a Pesti Központi Kerületi Bíróság illetékessége. A Be. 448. § szerint Fiatalkorúak elleni bírósági eljárásban első fokon a tanács elnöke (egyesbíró), másodfokon és - a Kúriát kivéve - harmadfokon a tanács egyik tagja az Országos Bírósági Hivatal elnöke által kijelölt bíró.

„A jogalkotó felismerve azt a tényt, hogy a fiatalkorú bűnelkövető esetén kiemelten fontos, hogy velük szemben a fiatalkorúak bírósága járjon el, míg az ún. vegyes ügyekben, ahol fiatal- és felnőttkorú együtt követ el bűncselekményt, ezekben az esetekben sem engedi meg az általános szabályok érvényesülését, ilyenkor is a fiatalkorúak bírósága előtt folytatják le a büntetőeljárást. Természetesen ezekben az ügyekben nem csak az eljáró bíró tekintetében vannak eltérő szabályok, de a vádat is a fiatalkorúak ügyésze képviseli. Amennyiben a fiatalkorúak ügyével összefüggés megállapítható, de a vádemelés a felnőttkorúval szemben az általános szabályok szerint történt, a felnőttkorúak ügyében eljáró bíróság az egyesítés megfontolása végett megküldi az iratokat a fiatalkorúak bíróságának és a fiatalkorúak bírósága lesz jogosult eldönteni, hogy az ügyet egyesíti-e vagy sem.”¹¹⁷

A tanács, illetve a bíróság szabályszerű összetételének ki kell tűnnie a jegyzőkönyvből és a határozatokból is, így pl. fel kell tüntetni, hogy a „bíróság, mint a fiatalkorúak bírósága” jár el, és a tanács egyik tagja „pedagógus ülnök”.

2.2. Az ügyész

A fiatalkorúak elleni büntető eljárásban az ügyész jogkörében a fiatalkorúak ügyésze jár el, akit a felettes ügyész jelöl ki. A fiatalkorúak büntetőeljárásának csak közvádra van helye, amelynek indoka, hogy a sértettől nem várható el, hogy a vád képviselte során figyelembe vegye a fiatalkorú helyes irányú fejlődését. A magánvád, illetőleg a pótmagánvád intézménye tehát nem egyeztethető össze a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás alapelvével, jellegével, ezért

¹¹⁷ Nagykommentár

a törvény a pótmagánvádat kizárja, a magánvádra üldözendő bűncselekmény esetében pedig a vád képviselőjét az ügyész látja el.

Speciális szabály, hogy a tárgyaláson ügyészségi fogalmazó és alügyész nem képviselheti a vádat. (Be. 460. § (3) bek.)

Az ügyésznek úgy kell eljárnia, hogy elősegítse a fiatalkorú helyes nevelését és fejlődését. A felettes ügyész általi kijelölés nem pusztán formalitás, mert az fk. ügyészi utasítás a fiatalkorúak ügyészenek feladatait, hatáskörét és illetékességét részletesen szabályozza. Nemcsak az ügyészi feladatok részletes szabályozása található meg ezen utasításban, de az is feladatkörébe tartozik, hogy folyamatosan vizsgálja azt, hogy a nyomozó hatósági eljárás során a külön eljárási szabályok maradéktalanul érvényesülnek-e.

2.3. A védő

A törvény fiatalkorú jogainak fokozott védelme érdekében az egész eljárás menetére kötelezővé teszi a védő részvételét, Ebből adódóan, amennyiben a fiatalkorú terheltnek nincs meghatalmazott védője, már a nyomozó hatóság köteles részére védőt kirendelni, mely kötelezettség a megalapozott gyanú közlésével egyidejűleg terheli a nyomozó hatóságot.

A védőnek a nyomozati cselekményeknél való jelenléte nem kötelező, ezért ha a védő az értesítés ellenére nem jelenik meg a gyanúsított kihallgatásán, a terheltet nyilatkoztatni kell arról, hogy a védő távollétében is tesz-e vallomást.

2.4. A törvényes képviselő

A fiatalkorú érdekeinek minél szélesebb érvényesülését biztosítja a törvényes képviselő részvétele a büntetőeljárásban, egyfajta speciális alanyként, aki mint segítő jelenik meg és a védővel szinte azonos jogokat (jelenléti, észrevételezési, indítványtételi, felvilágosítás kérési, és jogorvoslati jog) gyakorol. A törvényes képviselő ugyanakkor nem gyakorolhatja a védői jogok teljességét, de a védő kötelezettségei sem terhelik. Így például nem köteles megjelenni azokon a nyomozati eljárási cselekményeknél, melyeken a törvény szabályozása szerint jelen lehet, de a tárgyaláson sem kötelező a jelenléte. A tárgyalás megtartását távolléte nem akadályozza. E távollét természetesen nem érinti jogorvoslati jogát, mely minden körülmények között megilleti.

A tárgyaláson nem illeti meg a közvetlen kérdésfeltevés joga, nem szólalhat fel és nem tarthat perbeszédet. Az előzetes letartóztatásban lévő fiatalkorúval nem a védőre vonatkozó szabályok szerint, hanem hozzátartozóként érintkezhet.

A törvény felsorolása taxatív, egyéb jogok csak akkor illetik meg a törvényes képviselőt, ha erről a Be. kifejezetten rendelkezik.

A törvényes képviselő fogalmát a Be. törvény nem határozza meg, azt Ptk. tartalmazza. A Ptk. 4:146. § (1) bekezdése szerint a kiskorú személyek vagy szülői felügyelet vagy gyámság alatt állnak. A szülői felügyelet szabályai a Ptk. 4:153-4:155. §-ig, míg a törvényes képviselőre vonatkozó rendelkezések a 4:161-4:163. §-ig kerültek meghatározásra. E szabályozásból következően, ha a vádlott mindkét szülő vonatkozásában szülői felügyelet alatt áll, törvényes képviselőként bármelyikük eljárhat, e jogukat az eljárás során akár felváltva is gyakorolhatják.

Amennyiben nem a törvényes képviselő gondozza, neveli a kiskorút, hanem például annak nagykorú hozzátartozója, akkor a gondozót tanúként kell kihallgatni az ügyben. A fiatalkorú gondozójának fogalmát jogszabályok nem tartalmazzák, az nem jogi, hanem tényleges állapotot tükröző fogalom. Fiatalkorú gondozójának azt kell tekinteni, aki a fiatalkorú gondozását ténylegesen ellátja, ami magában foglalja a fiatalkorú nevelését, felügyeletét és ellátását is.

2.5. Az eseti gyám

A Be. 452. § (1) szerint A gyámhatóság - a vádirat benyújtásáig az ügyész, azt követően a bíróság megkeresésére - eseti gyámot rendel ki, ha

- a) a törvényes képviselő a bűncselekményt a fiatalkorúval együtt követte el, illetőleg az érdekei a fiatalkorú érdekeivel egyébként ellentétesek,
- b) a törvényes képviselő a jogainak gyakorlásában akadályozva van,
- c) a fiatalkorúnak nincs törvényes képviselője, vagy nem állapítható meg, hogy ki a törvényes képviselője.

(2) Az (1) bekezdés a) pontja esetén az eseti gyám kirendeléséig a vádirat benyújtásáig az ügyész, azt követően a bíróság a törvényes képviselőt kizárhatja az eljárásból.

(3) Az eseti gyám az eljárásban törvényes képviselőként jár el

A törvényalkotó azokban az esetekben is biztosítja a fokozott jogérvényesítést, ha a fiatalkorú törvényes képviselője a jogosítványait a törvényben felsorolt okokból nem tudja gyakorolni.

Ezek közül a leglényegesebb, amikor a fiatalkorú törvényes képviselőjével közösen követi el a bűncselekményt, vagy érdekeik egyéb okból ellentétesek. Az együttes elkövetés nem csak akkor jut relevanciához, ha a törvényes képviselő és a fiatalkorú ugyanazon bűncselekmény tettesi vagy részesi alakzatát valósítja meg, de megvalósul akkor is, ha a törvényes képviselő a fiatalkorú által elkövetett bűncselekményhez bűnpártolóként vagy orgazdaként kapcsolódik, illetve akkor is ha felnőttkorú személyt kiskorú veszélyeztetése miatt vonják felelősségre.

Annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy a fiatalkorú és törvényes képviselőjének érdekei ellentétesek-e, vizsgálatot igényel, tehát a törvény nem tartalmaz sem taxatív, sem példálózó megjelölést. Az érdekellentét nem azonos a szülő és gyermek között fennálló rossz viszonyal, de nem alapozza meg e törvényhely alkalmazását az sem, ha a fiatalkorú életmódja, az általa elkövetett bűncselekmény miatt kapcsolatuk megromlott, vagy mert a törvényes képviselő intézkedett a fiatalkorú helyes irányú fejlődése érdekében. Ellentétesek azonban az érdekeik, ha a pl. fiatalkorú a törvényes képviselő sérelmére követte el a bűncselekményt.

Előfordulhat, hogy a törvényes képviselő jogainak gyakorlásában akadályozva van, ez jelenthet akár egészségi állapota miatti akadályoztatást (pl. mozgásképtelen rokkant), de akadályoztatásnak minősül tartós külföldi munkavégzése éppúgy, mint az az eset, mikor jogerős szabadságvesztését tölti. A törvényben meghatározott harmadik ok, mikor a fiatalkorúnak nincs törvényes képviselője, vagy annak személye nem állapítható meg. Ez előfordulhat abban az esetben, ha a törvényes képviselő meghalt, és a gyámhatóság még nem rendelt ki gyámot, de előfordulhat abban az esetben is, mikor a nem magyar állampolgár elkövető esetén nem állapítható meg törvényes képviselőjének kiléte.

A törvényben meghatározott esetekben a vádirat benyújtásáig az ügyész, azt követően pedig a bíróság intézkedik a gyámhatóságnál eseti gyám kirendelése érdekében.

3. A bizonyítási eszközök

A fiatalkorúak eljárásában a Be. speciális bizonyítási eszközöket rendel alkalmazni, amelyek a fiatalkorú személyiségének és körülményeinek alaposabb megismerését teszik lehetővé. A fiatalkorúak eljárása során a törvény a bizonyítási eszközök körében megtöri a szabad bizonyítás elvét. Egyrészt a különösen jelentős tények tisztázása érdekében a törvény egyes bizonyítási eszközök kötelező beszerzését írja elő, másrészt pedig kizárja a fiatalkorú terhelt

vallomásának poligráf alkalmazásával történő vizsgálatát. A fiatalok esetében ugyanis az indokolja a tilalmat, hogy a fiatalok terheltektől nem várható el, hogy mérlegelni tudja döntéseinek következményeit.

A fiatalok elleni büntetőeljárásban vannak kötelezően beszerzendő bizonyítási eszközök.¹¹⁸

3.1. Kiemelkedő szerepet kap a fiatalok életkorának bizonyítása, mert annak megállapítása büntető anyagi jogi és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásának feltétele. Az életkor bizonyítására alkalmas közokirat a születési anyakönyvi kivonat.

3.2. A bizonyítási eszközök körében különösen fontos szerepe van a környezettanulmánynak, amit minden esetben be kell szerezni, mert az eljárás céljának megvalósítása érdekében elengedhetetlenül szükséges a fiatalok családi, iskolai, munkahelyi körülményeinek a tisztázása. A környezettanulmányt a pártfogó felügyelő készíti el.

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 13-16/A §-ai tartalmazzák a környezettanulmány elkészítésének általános szabályait. Eszerint:

13. § (1) A környezettanulmány I. része az elrendelésre és a gyermekkorúakra, a terheltektre, illetve az eljárás alá vont fiatalokra vonatkozó adatokat tartalmazza.

(2) Az elrendelésre vonatkozóan a környezettanulmány az alábbi adatokat rögzíti:

- a) az elrendelő megnevezését, az elrendelő irat számát, keltét,
- b) a gyanú szerinti bűncselekmény Btk. szerinti, illetve a gyanú szerinti szabálysértésnek a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs.tv.) szerinti megnevezését,
- c) a kezdőirat érkeztetésének idejét, az elkészítésre rendelkezésre álló határidőt.

(3) A gyermekkorúra, a terheltektre, illetve az eljárás alá vont fiatalokra vonatkozóan a környezettanulmány az alábbi adatokat rögzíti:

- a) a természetes személyazonosító adatait, lakcímét, tényleges tartózkodási helyét, értesítési címét, személyazonosításra alkalmas okmányának megnevezését és az okmány azonosító számát,
- b) az esetleges korábbi és a folyamatban lévő megelőző pártfogási, illetve pártfogó felügyeleti ügyre vonatkozó adatokat.

14. § A környezettanulmány II. része az elkészítésére vonatkozó adatokat tartalmazza:

- a) a környezettanulmány készítésének helyszínét és időpontját, több helyszín vagy időpont esetén valamennyit,

¹¹⁸ A jegyzet mellékletében ismertetésre kerülő jogesetek jobb megértése érdekében a fiatalok büntető eljárásában kötelezően beszerzésre kerülő környezettanulmányra, valamint a pártfogói véleményre vonatkozó jogszabályi rendelkezések részletesebben kerülnek ismertetésre.

- b) a környezettanulmány írásba foglalásának a napját,
- c) a gyermekkorú, a terhelt, illetve az eljárás alá vont fiatalkorú lakóhelyének vagy tartózkodási helyének megtekintése során esetlegesen felmerült akadály bemutatását,
- d) az illetékes kormányhivatal megnevezését, a környezettanulmányt készítő és az abban közreműködő kormányhivatal és pártfogó felügyelő nevét, telefonszámát, e-mail címét,
- e) környezettanulmány készítése során meghallgatott személyek megnevezését, a gyermekkorúhoz, a terhelthez, illetve az eljárás alá vont fiatalkorúhoz fűződő kapcsolatuk, együttműködési készségük és az általuk közöltek bemutatásával,
- f) a környezettanulmányhoz csatolt mellékletek megnevezését.

15. § A környezettanulmány *III. része a gyermekkorúra, a terheltre, illetve az eljárás alá vont fiatalkorúra vonatkozó szakmai ténymegállapításokat, illetve a vizsgált tényezők kockázati szempontú értékelését tartalmazza*

- a) a korábbi normaszegéseire, különösen a vele szemben indított büntetőeljárásokra, szabálysértési eljárásokra, iskolai konfliktusaira,
- b) a lakókörnyezetére, lakhatási körülményeire,
- c) a családi körülményeire, kapcsolataira,
- d) az oktatásban, képzésben való részvételére, illetve munkaerő-piaci helyzetére, jövedelmére, vagyonára,
- e) a baráti és kisközösségi kapcsolataira, szabadidő eltöltési szokásaira,
- f) az esetleges káros szenvedélyeire,
- g) a fizikai, mentális egészségi állapotára,
- h) a gondolkodási és viselkedési mintáira vonatkozóan.

16. § A környezettanulmány *IV. része bemutatja, illetve értékeli*

- a) az esetleges korábbi és a folyamatban lévő megelőző pártfogás, illetve pártfogó felügyelet tapasztalatait,
- b) a gyanú szerinti bűncselekmény vagy szabálysértés illetve az esetleges korábbi bűncselekmények és szabálysértések jellegét,
- c) a gyermekkorú vagy fiatalkorú és környezete viszonyát a gyanú szerinti bűncselekményhez vagy szabálysértéshez.

16/A. § A környezettanulmány *V. része bemutatja a gyermekkorú, a terhelt, illetve az eljárás alá vont fiatalkorú változás iránti motivációját, jóvátétellel, az ügy esetleges közvetítői eljárásra utalásával kapcsolatos véleményét, szándékát.*

16/B. § (1) A környezettanulmány *VI. része tartalmazza a feltárt adatokon és következtetéseken alapuló, a gyermekkorú, a terhelt, illetve a fiatalkorú bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének az 59. § (2) bekezdése szerinti háromfokú skála alapján történő megjelölését, illetve a kockázati besorolás indokolását.*

(2) Az (1) bekezdés szerinti veszélyeztetettség magas foka esetén - ha a megelőző pártfogás elrendelését törvény nem zárja ki - a környezettanulmány *VI. része tartalmazza a megelőző pártfogói feladatokat ellátó pártfogó felügyelővel (a továbbiakban: megelőző pártfogó felügyelő)*

történő személyes találkozás gyakoriságára, és a bűncselekménnyel vagy a szabálysértéssel közvetlenül összefüggésbe hozható kockázati tényezők hatásának enyhítését célzó, a megelőző pártfogás tartamára előírható magatartási szabályokra (a továbbiakban: magatartási szabályok) vonatkozó javaslatot, valamint azoknak az intézményeknek, személyeknek a megnevezését, akiknek a közreműködését a magatartási szabályok megvalósításához célszerű igénybe venni.

(3) Ha a terhelt (1) bekezdés szerinti veszélyeztetettsége magas fokú és törvény a megelőző pártfogás elrendelését kizárja, a pártfogó felügyelő a környezettanulmány VI. részében a bűncselekménnyel közvetlenül összefüggésbe hozható kockázati tényezők hatásának enyhítését célzó magatartási szabályokra javaslatot tehet.

(4) Az (1) bekezdés szerinti veszélyeztetettség közepes foka esetén a pártfogó felügyelő - ha a megelőző pártfogás elrendelését nem javasolja - a veszélyeztetettség enyhítése céljából egyéb intézmények és személyek közreműködésére javaslatot tehet.

(5) A megelőző pártfogás tartamára javasolt magatartási szabályok körében előnyben kell részesíteni

a) a viselkedéskorrekció, illetve kompetenciafejlesztésre irányuló csoportos vagy egyéni foglalkozások, különösen agresszióhelyettesítő tréning, szociális készségfejlesztő tréning, munkaerőpiaci tréning,

b) a közösségi jóvátételi, a sérelem okozását tudatosító programok, illetve a helyreállító technikák (konferenciámódszerek, mediáció, egyéb közösségi konfliktuskezelési technikák) alkalmazását.

A KIM rendelet 8. pontja a gyermekkorúval, illetve fiatalkorúval kapcsolatos környezettanulmány és pártfogó felügyelői vélemény elkészítésének külön szabályait tartalmazza az alábbiak szerint.

19. § (1) A gyermekkorúak, illetve a fiatalkorúak ügyeiben a környezettanulmány és a kockázatértékelés, illetve a pártfogó felügyelői vélemény elkészítésekor a gyermekkorúval, illetve a fiatalkorúval együtt élő szülőt vagy gyámot, ennek hiányában a gondozót is meg kell hallgatni.

(2) A környezettanulmány és a kockázatértékelés, illetve a pártfogó felügyelői vélemény elkészítéséhez a pártfogó felügyelő szükség szerint tájékozik a gyermekkorú, illetve a fiatalkorú

a) törvényes képviselőjénél, gyermekvédelmi gyámjánál,

b) a lakóhelye szerint illetékes család- és gyermekjóléti szolgálatnál, valamint család- és gyermekjóléti központnál,

c) nevelésbe vett gyermek esetén a lakóhelye szerint illetékes gyermekvédelmi szakszolgálatnál a gyermekkorú, illetve a fiatalkorú jelenlegi, esetleges korábbi gondozásának, gyermekvédelmi gondoskodásban részesítésének tapasztalatairól.

(3) A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 453.§ (2) bekezdése alapján a pártfogó felügyelő az oktatási intézménytől pedagógiai jellemzést szerez be a tanulói jogviszonnyal

rendelkező gyermekkorú vagy fiatalkorú, illetve munkahelyi jellemzést a munkaviszonnyal rendelkező fiatalkorú terhelt ügyében.

19/A. § Ha a nyomozó hatóság a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a fiatalkorúval kapcsolatos környezettanulmány, illetve a gyámhatóság a bűncselekmény vagy elzárással is sújtható szabálysértés miatt indult védelembe vétel iránti eljárásban, vagy a már fennálló védelembe vétel mellett a gyermekkorúval vagy fiatalkorúval kapcsolatos környezettanulmány beszerzése iránt intézkedik, a pártfogó felügyelő a környezettanulmány elkészítésével egyidejűleg elvégzi a gyermekkorú vagy fiatalkorú veszélyeztetettségének bűnmegelőzési szempontú kockázatértékelését.

19/B. § (1) A megelőző pártfogás mellőzése esetén a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) 68/D. §(5) bekezdésében foglaltak alapján lefolytatott felülvizsgálat ügyében készítendő ismételt kockázatértékelés (a továbbiakban: részleges kockázatértékelés) a megváltozott körülmények vizsgálatára irányul.

(2) A részleges kockázatértékelés során a pártfogó felügyelő által alkalmazandó vizsgálati eljárás és módszer különösen

- a) a gyermekkorú vagy fiatalkorú, illetve törvényes képviselőjének személyes meghallgatása,
- b) az ügy iratainak tanulmányozása,
- c) a felvilágosítás-, adat- vagy iratkérés.

(3) A részleges kockázatértékelés során a közvetlen lakókörnyezet megtekintése mellőzhető, kivéve, ha a megváltozott körülmények a közvetlen lakókörnyezetre vonatkoznak.

(4) A megváltozott körülmények vizsgálatára irányuló kockázatértékelés a környezettanulmány I-II., illetve VI. részében foglaltakat tartalmazza.

19/C. § (1) Ha az ügyész a megelőző pártfogás alatt álló vagy korábban megelőző pártfogás alatt állt fiatalkorúval szemben összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendeli el, a 7-10. §-ban foglaltakon túl a pártfogó felügyelő a megelőző pártfogás végrehajtásának eredményére vonatkozó összefoglaló megállapításokat tesz.

(2) A pártfogó felügyelő az összefoglaló megállapítások során kitér különösen

- a) a megelőző pártfogó felügyelővel való együttműködésre, kapcsolattartásra, és
- b) a megállapított magatartási szabályok betartására.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényt módosító 2013. évi CCXLV. törvény bevezette a megelőző pártfogás jogintézményét, melynek célja a szocializáció elősegítése, a bűnismétlés megelőzése, minél korábbi szakaszban. A törvényhez fűzött indokolás szerint „az alapproblémát egyrészt az jelenti, hogy az elhúzódó büntetőeljárások során a fiatalkorú terheltek nem kapják meg a szükséges segítséget és támogatást a visszaesés megakadályozása, a társadalomba való beilleszkedés érdekében, másrészt az, hogy a gyermekkorú elkövetőkkel sem tud adekvát módon

foglalkozni a gyermekjóléti alap- és szakellátás.” Ezekre kívánt a jogalkotó megoldást találni a megelőző pártfogás intézményével.¹¹⁹

¹¹⁹ A megelőző pártfogás elrendelése

68/D. § (1) A gyámhatóság a bűncselekmény vagy az elzárással is sújtható szabálysértés elkövetése miatt indult védelemben vétel iránti eljárásban, vagy a már fennálló védelemben vétel mellett a nyomozó hatóságnak a bűncselekmény vagy a szabálysértési hatóságnak a szabálysértés elkövetéséről tájékoztató, a gyámhatóság felé tett jelzését követően megkeresi a pártfogó felügyelői szolgálatot környezettanulmány és a gyermek veszélyeztetettségének bűnmegelőzési szempontú kockázatértékelése (a továbbiakban: kockázatértékelés) beszerzése céljából.

(2) A gyámhatóság a megkereséssel egyidejűleg megküldi a pártfogó felügyelői szolgálatnak a már fennálló védelemben vétel elrendeléséről szóló határozatot és a gyermekjóléti központ megelőző pártfogás elrendelésére vonatkozó javaslatát.

(3) A pártfogó felügyelői szolgálat és a gyermekjóléti központ együttműködik a környezettanulmány és a kockázatértékelés elkészítésében, beszerzésében.

(4) A gyámhatóság a pártfogó felügyelői környezettanulmány és kockázatértékelés alapján a védelemben vétellel egyidejűleg, vagy a már fennálló védelemben vétel mellett a bűnisméltés megelőzése érdekében

a) a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének magas foka esetén

aa) elrendeli a gyermek megelőző pártfogását,

ab) kötelezi a gyermeket és a szülőt vagy más törvényes képviselőt a megelőző pártfogó felügyelővel való együttműködésre, a megelőző pártfogó felügyelővel az általa meghatározott időközönként történő személyes találkozásra, és

ac) a megállapított magatartási szabályok betartására, vagy

b) a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének legalább közepes foka esetén a szülő vagy más törvényes képviselő kérelmének, a gyermekjóléti központ javaslatának és az eset összes körülményének figyelembevételével dönt a megelőző pártfogás mellőzéséről vagy az a) pontban foglalt intézkedések alkalmazásáról.

(5) A megelőző pártfogás mellőzése esetén a gyámhatóság a döntését fél év múlva hivatalból felülvizsgálja. Ha a felülvizsgálat során a gyámhatóság azt észleli, hogy a bűnisméltés kockázata hátrányosan megváltozott, a gyámhatóság megkeresheti a pártfogó felügyelői szolgálatot ismételt kockázatértékelés elkészítése érdekében. A gyámhatóság az ismételt kockázatértékelés eredménye alapján a (4) bekezdésben foglaltak szerint jár el.

(6) A (4) bekezdés a) pont ac) alpontja szerinti magatartási szabályok kiterjedhetnek különösen annak meghatározására, hogy a megelőző pártfogás alatt álló gyermek

a) kivel tarthat kapcsolatot,

b) hol és milyen tevékenységgel töltheti a szabadidejét,

c) életvezetése szempontjából milyen változtatások indokoltak és ezek megvalósulásához milyen feladatokat kell kitűzni.

(7) A megelőző pártfogás keretében a gyámhatóság a pártfogó felügyelői szolgálatnál kezdeményezheti a külön jogszabályban meghatározott viselkedéskorrekciós esetkezelési módszerek alkalmazását.

(8) A megelőző pártfogás elrendeléséről a gyámhatóság a határozatát megküldi

a) a pártfogó felügyelői szolgálatnak a megelőző pártfogó felügyelő kijelölése végett,

b) tájékoztatásul

ba) a bűncselekmény elkövetése miatt a fiatalkorúval szemben indult büntetőeljárásban eljáró és jelzést tevő nyomozó hatóságnak, vagy

bb) az elzárással is sújtható szabálysértés elkövetéséről jelzést tevő szabálysértési hatóságnak.

(9) A gyámhatóság - kérelemre és a megelőző pártfogó felügyelő vagy a gyermekjóléti központ javaslatára bármikor, hivatalból legalább évente - felülvizsgálja a megelőző pártfogás alatt álló gyermek védelemben vétele és megelőző pártfogása fenntartásának indokoltságát. A megelőző pártfogó felügyelő akkor javasolhatja a megelőző pártfogás megszüntetését, ha a gyermek legalább fél éve fennálló megelőző pártfogása eredményesen eltelt, célja megvalósult és a gyermek magatartása kedvező irányba változott. A megelőző pártfogás megszüntetésére a gyermek magatartásának kedvező irányú változása esetén a gyermekjóléti központ is tehet javaslatot.

(10) A gyámhatóság haladéktalanul megteszi a szükséges intézkedést, ha a megelőző pártfogással a gyermek veszélyeztetettségét megszüntetni nem lehet, és alaposan feltételezhető, hogy segítséggel sem biztosítható a gyermek családi környezetben történő megfelelő gondozása, nevelése.

(11) A megelőző pártfogás nem érinti a szülő szülői felügyeleti jogát.

„A fiatalkorú tevékenységének teljes körű áttekintését követően a környeztanulmánynak tartalmaznia kell a fiatalkorú kockázatértékelését. A kockázatértékelés azt vizsgálja, hogy bűnmegelőzési szempontból a vádlott milyen mértékű kockázatot jelent, amely lehet alacsony, közepes vagy magas szintű. Magas kockázat esetén lehetősége van a gyámhatóságnak a védelembe vétel, illetve a megelőző pártfogás elrendelésére. Ez magában foglalja a fiatalkorúak részére magatartási szabályok megállapítását, együttműködésre, sőt személyes találkozásra kötelezést. E szabályokat a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 2013. évi CCXLV. törvénnyel módosított 1997. évi XXXI. törvény 68/D. §-a tartalmazza.”

A KIM rendelet 8. pontja a gyermekkorúval, illetve fiatalkorúval kapcsolatos környeztanulmány és pártfogó felügyelői vélemény elkészítésének külön szabályait tartalmazza az alábbiak szerint:

b) Környeztanulmány, megelőző és pártfogó felügyelői vélemény. Miután az egész eljárás célja a fiatalkorú nevelése, a társadalomba való visszaillesztése, lényeges ismereteket hordoz környezetének feltérképezése, egyéniségének, életviszonyainak pontos ismerete. Életkorából adódóan a terheltek túlnyomó többsége a bűncselekmény elkövetésekor tanköteles és valamely oktatási intézmény tagja. Ezért a törvény kötelezővé teszi a gyanúsított kihallgatást követően a környeztanulmány beszerzését, amelynek tartalmaznia kell a nemzeti köznevelési törvény felhatalmazása alapján azokat a személyes és különleges adatokat is, amelyek a fiatalkorú tanintézményben tanúsított tevékenységéről, a vele kapcsolatos problémákról átfogó képet nyújtanak. Amennyiben a fiatalkorú nem tanintézményben tanul, hanem munkaviszonyban áll, a környeztanulmány részeként munkáltatójától munkahelyén tanúsított magatartásáról tájékoztatást kell kérni. A fiatalkorú tevékenységének teljes körű áttekintését követően a környeztanulmánynak tartalmaznia kell a fiatalkorú kockázatértékelését. A kockázatértékelés azt vizsgálja, hogy bűnmegelőzési szempontból a vádlott milyen mértékű kockázatot jelent, amely lehet alacsony, közepes vagy magas szintű. Magas kockázat esetén lehetősége van a gyámhatóságnak a védelembe vétel, illetve a megelőző pártfogás elrendelésére. Ez magában foglalja a fiatalkorúak részére magatartási szabályok megállapítását, együttműködésre, sőt személyes találkozásra kötelezést. E szabályokat a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 2013. évi CCXLV. törvénnyel módosított 1997. évi XXXI. törvény 68/D. §-a tartalmazza.

A 17/2003. (VI. 24.) IM rendelet tartalmazza azokat a részletes szabályokat, melyek alapján a pártfogó felügyelő a környeztanulmányt elkészíti. E vélemény elkészítéséhez a vele együtt élő szülő, gondozó meghallgatása is szükséges. A pártfogó részére a törvényalkotó lehetővé teszi a rendőrség közreműködésének igénybevételét. Ezen adatokon túlmenően a megalapozott vélemény elkészítése érdekében a pártfogó az ügy iratait megismerheti, továbbá felvilágosítást kérhet a

sértettől, a tanúktól, az eljárásba bevont más személyektől, például szakértőtől, szaktanácsadótól, a gyámhatóságtól, a gyermekjóléti szolgálatától. Természetesen a számára szükséges adatokat a terhelttől is megszerezheti. A szabályozás a törvényben megfogalmazottakat nemcsak mint jogosultságot szabályozza, hanem ezen szükséges adatok megismerését kötelezővé is teszi a pártfogó részére.

A pártfogói vélemény megalapozott elkészítéséhez jelentős könnyítést jelent a pártfogó számára, hogy lehetősége nyílik, amennyiben a gyanúsított megelőző pártfogó felügyelet alatt áll, felvilágosítást kérni a mellé kirendelt pártfogótól is az általa addig tapasztaltakról.

Az előzetes pártfogás kérdésében a gyámhatóság dönt, amelyre sor kerülhet a fiatalok védelembe vétele körében, illetve abban az esetben, ha a fiatalok bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható, vagy ha őt elzárással is sújtható szabálysértés miatt szabálysértési eljárás alá vonták.

A gyámhatóság a megelőző pártfogásba vételről haladéktalanul értesíti a nyomozó hatóságot, akinek kötelessége e tényről a másik nyomozó hatóságot, ügyészséget és bíróságot értesíteni, amelyek előtt a fiatalokkal szemben eljárás folyamatban van.

Amennyiben a vádlottal szemben elrendelték a megelőző pártfogó felügyeletet, e pártfogó a gyámügyi igazgatásról szóló szabályok szerint véleményt készít. De véleményt készít az adott ügyben a nyomozás során kirendelt pártfogó is. Ezért indokolt, hogy e két vélemény helyett egy vélemény készüljön, melyet a törvény összefoglaló pártfogói véleményként szabályoz. Ezen összefoglaló véleményt a nyomozás során az ügyész köteles beszerezni, de amennyiben a vádirat benyújtása után derül ki, hogy a vádlottal szemben korábban gyámigazgatás vagy más nyomozás keretében megelőző pártfogás elrendelésére került sor, ezen összefoglaló vélemény beszerzésére a bíróság is jogosult.

Az összefoglaló pártfogói véleményt általában azon ügyben eljáró pártfogó készíti el, amely ügyben a vádlottal szemben a nyomozás elrendelésére került sor. De a törvény lehetővé teszi az összefoglaló vélemény elkészítését a megelőző pártfogó részére is. Ha az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény beszerzése óta hosszabb idő telt el, vagy adat merül fel arra, hogy a fiatalok életkörülményeire, személyi körülményeire nézve lényeges változás következett be, a bíróság, illetve az ügyész a megelőző pártfogó felügyelőt tanúként hallgathatja meg.

4. Az előzetes letartóztatás

A Be. a fiatalokkal szemben alkalmazható kényszerintézkedések közül az előzetes letartóztatással kapcsolatban fogalmaz meg eltérő szabályokat, mert a fiatalokkal szemben a Be. 454. § (1) bekezdése esetén is csak akkor van helye ezen kényszerintézkedés alkalmazásának, ha az a bűncselekmény különös tárgyi súlya miatt szükséges. Ez megfelel a

New Yorki Egyezmény 37. cikkében foglalt rendelkezésnek, melynek értelmében a gyermekek letartóztatására csak ultima ratio eszközként kerülhet sor, és a lehető legrövidebb ideig kell, hogy tartson.

A jogszabály főszabályként lehetővé teszi, hogy a bíróság az előzetes letartóztatás elrendelésekor mérlegelje annak végrehajtási helyét, azonban a tizenkettedik életévét betöltött, de tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok esetében az előzetes letartóztatás végrehajtásának helye minden esetben javítóintézet.

A végrehajtási hely megválasztása körében a bíróság egyrészt vizsgálja az elkövető személyiségét, másrészt a bűncselekmény jellegét, annak tárgyi súlyát. A személyiség vizsgálata során figyelembe kell venni az elkövető egyéniségét, korábbi előéletét. Így pl. ha a vádlott korábban már szabadságvesztés büntetését töltötte, az újabb büntetőeljárás során elrendelt előzetes letartóztatás esetében a végrehajtás helyét általában nem indokolt javítóintézetben megjelölni.

A törvény az előzetes letartóztatás tartamára is a felnőttektől eltérő, garanciális szabályokat tartalmaz. A Be. 455. § szerint a bűncselekmény elkövetésekor 14. életévét betöltött fiataloknál elrendelt előzetes letartóztatás két évig, a 14. életévét be nem töltött fiatalok esetében egy évig tarthat. E határidő elérésekor a bíróságnak nem kell külön határozatot hoznia, mert a határidő elérésekor az előzetes letartóztatás a törvény rendelkezése folytán megszűnik. Ki kell emelni azt is, hogy a kényszerintézkedés végrehajtása során a fiatalokat a felnőtt elkövetőktől el kell különíteni.

5. A vádemelés elhalasztása és közvetítői eljárás

5.1. *A vádemelés elhalasztásának* kiemelt jelentősége van a fiatalok elleni büntető eljárásban. Az általános szabályokat a Be. 222-227. §-ai határozzák meg, a fiatalok elkövetők esetén azonban ennél kedvezőbb rendelkezések alkalmazására van lehetőség.

Míg az általános szabályok szerint a vád elhalasztására a három évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén kerülhet sor, a fiataloknál ez öt évnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén is lehetséges. E rendelkezés alkalmazásában azonban nemcsak a Btk. Különös részében meghatározott büntetési tételt kell figyelembe venni, hanem a Btk. 109. § rendelkezéseit is. Az ügyész - mielőtt a vádhalasztás kérdésében

kötelezően dönt - beszerzi a pártfogó felügyelő véleményét, mely a fiatalok életkörülményeire, magatartására, tanulmányi eredményére, esetleges munkáltatására vonatkozóan tartalmaz adatokat. Ennek ismeretében tud az ügyész határozatában dönteni bizonyos magatartási szabályok előírásáról, vagy meghatározott kötelezettségek teljesítésének elrendeléséről. E körben azonban a Be. kizárja meghatározott anyagi juttatás teljesítését, vagy a köz javára teljesítendő jóvátételt, ez ugyanis a gyakorlatban nem teljesíthető kötelezettséget róhatna a fiatalokra, és így nem szolgálná a fiatalok helyes irányú fejlődését.

5.2. A *közvetítői eljárás* a büntető anyagi jogi szabályok között szereplő tevékeny megbánás jogintézményéhez kapcsolódik. A tevékeny megbánásra vonatkozó általános szabályokat a Btk. 29. §-a, míg a fiatalokra vonatkozó rendelkezéseket a Btk. 107. §-a tartalmazza, melyeket egybevetve kell értékelni. A törvénynek a *közvetítői eljárásra* vonatkozó szabályai tehát a fiatalok elleni eljárásban is alkalmazhatóak, velük szemben is van helye közvetítői eljárásra utalásnak.

A közvetítői eljárás során is kötelező a védő mellett a törvényes képviselő részvétele. Ha a közvetítői eljárás sikeres, a terhelt ellen az eljárást meg kell szüntetni. A közvetítői eljárás akkor tekinthető sikeresnek, ha egyrészt a sértett és a terhelt között a megállapodás létrejön, másrészt a terhelt vállalt kötelezettségének eleget is tesz.

6. A tárgyalás

A törvény előírja, hogy a nyilvánosságot a tárgyalásról akkor is ki kell zárni, ha az a fiatalok érdekében szükséges. A törvényalkotó konkrétan nem határozza meg ezeket az okokat, összességében úgy fogalmazhatók meg, hogy minden esetben e korlátozással élni kell, ha a nyilvánosság a fiatalok helyes irányú fejlődését veszélyezteti.

A Be. 460. § (2) bekezdése lehetővé teszi a tárgyalás egy részének megtartását a fiatalok távollétében is. Erre akkor kerülhet sor, ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy a tárgyalás meghatározott része károsan befolyásolja a fiatalok helyes irányú fejlődését. A távollétében felvett bizonyítás lényegét azonban legkésőbb a tárgyalás berekesztése előtt vele ismertetni kell, annak érdekében, hogy a védekezés jogát megfelelően gyakorolhassa.

A tárgyaláson az ügyész minden esetben részt vesz, amely szabály a fiatalok elleni büntetőeljárás sajátos elvével áll összhangban.

Míg a felnőtt elkövetők esetén lehetőség van a tárgyalás távollétében történő megtartásra, a fiatalkorúval szembeni eljárásban erre nincs. Ennek indoka, hogy az ismeretlen helyen tartózkodó terhelttel szemben lefolytatott eljárás semmiféle nevelő jelleggel nem bírna, így a fiatalkorúak esetében meghatározott jogpolitikai célok sem valósulhatnak meg.

A Be. általános szabályai lehetővé teszik az ún. keresztkérdéses meghallgatást. Ennek lényege, hogy a tanács elnöke helyett a tanút az ügyész, illetve a védő hallgassa ki. E meghallgatási forma az általános szabályokhoz képest is eltérést jelent, ugyanis a fiatalkorúak ellen indított eljárásban a keresztkérdés kizárt, minden esetben a fiatalkorú vádlott kihallgatását a tanács elnöke vagy egyesbíró végzi.

7. A 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

Az Országgyűlés 2017. június 13-i ülésnapján fogadta el a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény, mely 2018. július 1-jén lép hatályba.

A törvény egyik új eleme, hogy külön fejezetbe (XCV. fejezet) foglalta a fiatalkorúak elleni büntető eljárásra vonatkozó rendelkezéseket. Ezek közül a lényegesebbek ismertetésére szorítkozunk.

7. 1. A fiatalkorúak védelme érdekében a törvényalkotó a Be. 679. § szakaszában előírja, hogy a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárás során folyamatosan köteles vizsgálni, hogy felmerül-e a fiatalkorúval kapcsolatban olyan körülmény, amely megalapozza a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben meghatározott jelzési kötelezettséget vagy hatósági eljárás kezdeményezésének a kötelezettségét.¹²⁰

¹²⁰ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

17. § (1) Az e törvényben szabályozott gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot látják el - a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében - a törvényben meghatározott alaptevékenység keretében

a) az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a házi orvos, a házi gyermekorvos,
b) a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók,
c) a köznevelési intézmények,
d) a rendőrség,
e) az ügyészség,
f) a bíróság,
g) a pártfogó felügyelői szolgálat,
h) az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,
i) a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,

7.2. A törvény a bíróságok összetételére vonatkozóan gyökeresen új szabályozást vezet be, amelynek lényege, hogy az ülnökök részvétele az ítélezésben csak szűk körben marad meg, ott, ahol jelenlétük valódi garanciát jelent. Ilyen a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás.

Emellett a szakszerűség biztosítása, valamint a sajátos nevelési és gyermekvédelmi szempontok érvényesülése érdekében az eljáró bíróság összetételére vonatkozóan is speciális szabályok kerültek a törvénybe beiktatásra. A külön eljárást az Országos Bírósági Hivatal elnöke által kijelölt hivatásos bíró, mint fiatalkorúak bírójára, illetve az ülnökrendszer kivételes továbbéléséül speciális összetételű tanács, mint a fiatalkorú ügyében eljáró bírói tanács folytathatja le¹²¹. Az ülnökök személyi összetételét érintő változás, hogy a pedagógusokon kívül a tanácsban kizárólag pszichológusok és a család-, gyermek- és ifjúságvédelmi szolgáltatás keretében az ellátottak gyógyítását, ápolását, foglalkoztatását, fejlesztését, ellátását, nevelését, gondozását vagy szociális segítségét, a gyermek sorsának rendezését közvetlenül szolgáló, egyetemi vagy főiskolai végzettséghez kötött munkakörben dolgozó

j) az egyesületek, az alapítványok és az egyházi jogi személyek,

k) a munkaügyi hatóság,

l) a javítóintézet,

m) a gyermekjogi képviselő,

n) a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal,

o) az állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott intézmények és személyek kötelesek

a) jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál,

b) hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén.

¹²¹ 680. § (1) A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban az elsőfokú bíróság tanácsban jár el, ha

a) a bűncselekményre a törvény nyolc évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetés kiszabását rendeli, vagy

b) az egyesbíró az ügyet a bíróság tanácsa elé utalta.

(2) A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban az elsőfokú bíróság tanácsa egy hivatásos bíróból és két ülnökből áll.

(3) Az egyesbíró és a tanács elnöke hivatásos bíró.

(4) A fiatalkorú elleni bírósági eljárásban a

a) vádemelés előtt elsőfokon a nyomozási bíró, másodfokon a tanács elnöke,

b) vádemelés után elsőfokon az egyesbíró vagy a tanács elnöke, másodfokon és - a Kúria kivételével - harmadfokon a tanács egyik tagja

az Országos Bírósági Hivatal elnöke által kijelölt bíró.

(5) A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban ülnökként kizárólag

a) pedagógus,

b) pszichológus, vagy

c) a család-, gyermek- és ifjúságvédelmi szolgáltatás, gyámügyi igazgatás keretében az ellátottak gyógyítását, ápolását, foglalkoztatását, fejlesztését, ellátását, nevelését, gondozását vagy szociális segítségét, a gyermek sorsának rendezését közvetlenül szolgáló, egyetemi vagy főiskolai végzettséghez kötött munkakörben dolgozó vagy korábban dolgozó személy

vehet részt.

(6) Az ítélezés során a hivatásos bíró és az ülnök jogai és kötelességei azonosak. A bíró kizárására vonatkozó rendelkezések az ülnökre is irányadók.

vagy korábban ilyen munkakörben foglalkoztatott személy vehet részt. Ez utóbbi szabály azt a célt szolgálja, hogy a tanácsban a fiatalkorúak speciális igényeit ismerő, és a gyermekvédelem területén tapasztalatot szerzett szakemberek vegyenek részt.

7.3. Változott a bizonyítási eszközökre vonatkozó szabályozás is. A törvényhez fűzött indokolás szerint a törvény a „fiatalkorú egyéni értékelésének” átfogó rendszerét teremti meg, amelybe olyan korábbról ismert és újraértelmezett bizonyítási eszközök tartoznak bele, mint a környezettanulmány, a pártfogó felügyelői és összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény, a fiatalkorú beszámítási és belátási képességét vizsgáló igazságügyi szakvélemények, illetve a pártfogó felügyelő, vagy a törvényes képviselő, esetleg más a fiatalkorú gondozását ellátó nagykorú személy tanúvallomása.

A büntető anyagi jog szabályaihoz igazodik a törvény 686. §-a, amely a tizenkettedik életévüket betöltött, de a tizennegyedik életévüket be nem töltő fiatalkorúak esetében kötelezően előírja a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képesség vizsgálatát.

Új rendelkezést tartalmaz 685. § (39 bekezdése, mely szerint a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét betöltött fiatalkorú érettségének vagy értelmi fejlettségének szakértői vizsgálatát is elrendelheti.

A Be. 686. § (4) bekezdése alapján legkésőbb az ügydöntő határozat meghozatala előtt intézkedni kell a fiatalkorú egyéni értékelésének ismételt elvégzése iránt, ha az eljárás során adat merül fel arra, hogy a fiatalkorú egyéni értékelésének alapjául szolgáló körülmények jelentős mértékben megváltoztak, illetve ha a fiatalkorú egyéni értékelése érdekében két évnél régebben került sor bizonyítási eszköz beszerzésére.” Ennek indoka, hogy a fiatalkorú az életkori sajátosságaiból következően rövid időn belül komoly személyiségváltozáson mehet keresztül, ezért elengedhetetlen, hogy az egyéni értékelés alapjául szolgáló körülmények jelentős mértékű megváltozása, vagy meghatározott mértékű időmúlás esetén a fiatalkorú egyéni értékelését megismételjék. A törvény az ismételt egyéni értékelés módozatát illetően nem kíván szükségtelenül korlátozó szabályokat előírni, annak megválasztását főszabályként a jogalkalmazóra bízva. A lényeg minden esetben az, hogy az ügyészi intézkedéseknél, valamint a bíróság ügydöntő határozatának meghozatalakor lehetőség szerint a fiatalkorú aktuális körülményeit és személyiségjegyeit vegyék figyelembe.

7.4. A fiatalkorúak fokozott védelmét szolgáló szabály a fentiekén túlmenően a nyomozás időtartamának törvényi rögzítése, mely a bűncselekmény megítéléséhez igazodik, valamint a védő eljárási cselekményeken való kötelező jelenlétére vonatkozó szabály. Az indokolás rámutat, hogy „a fiatalkorú védelemhez való joga a gyakorlatban akkor érvényesülhet, ha a formálisan biztosított védelmen túl a védőnek a vádemelés előtt is kötelezően jelen kell lennie azon a fiatalkorú részvételével megtartott eljárási cselekményen, mely közvetlenül szolgálja a bizonyítást. Az előző körbe nem tartozó eljárási cselekményről az eljáró ügyészség vagy nyomozó hatóság utólag köteles tájékoztatni a védőt, ha azon a védő nem volt jelen. A törvény a kötelező védői jelenlét, illetve utólagos tájékoztatás előírásával azt kívánja elérni, hogy a fiatalkorú védője már a nyomozási szakban aktív és naprakész résztvevője legyen az eljárásnak.”

III. A GYERMEK-ÉS FIATALKORÚAK BÜNTETŐJOGÁVAL KAPCSOLATOS FONTOSABB NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOK

1. ENSZ-dokumentumok

Magyarország 1955. december 14-étől tagja az Egyesült Nemzetek Szervezetének (a továbbiakban: ENSZ), 1990. november 6-án csatlakozott az Európai Tanácshoz, majd 2004. május 1-jén az Európai Unióhoz.

Minden érintett tagállam büntető igazságszolgáltatási rendszerét jelentős mértékben meghatározzák az ENSZ és az Európa Tanácsnak a fiatalkorúakra vonatkozó dokumentumai. Ezen dokumentumok egyrészt foglalkoznak a gyermek- és fiatalkori bűnözés visszaszorítását szolgáló prevenciós stratégiákkal illetve programokkal, másrészt a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerének kialakításával.¹²²

Az a folyamat, amelynek során a nemzetközi szervek és közösségek számos olyan követelményt és ajánlást fogalmaztak meg, amelyek a fiatalkorúak bűnözésével kapcsolatos kérdésekkel, a bűnmegelőzéssel, a bűnelkövető fiatalkorúakkal kifejtendő bánásmóddal és a büntetés végrehajtással foglalkoztak, az 1900-as évek elején kezdődött és a század második felétől vált egyre hangsúlyosabbá a téma. E folyamat eredményeként számos olyan dokumentum került elfogadásra és képeznek önállóan vagy egymást kiegészítve egy komplex nemzetközi háttéranyagot, amelyekben a megfogalmazott elveket, szempontokat a tagállamoknak be kell építeniük és érvényre kell juttatniuk a saját nemzeti jogukba.¹²³

A legfontosabb nemzetközi dokumentum minden gyerekekkel foglalkozó döntés esetén az ENSZ Gyermek Jogairól szóló 1989-ben született New York-i Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény), amit hazánk az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki és ezzel a hazai joganyag részévé vált.

Az Egyezmény a gyermekeket általánosan megillető jogokat foglalja össze, és csak néhány cikke tartalmaz a bűnelkövető gyermekekre vonatkozó szabályokat. Legmeghatározóbb előzményei voltak a Népszövetség által 1924-ben elfogadott Genfi Nyilatkozat, amely a gyermekek jogairól szóló, nem kötelező szabálygyűjteményként fogható fel, és az 1959.

¹²² Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója. Büntetőjogi Kodifikáció 6. évf. 2. sz. / 2006. 7.o.

¹²³ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában. Doktori értekezés 2016. 72.o.

november 20-án¹²⁴ elfogadott, 1959. évi Deklaráció a Gyermeki Jogokról, amely a gyermekeknek nyújtandó különleges védelem szükségességét hangsúlyozta.

Az Egyezménye mellett meghatározó dokumentum az ENSZ Közgyűlése által 1985. november 29-én elfogadott Pekingi Szabályok, amely a bűnelkövető fiatalok kezelésére vonatkozó normák megalkotására és a gyakorlatra is a mai napig hatással van. A Pekingi Szabályokon túl az ENSZ fiatalkorúak igazságszolgáltatására vonatkozó szabályrendszere a havannai szabályokon (1990), a rijádi iránymutatásokon (1990) és a tokiói szabályokon (1995) nyugszik.¹²⁵

A fejezet további részében részletesen kifejtésre kerülnek a fent említett dokumentumok, egyezmények.

1.1. A Gyermekek Jogairól szóló 1989-ben született New York-i Egyezmény

Az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri. (1.cikk)

A gyermek „mindenek felett álló érdeke” alapelvet a 3. cikk 1. pontja tartalmazza: „*A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenek felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.*” Ennek értelmében a fiatalokkal kapcsolatos döntések meghozatalakor, illetve a konkrét beavatkozás esetén a gyermek mindenekfelett álló érdeke kell, hogy a legnagyobb figyelmet kapjon. Az Egyezmény azonban nem határozza meg pontosan, hogy mit jelent a „gyermekek mindenek felett álló érdeke”, ezért ennek számonkérése az Egyezmény végrehajtása során is kétséges.¹²⁶

Az Egyezmény egyszerűen és lényegre törően fogalmazza meg azokat a jogokat, amelyek a gyermekeket az igazságszolgáltatásban megilletik.

¹²⁴ A gyermekek világnapja

¹²⁵ Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszeréről
http://unicef.mto.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=13301&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95786

¹²⁶ Lévai Miklós: A fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben kiszabható büntető szankciók reformja. Magyar Jog 6/94. 340.o.

Így a 37. cikk kimondja, hogy „az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy

a) gyermeket ne lehessen sem kinzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni. Tizennyolc éven aluli személyek által elkövetett bűncselekményekért sem halálbüntetést, sem szabadlábra helyezés lehetőségét kizáró életfogytiglan tartó szabadságvesztést ne legyen szabad alkalmazni;

b) gyermeket törvénytelenül vagy önkényesen ne fosszanak meg szabadságától. A gyermek őrizetben tartása vagy letartóztatása, vagy vele szemben szabadságvesztés-büntetés kiszabása a törvény értelmében csak végső eszközként legyen alkalmazható a lehető legrövidebb időtartammal;

c) a szabadságától megfosztott gyermekkel emberségesen és az emberi méltóságnak kijáró tisztelettel, életkorának megfelelő szükségleteinek figyelembevételével bánjanak. Különösképpen el kell különíteni a szabadságától megfosztott gyermeket a felnőttektől, kivéve, ha a gyermek mindenek felett álló érdekében ennek ellenkezője tűnik ajánlatosabbnak; a gyermeknek, rendkívüli körülményektől eltekintve, joga van levelezés és látogatások útján kapcsolatban maradni családjával;

d) a szabadságától megfosztott gyermeknek joga legyen igen rövid idő alatt jogsegély vagy bármely más alkalmas segítséget igénybe venni, valamint joga legyen arra is, hogy szabadságelvonásának törvényességével kapcsolatban bírósághoz vagy más illetékes, független és pártatlan hatósághoz forduljon, és hogy az ügyben sürgősen döntsenek.”

Kifejezetten a fiatakorúak igazságszolgáltatására vonatkozik az Egyezmény 40. cikke, mely alapján: „1. Az Egyezményben részes államok elismerik a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek olyan bánásmódhoz való jogát, amely előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését, erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, és amely figyelembe veszi korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét.

2. Ebből a célból, valamint figyelemmel a nemzetközi okmányok erre vonatkozó rendelkezéseire, az Egyezményben részes államok különösen gondoskodnak arról, hogy a) a gyermeket ne lehessen bűncselekmény elkövetésével gyanúsítani, vádolni vagy abban bűnösnek nyilvánítani, olyan cselekmény vagy mulasztás miatt, amely az elkövetés idején sem a hazai, sem a nemzetközi jog értelmében nem volt bűncselekmény;

b) a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított gyermeknek legalább az alábbi biztosítékokra legyen joga:

(i) mindaddig ártatlannak tekintsek, ameddig bűnösségét a törvény szerint be nem bizonyították;

(ii) a legrövidebb határidőn belül közvetlenül vagy szülei, illetőleg adott esetben törvényes képviselői útján tájékoztassák az ellene emelt vádokról, és védelme előkészítéséhez és benyújtásához jogsegélyben vagy bármely más alkalmas segítségben részesüljön;

(iii) ügyét késedelem nélkül illetékes, független és pártatlan hatóság vagy bíróság a törvény értelmében igazságos eljárás során, ügyvédjének vagy egyéb tanácsadójának, valamint - hacsak

különösen koránál vagy helyzeténél fogva ez nem mutatkozik ellentétesnek a gyermek mindennek felett álló érdekével - szüleinek vagy törvényes képviselőinek jelenlétében bírálja el;

(iv) ne lehessen kényszeríteni arra, hogy maga ellen tanúskodjék vagy beismerje bűnösségét; kérdéseket intézhessen vagy intéztethessen az ellene valló tanúkhöz, és a mellette valló tanúk ugyanolyan feltételek mellett jelenhessenek meg és legyenek meghallgathatók, mint az ellene valló tanúk;

(v) ha bűncselekmény elkövetésében bűnösnek nyilvánítják, e határozat és az ehhez fűződő bármely intézkedés ellen a törvénynek megfelelően, jogorvoslattal élhessen illetékes, független és pártatlan felsőbb hatóságoknál vagy bíróságnál;

(vi) díjmentesen vehessen igénybe tolmácsot, amennyiben nem ért vagy nem beszél a tárgyaláson használt nyelven;

(vii) magánéletét teljes mértékben tartsák tiszteletben az eljárás minden szakaszában.

3. Az Egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy előmozdítsák különleges törvények és eljárások elfogadását, hatóságok és intézmények létrehozását a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermekek számára és különösen

a) olyan legalacsonyabb életkort állapítsanak meg, amelyen alul a gyermekkel szemben bűncselekmény elkövetésének vélelme kizárt;

b) minden lehetséges és kívánatos esetben tegyenek intézkedéseket e gyermekek ügyének bírói eljárás mellőzésével való kezelésére, annak fenntartásával, hogy az emberi jogokat és a törvényes biztosítékokat teljes mértékben be kell tartani.

4. Rendelkezések egész sorát, így különösen a gondozással, az irányítással és a felügyelettel, a tanácsadással, a próbára bocsátással, a családi elhelyezéssel, általános és szakmai oktatási programokkal és nem intézményes megoldásokkal kapcsolatban rendelkezéseket kell hozni annak érdekében, hogy a gyermekek számára jólétüknek megfelelő, valamint helyzetükhöz és az elkövetett bűncselekményhez mért elbánást lehessen biztosítani.”

A nemzetközi dokumentumok közül az Egyezmény jogszabályi anyagként került a hazai jogrendszerbe és a törvény teljesítésére hazánk kötelezve van.

1.2. A Pekingi Szabályok

Az 1985. november 29-én elfogadott ENSZ-közgyűlési határozat (pekingi szabályok) a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményeket

foglalja magába, és lefekteti annak alapjait., és elsődlegesen célként a megelőzést jelöli meg a széleskörű biztonság megteremtésével.¹²⁷

A határozat 13 pontból áll, amelyek a Főtitkár, az ENSZ szakosított szervei és a tagállamoknak tartalmaz követelményeket.

Preambulumában kötelezi a tagállamokat, hogy törekedjenek a fiatalok és családja jólétének előmozdítására, csökkentsék a jogi beavatkozás szükségességét, biztosítsák a törvénnyel összeütközésbe került fiatalok eredményes és humánus kezelését. A Szabályok külön említi, hogy a fiatalok személyes szabadságának korlátozására csak gondos mérlegelés után van lehetőség, és időtartamának a lehetséges minimumra kell szorítkoznia, ezért az alternatív szankciók lehető legszélesebb körben való alkalmazhatósága mellett érvelnek.¹²⁸

A minimum követelmények úgy fogalmazódtak meg, hogy a tagállamok jogrendszereiben mind alkalmazhatóak legyenek, és emellett felállítsanak a fiatalok bűnelkövetők kezelésére egy minimális szabályrendszert.¹²⁹

1.3. A Havannai Szabályok

A szabadságuktól megfosztott fiatalok védelméről szóló szabályokat 1990. december 14-én, 45/113-as számú ENSZ-közgyűlési határozattal fogadták el.¹³⁰ A pekingi szabályokkal összhangban kimondja, hogy a szabadságvesztés csak végső eszközként alkalmazható a fiatalok bűnelkövetőkkel szemben és a lehető legrövidebb időre szabható ki. Az erről szóló döntést minden esetben bíróságnak kell meghoznia, a korábbi szabadságra bocsátás lehetőségének kizárása nélkül.¹³¹

¹²⁷ Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice. The Beijing Rules adopted by the General Assembly Resolution 40/33/1985 / Az Egyesült Nemzetek Szervezetének a fiatalok igazságszolgáltatás igazgatására vonatkozó Standard minimum szabályai. Pekingi Szabályok, 1985.

¹²⁸ Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszeréről.

http://unicef.mito.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=13301&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95786

¹²⁹ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalok igazságszolgáltatásában. Doktori értekezés 2016. 76.o.

¹³⁰ United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty 45/113/1990. / 1990. december 14-én elfogadott 45/113-as számú ENSZ közgyűlési határozatot a szabadságuktól megfosztott fiatalok védelmének szabályairól (a Havannai Szabályok)

¹³¹ Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszeréről.

1.4. Rijádi iránymutatások

Az 1990. december 14-én elfogadott 45/112-es számú ENSZ-közgyűlési határozat a fiatalkorúak bűnözővé válásának megelőzése érdekében tartalmaz követendő szabályokat.¹³²

A prevenció szükségességének hangsúlyozásán túl továbbá felhívja a figyelmet arra, hogy a fiatalkori bűnözés kezelésekor kiemelt fontosságú a megfelelő szociális környezet és az oktatás megteremtése.¹³³

A dokumentum hat fejezetből áll, az utolsó fejezet a fiatalkorúak igazságszolgáltatásáról szól.

A Szabályok szerint a fiatalkorúak esetében az egyes társadalmi normák megszegése egy általánosnak mondható jelenség, és a felnőtté válási folyamat része. A szabályszegő magatartás a megfelelő érettség elérésével általában magától megszűnik – és ezért kifejezetten káros és ellenhatást kiváltó a fiatalkorút a társadalomban megbélyegző szankcióval súlytani vagy már önmagában a büntetőeljárás során deviánsnak vagy bűnelkövetőnek minősíteni, ez ugyanis hozzájárul az ismételt bűnelkövetéshez, a visszaeséshez vagy akár a kriminális életpálya kialakulásához.¹³⁴

1.5. A Tokiói Szabályok

Az 1990. december 14-én hozott 45/110 számú ENSZ Közgyűlési határozattal került elfogadásra a szabadságelvonással nem járó intézkedésekről szóló Tokiói Szabályok.¹³⁵ A

http://unicef.mito.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=13301&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95786

¹³² 45/112/1990./United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines)/ 1990. december 14-én elfogadott 45/112-es számú ENSZ közgyűlési határozatot a fiatalkori bűnözés megelőzéséről (a Rijádi Iránymutatások)

¹³³ Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszeréről.

http://unicef.mito.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=13301&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95786

¹³⁴ Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszeréről.

http://unicef.mito.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=13301&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95786

¹³⁵ 45/110/1990. United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules)/ 1990. december 14-én elfogadott 45/110. számú ENSZ közgyűlési ajánlás a szabadságelvonással nem járó szankciók minimumszabályairól

Szabályok nem csak a fiatalkorúakra vonatkoznak, de ez az elkövetői kör, ahol a szabadságelvonnással nem járó intézkedések alkalmazására a legszélesebb lehetőség adódik.¹³⁶

A Szabályok alapján rendelkezéseket a minimális beavatkozás elvének alapulvételével kell alkalmazni, azaz a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerében a büntetőjogi jogkövetkezmények csökkentése, illetve felszámolása a cél.

A fiatalkorúakat érintő igazságszolgáltatási rendszernek továbbá gondoskodnia kell a fiatalkorú és a közösség lehető legjobb kapcsolatáról, és az erőszakos, kényszerítő jellegű intézkedések alkalmazásának lehetőségét a minimálisra kell csökkentenie.

A Szabályok szerint alapvető fontosságú a szabályszegő fiatal számára a közösségbe visszatérés, ezért őt a reszocializációs folyamatban a lehető legteljesebb módon kell támogatni. A Szabályok szerint ezen céloknak az elérésére a közösségi alapú, helyreállító igazságszolgáltatási szemléletű jogkövetkezmények nyújtják a legjobb lehetőséget.¹³⁷

2. Európai Unió ajánlások

Az előbbieken bemutatott fiatalkorúakkal foglalkozó, ENSZ kriminálpolitikai rendelkezések mellett, természetesen az Európai Unió is állást foglalt e kérdésekben. Az alábbiakban a legfőbb uniós dokumentumokat mutatjuk be, eltekintve az EU alapszerződéseitől, úgymint a 2007 óta hatályos Lisszaboni Szerződéstől, valamint az Alapjogi Chartától, amelyek a gyermekek jogaival általánosan foglalkoznak, speciális elemekkel nem rendelkeznek a témát illetően.

2.1. R. 20. Számú ajánlás (1987)

A fiatalkori bűnözésre vonatkozó társadalmi reakciókról szóló ajánlást 1987. szeptember 17-én fogadta el az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága. Az ajánlás 18 pontból áll és tartalmazza azokat az alapelveket, melyek a későbbiekben is irányadóak voltak a 2003. évi Ajánlás elkészítésekor, illetve tartalmazza az ENSZ Pekingi Szabályokban megfogalmazott

¹³⁶ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában. Doktori értekezés 2016. 92.o.

¹³⁷ Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszeréről.

http://unicef.mito.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=13301&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95786

előírásokat is, így Európára vonatkozó átvételnek tekinthető ez a dokumentum.¹³⁸ Ez alapján megfigyelhető, hogy a nemzetközi dokumentumok mozaikszerűen építkeznek, mindig a korábbi dokumentumokat veszik alapul, azokat a kriminológiai tudomány fejlődése során kimunkált újabb, korszerűbb elvekkel egészítik ki. Ilyen modernebb felfogási elv a fiatalkorúakat illetően többek között, hogy a fiatalkori bűnözésre való reagálásnak csupán része a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszere, valamint az igazságszolgáltatási rendszerének kerülnie kell a represszív megközelítést (tehát a nevelésre és a reintegrációra kell koncentrálnia).¹³⁹

2.2 A Gyermek Jogainak Gyakorlásáról szóló Európai Egyezmény (1996)

Az egyezményt Strasbourgban 1996. január 25-én foglalták okmányba az Európa Tanács tagállamainak képviselői. Az Egyezmény olyan gyermekekre alkalmazandó, akik a bűncselekmény elkövetésekor még nem töltötték be a tizennyolcadik életévüket.

Az Egyezmény célját az első cikk tartalmazza, mely szerint a gyermekek legfőbb érdekében kell jogaikat biztosítani, számukra eljárási jogokat megállapítani, és elősegíteni ezek gyakorlását azzal, hogy a gyermeknek biztosítja azt a lehetőséget, hogy a személyüket érintő bírósági eljárásokban személyesen vagy más személyek vagy szervek útján tájékozódjanak, és részt vegyenek. A 3. cikk a tájékoztatáshoz és véleménynyilvánításhoz való jogról szól. Eszerint annak a gyermekeknek, aki a nemzeti jogban leírt feltételeknek megfelel, tehát kellő belátási képességgel rendelkezik, a személyét érintő bírósági eljárásokban biztosítani kell a lényeges információk megismerésének, felvilágosításhoz és véleményének kinyilvánításához való jogait. Emellett tájékoztatni kell az általa előadottak, illetve a döntéseinek lehetséges következményeiről. Ezt fejti ki részletesebben a 6. cikk, amely tartalmazza, hogy a gyermekeknek, aki a nemzeti jog szerint a kellő belátási képességgel rendelkezik biztosítani kell, hogy a valamennyi lényeges információt megismerje, valamint indokolt esetben a gyermeket személyesen, ha kell mások kizárásával, közvetlenül tájékoztatnia kell, hacsak ez nem alapvetően ellentétes a gyermek legfőbb érdekeivel. Továbbá lehetővé kell tenni, hogy a gyermek számára a szabad véleménynyilvánítás lehetőségét. A 7. cikkben foglaltak

¹³⁸ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában. Doktori értekezés 2016. 79-80.o.

¹³⁹ Lévay Miklós: Az Európa Tanács R(2003)20. számú ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. In.: Ligeti Katalin (szerk.): Wiener A. Imre 70. születésnapjára KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2005., 519. oldal.

érvényesülnek Magyarországon a legkisebb mértékben. Ugyanis a hatályos eljárási törvényből hiányzik a cikkben megfogalmazott soron kívüli eljárás lefolytatásának kötelezettsége. Ennek értelmében a gyermekek személyét érintő eljárásokban a bíróságnak haladéktalanul kell eljárnia, illetve olyan eljárást kell biztosítani, mely a döntések gyors végrehajtását lehetővé teszi.¹⁴⁰

2.3. R. 20. számú Európa Tanács ajánlás (2003)

2003. szeptember 24.-én fogadta el az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága. Az ajánlás a fiatalkori bűnözés kezelésének új módszereiről és a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatás szerepéről szól. A dokumentum két részből áll, az első rész huszonöt pontot tartalmaz, amely pontok összefoglalják a tagállamok részére kialakítandó normákat a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszere tekintetében. A második rész pedig mindezek kommentárja. A Kommentár megállapítja, hogy a „fiatalkor” nem személyiségfejlődési, pontosan meghatározható, hanem büntetőjogi kategória, így tagállamonként más és más. Emiatt az Ajánlás igyekszik a rendelkezéseit kiterjeszteni azokra, akik a nagykorúságot meghaladták illetve figyelemmel van arra a tényre, hogy belátási képesség hiányában felelősségre nem vonható bűnelkövető kiskorúval szemben nehéz a tagállamok számára a fellépés.¹⁴¹ Lévay Miklós szerint: „Talán nem túlzást azt állítani, hogy az Európa Tanács R (2003) 20. sz. Ajánlása hazánkban felfogható úgyis, mint az 1908. évi Büntető Novellával és az 1913. évi VII. tc-vel megvalósult fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási modell korszerűsített változatának bevezetése melletti érv.”¹⁴²

2.4. 2006/C Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2006. március 15–16-án tartott ülésén fogadta el a véleményt, amelynek címe „A fiatalkori bűnözés megelőzése. A fiatalkori bűnözés kezelésének módjai és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az

¹⁴⁰ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában. Doktori értekezés 2016. 95-96

¹⁴¹ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában. Doktori értekezés 2016. 102.o.

¹⁴² Lévay Miklós, Az Európa Tanács R(2003)20. számú ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. In.: Ligeti Katalin (szerk.): Wiener A. Imre 70. születésnapjára KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2005., 527. o.

Európai Unióban". A dokumentum hét fejezetből áll, az első négy fejezet tartalmazza a vélemény legfőbb célját, a fiatalkori bűnözés okait és az igazságszolgáltatási rendszerek korlátait. A vélemény mind a hagyományos mind a védelmezési illetve nevelési rendszert vizsgálva egy új, modern „felelősségre nevelő” modellt definiál. A vélemény hetedik fejezetében ajánlásokat („általános irányvonalakat”) fogalmaz meg az uniós szervek és tagállamok részére.¹⁴³

2.5 Határozat a Gyermekbarát igazságszolgáltatásról (2007)

Az európai igazságügyi miniszterek Lanzarotban, 2007. október 25-26-án határozták el, hogy megteremtik Európában a gyermekbarát igazságszolgáltatást, a konferencián használták először a *gyermekbarát igazságszolgáltatás* kifejezést, de erre való törekvések már a kezdetektől megfigyelhetőek. Az iránymutatás előkészítésében közreműködő szervek azt a célt tűzték ki maguk elé, hogy információt gyűjtsenek a tagállamokban már bevezetett gyermekbarát eljárásokról és ezek alapján előkészítsék a gyermekbarát igazságszolgáltatás gyermekbarát elemeit. A témával külön fejezetben részletesen foglalkozunk.¹⁴⁴

2.6. Európai Unió Gyermekjogi Ütemterve (2011)

Az ütemtervet 2011. február 15-én adta ki az Európai Unió Bizottsága. Az Európai Unió Gyermekjogi Ütemterve széles körű nyilvános konzultáció során tett hozzászólásokon, valamint az uniós tagállamokban élő gyermekek hangoztatott szükségleteken és aggodalmakon alapul. Az Európai Parlament, a Régiók Bizottsága, a Gazdasági és Szociális Bizottság, az Európa Tanács, valamint a civil társadalom és az Európai Gyermekjogi Fórum munkájukkal hozzájárultak a közlemény elkészítéséhez. Az EU gyermekjogi ütemterve bemutatja azokat az általános elveket, amelyek az Unió mintaszerűen léphet fel a Charta és az UNCHR gyermekjogi rendelkezéseinek tiszteletben tartása érdekében. Az ütemterv emellett számos konkrét intézkedésre összpontosít (például a gyermekbarát igazságszolgáltatás, a

¹⁴³ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalok igazságszolgáltatásában. Doktori értekezés 2016. 103-106 o.

¹⁴⁴ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalok igazságszolgáltatásában. Doktori értekezés 2016. 107.o.

veszélyeztetett helyzetben lévő gyermekek védelme, a gyermekekkel szembeni erőszak elleni küzdelem).¹⁴⁵

2.7. Európa Tanács Gyermekjogi Stratégiája (2012-2015)

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2012. február 15-én fogadta el az Európa Tanács Gyermekjogi Stratégiájáról szóló (2012-2015), COM(2011) 171. számú határozatot. A dokumentum célja az előírások és annak megvalósítása közötti szakadék áthidalása, a gyermekbarát igazságszolgáltatás gyakorlati megvalósításának támogatása, valamint a gyermekbarát rendszer kiépítése és népszerűsítése. A stratégia létrejöttében a nemzeti kormányok, parlamenti képviselők, meghatározó nemzetközi és civil szervezetek működtek közre, továbbá gyermekekkel történt konzultációk és tanulmányok alapozták meg. A program a Gyermekbarát igazságszolgáltatással összhangban ajánlásokat fogalmaz meg a tagállamok számára. Ezzel segítséget nyújt abból a célból, hogy a tagállamok nemzeti törvényhozásukat, politikájukat, gyakorlatukat áttekintsék a dokumentumban foglaltak alapján. A tagállamok kötelezettségei, hogy az igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülő gyermekeknek, illetve azok szüleinek, továbbá a velük foglalkozó szakembereknek támogatást nyújtsanak, annak érdekében, hogy a gyermekek jogai az igazságszolgáltatási rendszerben hatékonyan érvényesüljenek.

145 A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az EU gyermekjogi ütemterve <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:52011DC0060>

IV. A GYERMEKBARÁT IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS

1. A gyermekbarát igazságszolgáltatás előzményei

Az 1950-es évektől kezdve a gyermekek jogainak biztosítása érdekében egyre több nemzetközi dokumentum és egyezmény jelent meg globális és regionális szinten. E folyamatok eredményeként a gyermeki jogok területén jelentős előrelépések zajlottak Európában. Kiemelkedő állomásként emelhető ki a Bizottság Közleménye az EU gyermekjogi stratégiája felé megnevezésű dokumentum. Ez a dokumentum ugyanis az Európai Unió belső és külső politikáiban is központba állította a gyermeki jogok érvényesülésének elősegítését és biztosítását.

2007-es lisszaboni szerződés életbe lépése óta pedig egyre nagyobb hangsúlyt kap a gyermeki jogok védelme és érvényesülése. Maga a gyermekbarát igazságszolgáltatás kifejezés az európai igazságügy miniszterek Lanzarotében tartott 2007-es konferenciáján elfogadott nyilatkozatban szerepelt először.¹⁴⁶

Az európai normák mellett az unió egész területén hatályos az ENSZ 1989-ben elfogadott – és valamennyi uniós tagállam által aláírt és ratifikált – Gyermekjogi Egyezménye, amelyet a tagállamok kötelesek tiszteletben tartani.

Ilyen előzmények után 2010. november 17-én elfogadták az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatását (a továbbiakban: iránymutatás) a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, a hozzá kapcsolódó magyarázat pedig 2011. május 31-én jelent meg.

2011-ben az Európai Bizottság a gyermeki jogok uniós érvényesülése érdekében ütemtervet fogadott el, amelyben megerősítette a gyermekbarát igazságszolgáltatás feladatait, és kiemelt jelentőséget kapott az igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülő gyermekkori áldozatok és terheltek jogainak érvényesülése és biztosítása.¹⁴⁷

A Gyermekjogi Egyezményben megfogalmazott legfontosabb alapelv a „gyermek mindenek felett álló érdeke” azt kívánja meg, hogy a gyermek speciális helyzetét figyelembe véve, gyermekközpontú igazságszolgáltatással kerüljön kapcsolatba. Ennek hiánya esetén ugyanis a gyermekek jogait számos korlátozás és sérelem érheti.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Kriminológiai tanulmányok 49., Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2012.

¹⁴⁷ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az EU Gyermekjogi Ütemterve. COM (2011) 60.

¹⁴⁸ Rainer Lilla: A gyermekközpontú igazságszolgáltatás polgári jogi aspektusai. <http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/RL%20gyermek%20meghallgat%C3%A1sa%20mod.pdf>

2. A gyermekbarát igazságszolgáltatás koncepciójának bemutatása

Az iránymutatás elsősorban olyan gyermekek helyzetével, szerepével, valamint jogaikkal és szükségleteikkel foglalkozik, akik bírósági eljárásokban, vagy ezek alternatíváiban (pl. közvetítői eljárásban) vesznek részt, valamint minden olyan helyzetre kiterjed, amikor a gyermek bármilyen módon is kapcsolatba kerül az igazságügyi szervekkel, illetve szolgálatokkal. A gyermekek ugyanis az igazságszolgáltatással számos módon és úton kapcsolatba kerülhetnek. A gyermekbarát igazságszolgáltatás program fő célszemélye az eljárásban sértettként szereplő gyermek, valamint kiemelt szerepet kap a gyermekkorú tanú. Terheltek a jelenleg hatályos Btk. szerint a 14. életévét betöltött személyek, valamint egyes bűncselekmények kapcsán a 12. életévét betöltött személyek lehetnek. A bírósági eljárások során, különösen egyes családjogi perekben pedig a gyermek nem alanya, hanem sokkal inkább „tárgya” az eljárásnak.¹⁴⁹

Az iránymutatás szerint a gyermekbarát igazságszolgáltatás egy „olyan igazságszolgáltatási rendszer, amely az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, figyelembe véve az alábbiakban felsorolt elveket, megfelelően tekintetbe véve a gyermek érettségét, értelmi szintjét és az ügy körülményeit. Olyan igazságszolgáltatás, amely hozzáférhető, az életkornak megfelelő, gyors, gondos, a gyermekek jogaihoz és szükségleteihez igazodó és azokra koncentrálni, tiszteletben tartja a gyermekek jogait, beleértve a tisztességes eljáráshoz való jogot, az eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát, a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben tartásához fűződő jogot.”¹⁵⁰

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás alkalmazásában gyermeknek tekintendő minden 18 évesnél fiatalabb személy.

3. A gyermekbarát igazságszolgáltatás alapelveinek bemutatása

„Részvétel

¹⁴⁹ A Gyermek-központú Igazságszolgáltatás Bírósági Koncepciója. Országos Bírósági Hivatal 2012. http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/gyermek_igsz/letoltheto_dok/a_gyermekkozponttu_birosagrol.pdf

¹⁵⁰ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról (2010.) Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice

1. Tiszteletben kell tartani minden gyermek tájékoztatáshoz való jogát, az igazságszolgáltatáshoz való megfelelő hozzáféréshez való jogát, valamint azon jogát, hogy a részvételével folyó vagy őt érintő eljárások során kikérjék a véleményét, illetve meghallgassák. Ebbe beletartozik a gyermekek véleményének megfelelő súllyal történő figyelembevétele, figyelemmel érettségükre és bármely természetű kommunikációs nehézségeikre annak érdekében, hogy ez a részvétel érdemi legyen. A gyermekeket jogaik teljes körű jogosultjainak kell tekinteni és akként kell kezelni, továbbá oly módon kell feljogosítani őket valamennyi joguk gyakorlására, amely számításba veszi saját véleményük kialakítására vonatkozó képességüket, valamint az ügy körülményeit.

A gyermek legfőbb érdekei

1. A tagállamoknak garantálniuk kell a gyermekek azon jogának hatékony érvényesítését, hogy a részvételükkel folyó vagy őket érintő minden ügyben elsődleges szempont legyen a gyermekek mindenek felett álló érdekeinek figyelembe vétele.

2. A részt vevő vagy érintett gyermekek felmérése során:

a. megfelelő súlyt kell adni meglátásaiknak és véleményüknek;

b. mindenkor tiszteletben kell tartani a gyermek minden egyéb jogát, úgymint a méltósághoz, a szabadsághoz és az egyenlő bánásmódhoz való jogot;

c. minden érintett hatóságnak el kell fogadnia egy átfogó megközelítést azon célból, hogy minden szóban forgó érdeket megfelelően számításba vegyenek, beleértve a gyermek pszichológiai és fizikai jólétét, valamint jogi, szociális és gazdasági érdekeit.

3. Az azonos eljárásban vagy ügyben szereplő külön kell felmérni és egyensúlyba kell hozni, a gyermekek esetleg egymásnak ellentmondó érdekeinek összhangba hozása céljából.

4. Bár a végső döntés meghozatala az igazságügyi szervek feladata és felelőssége, a tagállamoknak, amennyiben szükséges, összehangolt erőfeszítéseket kell tenniük multidiszciplináris megközelítések kialakítására azzal a céllal, hogy megtörténjék a gyermekek érdekeinek felmérése a részvételükkel folyó eljárások során.

Méltóság

1. A gyermekeket minden eljárás vagy ügy során gondosan, érzékenyen, tisztességesen és tisztelettel kell kezelni, különös figyelmet fordítva személyes helyzetükre, jólétükre és különleges szükségleteikre, valamint teljes mértékben tiszteletben tartva fizikai és pszichológiai integritásukat. Bármilyen módon kerüljenek kapcsolatba bírósági vagy bíróságon kívüli eljárásokkal vagy más beavatkozásokkal, biztosítani kell számukra ezt a bánásmódot, tekintet nélkül jogállásukra és minőségükre bármely eljárásban vagy ügyben.

2. A gyermekek nem vethetők alá kínzásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek.

Védelem a diszkriminációval szemben

1. A gyermekek jogait nemem, fajon, bőrszínen vagy etnikai háttéren, életkoron, nyelven, valláson, politikai vagy egyéb véleményen, nemzeti vagy társadalmi származáson, társadalmi-gazdasági háttéren, a szülő(k) helyzetén, nemzeti kisebbséghez fűződő kapcsolaton, vagyonon, születésen, szexuális irányultságon, nemi identitáson vagy egyéb helyzeten alapuló megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.

2. A különösen sérülékeny gyermekek, úgymint a migráns, menekült vagy menedékkérő, kísérő nélküli, fogyatékossgal élő, hajléktalan és utcán élő, roma, továbbá intézetben élő gyermekek esetében szükség lehet különleges védelemre és segítségre.

Jogállamiság

1. A jogállamiság elvét éppúgy teljes körűen kell alkalmazni a gyermekekre, mint a felnőttekre.

2. A jogszerű eljárás elemeit, úgymint a törvényesség és az arányosság elvét, az ártatlanság védelmét, a tisztességes tárgyaláshoz való jogot, a jogi tanácsadáshoz való jogot, a bírósághoz való jogot és a fellebbezés jogát garantálni kell mind a gyermekek, mind a felnőttek számára, azok nem korlátozhatók, illetve nem tagadhatók meg a gyermek legfőbb érdeke felett álló érdekeire való hivatkozással. Ez minden bírósági, bíróságon kívüli és közigazgatási eljárásra érvényes.

3. A gyermekek számára biztosítani kell a megfelelő, független és hatékony panaszkezelési mechanizmusokhoz való hozzáférés jogát.”

Az iránymutatás olyan alapvető elveket fogalmaz meg – a Preambulumában hivatkozott számos nemzetközi dokumentumban rögzített elveknek, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatának alapul vételével és továbbfejlesztésével – amelyeket minden eljárásban szem előtt kell tartani.¹⁵¹ Ezen alapelvek a gyermek részvételi jogának biztosítása, a gyermek legfőbb érdekeinek hatékony érvényesülése, a gyermek méltóságának tiszteletben tartása, a diszkrimináció elleni védelem, valamint a jogállamiság követelményeinek (különösen ártatlanság védelmére, a tisztességes tárgyaláshoz való jogra, és

¹⁵¹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról (2010.) Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. III. Fundamental principles (Alapelvek).

törvényesség, arányosságra tekintettel) érvényesítése.¹⁵² Az iránymutatás következő fejezete a gyermekbarát igazságszolgáltatás legfontosabb elemeit határozza meg, amelyek nélkülözhetetlenek az alapelvek megvalósulásához. Az alapelemek között említi az iránymutatás a tájékoztatást és tanácsadást, a magánélet és a családi élet védelmét, a gyermekek biztonságának szükségességét, a szakemberek képzésének szükségességét, a multidiszciplináris megközelítést, végül pedig a szabadságelvonás intézményét, mint a legsúlyosabb szankciót.¹⁵³

4. A koncepcióval kapcsolatos észrevételek, kritikák

Magyarországon az EU-ütemtervben és az ET-irányelvben meghatározott követelmények beépültek a jogrendszerbe, a program hatékonyabb érvényesülésére a szakemberek által mégis megfogalmazódtak különböző észrevételek és kritikák.¹⁵⁴

Hazánkban nem a joganyag, hanem annak érvényesülése, gyakorlati alkalmazása, azaz a jogalkalmazás a legnagyobb probléma. Ennek oka, hogy hiányzik egy komplex felkészültséget nyújtó, a gyermekbarát igazságszolgáltatás követelményének megfelelő eljárást lehetővé tevő tréning, képzés, továbbképzés, rendszeres oktatás, valamint felkészítés az igazságszolgáltatásban dolgozó szakemberek számára. Éppen ezért a meghallgatás, a tájékoztatás, az információadás, a képviselő – azaz maga a gyermekbarát igazságszolgáltatás-alapelvei sérülnek.¹⁵⁵

Speciális felelőssége van ugyanis a jogalkalmazónak, hogy a gyermek szükségleteit, érdekeit és jogait az eljárás és döntés során figyelembe vegye. A gyermek részéről érthető elvárás az igazságszolgáltatási rendszerrel szemben, hogy a megfelelő tájékoztatást, a megfelelő módon megkapja. A gyermekkel kapcsolatba kerülő bírónak, szakembernek éppen ezért rendelkeznie kellene a megfelelő gyermekpszichológiai, pedagógiai ismeretekkel, kihallgatási technikákkal, és a gyermekvédelem eszközrendszerének ismeretével. Ezen elvárásokon túl a

¹⁵² Rosta Andrea: A fiatalkorú bűnözés kriminológiája és szociológiája. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2014. 177.o.

¹⁵³ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról (2010.) Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. IV. Child-friendly justice before, during and after judicial proceedings. A. General elements of child-friendly justice (A gyermekbarát igazságszolgáltatás alapvető elemei.)

¹⁵⁴ Draskovich Edina: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Képviselői Információs Szolgálat, 2014. április 18. http://www.parlament.hu/documents/10181/73472/Infojegyzet_2014_4_gyermekbarat_igazsagszolgtaltatas.pdf/5e9b28d2-df43-492e-bd53-fd8536c4862c

¹⁵⁵ Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Kriminológiai tanulmányok 49., Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2012.

megfelelő élettapasztalat, a szakképzettség, a rendszeres és hatékony továbbképzés, de ezen túl is kiemelkedő fontosságú a gyermekközpontú szemléletmód, a lelkiismeretesség, az elhivatottság és az önismeret is. A gyermekek érdekeit csupán a tárgyi feltételek és egy komplex joganyag nem védi, ha a gyermekkel az eljárás bármely szakasza során olyan személy lép kapcsolatba, aki nem rendelkezik kellő empátiával illetve szakértelemmel.¹⁵⁶

5. A koncepció megvalósulása a hazai igazságszolgáltatási gyakorlatban

5.1. A Gyermekbarát Igazságszolgáltatás Munkacsoport

2011 decemberében a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) – a Belügyminisztérium (BM) és az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) részvételével– Gyermekbarát Igazságszolgáltatás Munkacsoportot hozott létre, melynek feladata elsősorban a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósítása érdekében az érintett civil szervezetekkel konzultáció folytatása és a szükséges törvénymódosítás előkészítése. Ennek eredményeképpen kidolgozásra kerültek a 2012. évi LXII. törvény rendelkezései, amelyek a gyermekbarát igazságszolgáltatás program megvalósulása, illetve a gyermekek védelme érdekében módosították a Btk., a Be., a Ptk. és a Pp. kiskorúakra vonatkozó szabályozását. A Munkacsoport tevékenységében részt vettek többek között a téma szempontjából releváns tárcák, civil szervezetek képviselői, szakemberek, továbbá az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala is.¹⁵⁷

A 2012-es év a Gyermekközpontú igazságszolgáltatás éve volt a KIM meghatározása alapján, emellett az alapvető jogok országgyűlési biztosa a „Gyermekközpontú igazságszolgáltatásért” címmel jelentett meg projektfüzetet ebben az évben csatlakozva a Gyermekjogi Ombudsmanok Európai Hálózatához (European Network of Ombudspersons for

¹⁵⁶ Rainer Lilla: A gyermekközpontú igazságszolgáltatás polgári jogi aspektusai. <http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/RL%20gyermek%20meghallgat%C3%A1sa%20mod.pdf>

¹⁵⁷ Lux Ágnes: Gyermekbarát igazságszolgáltatás az ombudsman szemszögéből. Kriminológiai Közlemények 71. – Kontroll és jogkövetés. 2012.

Children/ENOC/).¹⁵⁸ A kezdeményezést folytatva, a megelőzés jegyében, a KIM 2013-ban és 2014-ben is számos programot indított a gyermekáldozatok védelmének érdekében.¹⁵⁹

Az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) kiemelten foglalkozott a gyermekközpontú igazságszolgáltatás megvalósításával, ennek érdekében az OBH elnöke az 56/2013. (II. 14.) OBHE határozatával létrehozta a Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás Munkacsoportot. A Munkacsoport célja a bírák képzésének elősegítése, felkészítése, az infrastrukturális fejlesztések alkalmazása, a kiskorúak részére szóló tájékoztatások kifejlesztése, valamint a jogszabályok módosításának kezdeményezése.

A Munkacsoport a kiskorúak életkori sajátosságainak megfelelő tájékoztatás elősegítése érdekében a bíróság internetes oldalán, Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás almenüt hozott létre, valamint kialakított egy szakmai hálózatot a kisebb tapasztalattal rendelkező bírák számára.¹⁶⁰

A munkacsoport tevékenysége során nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a kiskorúakat érintő ügyekben eljáró bírák részére az ilyen ügyek tárgyalásához szükséges speciális ismeretek megszerzését illetve azok gyakorlati alkalmazását elősegítse, valamint a bírák kommunikációját az ügyekben érintett gyermekkorúakkal fejlessze.

Az OBH beszámolója alapján a munkacsoportok a kitűzött célok megvalósításában komoly eredményeket értek el mind a bírák képzése, mind a gyermeki jogok terén. 2013-ban az ország valamennyi törvényszékéről érkező fiataalkorúak ügyeit tárgyaló bírák alkalmanként három napos képzésben vettek részt, amelyek alatt megismerkedtek a gyermekközpontú igazságszolgáltatás alapelveivel, valamint a büntető anyagi jog, eljárásjog és végrehajtási jog részletszabályaival. 2015-ben havonta két képzésen vettek részt a nemzetközi családjog, a családon belüli erőszak, a gyermeki jogok és egyéb családjogi témákban Budapest területén dolgozó családjogi bírák. Kialakításra került a bírák multidiszciplináris alapképzésének koncepciója, amely a kiskorúakat érintő, részvételükkel zajló ügyeket érinti.¹⁶¹

¹⁵⁸ Lux Ágnes: Gyermekbarát igazságszolgáltatás az ombudsman szemszögéből. Kriminológiai Közlemények 71. – Kontroll és jogkövetés. 2012.

¹⁵⁹ Draskovich Edina: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Képviselői Információs Szolgálat, 2014. április 18. http://www.parlament.hu/documents/10181/73472/Infojegyzet_2014_4_gyermekbarat_igazsagszolgtaltatas.pdf/5e9b28d2-df43-492e-bd53-fd8536c4862c

¹⁶⁰ <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/gyermekkozpontu-igazsagszolgtaltatas/munkacsoport-tevekenysege>

¹⁶¹ <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/gyermekkozpontu-igazsagszolgtaltatas/munkacsoport-tevekenysege>

5.2. A bírósági meghallgató szobák

Magyarországnak a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósítására a különböző nemzetközi dokumentumokra tekintettel – figyelembe véve, hogy hazánk uniós tagállam, az Európa Tanács tagja és a gyermekjogi egyezményt ratifikáló ENSZ-tagállam – kell kialakítania saját stratégiáját és koncepcióját.

Az első konkrét lépést, amely kifejezetten a gyermekbarát igazságszolgáltatás nevében történt, a rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról szól 32/2011. (XI.18.) KIM rendelet jelenti. A rendelet értelmében a tizenégy éven aluli gyermek meghallgatására kötelezően csak ilyen, speciálisan kialakított szobákban kerülhet sor.¹⁶² A rendelet előírása szerint a Budapesti Rendőr-főkapitányságnak és a megyei rendőr-kapitányságoknak az illetékességi területükön legalább egy gyermekmeghallgató szobát kell kialakítaniuk, mely kötelezettségüknek 2014. január 1-jéig kellett eleget tenniük.

A gyermekmeghallgató szobák létesítésének célja, hogy a nyomozó hatóság, illetve a bíróság a tizenegyedik életévét meg nem haladott személy (gyermekkorú) meghallgatását olyan helyiségben fogantatosítja, amelyben a büntetőeljárás céljával összhangban biztosítható, hogy az eljárási cselekmény a gyermekkorú lehetőség szerinti kíméletével, a gyermek mindenek felett álló érdekét szem előtt tartva valósuljon meg.¹⁶³

A gyermek mindenek felett álló érdeke a meghallgatásuk során azt jelenti, hogy a lehető legnagyobb mértékben megóvjuk őket a büntetőeljárás természetéből fakadó ártalmaktól. A rendelet megfogalmazása alapján ennek egyik eszköze a gyermekkorúak életkori sajátosságaikhoz igazodó igényeiknek megfelelő környezet megteremtése, a szoba kialakításának, berendezésének és felszereltségének biztosítása.¹⁶⁴

Másrészt a gyermekmeghallgató szobát kép- és hangfelvétel készítésre alkalmas technikai eszközökkel is fel kell szerelni, melynek célja, hogy a gyermek lehetőség szerint csak egyszer kerüljön kihallgatásra az egész büntetőeljárás során.¹⁶⁵ Különösen nagy jelentősége van ennek

¹⁶² Gyurkó Szilvia: *Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Kriminológiai tanulmányok 49.*, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2012.

¹⁶³ 32/2011. (XI. 18.) KIM rendelet a rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról 1.§ (1) bekezdés

¹⁶⁴ 32/2011. (XI. 18.) KIM rendelet 1.§ (2) bekezdés

¹⁶⁵ 32/2011. (XI. 18.) KIM rendelet 1.§ (3) bekezdés

abban az esetben, ha a kihallgatott gyermek a bűncselekmény sértettjeként van jelen. Ilyenkor még fontosabb szempont a retraumatizálás elkerülése, hiszen a szituáció önmagában is nagy megrázkódtatást jelent a gyermeknek. Az oldott, zavarmentes hangulat megteremtéséhez indokolt lenne a felvevő berendezések elrejtése is, azonban adatvédelmi szempontok miatt, ez még jogértelmezési vita, illetve egyeztetés tárgyát képezi. Az OBH gyermekközpontú igazságszolgáltatás projektjében is elsőbbséget élvező célkitűzés, hogy minél több bíróságon kialakításra kerüljenek ezek a helyiségek.¹⁶⁶

A gyermekmeghallgató szobák kialakításának célja, hogy a kiskorúak számára a meghallgatás alatt az „otthon melegét” biztosítsák. Ezek a szobák olyan speciális helyiségek, „játsszósobák”, amelyekben a meghallgatás barátságos, zárt környezetben zajlik. A meghallgatáson a gyermek és a bírón kívül csak a törvényes képviselő, jellemzően a szülő lehet jelen. Ugyanakkor elkerülendő, hogy a szoba berendezése elterelje a gyermek figyelmét a meghallgatástól. Így tehát nem célravezető, ha a kihallgatást végző személy életszerűtlenül viselkedik (például leül a padlóra a gyermekkel), ahogy az sem, ha a szoba játékokkal van tele, amelyekkel zavarják a kihallgatás alatti koncentrációját a gyermeknek. Érdeemes lehet figyelembe venni azt is, hogy azon gyermek milyen szociális háttérrel rendelkezik. Azon gyermekek számára, akik barátságatlan, ingerszegényebb környezetből, érkeznek a kihallgatásra, kontraproduktív lehet a színes, játékokkal teli helyiségben való kihallgatás, hiszen ez a környezet éppen csak fokozza a szorongásukat.¹⁶⁷

Szabó Máté, az alapvető jogok biztosa egy 2013 márciusában tartott konferencián hangsúlyozta, hogy a meghallgató szobák létrehozása örömteli folyamat, azonban ennél jóval több intézkedésre lenne szükség a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulása érdekében. A biztos jelentésben foglalta össze gondolatait a témáról, melyben kifejt, hogy a cél, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás az egész jogi, eljárási, szervezeti intézményrendszert hassa át.¹⁶⁸

Egy 2015-ös igazságügyi miniszteri rendelet¹⁶⁹ szerint a rendőrség nyomozó hatóságainál a 32/2011. (XI.18.) KIM rendelet alapján átadott és tanúsítvánnyal ellátott gyermekmeghallgató szoba 2018. január 1-jéig használható azzal a feltétellel, hogy az eddig szükséges

¹⁶⁶ <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/gyermekkozpontu-igazsagszolgalatas/birosagi-meghallgato-szobak>

¹⁶⁷ Rainer Lilla: A gyermekközpontú igazságszolgáltatás polgári jogi aspektusai. <http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/RL%20gyermek%20meghallgat%C3%A1sa%20mod.pdf>

¹⁶⁸ AJB-3070/2012 jelentés

¹⁶⁹ 34/2015. (XI.10.) IM rendelet a tizennegyedik életévét be nem töltött terhelt vagy tanú, valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról és ellenőrzéséről

átalakításokat (amelyek lehetővé teszik, hogy a meghallgató szoba a rendelet előírásainak megfelelően) kötelezően el kell végezni. 2017. január 1-jével a rendelet szerint megszűntek a rendőrségi gyermekmeghallgató-szobák, és a helyüket a tizennegyedik életévüket be nem töltött terhelt, vagy tanú, valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló helyiségek veszik át.

A 32/2011. (XI.18.) KIM rendelet alapján átadott és tanúsítvánnyal ellátott gyermekmeghallgató szoba 2018. január 1-jéig használható azzal, hogy eddig az időpontig szükséges azokat az átalakításokat elvégezni, amelyek lehetővé teszik, hogy ezen időpontot követően a meghallgató szoba e rendelet előírásainak megfelelően.

5.3. A „Nyitott Bíróság” program

Az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) 2012-ben az átlátható és nyitott igazságszolgáltatás jegyében előadássorozatot indított „Nyitott Bíróság” címmel. A meghirdetett program célja, hogy az igazságszolgáltatást közelebb hozza az iskolás korosztályhoz.

Az OBH szerint, az előadások az életkori sajátosságokat figyelembe véve nagy hangsúlyt fektetnek a fiatalkori áldozattá válás, illetve a fiatalkorú bűnözés, az internetes bűncselekmények, a kábítószerrel visszaélés, vagy éppen a diákság jogainak és a munka világába való belépésnek a kérdéseire. A tervek között az is szerepel, hogy a tantervbe is beépítsék a jogi alapismereteket, mert ma már a mindennapi élethez nélkülözhetetlen a polgári jog, a munkajog, a cégjog, a bank- és biztosítási jog vagy éppen a szabálysértési jog alapszintű tudása. A program egyik fontos célkitűzése továbbá, a fiatalok körében bemutatni és népszerűsíteni a bírósági mediációt és a helyreállító igazságszolgáltatást, azaz azt, hogy a felek a drága és időigényes bírói utat csak a legszükségesebb esetekben vegyék igénybe.

A program keretében a középiskolások osztályfőnöki órákon tudást szerezhetnek a legalapvetőbb jogi ismeretekről, elsősorban a hatalmi ágak elválasztásáról, az igazságszolgáltatás és a bírói függetlenségről, a bíróságok szervezetrendszeréről, a bíróságok igazgatásáról, a hatásköri és illetékességi szabályokról, a jogágakról, a polgári, a büntető és a közigazgatási perrel kapcsolatos legegyszerűbb rendelkezésekről továbbá a perbeli jogokról és kötelezettségekről.

A programban részt vevő diákok betekintést nyerhetnek a bíróságok munkájába, a bíróságokon tárgyalásokat, ítélethirdetéseket láthatnak, perszimulációkon, próbatárgyalásokon vehetnek részt, a 18 éves kort betöltött tanulók pedig - előzetes egyeztetést követően - büntetés-végrehajtási intézményekbe is ellátogathatnak.¹⁷⁰

A Baranya megyei gimnáziumokban, szakközépiskolákban és szakiskolákban a programot 2015/2016-os tanévben kibővítették a gyermekek jogairól szóló New York-i Egyezmény rendelkezéseinek megvalósulása, gyermekvédelem, áldozatvédelem, közvetítői eljárás és tanúgondozás témakörökkel is.¹⁷¹

A jogi ismeretterjesztő kezdeményezéshez országszerte sok középfokú oktatási intézmény csatlakozott. A Nyitott Bíróság program célkitűzése, hogy idővel az ország minden érdeklődő iskoláját elérje és minél több bíró és bírósági titkár oktatóként a jogról, illetve az igazságszolgáltatásról interaktív osztályfőnöki órák keretében beszéljenek a diákoknak.

¹⁷⁰ <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/nyitott-birosag>

¹⁷¹ <http://birosag.hu/media/aktualis/folytatodik-nyitott-birosag-program-pecsi-torvenyszeken-es-baranya-megye-iskolaiban>

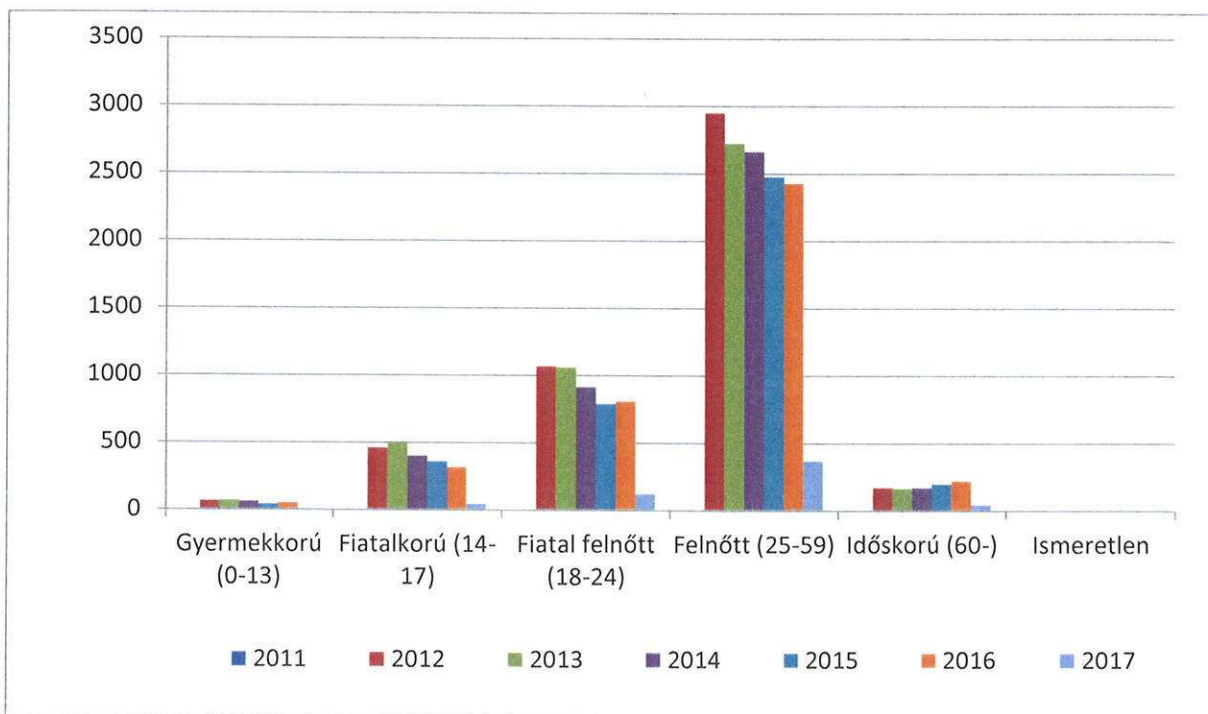
Elkövetők száma a Dél-Dunántúlon

Korcsoport	Megye	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Gyermekkorú (0-13)	Baranya		63	68	60	41	48	9
	Somogy		94	72	61	64	59	8
	Tolna		59	54	44	51	71	13
	Dél-Dunántól összesen		216	194	165	156	178	30
	Magyarország összesen	2 704	2 595	2 191	1 482	1 374	1 662	198
Fiatalkorú (14-17)	Baranya		459	501	399	360	315	44
	Somogy		398	428	331	271	256	31
	Tolna		285	273	211	203	186	29
	Dél-Dunántól összesen		1 142	1 202	941	834	757	104
	Magyarország összesen	11 379	10 416	10 464	8 791	7 869	7 675	1 012
Fiatal felnőtt (18-24)	Baranya		1 066	1 058	912	788	806	120
	Somogy		754	740	719	646	650	80
	Tolna		546	597	520	450	471	55
	Dél-Dunántól összesen		2 366	2 395	2 151	1 884	1 927	255
	Magyarország összesen							
Felnőtt (25-59)	Baranya		2 948	2 722	2 661	2 475	2 427	370
	Somogy		2 156	2 039	2 106	1 933	1 957	243
	Tolna		1 663	1 529	1 525	1 328	1 306	186
	Dél-Dunántól összesen		6 767	6 290	6 292	5 736	5 690	799
	Magyarország összesen							
Időskorú (60-)	Baranya		170	165	169	199	219	45
	Somogy		139	157	191	164	233	29
	Tolna		135	94	155	130	137	23
	Dél-Dunántól összesen		444	416	515	493	589	97
	Magyarország összesen							
Ismeretlen	Baranya					2	1	1
	Somogy				1		1	
	Tolna				3	1	2	
	Dél-Dunántól összesen		0	0	4	3	4	1
	Magyarország összesen							
Összesen:	Baranya	0	4706	4514	4201	3865	3 816	589
	Somogy	0	3 541	3436	3 409	3078	3 156	391
	Tolna	0	2 688	2 547	2 458	2 163	2 173	306
	Dél-Dunántól összesen	0	10 935	10 497	10 068	9 106	9 145	1 286
	Magyarország összesen							

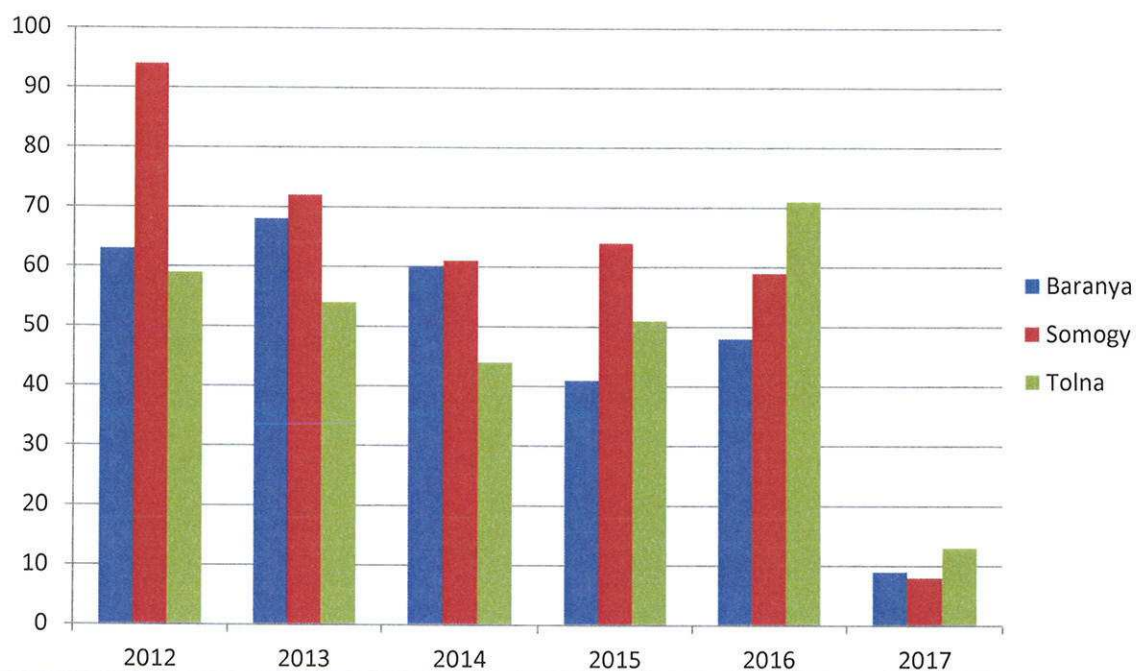
Baranya megye

Korcsoport	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Gyermekekori (0-13)	63	68	60	41	48	9
Fiatalkori (14-17)	459	501	399	360	315	44
Fiatal felnőtt (18-24)	1 066	1 058	912	788	806	120
Felnött (25-59)	2 948	2 722	2 661	2 475	2 427	370
Időskori (60-)	170	165	169	199	219	45
Ismeretlen				2	1	1
Összesen:	4 706	4 514	4 201	3 865	3 816	589

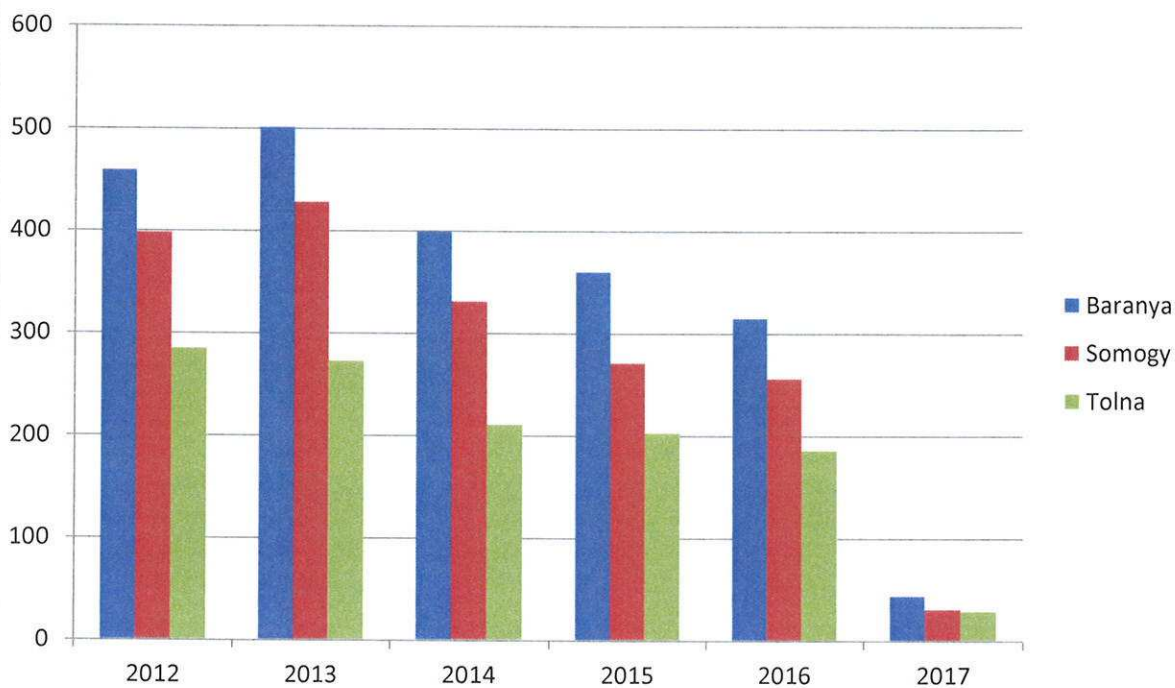
Korcsoport	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Gyermekekori (0-13)	1,34	1,51	1,43	1,06	1,26	1,53
Fiatalkori (14-17)	9,75	11,10	9,50	9,31	8,25	7,47
Fiatal felnőtt (18-24)	22,65	23,44	21,71	20,39	21,12	20,37
Felnött (25-59)	62,64	60,30	63,34	64,04	63,60	62,82
Időskori (60-)	3,61	3,66	4,02	5,15	5,74	7,64
Ismeretlen	0,00	0,00	0,00	0,05	0,03	0,17
Összesen (%)	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

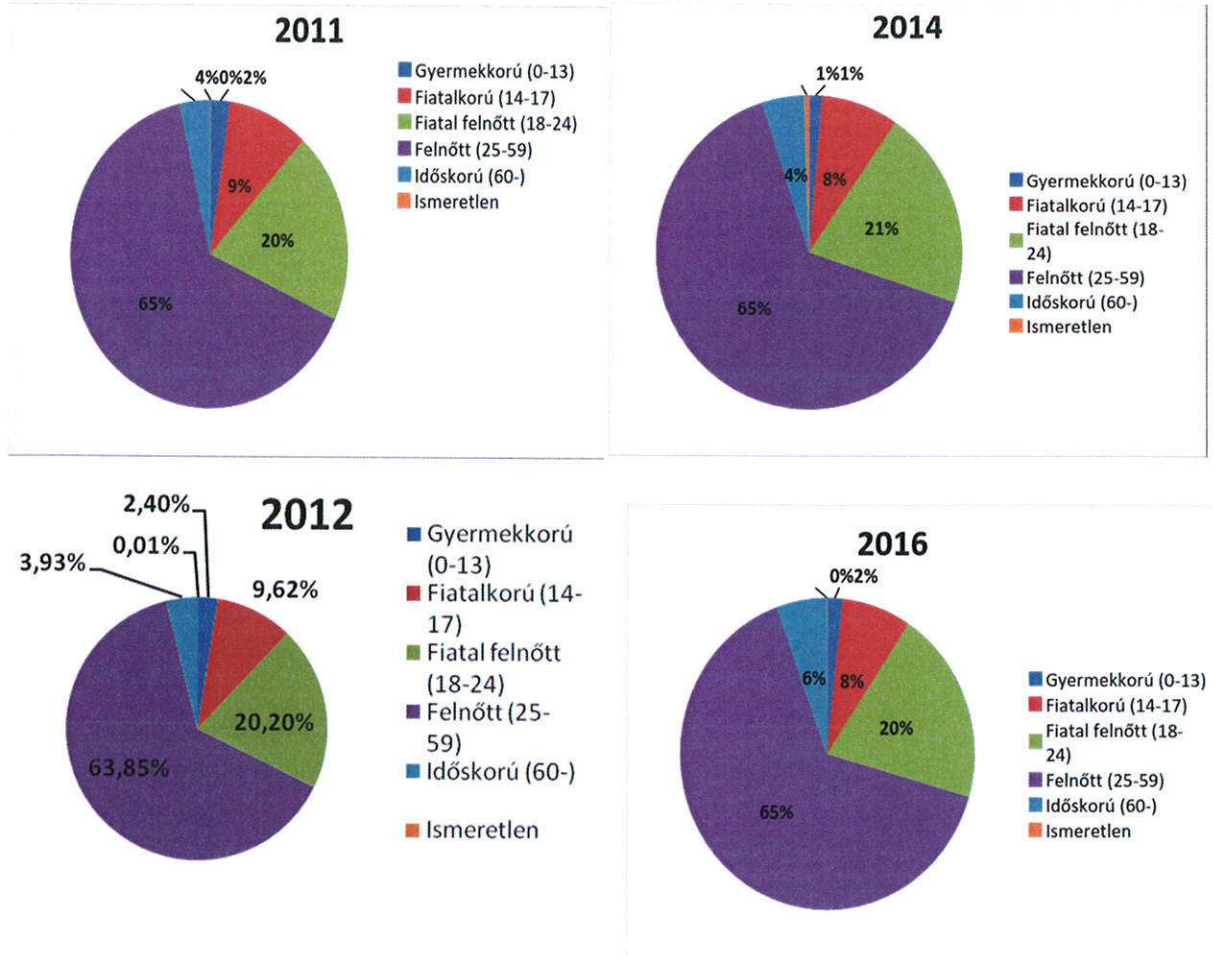

Gyermekkorú (0-13) elkövetők száma Dél-Dunántúl

Fiatalkorú (14-17) elkövetők száma Dél-Dunántúl

Ha a 2011, 2012, 2014, 2016-os éveket nézzük, akkor a különböző életkori kategóriák megoszlására a következő megállapításokat tehetjük. (Az ismeretlen elkövetők számának elemzésével nem foglalkoztam, mert elhanyagolható az arányuk.) **A gyermekkorú elkövetők száma** 2011-ről 2014-re 2,24%-ról 1,37%-ra csökkent, majd 2016-ra 1,65%-ra nőtt, amely azonban még mindig alatta van a 2011-es arányszámnak. 2013-ig minden évben meghaladta a gyermekkorú elkövetők száma a 2000 főt (2011-ben 2704 volt), az új Btk. bevezetése után viszont - 2016-ot kivéve - minden évben 1500 fő alatti volt az elkövetők száma. Ez alapján arra a megállapításra juthatunk, hogy a törvény szigorítása hatékonyan szorította vissza az elkövetők számát, hiszen a 2011-es évhez viszonyítva 2016-ra közel a felére csökkent a gyermekkorú elkövetők száma.

A fiatal korú elkövetők száma stabil csökkenést mutat, a százalékos értékből nem látszik, de 2011 és 2016 között 11 379-ről 7675 főre csökkent az elkövetők száma, ami 67,45%-os változást jelent. Az új Btk. hatályba lépése után volt egy szignifikáns csökkenés, amikor is egy év alatt 1673 fővel kevesebb fiatal korú elkövetőt regisztráltak.

A fiatal felnőttek csoportja a Btk. által nem külön kezelt kategória, ám a rendelkezésre álló adatokból látszik, hogy igenis jelentős számú rétegről van szó. Minden évben az összes elkövetők számának 20% körüli részét teszik ki. Esetükben minimális létszámbeli csökkenésről beszélhetünk, azonban arányuk változatlan, még a felnőtt népességhez viszonyítva is, évente 31%-át teszik ki a felnőtt elkövetők számának. Ez bizonyíthatja azt, hogy egy bűnelkövetés szempontjából homogén, létszámát tekintve stagnáló csoportról van szó, ám e tekintetben mélyebb kutatásokba nem merültem.

A felnőtt elkövetők aránya minimálisan növekedett az összes elkövetőhöz képest, ám számuk, mint ahogy előbb írtam is, jelentősen csökkent.

Az **időskorú elkövetők** esetében tapasztalható egyedül a kategóriák közül, hogy arányuk

2016. év országos 12-13 évesek

Megye	Feijelentés elutasítása	Nyomozás megszüntetés	Vádemelés	Egyéb befejezés	Elterelés	Összesen
Főváros	11	67	3	0	1	82
Baranya megye	4	29	0	0	0	33
Bács-Kiskun megye	1	48	4	0	0	53
Békés megye	0	17	0	0	0	17
Borsod -Abaúj-Zemplén megye	43	122	3	0	0	168
Csongrád megye	13	44	2	0	0	59
Fejér megye	0	57	0	0	1	58
Győr-Moson-Sopron megye	7	6	1	0	0	14
Hajdú-Bihar megye	9	102	4	0	0	115
Heves megye	4	25	1	0	0	30
Jász-Nagykun-Szolnok megye	13	51	3	0	0	67
Komárom-Esztergom megye	2	20	0	0	0	22
Nógrád megye	0	34	1	0	0	35
Pest megye	20	64	2	0	0	86
Somogy megye	9	31	0	0	0	40
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	63	99	2	0	0	164
Tolna megye	2	40	0	0	0	42
Vas megye	4	2	0	0	0	6
Veszprém megye	1	1	0	0	0	2
Zala megye	0	5	0	0	0	5
Készenléti Rendőrség (Nemzeti Nyomozó Iroda)	0	0	0	0	0	0
"U" Központi Nyomozó Főigazgatóság;	0	0	0	0	0	0
"V" NAV Központi	0	0	0	0	0	0
ORFK; "U" Legfőbb Ügyészség	0	0	0	0	0	0
Összesen	206	864	26	0	2	1098

2016. év országos fiataalkorúak (14-17 évesek)

Megye	Feljelentés elutasítása	Nyomozás megszüntetés	Vádemeelés	Egyéb befejezés	Elterelés	Összesen
Főváros	0	162	423	35	190	810
Baranya megye	0	93	151	17	45	306
Bács-Kiskun megye	0	213	226	3	28	470
Békés megye	0	80	110	4	4	198
Borsod -Abaúj-Zemplén megye	0	280	502	36	121	939
Csongrád megye	0	439	153	11	29	632
Fejér megye	0	23	102	20	65	210
Győr-Moson-Sopron megye	0	58	59	9	60	186
Hajdú-Bihar megye	1	161	343	13	80	598
Heves megye	0	10	181	11	92	294
Jász-Nagykun-Szolnok megye	0	76	321	9	47	453
Komárom-Esztergom megye	0	23	133	6	9	171
Nógrád megye	0	55	133	1	19	208
Pest megye	1	134	283	7	37	462
Somogy megye	0	62	159	1	29	251
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	0	41	411	40	216	708
Tolna megye	0	60	100	6	21	187
Vas megye	0	26	73	3	11	113
Veszprém megye	0	27	109	9	35	180
Zala megye	0	39	90	3	27	159
Készenléti Rendőrség (Nemzeti Nyomozó Iroda)	0	2	0	0	0	2
"U" Központi Nyomozó Főigazságség; "V" NAV Központi ORFK; "U" Legfőbb Ügyészség	0	0	1	0	0	1
Összesen	2	2064	4065	244	1165	7540

2015. év országos 12-13 évesek

Megye	Feijelentés elutasítása	Nyomozás megszűntetés	Vádemelés	Egyéb befejezés	Elterelés	Összesen
Főváros	5	42	5	0	0	52
Baranya megye	3	25	0	0	0	28
Bács-Kiskun megye	0	34	0	0	0	34
Békés megye	1	15	0	0	0	16
Borsod -Abaúj-Zemplén megye	34	98	12	0	0	144
Csongrád megye	1	25	0	0	0	26
Fejér megye	0	40	0	0	0	40
Győr-Moson-Sopron megye	4	18	0	0	0	22
Hajdú-Bihar megye	9	126	2	1	0	138
Heves megye	1	5	2	0	0	8
Jász-Nagykun-Szolnok megye	22	49	0	0	0	71
Komárom-Esztergom megye	2	16	0	0	0	18
Nógrád megye	2	55	4	0	0	61
Pest megye	8	24	0	0	0	32
Somogy megye	4	40	2	0	0	46
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	36	71	2	0	1	110
Tolna megye	3	33	0	0	0	36
Vas megye	1	8	0	0	0	9
Veszprém megye	0	6	0	0	0	6
Zala megye	0	5	2	0	0	7
Összesen	136	735	31	1	1	904

2015. év országos fiatalokorúak

Megye	Fejlesztés elutasítása	Nyomozás megszüntetés	Vádemelés	Egyéb befejezés	Elterelés	Összesen
Főváros	0	169	309	14	123	615
Baranya megye	0	99	203	2	48	352
Bács-Kiskun megye	0	137	147	0	12	296
Békés megye	0	65	143	10	2	220
Borsod -Abaúj-Zemplén megye	2	266	694	21	110	1 093
Csongrád megye	0	144	130	14	23	311
Fejér megye	0	61	130	8	45	244
Győr-Moson-Sopron megye	1	57	47	12	57	174
Hajdú-Bihar megye	0	121	364	18	75	578
Heves megye	0	8	204	0	116	328
Jász-Nagykun-Szolnok megye	0	70	311	6	45	432
Komárom-Esztergom megye	0	29	99	12	28	168
Nógrád megye	0	47	183	2	20	252
Pest megye	0	136	359	5	17	517
Somogy megye	0	77	138	5	44	264
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	0	54	445	40	220	759
Toina megye	0	78	112	0	17	207
Vas megye	0	31	101	1	7	140
Veszprém megye	0	47	107	4	30	188
Zala megye	0	55	113	0	17	185
Készenléti Rendőrség (Nemzeti Nyomozó Iroda)	0	1	3	0	1	5
"U" Központi Nyomozó Főigazgatóság; "V" NAV Központi ORFK; "U" Legfőbb Ügyészség	0	2	0	0	0	2
ORFK; "U" Legfőbb Ügyészség	0	2	0	0	0	2
Összesen	3	1756	4342	174	1057	7 332

2014. év országos 12-13 évesek

Megye	Feljelentés elutasítása	Nyomozás megszüntetés	Vádemelés	Egyéb befejezés	Elterelés	Összesen
Főváros	7	25	1	0	0	33
Baranya megye	4	21	0	0	0	25
Bács-Kiskun megye	0	36	1	0	0	37
Békés megye	1	8	1	0	0	10
Borsod -Abaúj-Zemplén megye	16	95	4	1	0	116
Csongrád megye	1	17	0	0	0	18
Fejér megye	0	29	0	0	0	29
Győr-Moson-Sopron megye	4	20	1	0	0	25
Hajdú-Bihar megye	8	99	2	0	0	109
Heves megye	3	12	1	0	0	16
Jász-Nagykun-Szolnok megye	9	45	1	0	0	55
Komárom-Esztergom megye	0	7	0	0	0	7
Nógrád megye	5	37	1	0	0	43
Pest megye	7	30	4	0	0	41
Somogy megye	4	27	0	0	0	31
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	26	87	1	0	1	115
Tolna megye	1	11	0	0	0	12
Vas megye	0	8	0	0	0	8
Veszprém megye	1	19	1	0	0	21
Zala megye	0	14	1	0	0	15
Összesen	97	647	20	1	1	766

2014. év országos fiatalkoriúak

Megye	Fejlesztés elutasítása	Nyomozás megszüntetés	Vádemelés	Egyéb befejezés	Elterelés	Összesen
Főváros	0	67	208	1	34	310
Baranya megye	1	62	154	0	45	262
Bács-Kiskun megye	0	83	183	0	4	270
Békés megye	0	47	104	8	6	165
Borsod -Abaúj-Zemplén megye	0	228	618	11	45	902
Csongrád megye	0	50	119	14	9	192
Fejér megye	0	13	52	6	32	103
Győr-Moson-Sopron megye	0	32	74	8	40	154
Hajdú-Bihar megye	0	115	393	6	48	562
Heves megye	0	5	185	6	72	268
Jász-Nagykun-Szolnok megye	0	39	202	3	21	265
Komárom-Esztergom megye	0	18	73	7	15	113
Nógrád megye	0	52	167	3	11	233
Pest megye	0	71	262	0	21	354
Somogy megye	0	55	129	0	27	211
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	0	46	425	27	256	754
Tolna megye	0	61	93	0	12	166
Vas megye	1	32	96	0	12	141
Veszprém megye	0	42	157	3	34	236
Zala megye	0	61	99	1	9	170
"U" Központi Nyomozó Főigazságság; "V" NAV Központi ORFK; "U" Legfőbb Ügyészség	0	0	1	0	0	1
Összesen	2	1180	3794	104	753	5833

2013. év országos 12-13 évesek

Megye	Fejlesztés elutasítása	Nyomozás megszüntetés	Vádemelés	Egyéb befejezés	Elterelés	Összesen
Főváros	8	5	0	0	0	13
Baranya megye	3	2	0	0	0	5
Bács-Kiskun megye	0	6	0	0	0	6
Békés megye	0	5	0	0	0	5
Borsod -Abaúj-Zemplén megye	19	20	0	0	0	39
Csongrád megye	0	6	0	0	0	6
Fejér megye	0	16	0	0	0	16
Győr-Moson-Sopron megye	2	1	0	0	0	3
Hajdú-Bihar megye	8	22	0	0	0	30
Heves megye	0	1	0	0	0	1
Jász-Nagykun-Szolnok megye	8	6	0	0	0	14
Komárom-Esztergom megye	3	1	0	0	0	4
Nógrád megye	0	10	0	0	0	10
Pest megye	3	4	0	0	0	7
Somogy megye	3	12	0	0	0	15
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	13	30	0	0	0	43
Tolna megye	1	2	0	0	0	3
Vas megye	0	2	0	0	0	2
Veszprém megye	1	2	0	0	0	3
Zala megye	2	8	0	0	0	10
Összesen	74	161	0	0	0	235

2013. év országos fiatalokorúak

Megye	Feijelentés elutasítása	Nyomozás megszüntetés	Vádemelés	Egyéb befejezés	Elterelés	Összesen
Főváros	0	1	26	0	1	28
Baranya megye	0	5	24	0	4	33
Bács-Kiskun megye	0	3	22	0	1	26
Békés megye	0	0	7	0	0	7
Borsod -Abaúj-Zemplén megye	0	15	77	0	0	92
Csongrád megye	0	0	22	0	2	24
Fejér megye	0	0	14	0	1	15
Győr-Moson-Sopron megye	0	4	12	0	5	21
Hajdú-Bihar megye	0	1	33	0	0	34
Heves megye	0	0	34	0	4	38
Jász-Nagykun-Szolnok megye	0	1	22	0	0	23
Komárom-Esztergom megye	0	3	36	0	1	40
Nógrád megye	0	0	12	0	0	12
Pest megye	0	8	45	0	1	54
Somogy megye	0	3	33	0	2	38
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	0	15	66	0	12	93
Tolna megye	0	3	18	0	0	21
Vas megye	0	3	27	0	0	30
Veszprém megye	0	0	23	0	0	23
Zala megye	0	3	22	0	0	25
Összesen	0	68	575	0	34	677

Ajánlott irodalom

Aczél Anna: Ha szükséges a javítóintézet, akkor miért is nem? Kriminológiai közlemények. 64. sz., 2007. 64-74 o.

Angyal Miklós: Gyermekkori bűnözés. Elkövetők és sértettek az orvos/rendőr szemével. Magyar Rendészet, 2007. vol. 7. no. 1-2, 165-169 o.

Antal Szilvia: A fiatalkorú fogvatartottakkal való bánásmód empirikus vizsgálata. Kriminológiai tanulmányok 43. köt. 2006. 177-202. o.

Árvay József: A fiatalkorú bűnelkövetők személyi szabadságának korlátozásáról. Belügyi Szemle 8/86:83-86.o.

Árvay József: A fiatalkorúak bűnözése megelőzéséről. Ügyészeti Értesítő. 72: 2-3.sz. 53-56.o.

Árvay József: Fiatalkorúak és felnőttek együttes bűnözése. Belügyi Szemle 9/84:95-97.o.

Bacsó Ferenc: A fiatalkorúak új büntetőjoga. JK. VII. 1952. 2. sz. 52-57.o.

Barabás Tünde: A sértett és a mediáció. Az első év tapasztalatai. Kriminológiai közlemények. 66. sz., 2010. 279-289 o.

Barabás A. Tünde: Fiatalok a börtönben. Tanulmányok Irk Ferenc 70. születésnapja tiszteletére, 2012. 27-44. o.

Bardi Anett: A fiatalkorú tanú büntetőeljárásbeli szerepe. Avagy mit érzékel ebből a közvélemény. Debreceni Jogi Műhely, 2010. vol. 7. no. 2, [11 lev.] p

Bartha Lajos: A gyermek és fiatalkorúak bűnözővé válásának pszichológiai problémái. Belügyi szemle 1965. 9. 35-45.o.

Balogh Hajnalka: A gyermekkor, mint büntethetőségi akadály. StudiaJuvenum. A.D. 2005, 2005. 21-30 o.

Baranyay Károly: A fiatalkorúak feletti bíraskodás reformjához. Jogtudományi Közlöny III. 1948. 2-7.o

Bánáti János: Vélemények és várakozások az új Büntető Törvénykönyv kapcsán. Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban, 2013. 33-38. o.

Bárándy Péter: Jogállami garanciák a Btk.-ban. A büntető hatalom korlátainak megtartása. A

büntetés mint végső eszköz. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére, 2014. 11-15.o.

Bárd Károly- Gellér Balázs- Ligeti Katalin- Margitán Éva- Wiener A. Imre: Büntetőjog Általános Rész. (Szerk. Wiener A. Imre) KJK- KERESZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002.

Belovics Ervin: A büntethetőségi akadályok. Jogtudományi Közlöny, 2014. 12. 547-556. o.

Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: Büntetőjog I. – A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012.

Benczúr Csaba: Tények és gondolatok a gyermekbűnözésről. 37. o. Ügyészek Lapja 2006.4. 37-42. o.

Berkes Károlyné: A fiatalkorú bűnözés új jellegzetességei és a fiatalkorúak előzetes letartóztatása. Kriminológiai közlemények. 58. sz. 2000. 11-19.o.

Berkes György: A fiatalkorúak büntetőjogának továbbfejlesztése. Magyar Jog 1977. 1-17. o.

Bernáti Norbert: A közvetítői eljárás gyakorlata és kritikája. Ügyészek Lapja. Szakmai érdekképviseleti folyóirat. Különszám, 2009. vol. 16, 7-14. o.

Beró Henrietta: Gyermekek gyermekkor nélkül - a bántalmazottak statisztikája. Országos tudományos diákköri konferencia. Állam- és jogtudományi szekció. 2007. 27-40.o.

Bertalan Éva: Fiatalkorú bűnelkövetők törvényi megítélése történeti visszatekintéssel. Tudomány napja. 2003. 195-209.o.

Békés Imre- Bogdál Zoltán – Györgyi Kálmán - Károly Endre- Molnár József- Pintér Jenő- Szük László: Büntetőjog Általános Rész. I kötet (Szerk. Pintér Jenő) Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar- Tankönyvkiadó, Budapest, 1973.

Békés Imre- Földvári József- Gáspár Gyula- Tokaji Géza: Magyar Büntetőjog – Általános rész. (Szerk. Földvári József). BM Könyvkiadó, Budapest, 1980.

Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános Rész. Tankönyv. Harmadik átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2007.

Bodnár Ödön: Gondolatok a fiatalkorúakról, a fiatalkori bűnözésről. Borsodi Szemle 69: 2.sz. 21-28.o. Belügyi Szemle IV. 1966. 9.sz. 36-45.o

Bogár Péter – Margitán Éva – Vaskuti András: Kiskorúak a büntetőigazságszolgáltatásban. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005.

Bolyky Orsolya: A fiatalok elkövetők gyermekkorára - az elkövetővé válás előzményei. Kriminológiai Tanulmányok 2005. 327-352.o.

Both Emőke: A kortárssegítés szerepe a bűnismétlés megelőzésében. Debreceni Jogi Műhely, 2005. no. OTDK-különszám, [25 lev.] p

Csemáné Váradi Erika: A gyermek- és fiatalok áldozatok speciális megközelítése a büntető-igazságszolgáltatásban. Wiener A. Imre-jubileum. 2005. 553-570.o.

Csemáné Váradi Erika- Lévy Miklós: A fiatalok büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről,- történeti és jogösszehasonlító szempontból. Büntetőjogi Kodifikáció, 2002/1. 12-27.o.

Csemáné Váradi Erika: Helyzetkép Magyarországon és a világban: kiskorú elkövetők és áldozatok. A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve. 2009. 1. köt., 2009. 249-271.o.

Csemáné Váradi Erika: Fiatalok büntető igazságszolgáltatása: reformelképzések Kriminológiai Közlemények, 68. Globalizáció kihívásai- kriminálpolitikai válaszok, Budapest, 2010. október 15.

Czédli- Deák Andrea: Adalékok a belátási képesség vizsgálatához. Jogelméleti szemle, 2015/4.

Czédli- Deák Andrea: A fiatalok terheltek nagykorúsítása az amerikai büntetőeljárásban. Büntetőjogi szemle, 2015/2. 8-20.o.

Csomor Béla: A gyermek- és ifjúságvédelem, a fiatalok bűnözésének főbb problémái. A fiatalok bűnözéséről. BM Tanulmányi és Kiképzési Főcsoportfőnökség. Budapest.

Csóré Erika: A börtön polgárainak jogai - Az ombudsman vizsgálatai a börtönökben = Emberi jogok. Alapvető jogok? Esélyek és veszélyek az ombudsman szemével, 2011. 243-268.o.

Csúri András: A fiatal felnőtt életkor szabályozásának alapkérdései a magyar büntetőjogban. Rendészeti Szemle. Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium folyóirata, 2008. no. 7-8, 49-71. o.

Dános Valér: A fiatalok bűnözés helyzete egy tud. tanácskozás (1986.márc.5.) tükrében. Belügyi Szemle 12/86: 33-40.o. Budapest, 2011.

Dávid Ferenc: A fiatalok bűnözés megelőzésével kapcsolatos hatásköri vitáról. (Hozzászólás Traytler Endre előadásához) Magyar Jog, VII.-1960. 106-109.o.

Deres Petronella – Lajtár István – Szécsi Gábor: Tansegédlet a büntetőjogi záróvizsgálathoz. (Szerk.: Lajtár István) Károly Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar Büntetőjogi, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék. Patrocinium Kft.,

Dénes Attila: Elterelés a fiatalok elkövetőknél, különös tekintettel a magatartási szabályokra. [Az Ügyészek szakmai tudományos konferenciáján elhangzott előadás szerkesztett változata. Balatonlelle, 2008. nov. 6-7] Ügyészek Lapja. Szakmai érdekképviseleti folyóirat, 2008. vol. 15. no. Különszám, 27-33.o.

Diczig István: Ifjúság, bűnözés és igazságszolgáltatás. =Bűnmegelőzési kongresszus. 7. 1986. 289-305.o.

Domokos Andrea. Prevenációs lehetőségek a fiatalok erőszakos elkövetők körében. Kiad. a Rendőrtiszti Főiskola. Bp. Rendőrtiszti Főiskola ny. [soksz.] 1999. 23 p. /Rendvédelmi füz. 3/99./ Bibliogr. 10-23.

Duday Gábor: A büntethetőségi korhatár alapkérdései. Acta Iuventum Caroliensia. 3. [köt.], 2012. 150-170 p

Elek Balázs: Az életkor jelentősége a gyermekkorú tanúk kihallgatásakor a büntetőeljárásban Belügyi Szemle, 2011. vol. 59. no. 3, 93-111 p

Fejes Péter: A fiatalok elkövetők büntető igazságszolgáltatásáról. Ügyészek Lapja. Szakmai érdekképviseleti folyóirat, 2010. vol. 17. no. 2, 65-73 p

Fekete Erzsébet: Droghatások és kezelési lehetőségek a fiatalok bűnelkövetők körében. Belügyi Szemle 2-3/2002:134-139

Fekete Gyula: A gyermekkorban levő bűnösök. Magyar Jogászegyleti Értekezések 111. XII. kötet. 4. Füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1895.

Fenyvesi Csaba: Vélemény a fiatalok büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciójáról. [A Magyar Büntetőjogi Társaság 2007. május 24-i "A Büntető Törvénykönyv kodifikációja" című konferenciáján elhangzott előadás szerkesztett változata] Jubileumi tanulmányok. Magyar Büntetőjogi Társaság, 2011. 61-68 p

Fenyvesi Csaba- Hornyák Szabolcs: A fiatalok büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója a hatályos szabályozás tükrében. Rendészeti Szemle, 2007.9. 34-36.

Frech Ágnes: A fiatalok Bűnelkövetési tendenciái az 1990-es évek második felében
Kriminológiai Közlemények, 58. Budapest, 2000.

Filó Mihály – Jakucs Tamás – Margitán Éva – Szabó Imre –Vaskuti András: Büntetőjog.
(Szerk.: Margitán Éva). ELTE Jogi Kari Jegyzetek 4. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2010.

Fogarassy Edit:A fiatalok fogva tartási körülményeinek ombudsmani vizsgálata.
Börtönügyi Szemle, 2008. no. 4, 1-13 p

Földvári József: Magyar büntetőjog – Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

Földvári József: A fiatalok bűnözés elleni küzdelem. MJ 72: 6-12.o

Fülöp Ágnes- Nagy Emese: A vádelhalasztás,próbára bocsátás aránya fiatalok elkövetők
esetén, új törekvések a fiatalok büntetőjogában. Kriminológiai Tanulmányok 42. szám
OKRI, Budapest, 2005.

Fürjes Eszter: Gondolatok a „fiatal felnőtt” bűnelkövetőkkel kapcsolatos néhány
jogalkalmazási és jogalkotásról. Ügyészségi Értesítő 2/85: 17-19.o

Garamvölgyi Vilmos: A fiatalok által elkövetett bűncselekmények megelőzéséért.
Rendészeti Szemle VII.-1959. 403-406.o

Gayer Gyula: Akik a bíróság elé kerültek. (Bűnöző fiatalok)= Gyermek-és
ifjúságvédelem. Bp. Közgazdasági Kiadó. 1962. 195.-299.o. (Reflektorfényben)

Gayer Gyula: Fiatalok bűnözése. 193-213.o. = Serdülőkről. Tanulmányok a serdülőkori
pedagógiai, pszichológiai, szociológiai, orvosi és jogi problémáiról. Szerk. Havas Ottóné. Bp.
Tankönyvkiadó 1970.219.o.

Gábor Sándorné Gömöri Edit: Nemzetközi gyermekvédelmi konferencia. JK.VII.1952. 3.sz
124-125.o.

Gál József: A fiatalok javítóintézeti nevelése során felmerült jogalkalmazói kérdések.
Ügyészségi Értesítő 75: 1.sz. 22.-25.o.

Gellér Balázs József: A Magyar Büntetőjog Tankönyve I. – Általános Tanok. Magyar
Közöny Lap-és Könyvkiadó. Budapest

Gibicsár Gyula: A gyermek –és a fiatalok devianciájának okai és főbb jellemzői, In:
Magyar Jog 9/1996.

Goltner Dénes: Az új büntetőnovella és a fiatalok. JK. III. 1948. 220-222.o

Gyolcs Judit: A fiatalok bűnelkövetők pártfogó felügyelete végrehajtásának időproblémái
Jogágazat születik... A gyermeki jogokról és érvényesülésükről Magyarországon, 2010. 45-
52 p

Gönczöl Katalin: A fiatalok utógondozása. Jogtudományi Közlöny 76: 509-514.

Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévay Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika: Magyar Büntetőjog Általános Rész. (Szerk.: Horváth Tibor)
Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007.

Györök Ferenc: A fiatalok bűnözésének alakulása, okai és megelőzése. Belügyi Szemle
II.-1964. 4.sz. 5-28.o

Györök Ferenc: A fiatalok bűnözése elleni harc néhány problémája. = A fiatalok
bűnözéséről. 7-33.o

Györök Ferenc: A fiatalok részvétele az erőszakos bűncselekményekben és a fiatalok
csoportos bűnözése. Ügyészségi Értesítő 71: 1.sz. 33-36.o.

Györök Ferenc: A visszaeső bűnözés és a fiatalok. Harc a fiatalok bűnöző csoportjai ellen. =
A fiatalok bűnözéséről. 183-274.o.

Gyurkó Szilvia: A gyermekkor határának kérdése. Rendészeti Szemle. Az Igazságügyi és
Rendészeti Minisztérium folyóirata, 2008. no. 7-8, 72-78 p

Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalok
elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák = Kriminológiai
Tanulmányok 45. köt, 2008. 73-91 p

Gyurkó Szilvia: A gyermekkor határának kérdése. Észrevételek Benczúr Csaba: Tények és
gondolatok a gyermekbűnözésről c. tanulmányával kapcsolatban. [ÜL. 4/2006.] Ügyészek
Lapja. Szakmai érdekképviseleti folyóirat 2/2007:25-29.

Gyurkó Szilvia: Gyermekközpontú büntető igazságszolgáltatás Magyarországon. Belügyi
szemle, 2013/9.

Hacker Ervin: A magyar büntetőjog tankönyve - Általános rész. Ludvig István
Könyvnyomdája, Miskolc, 1936.

Hacker Péter- Király Eszter- Korinak László- Patyi András: Gályapadból, laboratóriumot
ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015

Halász Beáta: A fiatalok elleni büntetőeljárás specialitásai. Belügyi Szemle, 2014. 12, 60-74. o.

Hegedűs Sándor: A gyermek-és fiatalok bűnözés helyzete Baranyában. Népegészségügy 6/80:369-371.o.

Hegedűs Sándor: A munkakerülő életmódról a fiatalok körében. Belügyi Szemle 4/83: 58-60.o.

Herke Csongor: Lehet-e tanú gyermekkorú vagy fiatalok? Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére, 2011. 281-292 p

Herczog Mária: A helyreállító igazságszolgáltatás esélyei a változások tükrében Magyarországon. A helyreállító igazságszolgáltatás jogi szabályozása és gyakorlata néhány európai országban, 2008. 73-119 p

Herczog Mária: Gyermekvédelmi Kézikönyv. KJK. Budapest, 2001.

Hollán Miklós: A fiatalok elítéltek áldozati minőségének vizsgálata. A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve. 2009. 1. köt., 2009. 285-298

Homoky István: A mellékbüntetések alkalmazhatóságának kérdése a fiatalokkal szemben a btk. tervezetében. Magyar Jog VIII. 1961. 193-195.o

Horgosi György: A fiatalabb korúak csoportos (galéri) bűnözése megítélésének és üldözésének néhány problémája. Belügyi Szemle. 71: 4.sz. 56-59.

Hornyák Szabolcs: A gyermekkor és büntetőjogi értékelése. Vargha László-émlékkönyv. 2003. 107-118. o.

Horváth Károly: A fiatalok új büntetőjoga és a tanácsok feladatai. Állam és Igazgatás. IV.1952. 7.sz. 385-389.o.

Huba Olivér – Lassó Gábor – Somogyi Gábor – Szepesi Erzsébet – Szokolai Gábor – Tóth Éva – Varga Zoltán – Vaskuti András: A Büntető Törvénykönyv Magyarázata. 1. (Szerk.: Varga Zoltán). Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009.

Huszár Tibor: A fiatalok erkölcsi züllésének és kriminalitásának néhány tünete a 2. világháborút követő évtizedben a pedagógia tükrében. Pedagógiai Szemle IX 1960. 1.sz. 74-81.o

Huszár Tibor: Fiatalkorú bűnözők. (Adalékok a fiatalkorú bűnözés problematikájához az 1950-59. évek felmérései alapján.) Bp. Tankönyvkiadó, 1964. 238.o.

Illés Ivett: A fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben alkalmazható elterelési lehetőségekről és a kiszabható speciális magatartási szabályokról. vol. 9. no. 2, 48-59 p

Irk Albert: A magyar anyagi büntetőjog. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R., Pécs, 1933.

Juhász Andrea Erika: A fiatalkorú fogvatartottak reszocializációs nevelésének empirikus vizsgálata. FORUM. Publicationes Doctorandorum Juridicorum, 2014. 27-45

Juhász Zsuzsanna: A fiatalkorúak előzetes letartóztatásának egyes végrehajtási kérdései. Sapientisat. Ünnepi kötet dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára, 2012. 243-251 p

Kacziba Antal: A fiatalkorú bűnözés megelőzésének lehetőségei és távlatai. Belügyi Szemle 12/87:83-90.o.

Karanedev Ivánné: A fiatalkorúakkal szemben alkalmazott kényszerintézkedések végrehajtási tapasztalatai, Kriminológiai Közlemények.66. 101-109.o.

Katonáné Pehr Erika: A gyermekkorú elkövetőkkel való bánásmód gyermekvédelmi intézményei, gyermekkorú elkövetők a gyermekvédelemben. Kriminológiai közlemények. 65. sz., 2008. 19-37 p

Kazuska Melinda: A gyermekbűnözés aktuális kérdései. Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium. Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai. Tomus 11, 2012. 143-173 p

Kádár Miklós- Kálmán György: A büntetőjog általános tanai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 1966.

Kerezi Klára: A fiatalkorú bűnözés kezelése és megelőzésének lehetőségei. Belügyi Szemle 10/97:1-13

Kerezi Klára: A javítóintézeti nevelés helye a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerében Kriminológiai közlemények. 64. sz., 2007. 25-46 p

Kerezi Klára: Az elkövető-orientált bűnmegelőzés lehetőségei a fiatalkorú bűnözés kezelésében. Kriminológiai Közlemények Különkiadás. 1995. 249-261.

Kerezi Klára: Változatlan helyzet - változó elvárások: a fiatalkorú bűnelkövetők zártintézeti nevelése. Börtönügyi Szemle, 2008. no. 4, 33-42 p

Kertész Imre: Napjaink burzsoá kriminológiája a fiatalok bűnözésének okairól. (A IV. Kriminológiai szimpóziumon – Bp. 1966.okt.-tartott előadás) Belügyi Szemle 67: 6.sz. 3-11.o.

Király Réka: A 14. életév jelentősége a büntető jogtudományokban. Doktori képzés. 2003. 182-192.

Király Réka: A 14. életév jelentősége a büntető- és a polgári jogban. Büntetőjogi tanulmányok. 2003. 163-177.

Kiss György: A szocialista bj. feladata a fiatalok nevelésében. Magyar Jog. III. 1956. 232.-235.o.

Kis Norbert – Hollán Miklós: Büntetőjog I. Az anyagi büntetőjog általános része. Büntetőjogi ismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára. (Szerk.: Kis Norbert). Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2011.

Kiss Katalin: A gyermekkor, mint büntethetőségi akadály egyes kérdései. Doktoranduszok fóruma. 2005. 150-154.

Korinek László: „Csecsszopók, akikben megnő az értelem”. 69. o. Fundamentum 2008/2. 69-78.o

Kovács Dénes: A fiatalok és a fiatal felnőttek bűnözésének néhány kérdéséről. Belügyi Szemle 70: 8.sz. 19-24.

Kovács Ervin: A gyermeki jogok érvényesülése a büntetőjog területén. Jogágazat születik... A gyermeki jogokról és érvényesülésükről Magyarországon, 2010. 115-121 p

Kovács Gyula: A fiatalok előzetes letartóztatottak javítóintézeti elhelyezésének problematikája.Országos Rendőr-Főkapitányság. Tájékoztató 8-9/96:35-36.

Kovács Krisztina: Fiatalok bűnelkövetők reszocializációs nevelése: Speciálpreventív beavatkozások a szabadságvesztés alatt és azt követően. De Iurisprudencia et iurepublico. Jog-és politikatudományi folyóirat, 2013. 2, [41] lev

Kovács Levente: A gyermekkor elméleti és gyakorlati problémái a magyar büntetőjogban. Ügyvédek Lapja 3/99:51-54.

Kovács Pál: A társadalom bevonása a fiatalok bűnözésének megelőzésébe. JTÁj. II. 1961. 2-3.sz. 63-91.o

Kónya István: Az új Btk. legfontosabb szabályai. Dr. Maráz Vilmosné emlékkönyv, 2014. p. 8-13

Kónya István: A büntetőjogi felelősség és a büntethetőség. Korreferensek: Barta Márton - Morvai Attila Harminckettedik Jogász Vándorgyűlés. Eger, 2012. szeptember 27-29., 2013. 43-78 p

Kónya István: Az új Btk., valamint a bíróságok jogalkalmazásának egysége. Jogtudományi Közlöny. - 70. évf. 11. sz. (2015.) p.513-522

Kóváriné Ignáth Éva: A diszkrimináció tilalma fogalmának új elemei: az életkor, a fogyatékoság és a szexuális orientáció szerinti diszkrimináció. Acta Humana. Emberi jogi közlemények 1-2. sz. 2003. 120-132

KrajcsovicsPáj, ifj.: A fiatalok bűnözés biológiai aspektusairól. MPszSz 72: 534-540.o.

Kulcsár László: Néhány gondolat a fiatalok bűnözéssel kapcsolatban. Belügyi Szemle 71: 4.sz. 60-62.o.

Laczkovics Mária: A fiatalokkal szemben alkalmazott kényszerintézkedések tapasztalatairól, Kriminológiai Közlemények,66.

Lajtár István: A büntethetőség alsó életkori határa és annak változása. Hagyomány és érték, 2013. 56-62 p

Lajtár István: A fiatalok igazságszolgáltatásának, büntetés-végrehajtásának egyes időszakos kérdései, a jogszabályi változások és a jogalkalmazási tapasztalatok tükrében. Börtönügyi szemle 24. évf. 4.12. (2005)

László Jenő: A fiatalokra vonatkozó különös büntetőjogi rendelkezések. = A fiatalok bűnözéséről. 81-139.o.

László Jenő: A fiatalokra, a katonákra vonatkozó egyes bűncselekményet érintő jogszabályi változásokról. Belügyi Szemle 72: 2.sz. 13-20.o.

Lenkovics Judit: Adalékok az I. büntetőnovellához és a fiatalok bíróságáról szóló törvényhez. rendészeti Szemle 2008/7-8. szám 31-48. o.

Lénárd Krisztina- Rác Andrea: A javítóintézeti nevelés dezintegrációs hatásai, Kriminológiai Közlemények,61.

Lévai Miklós: A fiatalok bűnelkövetőkkel szemben kiszabható büntetőszankciók reformja. = Bűnmegelőzés. 1994. 30-47.

- Lévai Miklós:** A fiatalok bűnelkövetőkkel szemben kiszabható büntető szankciók reformja. Magyar Jog 6/94:340-346
- Lévai Miklós:** Az Európa Tanács R (2003) 20. számú ajánlása a fiatalok bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. Család, Gyermek, Ifjúság 3/2005:21-27.
- Lévai Miklós:** Az Európa Tanács R (2003) 20. számú ajánlása a fiatalok bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. Wiener A. Imre-jubileum. 2005. 517-529.
- Lévai Miklós:** A fiatalok bűnelkövetők reszocializációja. Jogpolitika 3/87:9.
- Ligeti Katalin:** A fiatalok büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója. Büntetőjogi Kodifikáció, 2006. 2.sz. 21-38. o.
- Ligeti Katalin:** A fiatalok elítéltek áldozati minőségének vizsgálata. Kriminológiai közlemények. 66. sz., 2010. 215-232 p
- Ligeti Katalin:** A fiatalok elítéltek áldozati minőségének vizsgálata különös tekintettel a családon belüli erőszakra. [Kutatási beszámoló.] Szerk. Ligeti Katalin - Hollán Miklós. Lezárva: 2009. jan. 19. [Közvetési az] Igazságügyi Minisztérium, Országos Bűnmegelőzési Bizottság. Bp. Fresh Art Design Kft. ny. 2008. 127 p
- Löw Tobiás:** A Magyar Büntetőtörvény a büntettekéről és a vétségekről (1875:5. tcz.) és teljes Anyaggyűjteménye. Első kötet. Pesti Könyvnyomda-Részvény-társaság, Budapest, 1880.
- Lőrincz József:** A "nevelés-gondolat" a 20. századi hazai börtönügyben - jogász szemmel. Bűnügyi mozaik. 2006. 239-257.
- Majláth György:** A gyermekkori kriminalitásról. Magyar Pszichológiai Szemle 17. köt. 1960. 402-406.
- Majláth György:** Gyermek és fiatalok sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények néhány sajátossága. = Pszichológiai tanulmányok 14.köt. 1975. 569-574.o.
- Majoros Bálint:** A fiatalok bűnelkövetők kezelésének hazai és nemzetközi áttekintése = Acta Iuventus Caroliensia. 3. [köt.], 2012. 213-225 p
- Markója Imre:** A fiatalok bűnözéséről. (Vitázó cikk) Belügyi Szemle. III. 1965. 4.sz. 47-53.o.
- Medveczky Rita:** Helyzetkép a javítóintézetekben folyó utógondozás gyakorlatáról. 1. [r.] Kapocs, 2008. no. 4, 48-57 p

Medveczky Rita: Helyzetkép a javítóintézetekben folyó utógondozás gyakorlatáról. 2. [r]

Kapocs, 2008. no. 5, 40-55 p

Mezey Barna: A kor kérdése a magyar büntetőjog történetében. A fiatalok bünelkövetők történetéhez. Rendészeti Szemle. Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium folyóirata, 2008. no. 7-8, 20-30 p

Mészáros Dóra: Fiatalok bünelkövetők megítélése a büntető igazságszolgáltatásban, különös tekintettel a javítóintézeti nevelésre. Acta Iuventum Caroliensia. 3. [köt.], 2012. 226-249 p

Mészáros József: A fiatalok bűnözéséről. Pedagógiai Szemle 1/81: 44-53.o.

Molnár József: A fejlődési szakaszok életkori kifejezhetősége, az életkor jelentősége a büntetőjogban. Collega. Szakmai folyóirat joghallgatók számára 3/98:13-16

Molnár József: Az életkorra alapozó kriminológiai kutatásokról. Szabó András-émlékkönyv. 1998. 180-190.

Molnár József: Életkor és bűnözés. Bűnözés. 1996. 258-271.

Molnár József: A büntetett fiatalok személyiségformálása és a javítóintézete. = Kriminológiai Tanulmányok 2.köt. 222-272.o.

Molnár József: A fiatalok bűnözés helyzete és megelőzése Magyarországon. Kriminológiai Tanulmányok. 10.köt. 1973. 139-162.o.

Molnár József: A fiatalok bűnözésének okairól. Jogtudományi Közlöny. XIII. 1958. 300-303.o.

Molnár József: A fiatalok büntetőjogának viszonylagos önállóságáról.=ELTE Acta 15.köt. 1973. 43-56.o.

Molnár József: Antiszociális fiatalok csoportok, a fiatalok csoportos bűnözés. Kandidátusi ért. tézisei. Bp. MTA KESZ (Soksz.) 1969. 25.o.

Molnár József: Az ifjúkori bűnözés helyzete, a megelőzés társadalmisításának formái és lehetőségei. Kriminológiai tanulmányok. 18.köt. 1981. 228-254.o.

Molnár József: Die jungen Erwachsenen und das Straf. Annales Bp. Tamus 27. 1986. 113-130.o.

Molnár József: Életkor, nem és bűnözés. Kriminológiai tanulmányok. 2-3.köt. 1986. 74-122.o.

Molnár József: Elméletek és kutatások a fiatalkorúak csoportos (gang) bűnözéséről az Egyesült Államokban. Kriminológiai tanulmányok. 6.köt. 171-209.o.

Molnár József: Position of the young adult ageint he criminallaw. Annales Bp. Tomus 18. 1976. 121.-134.o.

Molnár József: Új jelenségek a fiatalkorú bűnözés. Kriminológiai tanulmányok. 24.köt. 1987. 232-262.o.

Moravcsik Ernő Emil: A gyermekkorban levőbüntetésekről. Magyar Jogászegyleti Értekezések 113.XII. kötet. 6. Füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1895.

Mónusné Kiss Katalin: Fiatalkor alsó korhatárának büntetőjogi problematikája. Bizalom - társadalom - bűnözés. V. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés, Szeged, 2005. okt. 6-7., 2006. 121-125 p

Mudri István: Miért válik egy fiatalkorú bűnelkövetővé, avagy a normák gyengülése (anómia) a trendek tükrében. [Kisvárdá], Szerző, [2007.] 81 p. Bibliogr. 72-74.

Nagy Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető szabályokról az új Btk. kapcsán. Emberek öröke. Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére. 1., 2014. p. 129-136

Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része. Bővített, átdolgozott kiadás. Korina Kiadó, Budapest, 2001.

Nagy Ferenc: Az új Btk. szankciórendszerét érintő egyes változásokról. Dr. Maráz Vilmosné emlékkönyv, 2014. p. 23-31

Nagy Ferenc: A fiatalkorúak büntetőjoga reformjának szükségességéről. Magyar Jog 1994. 285-293

Nemes Lászlóné: A gyermek és fiatalkorú bűnözésének megelőzése. Belügyi Szemle. 5/80: 40-49.o.

Németh Péter: A züllött és a bűnöző fiatalkorúak. (A fiatalkorúak budapesti törvényszékének első teljes ülésén tartott megnyitó beszéd.) Jogtudományi Közöny IV. 1949. 9-12.o.

Nyerges Lajos: A „gyermekbűnözés” megelőzéséről. Belügyi Szemle. 70: 11.sz. 60-62.o

Nyerges Lajos: A fiatalkorú bűnözés okairól. (Interjú Huszár Tibor, Szabó András, Györök Ferencsel) Belügyi Szemle. 70:8.sz. 47-57.o.

Orell Ferenc János: Gondolatok a gyermek- és ifjúságvédelem köréből ügyészi szemmel. Magyar Jog, 2015. 7-8, 440-445 p

Orell Ferenc János: A fiatalkorú bűnözés megelőzésének ügyészi tapasztalatai. Belügyi Szemle 3/2006:24-34.

Osváth Józsefné-Karancsdev Ivánné: Javítóintézeti előzetes letartóztatás pedagógiai-pszichológiai tapasztalatai. Kriminológiai Közlemények.56.

Pallagi Anikó: Büntethető gyermekkorúak. Pro Futuro. A jövő nemzedékek joga, 2014. 1, 97-111. o.

Pallo József: A magyar büntetés-végrehajtás szabályozási környezete az európai elvárások tükrében. Börtönügyi Szemle, 2011. vol. 30. no. 3, 1-12 p

Papp Gábor: Fiatalkori bűnözés és demográfia. Kriminológiai közlemények. 64. sz., 2007. 232-239 p

Párkányi Eszter: A deviáns gyermekeket érintő jogalkotás változásai Magyarországon. Themis. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola elektronikus folyóirata. - 3. sz. (2013.) p.297-316

Porpáczy Ágnes: A fiatalkorúak speciális helyzete a hazai büntetés-végrehajtásban - különös tekintettel a reszocializációs tevékenységre. [A Balatonlellén 2011. október 20-21-én rendezett 22. Ügyészségi Szakmai Tudományos Konferencia IV. szekciójában elhangzott előadás szerkesztett, átdolgozott változata.] Ügyészek Lapja. Szakmai érdekképviseleti folyóirat, 2011. vol. 18. no. 5, 99-105 p

Pápista Eszter: A fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó jogalkotás a 19. századtól napjainkig. Jogi tanulmányok. 2005. 249-268.

Pajcsicsné Csóré Erika: Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának szerepe a büntetés-végrehajtás hatékonyságának biztosításában. Börtönügyi Szemle, 2010. no. 4, 1-22 p

Rácz Andrea: A javítóintézeti nevelés dezintegrációs hatása. Kapocs 5/2003:38-47

Rácz Andrea: A javítóintézeti nevelés mint támogató intézmény dezintegrációs hatásai. Társadalmi befogadás. 2002., 2004. 203-228 p

Rákóczi Dóra: A szabadságvesztés végrehajtása Magyarországon az európai szabályok tükrében. Belügyi Szemle, 2012. vol. 60. no. 7-8, 85-110 p

Rosta Andrea: Van véleményem - avagy új fejlemények fiataljaink büntetőjogi

érintettségében. Magyar Rendészet, 2011. vol. 11. no. 3, 63-82 p

Rosta Andrea: A fiatalkori bűnözés megelőzése, avagy a fiatalkorú bűnismétlők kriminálszociológiai vizsgálata. Szemelvények. 2005. 276-393.

Rosta Andrea: A fiatalkorú bűnözés kriminológiája és szociológiája. Tankönyv. Budapest. L'Harmattan. Uránia Ismeretterjesztő Alapítvány. 2014. 398 o.

Rudas Endre: A serdülőkori kriminalitásról. Gyermekgyógyászat. 18. évf. 67:516-518.o.

Ruzsonyi Péter:A fiatalkorú bűnelkövetők zárt intézeti kezelésének nemzetközi tendenciái.

Belügyi Szemle 2-3/2002:115-133.

Ruzsonyi Péter: Karakteresen eltérő kezelési formák a fiatalkorú fogvatartottak körében. Börtönügyi Szemle 2/2002:23-52.

Ruzsonyi Péter: Kriminálpedagógiai útkeresés a fiatalkorú fogvatartottak szabadságvesztés-büntetésének végrehajtásában. Börtönügyi Szemle, 2008. no. 4, 14-32 p

Salgó Jakab: A gyermekkorban levőbűnösök. Magyar Jogászegyleti Értekezések 111. XII. kötet. 4. Füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1895.

Schäfer István: A fiatalkorúak kriminalitásának emelkedése Angliában. Jogtudományi Közlöny IV. 1949. 151.-153.o.

Schäfer István: A háború hatása a fiatalkorúak kriminalitására. Bp. Fővárosi ny. 1946. 23.o. /Bj. dologzatok 2./Ism. Németh Péter JESz. 1947. 3.sz./

Schiffert Zuzsa: A gyermek- és fiatalkorúakkal kapcsolatos büntetőpolitika és gyermekvédelem alakulása hazánkban az I. világháborútól az 1950-es évekig. Themis 2008. december. 4-49. o.

Schwarczenberger Hanna: A fiatalkorúak büntető-igazságszolgáltatása. 9. o. Belügyi Szemle 2011/11. 5-33. o.

Sebes Péter: Megjegyzések a Btk. új általános részéhez. [A Magyar Büntetőjogi Társaság 2008. október 29-i "Jogkövetkezmények az új Büntető Törvénykönyv Általános Részének tervezetében" című konferenciáján elhangzott előadás szerkesztett változata] Jubileumi tanulmányok. Magyar Büntetőjogi Társaság, 2011. 129-135 p

Sipos László: Adatok és gondolatok a magyarországi gyermekbűnözésről. 7. o. Ügyészek Lapja 2007.1. 1-21. o.

Sipos László: Megjegyzések a büntethető gyermekkorúak kapcsán. (A Pro Futuro 2014/1. számához) Pro Futuro. A jövő nemzedékek joga, 2014. 2, 140-143 p

Solt Ágnes: Nők, Férfiak, fiatalok a börtönben, Kriminológiai Tanulmányok 53. kötet

Solt Ágnes: A deviancia szociológiája nyomán. Bűnös fiatalok tettei. Belügyi Szemle 10/2005:90-111.

Solt Ágnes: Peremen billegő fiatalok. Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban. Szociokulturális játékvizonyok. BMK Füzetek 19. sz. 2007. 5-316.

Szabó András: A fiatalkorú bűnözés büntetőjoga. Bp. Közgazdasági Kiadó, 1961. 348.o. (ÁJI. tud. ktára. 17.sz.)

Szabó András: A fiatalkorú bűnözés kérdései Jogtudományi Közlöny XIV.1959. 386.-393.o.

Szabó András: A fiatalkorú bűnözés kutatásának metodológiai kérdései. Jogtudományi Közlöny XIX 1964. 597-602.o.

Szabó András: A Fiatalkorúak Bírái Nemzetközi Egyesületének VII. kongresszusa. Jogtudományi Közlöny XXI-1966. 556-558.o.

Szabó András: A fiatalkorúak bj. felelősségének és büntetési rendszerének egyes kérdései. ÁJI. Ért. 2.köt. 1959. 222-260.o.

Szabó András: A fiatalkorúak bűnözésében szerepet játszó okok és körülmények. A fiatalkorúak bűnözéséről. 34-48.o.

Szabó András: A fiatalkorúak büntetőjogának (1953.évi 23. tvr.) elvei. Jogtudományi Közlöny IX 1954. 399-406.o

Szabó András: A fiatalkorúak és a büntetőjog. Kandidátusi értekezés tézisei. Bp. Házi soksz. 1965. 11.o.

Szabó András: A fiatalkorú felelősségre nevelése és különleges büntetőjogi elbírálása az új Btk.-ban. JK XVII. 1962. 126-221.o.

Szabó András: A nevelési helyzet alapproblémái a fiatalkorúak börtönében. Állam és Jogtudomány 5.köt. 1962. 387-406.o

Szabó András: Fiatalkorú bűnözők szubkultúrája. Valóság IX. 1966. 3.sz. 69-75.o.

Szabó András: Modern burzsoá kriminológiai elméletek a fiatalkorú bűnözésről. ÁJI Ért. 4.köt. 1961. 95-126.o

Szabó Antal: Az ifjúkori bűnözésről. Belügyi szemle. 7/87: A fiatalkori bűnözés okairól. Konzultáció. Köz és magánvélemények. 1987. 153.-171.o.

Szalai István: A gyermek- és ifjúságvédelem rendszere Magyarországon. Szerk. Trosits András. Kiad. a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola. Veszprém, Viza ny. 2006. 195 p. Bibliogr. 191-195. és szöveg között

Szalma László: Észrevételek „A fiatalkorúak büntetőjoga.” című tanulmányhoz, figyelemmel az új Btk. tervezetére. MJ VII. 1960.398-402.o.

Szarka Attila: Változó javítóintézet. Javítóintézeti változások. Reflexiók a javítóintézetből (hit, bizalom, szeretet) Kriminológiai közlemények. 64. sz., 2007. 47-63 p

Szemán László: Kis szörnyetegek. Gyilkos leánykák, gyilkos fiúcskák. B.U.S. Press, Budapest, 2004.

Szentmiklóssy-Szabó Boglárka: A fiatalkorúakkal kapcsolatos életkori szabályozás alakulása a Csemegi-kódextől napjainkig. Történeti áttekintés. Debreceni Jogi Műhely, 2012. vol. 9. no. 1, [7 lev.] p

Szomora Zsolt: Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. fejezetéhez. Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban, 2013. 103-122 p

Tavassy Tibor: A fiatal felnőttek visszaeső bűnözése. Kriminológiai tanulmányok 5.köt. 112-140.o.

Tari Ferenc: Rezsimrendszer. A fiatalkorú elítéltek kezelése. Börtönügyi Szemle 4/98:15-21.

Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. Magyar Jog, 2013. vol. 60. no. 9, 525-534 p

Tóth Mihály: Vélemények és várakozások. Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban, 2013. 39-51 p

Tóth Zsófia: A sebezhető áldozatok meghatározásának problémái. Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2011. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból, 2012. 246- 251 p

Török Sándor: A gyermek és fiatalkorúak kihallgatásának taktikája. A fiatalkorú bűnözéséről. 140-156.

Traytler Endre: A fiatalkorúak büntetőjoga. (Az 1959. aug.-i jogászkonferencián elhangzott előadásból.) Magyar Jog VII. 1960. 33-38.o

Utasi Judit: Az erőszakos bűncselekményt elkövetett fiatalok férfi pártfogó felügyelete és utógondozása. Belügyi Szemle 7-8/2000:81-89.

Vabrik László: A fiatalokra vonatkozó büntetőjogszabályok alkalmazása. Ügyészségi Értesítő 2-3/80: 47-49.o.

Varga Sándor – Karsai Mihály: A fiatalok védelmét szolgáló jogszabályaink. Rendészeti Szemle. VI.1958. 264-274.o.

Varga Zoltán: Fiatalok büntetés végrehajtásával kapcsolatos megfigyelések. = Pszichológiai tanulmányok 6.köt. 1964. 549-564.o.

Vargha Ferencz: A gyermekkorban levő bűnösök. Magyar Jogászegyleti Értekezések 108. XII. kötet. 1. Füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1895.

Vaskuti András: Az életkor és a fiatalokra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban. Jogtudományi Közlöny, 2015. 4, 173-182 p

Vaskuti András: Életkor és belátási képesség a magyar büntetőjogban. Jogalkotási és jogalkalmazási kérdések Kriminológiai közlemények. 65. sz., 2008. 7-18 p

Vaskuti András: A fiatalok büntető igazságszolgáltatása: reformelképzelések. A globalizáció kihívásai - kriminálpolitikai válaszok, 2010. 143-151 p

Vaskuti András: Az erőszak áldozatai és elkövetői. Hozzászólás "A fiatalok elítéltek áldozati minőségének vizsgálata, különös tekintettel a családon belüli erőszakra" című vizsgálatról készült tanulmánykötethez

Kriminológiai közlemények. 66. sz., 2010. 233-237 p

Vavró István: A korszak specifikus kriminalitási gyakoriság változása (1989-2008) Tiszteletkötet Sárkány István 65. születésnapjára, 2010. 125-135 p

Vavró István: Az időskorúak bűnözése. Vígh József-jubileum. 2000. 253-259.

Vavró István: Fiatalok elítéltek. 2000. Belügyi Szemle 1/2002:52-58.

Vermes Miklós- Szabó András: Nemzetközi összehasonlító kutatások a fiatalok bűnözés és a gazdasági fejlődés összefüggéseiről. Magyar Tudomány 10. kötet. 1965. 601-608.o.

Végyvári István: Új jelenség a bűnözésben. (Fiatalok betörései) Belügyi Szemle. 11/86: 86-88.o.

Vidáné Vági Judit: Fiatalkori bűnözés és bűnmegelőzés Komárom-Esztergom megyében.

Kapocs 4/2004:36-49.

Vigh József: A börtönből szabadult fiatalkorúak utógondozásának néhány tapasztalata. = ELTE Acta 11.köt. 69: 93-102.o

Vigh József: A fiatalkorú bűnözése és annak okai. (A Magyar Népközt. adatai alapján.) Ism. Magyar tudomány. 8.köt. 1963. 292.o.

Vigh József: A fiatalkorú bűnözéssel kapcsolatos kriminológiai kutatások főbb elméleti eredményei = A fiatalkorúak bűnözéséről. 49-63.o.

Vigh József: A fiatalkorú bűnözés és a társadalom. Bp. Közgazd. Kiadó, 1964. 279.o.

Vigh József: A fiatalkorú bűnözés megelőzésének néhány kérdése. Belügyi Szemle. 2/87: 43-50.o.

Vigh József: A nevelési eszme érvényesülése a Fiatalkorúak BV Intézetében. Magyar Jog 73: 329-335.o.

Vigh József- Gönczöl Katalin: A fiatalkorú bűnelkövetők reedukációja az utógondozás során. Jogtudományi Közlöny 72: 356-362.o.

Virág György: A fiatalkori bűnelkövetés egyes jellemzői. Rendészeti Szemle. Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium folyóirata, 2009. vol. 57. no. 2, 99-115 p

Vitányi Béla: A fiatalkorúak védelme a nemzetközi jogban. Jogtudományi Közlöny XIV. 1959.302-308.o.

Volentics Anna: Elképzelések a fiatalkorú zárt intézeti neveltek reszocializációs gondozásának korszerűsítéséről. Bűnmegelőzés. 1994. 151-169.

Vuchetich Mátyás: A magyar büntetőjog rendszere- I. könyv elméleti büntetőjog Magyarország felsőiskoláinak használatára (1819) – A magyar jogtudomány klasszikusai. Magyar Közlöny Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2007.

Wiener A. Imre Ünnepi Kötet Wiener A. Imre 70.születésnapjára. BibliothecaIuridica. LibriAmicorum 16. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 554-555. o.

Werner E. Rezső: A magyar büntetőjog kézikönyve, Budapest, 1898.

Zsamba Kata: Az előzetes letartóztatásban lévő fiatalkorú bűnelkövetők helyzete. Idővonat. 2004. 199-213.

I. jogeset

A nyomozati iratok szerint „a rendelkezésre álló adatok alapján K.B. és O. J., valamint gyk. H.R. megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy 2015. 11.19-én 12:00 óra körüli időpontban P. városban tetteleg bántalmazták T.P.Á. p-i lakost, mely során többször megkísérelték lerángatni róla testén átvett övtáskáját, majd egyszer csak K.B. magával szembe fordította a sértettet, két vállát megfogta, majd a bal térdével a sértett jobb bordáit erőteljesen megrúgta, amitől és a folyamatos két másik társa által való ráncigálásától a sértett a földre zuhant. Ekkor lecsatolták az övtáskáját, majd elhagyták a helyszínt. Az övtáskát nem sokkal később gyk. H.R. visszaadta a sértettnek, de abból ekkor már hiányzott kb. 45.000,- Ft készpénze. A bűncselekménnyel okozott kár: 45.000,- Ft.”

A fenti cselekmény alkalmas I rendbeli, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 365. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő csoportosan elkövetett rablás büntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva büntetnének megállapítására.

Tekintettel arra, hogy fent nevezett terhelt a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennegyedik életévét még nem töltötte be, szükséges a gyermekkorú beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének megállapítására egyesített igazságügyi elmeorvoszakértői és igazságügyi pszichológus szakértői vélemény beszerzése. A vizsgálatba – a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakismeretekre figyelemmel – gyermek és ifjúsági pszichiáter szakkonzulensként történő bevonása indokolt.

Az ügyben készült szakértői véleményeket és környezettanulmányt anonimizált formában az alábbiakban tesszük közzé:

- a) Környezettanulmány és kockázatértékelés,
- b) igazságügyi pszichológus szakértői lelet és vélemény,
- c) igazságügyi pszichiátriai vizsgálati lelet és vélemény

II. számú jogeset

A nyomozati iratok a rendelkezésre álló adatok alapján Fk. C. R. É. megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy két társával 2013. 10. 19. napján 22:00 óra körüli időpontban P. városban O.I. p-i lakost tetteleg bántalmazták, majd eltulajdonították személyi igazolványát és 13.000.- Ft készpénzét. A bűncselekménnyel okozott kár 13.000.- Ft.

A fenti cselekmény alkalmas 1 rendbeli, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 365. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő csoportosan elkövetett rablás büntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva büntettének, illetve 1 rendbeli, a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 346. § (1) bekezdésébe ütköző, és aszerint minősülő okirattal visszaélés vétségének megállapítására.

Tekintettel arra, hogy fent nevezett terhelt a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennegyedik életévét még nem töltötte be, szükséges a gyermekkorú beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének megállapítására egyesített igazságügyi elmeorvoszakértői és igazságügyi pszichológus szakértői vélemény beszerzése. A vizsgálatba – a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakismeretekre figyelemmel – gyermek és ifjúsági pszichiáter szakkonzulensként történő bevonása indokolt.

Az ügyben készült szakértői véleményeket és környezettanulmányt anonimizált formában az alábbiakban tesszük közzé:

- a) igazságügyi pszichológus szakértői lelet és vélemény,
- c) igazságügyi elmeorvosi szakértői lelet és vélemény
- c) igazságügyi elmeorvosi szakértői lelet és vélemény kiegészítés

149

[REDACTED]
[REDACTED]
Igazságügyi klinikai szakpszichológus
igazságügyi pszichológus szakértő
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED] Rendőrkapitányság
[REDACTED] Igazságügyi Osztály

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

IGAZSÁGÜGYI
PSZICHOLÓGUS SZAKÉRTŐI
LELET ÉS VÉLEMÉNY

C. D. F.

mely készült a fenti számú ügyben fk. [REDACTED] vonatkozóan

[REDACTED]

Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 365. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő csoportosan elkövetett rablás bűntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva bűntettének megalapozott gyanúja miatt ismeretlen tettes ellen folyamatban lévő büntetőügyben a Be. 99. § (1) és (3) bekezdése és a 100. § (1) bekezdés első mondata alapján – figyelemmel a Be. 99. § (3) bekezdés és a 100. § (1) bekezdésre – [REDACTED] igazságügyi pszichológus szakértőt, valamint Dr. [REDACTED] és Dr. [REDACTED] igazságügyi orvos szakértőket, illetve az [REDACTED] Dr. [REDACTED] gyermekpszichiátert, mint szakkonzulentst rendelem ki.

INDOKOLÁS

Rendelkezésre álló adatok szerint fk. Cz. R. megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy [REDACTED] [REDACTED], valamint két társa 2013.10.19. napon 22:00 óra körüli időpontban P. a [REDACTED] mögötti réten O. Is. p. lakost tetteleg bántalmazták, majd eltulajdonították személyi irattárányát és 13.000,-Ft készpénzét.
Bűncselekménnyel okozott kár: 13.000,-Ft.

A fenti cselekmény alkalmas 1 rendbeli, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 365. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő csoportosan elkövetett rablás bűntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva bűntettének, illetve 1 rendbeli, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 366. § (1) bekezdésbe ütköző, és aszerint minősülő okirattal visszaélés vétségének megállapítására.

Figyelemmel arra, hogy fent nevezett tizenkettedik betöltötte, de a tizennegyedik életévét még nem betöltötte be, szükséges a fiatalokú terhelt beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének megállapítására egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői vélemény beszerzése. A vizsgálatba - a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakismeretekre figyelemmel - gyermekpszichiáter szakkonzulentként történő bevonása is indokolt.

A kirendelő kirendelése az alábbi gyanúsítottat érinti:

Név : fk. Cz. R. [REDACTED]
 Születési hely, idő : [REDACTED]
 Anyja neve : [REDACTED]
 Állampolgársága : [REDACTED]
 Lakcíme : [REDACTED]

1. A szakértői vizsgálat tárgya: Fk. Cz. R. [REDACTED] beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének a vizsgálata.
2. A szakértő részére a következő iratokat adom át:
 - az ügyirat 1 példányát
 - a kirendelő határozat 1 példányát
3. A szakértőnek az alábbi kérdésekre kell választ adnia:

a./ Fk. Cz. R. [REDACTED] a cselekmény elkövetésekor rendelkezett-e a bűncselekmény következményeihez szükséges belátással vagy beszámítási képességének hiánya képtelenné tette a

183
Eredménye következményeinek felismerésére vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően
csúszkadjék?

b/ Kérem a szakértőt, hogy az eljárás során felmerült és az ügy vizsgálata szempontjából fontosnak
véltető - a kirendelő határozatban kérdésként fel nem tett - információkról, véleményéről a
szakértői véleményben tájékoztatni szíveskedjen!

LELET

Vizsgálatra a [REDACTED] alatti meghallgató
[REDACTED] bában került sor. A vizsgálatra édesanyja kíséretében pontosan és rendezetten érkezik.
Kértői megjegyzés: A vizsgálat a második időpontban lett lefolytatva, figyelemmel arra,
[REDACTED] az első időpontra (2014. [REDACTED] óra) nem jöttek el, tekintettel arra, hogy elaludtak.

[REDACTED] : fk. C [REDACTED]
[REDACTED] letési hely, idő :
[REDACTED] yja neve :
[REDACTED] ampolgársága : magyar
[REDACTED] címe :

anamnézis:

[REDACTED] észségügyi panasza nincs.
[REDACTED] kalmanként dohányzik.
[REDACTED] em volt részeg.
[REDACTED] bítószert nem fogyaszt, nem is ismeri őket.
[REDACTED] exuális kapcsolata még nem volt.
[REDACTED] y éve rendszeresen menstruál.
[REDACTED] világosító órán az iskolában volt.
[REDACTED] ógyógyászaton nem volt még.

vizsgálat időpontja: 2014.03.21.

érdekek alapján a következőket mondta el:

*vi [REDACTED] ált gondviselője személy hozzájárult ahhoz, hogy a beszélgetés hangfelvételtől kerüljön
[REDACTED] ásos jegyzőkönyvbe.*

*egnap kellett volna találkozunk! Félkilencre kellett volna jönnötök!
[REDACTED] gen, de tegnap mi elaludtunk. Én kilenc, féltíz fele fekdtem le és háromnegyed kilenckor
[REDACTED] bredtem fel. Nem tudom ők mikor fekdtek le.*

*in általában nyolc-kilenc óra felé szoktam lefeküdni és hétóra felé ébredek. A B [REDACTED] a
[REDACTED] írok. Jól megy most a sulis. Sokkal jobb tanuló vagyok most már, mert két évvel ezelőtt a
[REDACTED] lámházba jártam, csak az bezárt, az gyenge iskola volt. Átkerültem a [REDACTED] ez elég
[REDACTED] rös ez az iskola, én az előző évben meg is buktam, de most már jobban megy. Többet
[REDACTED] anulok, járok külön napközibe, a fészek napközibe.*

[REDACTED] nak szoktak szólítani. Én az É [REDACTED] szeretem jobban, a napköziben hívnak [REDACTED]

Mióttél ide, milyen érzésekkel, milyen gondolatokkal?
Nem tudom. Rossz gondolatokkal érkeztem, viszont, érzés szerint nem tudom. Nem tudom, hogy mi lesz ebből az ügyből, igazából az, az egy miatt.

Milyen ügyben kell nekünk most itt beszélgetni?

Állás

Milyen jóváhagyás szerinted, hogy mi lesz ebből az ügyből? Mi lesz a következménye, azt tudod?
Ez az, amit nem tudok, hogy mi lesz belőle. Mondták bent a nyomozók, hogy ez 5 - 15 napra terjedő, vagy intézetbe visznek, mást nem mondtak, csak ezt.

Mennyi vagy még 14 éves, de azt tudod, hogy változott a Büntető Törvénykönyv. Mit tudsz erről?
Hogy 12 éven felül már "lehetnek". (elneveti magát) Ez azt jelenti, hogy lehetnek megdará. (szakértő megjegyzi, hogy azok használják ezt a szót, akik már büntetett előéletűek és nem ismerik a szlenget) Nekem ezt itt mondták a nyomozók.

Hogyan éltek ti a családban?

Nem azt mondom, hogy jó körülmények között, hanem szegény körülmények között. Szegény körülmények között élek, de jobb otthon, mint máshol. Annyi van minden napra, hogy ott az étel az asztalon, megkapunk mindent és ennyi.

Hogyan élsz együtt a családban?

Mostohaapukámmal, anyukámmal, a bátyámmal, az öcsémmel, mással nem, mert a másik bátyám börtönben van. Három bátyám van és egy öcsém. A második bátyám már külön él. A M. 20 lesz, a J. 22, a D. 16 éves és ő van börtönben. A M. nálunk lakik, a J. külön él a feleségével és a kisgyerekekkel Pécsen.

Milyen a kapcsolatod a mostohaapukáddal, anyukáddal, testvéreiddel?

Nem veszekszünk soha, meg stb. (elneveti magát)

Milyen a magatartásod az iskolában? Hogy szoktál viselkedni? Milyen a kapcsolatod a tanárokkal, osztálytársakkal? Hogyan szoktad betartani a szabályokat?

Magatartásom hármás az iskolába. A szabályokat be szoktam tartani. Tanárokkal jól viselkedem, csak szünetben szoktam örülni az osztálytársaimmal. Hiányozni csak akkor szoktam, amikor beteg vagyok. Igazolatlanom azt hiszem, két órám van.

Volt-e abból problémád az iskolában, hogy elkéstél vagy elaludtál?

Egyszer volt olyan, hogy elaludtam.

En azt olvastam a jegyzőkönyvben, hogy nem kis problémáitok voltak a hiányzásokból. Annyit hiányoztál, hogy évet kellett ismételn.

Igen, az tavaly volt. Télen, folyamatosan beteg voltam, náthás és fel is fáztam, otthon voltam.

Hányadikos vagy most? Hányszor kellett évet ismételned?

Hatodikos vagyok és egyszer kellett évet ismételnem.

Milyen terveid vannak?

Műkormös és kozmetikus szeretnék lenni. Az a lényeg, hogy tanuljak, hogy tovább tudjak

189
másik iskolába, szakmát letenni. Nem általános iskolában, hanem ami 9-12
ig van.

penzt keres egy műkörmös, tudod? Te mennyi pénzt szeretnél keresni?

Nem tudom, hogy mennyit keres egy műkörmös. Néha szoktam körmöshöz menni,
végén. Anyukám és a nagybátyám szokott adni rá pénzt.

Van anyának pénze és miből éltek, azt tudod?
Nem tudom.

Dolgozik anyukád, a mostohaapukád?

Mostohaapukám otthon van, le van bénulva, ő nem tud dolgozni. Levágták a kezét, a
le van bénulva. Őt megrázta az áram és levágták ekkorára (mutatja). Nem tudom,
miért rázta meg az áram. Ő nem villanyszerelő volt, azt hiszem lopta a kábelt, ezért
rázta az áram.

*Még valaki még a családban, aki büntetve volt? A bátyád börtönben van. Miért van
börtönben a bátyád?*

Sok ügye volt. Volt a C... M...-al a volt haverral és belevitték a rosszba.

Égy vagy ezzel Éva? Azzal, hogy belevisznek a rosszba, mik a szabályok, stb?

Nem tudom, így jött hozzá mindig a C... M..., elhívta, hogy mennek a ...
közben nem is oda mentek. Raboltak, kéregettek, ilyesmi.

Mik mit szóltak ehhez?

Olyan, hogy egy hétig nem engedték el, de utána megint jött a C... M... és akkor
engedték el, csak elszökött már.

Égy vagy elengedve és meddig vagy kiengedve?

Égy és fél órára. Ötötől hatig vagy félhétig. Amikor hazamegyek a napköziből eszek és
örömetőzök. A ... megyek, vagy felettünk a netezőbe. Hat óra, félhét felé haza
járnem.

Mit van, de korábban hogyan volt ez?

Korábban is így volt, egy félóra-órára engedett el anya, délután öttől.

Mit elmenni este, amikor már sötét van, barátokkal vagy haverokkal?

Mit már este igazoltatva?

Mit haza rendőrök?

En egyszer. Volt olyan, hogy átmentem a Penny-be vettem anyának enni valót, délután
három óra fele és ott kéregettek a B...-iek, akkor én ott beszélgettem velük és jöttek
rendőrök és azt hitték, hogy én is kéregetek. Én nem kéregettem, de a Janiék rám
kérdték, hogy én is kéregettem, pedig nem, csak beszélgettem velük. Akkor felvittek a
büntetésre, azután hazavittek, de előtte betelefonáltak az iskolába, de akkor pont beteg
voltam.

... más okból eredően ügyed a rendőrséggel, vagy bárki mással?
... csak a kéregetés és ez.

... többen érintve vagytok. Kik érintetek még ebben az ügyben?
... R. [redacted] és a [redacted] B. L. és T. L.

... kor beszéltél a R. [redacted] al?

... óta őt kiengedték a fogdáról, azóta nem is találkoztam vele. Letették három napra, azt
... em, a bátyja mondta, mert csak telefonon tudnak beszélni és elmennek találkozóra.

... látod, hogy a bátyáddal mi történt, vagy az ismerőseiddel mi történt, úgy tudom, hogy a T. [redacted]
... sincs már szabadlábon, ezek a dolgok számodra mit jelentenek?
... ehéz lenne, ha lecsuknának, vagy elvinnének intézetben.

... beszélgettetek erről az egész helyzetről anyával?

... szoktunk néha. Mondta, hogy ezt előbb el kellett volna mondanom, mert én ezt először
... nem is mondtam el, mert féltem, hogy megver. Mondta, hogy ezt el kellett volna mondani,
... nem is kéretőztem el, mert én akkor már le voltam fürödve, meg minden, lefeküdtem,
... yéztem. R. [redacted] al átmentem a benzinkútra telefonálni, anyukám már aludt. Kint
... beszélgetett a M. [redacted] al, utána bejött és megkérdezte, hogy átmegyek-e vele a benzinkútra
... telefonálni. Én mondtam, hogy anyutól megkérdezem, de láttam, hogy anyu alszik, így
... csak átmentünk, és ja... erről beszélgettünk. Azt mondta, el kellett volna kéretőznöm, nem
... kellett volna ilyenent csinálnom, mert ebből nagyobb baj is lehetett volna, így is nagy baj van
... belőle.

... Mi történt?

... A T. [redacted] L. [redacted] kirabolta a P. [redacted] t, mi meg láttuk, tulajdonképpen. Nem is tudtunk semmit
... sem csinálni, telefon sem volt nálunk, semmi, meg már este is volt.

... Ismerted te a P. [redacted] t?

... Én régóta ismertem a P. [redacted] t, apukám haverja volt. Én jó embernek ismertem meg a P. [redacted] t,
... mindig beszélgettek apuval, ittak egy-egy sört, amikor kisebb voltam, mindig nekem is
... vett egy csokit. Kedves volt apukámhoz is és hozzám is.

... Apukád az édesapád? Mi van vele?

... Igen. Ő meghalt. Február 22-én volt egy éve, hogy meghalt. Már kiskorom óta nem élt
... velünk, elváltak. Ő kint lakott [redacted] an, a kerteknél vannak ilyen nagyobb bódék és
... ott lakott az élettársával. Tüdőrákja volt.

... Te hogyan szólítottad [redacted] t?

... Hát, hogy S. [redacted]. Én így mondtam neki, hogy S. [redacted]

... Régen, amikor kicsi voltál kaptál tőle édességet, de mostanában adott neked valamit?

... Amikor kicsike voltam, kaptam tőle csokit, cukrot, mostanában már nem, hogy nagyobb
... lettem.

... Én azt olvastam, hogy cigarettát kaptál tőle!

... Azt kértem tőle többször egyet, de mindig adott.

Mit dohányzol?

Anyu tudja, de nem engedi. Nem engedi meg, hogy előtte dohányozzak, és azt mondja, hogyha dohányozni akarok, akkor szerezzem meg magamnak.

Mit dohányoznak? Ki nem dohányzik a családban?

Mindenki, csak a 9 éves kisöcsém nem. A D[redacted] nem nagyon dohányzik, egy-két cigarettát elszív.

Mit kaptál a Színestől?

Mostanában nem szoktam vele találkozni. Amikor apukám már meghalt, akkor a mostohaapámmal is barátok lettek. Mindig vett tőle könyveket, most is nem rég. Volt nála mostohaapukám is, és lent ittak a B[redacted]ban, ez most nem rég volt.

Mit szeretsz könyveket olvasni?

Nagyjából, mert akadozva olvasok.

Mit jelent a „nagyjából”?

Nem nagyon szeretek, még irodalom órán sem.

Milyen jól tudsz tanulni hogyan tudsz?

Én jól.

Mivel töltöd szívesen az idődet?

Rajzolással, zenét szoktam hallgatni és a kisöcsémet át szoktam vinni a játszótérre, mert mellettünk van a [redacted]. Mást, nem. Néha szoktam, egy héten egyszer-kétszer, amikor átmegegyek a netezőbe. Számítógépes játékokkal nem. Telefonos játékokkal sem. Filmeket nézek.

Mit sportolsz?

Én, szoktam járni, futásra. Most akarok beiratkozni focira. Szoktunk a [redacted] is focizni a barátnőmmel és ismerősökkel.

Mit értesz lány vagy?

(Elmosolyodik) Félig. Fiúsan viselkedem, de lány vagyok. (Szakértő megjegyzi, hogy csinosan öltözködik)

Milyen szoktál ruhát vásárolni?

Én kapni fogok árvaságit, abból fogok vásárolni ezután. A családi pótlékból szoktam kapni gatyát meg cipőt, minden hónapban szoktunk valamit venni.

Mit kaptok már árvaságit?

Még nem, mert anyukámnak még egy papírt be kell adnia.

Mennyi pénzből éltek egy hónapban?

Százhusz vagy százharminc ezer.

Miből jön össze?

A mostohaapukám kapja a kezére a rokkantságit, hatvan valahányat. Az öcsém és én

...am kapja anyukám a családi pótlékot és még kap anya még ápolásit, mert ápolja a mostohaapukámat, az is húszon valahány. A mostohaapukám még kap valamiért húszon valahány ezret.

Hallott fogyasztottál?
Alkoholmentes sört.

Hallottál pálinkát? Nem kínált meg téged senki? A R... sem?
Szer megkínált, vagyis felajánlotta a T... amikor venni akartunk, de mondtam, hogy nem kell, mert nem iszom.

Tudod, hogy valaki rosszat csinál, akkor mi az, amit tenni kell, akkor vagy utána?
Rendőrséget hívni, vagy szólni valakinek, hogy az rosszat csináltak.

Hallottad, hogy a Színes kereste és kérdezősködött a környéken, hogy ki rabolta ki őt?
Igen. Különb. a környékünkön sok mindenkit felhívtak.

Igen, de a Színes is körbejárta a környéket, a Penny marketet, érdeklődött sok mindenkitől, hogy tud-e valaki valamit, hogy ki rabolhatta ki őt! Hallottad?
Nem. Erről hallottam, de arról nem, hogy a Sz... .

A mostohaapukádat is és még téged is megkérdezett!
A Sz...? (zavarba jön) Őőő, igen megkérdezett a Tom Marketnél.

Miért nem mondod ezeket el?
Már elmondtam a rendőrségnél.

Miért nem mondtad el a Sz...-nek, hogy te tudod, hogy kirabolta ki őt?
Mert, félttem, hogy bajba kerülök, és hogy anyukám megver.

Meg szoktak téged verni?
Nem, csak akkor, ha rosszat csinálok. Például, ha ilyenbe keveredek, mint most. De most nem vertek meg, csak leszidtak. Nem szoktam rosszakat csinálni.

Szoktak téged megbüntetni?
Nem.

Kikapni?
Nem.

Szoktak-e téged otthon megdicsérni?
(elmosolyodik) Szoktak, például, ha négyest viszek matekból, vagy töriből egy hármast, mert az már jó. (elneveti magát) Akkor is, ha elmegyek ilyen futóversenyre, ilyen testnevelésből.

Szoktál otthon segíteni?
Igen, takarítani. A konyhába elmosogatok, felsöprök, felmosok, az ágyneműket összehajtom, ilyenek.

Öm kívánság próba:

Családom egészséges legyen.

Asztalra kerüljön mindennap étel.

Én is egészséges legyek és az egész családom.

Égészségességgel mit lehet megvalósítani?

Hogy sokáig éljünk, ne legyünk betegek, ha öregek leszünk. Ilyenek, hogy ne legyünk betegek.

Tudod, hogy a T. nem így mondta el, hogy így történtek a dolgok?

Nem tudom, mert én nem kaptam ilyen jegyzőkönyvet.

De jó, ő hogyan mondhatta el?

Nem tudom.

Tudod, hogy ti a Sz. szemben üldögéltetek lent a padon! Nem is kis ideig.

Én tíz percet, amikor lent voltunk. Amikor lementünk a T., én meg a R., amikor lementünk a P.

Égész hogyan és hol történt? El tudod mondani?

Melül a sínek mögött, van egy nagy rét és egy vékony út, bent a nagy mezőn. Mi kint állunk az út szélén és mi ott láttuk, hogy a T. üti a P.-t, a R.-t. Elvesz tőle valamit, de aztán nem láttuk, mert nincs is ott világítás.

Onnan vette el, mit vett el?

Nem tudom, de pénzt, azt biztos, meg szerintem a személyigazolványát, lakcím igazolványát, meg ilyesmit. Ezt nem tudom, csak gondolom.

De a pénzzel és a papírokkal?

Ezt nem tudom.

Beszélgattetek erről a T.-vel? A barátnőddel, a R.-vel? A bátyáddal?

Nem, a T. nem is találkoztam azóta, a R.-vel sem találkoztam azóta. Mondták a bíróságon, hogy nem nyúlhat hozzám, mert újból leteszik. Ne hogy beszéljünk.

Az előző korábbi vallomásokból kitűnt, hogy ugyanazt mondjátok-e mind a ketten, mint akik összebeszéltek!

De nem beszéltünk össze, mert nem is jöhetett hozzánk, mert anyu sem engedte.

De valamit, vagy valakit megváltoztathatnál az eddigi életedben, akkor mi vagy ki lenne az?

Megváltoztatni nem tudnék senkit, mindenki úgy jó, ahogy van. (elneveti magát) Semmit nem változtatnék meg.

Égész voltál már?

Nem.

szokottál-e kábítószerrel, fűvet, port?
nem próbáltam.

hallottál róla?
nem tudom, hogy vannak ilyenek. A bátyámmal sem beszéltem ilyenekről.

valakivel?

már szexuális kapcsolatod?

egészségügyi panaszod?

szoktál nézni horror vagy vámpíros filmeket?
nem. Nem sokat, alapvetően vígjátékokat nézek.

milyen horror filmeket ismersz?
van a Sakál. Van egy zombis film is, de nem tudom a címét. Horrorra akadva 4.

mi a jó a horror filmekben?
nem tudom.

szexfilmet szoktál-e nézni? A családban szoktak-e nézni ilyen jellegű filmeket? Pornó filmet?
nem.

[redacted] Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat által elkészített
Környezettanulmány

2014.03.05. Készítette: **[redacted]** átfogó felügyelő

A környezettanulmány készítése során **[redacted]** édesanyja, valamint **[redacted]** család gondozó kerültek meghallgatásra. Mindketten együttműködőek voltak. Szülők bagatellizálják a történeteket, szerintük a lányuk nem követett el bűncselekményt, ő „csak ott volt” a helyszínen. A család gondozó tájékoztatása szerint 2012. május 31-e napjától **[redacted]** védelembe vétel mellett gondozza, de már féltő múltja kezdeményezni kellett a védelembe vétel felülvizsgálatát, mert nem hozta meg a várt pozitív változást. 2013 januárjában hivatalból eljárás indult **[redacted]**, átmeneti nevelésbe vétele ügyében, mert a gyermek veszélyeztetettsége tovább fokozódott. A szülők által közvetített értékek nem a társadalom által elfogadott értékrend szerintiék, a nevelőapja súlyos alkohol problémákkal küzd, a család együttműködése a tanintézménnyel és a segítőszolgálatokkal csak látszólagos, de a szakértői bizottság nem tartotta szükségesnek a gyermek kiemelését a családból. Pártfogó szerint **[redacted]** saját családjában súlyosan veszélyeztetett, a nem megfelelő szülői kontrol, illetve a drogfüggő, bűnöző életvitelt folytató báty miatt. Erre tekintettel átmeneti nevelésbe vételét kezdeményezte.

A család bemutatása: **[redacted]** szülei 11 éve élnek házasságban. Négy gyermeket nevelnek, a legkisebb gyermek közös, a három nagyobb az anyja előző kapcsolatából született. A fiatalabbik bátyja, **[redacted]** **[redacted]** átmeneti nevelésben van a **[redacted]** lakásotthonban, de gyakorlatilag csak egy napot töltött az intézményben, mert folyamatosan szökésben van, és gyakran az anyjátthon bújtatja. A

gyermeknek jó a kapcsolatuk nevelőapjukkal és egymással. Vérszerinti apjuk tavaly nyáron elhunyt. Az anya 37 éves, nyolc osztályt végzett, jelenleg ápolási segélyen van férjével. A nevelőapa 41 éves, szintén nyolc osztályos van, fogyatékosági támogatásban részesül, hiányzik a fél karja. Alkoholos beteg, amit azonban hárít. A család havi bevétele körülbelül 170.000 forint. Jelentős közüzemi tartozásuk van. A gyermekek nevelésében a nagyszülők, illetve a szülők testvérei is rendszeresen besegítenek. É. szűles haveri körrel rendelkezik. Lakókörnyezetében is, és az osztályban is vannak barátai. Gyakran jár el a közelbe lévő internet kávézóba is, ahol szívesen eljárt, de sokat segít otthon a kisebb gyerekek felügyeletében és a rokkant apa ellátásában. Egészséges, normál testalkatú fiatal lány. Elmondása szerint néha dohányzik, alkoholt nem fogyaszt. A utcai általános iskola hatodik osztályos tanulója. Életkoránál érettebb kislány benyomását kelti. A tanulás nehézsége van, de nem éri el a speciális szükséglet szintjét. Tekintette szomorú. É. tetteire értelmes magyarázatot nem tud adni. Úgy nyilatkozik, hogy ő nem csinált semmit, csak látta, hogy az ismerőse hántalmazza a sértetett és elvesz tőle valamit. Az anya elmondása szerint a nevelőapa alkoholbeteg, minden nap megiszik egy liter bort. A Gyermek Jóléti Szolgálatához visszajelzés érkezett, hogy a szülők hónap elején minden nap vendégeket fogadnak, loznak, hangoskodnak, zavarják a szomszédokat, egyik bátyja is mértéktelenül fogyaszt alkoholt. 2005 szeptemberében, három akkor még gyermekkorú gyermekük ellen indult eljárás bolti lopás miatt. Mind hárman azt állították, hogy M. J., az anyai nagypapa kényszerítette őket a lopásra. Emiatt a gyámhivatal indított ellenük eljárást kiskorú veszélyeztetéséért, K. G. néne anyja ellen. A nevelő apa is volt büntetve, és az egyik bátyja pártfogó felügyelet alatt áll. E. a bátyáit is sajnos rosszul választja meg, sajnos több közülük kifejezetten deviáns, és főleg fiúk illetve nála idősebbek. Jelen bűncselekmény felnőtt elkövetője is pártfogó felügyelete alatt állt, és más ügyben is van ellene büntető eljárás. Jelenleg ez ügyből eredően előzetes letartóztatásban van. Megítélésem szerint É. indulatkezelési problémával szenved. Tud agresszív lenni, de kezelhető. Tavaly több probléma volt vele az iskolába, hirtelen természete miatt. Nem kezdeményez, de ha sérelem éri, azt azonnal megtorolja. Gyenge önértékelése miatt sajnos sodorható.

K. család gondozó tájékoztatása szerint a szolgálattal 2002 óta van kapcsolata a családdal. Eleinte alapellátás keretein belül gondozták a családot, de 2012. május 31-e napján a jegyző védelembe vette É. a szülők helytelen nevelése és a gyermek személyisége miatt. A család együttműködése és szolgálata is csak látszólagos. Mivel a védelembe vétel nem hozta meg a várt eredményt, a család gondozó már 2012 októberében kezdeményezte É. átmeneti nevelésbe vételét azonban ezt a szakértő bizottság nem tartotta indokoltnak.

Heteroanamnézis M. A. édesanyával: Az édesanya nem tud olyan eseményt előadni, mely a gyermek normál fejlődésétől való eltérésre utalna.

Az elvégzett vizsgálatok alapján (emberrajz, farajz, Rorschach-próba, exploráció) pszichológiai véleménye a következő.

Emberrajz: Fektetett lap közepén „levegőben lógó” fiús alakot rajzol R. Ábrázolása intellektuális színvonalának megfelelő forma és alaki strukturáltságot mutat, jellemzői ugyanakkor sajátos kettősséget hordoznak magukban. Széttett terpeszállásban, vállait felhúzó, ujjait ökölbe szorító erődemonstráló fiú (férfialak), haja punkos jelleggel, taréjszerűen felfelé áll. Talajnélküli ábrázolás sajátosan mutatja a fiatal lány hangsúlyos és erőteljes, kompenzatorikus törekvéseit, melyek a belső bizonytalanság, talajnélküliség, a kötődéseiben való elszemélytelenedő sodorhatóságot igyekszik saját eszköztárával kompenzálni és átfordítani.

Alló lap aljához illesztett, az egészlapot kitöltő, igen erőteljes törzsi szerkezetű, "felhős" lombkoronájú fa, melynek lombjában, sugárirányban felfelé törő apró, több a lomb közepéig terjedő gallyacsok. A rajz igen szemléletesen jelzi nagyfokú útmutatási vágyakat és törekvéseket, azon idealisztikus elképzeléseket és szinteket, melyeket szinte elérni képtelen, melyből folyamatosan újból és újból belső frakciókat eredményeznek. Sajátosan tükrözi a fa első megjelenésével annak erőteljes, egocentrikus, demonstratív erejét, mely mögött ugyanakkor egy igen törékeny és érzékeny "valóságsszerkezet" áll.

Rorschach-próba: Hétköznapi néven tintapaca néven ismert vizsgálati eljárás. Főképpen a személyiség érzelmi, impulzív és a mentális szabályozásnak ad elsődleges útmutatást, de ezen kívül rendkívül sokrétű és integrált személyiségdiagnosztikai támpontot nyújt. A személyiség mély rétegeibe nyújt betekintést.

Rorschach-próba: Intellektuális képességéhez mérten mérsékeltbb produktivitás, hullámzó, alacsony szinten regisztrálható. 19 válasz mentén a részletekben kellően tagolt szemléletmód és gondolkodásmód mutatkozik, ugyanakkor hajlamos egyfajta helyzethez való megtapadásra. A konkrétumoktól nehezebben szakad el, a magasabb szintű általános műveleti gondolkodás irányában. Mentális szabályozás ezzel együtt is kellőképpen jól megtartott, helyenként fellazuló, de elsődlegesen az objektivitás irányában lehorgonyzott. A képzeleti tevékenység nem írja felül a belső reális körülményeket és tapasztalatokat. Élményvilágban megjelenő szorongásos és félelmek sajátos projektív kivetülései regisztrálható, mely következtében hajlamos környezetét szubjektíve ennek mentén átszínezni, azt esetlegesen félelem telibbnek, szorongás keltőbbnek megélni. Realitás kontroll ugyanakkor megtartott, valóságfunkciók épek, ezzel kapcsolatosan kognitív funkciók teromlása, alacsony színvonala korához mérten sem tapasztalható. Az élményvilág sajátos egynevezett, „baloldali” jellege tapasztalható, mely az ellensúly nélküli introvertált jellegéből mutatja, hogy a vizsgált fiatal lánynál egy sajátos, a pszichopátiás fejlődés irányába mutató személyes, egocentrikus önhangsúlyozódás mutatkozik. Ennek következtében a környezethez való érzelmi kötődési szálak igen alacsony hőfoka és kiüresedő jellege mutatkozik. Ennek következtében kapcsolata és kötődései, az elszemélytelenedés irányába mutatnak, rizikófaktorai. Mindazzal együtt, hogy pszichoterápiás szempontból mozgósítható és mobilizálható, belső pszichés erő tartalékokat elegendő a teszt. Konvenciók mentén erőteljes sztereotíp, sematikus alkalmazkodási repertoár (T%55).

Osszességében: Rorschach-próba alapvetően jó - normál - intellektuális képességekkel rendelkező serdülő lány. Realitás kontrollja megtartott, valóságfunkciói épek, kognitív hiányállapotok nem mutathatók ki. Önazonosságában hangsúlyos labilitások mutatkoznak, melyet igyekszik fizikális erejével demonstratív kompenzálni. Erőteljes önhangsúlyozással párhuzamosan fokozott rizikó tényezők mutatkoznak a pszichopátiás fejlődés irányába. Ennek során megállapítható bár a konvencionális normák mentén jól tájékozódik, azokat ismeri, de ezek elsődlegesen sztereotíp jelleggel határozzák meg a viselkedést, s hajlamos a környezettel elszakadó a deviancia irányába mutató öntörvényűsége.

VÉLEMÉNY

rendőrség által feltett kérdésre válaszolva:

A kérdés megválaszolása igazságügyi pszichiáter szakértő kompetenciája körébe esik. Ennek érdekében a szakértői vélemény felhasználás céljából meg lett küldve dr. [redacted] László szakértőnek, és dr. [redacted] szakkonzulensnek, akik véleményükbe azt írták.

2./ R. [redacted] alapvetően jó - normál - intellektuális képességekkel rendelkező serdülő. Realitás kontrollja megtartott, valóságfunkciói épek, kognitív hiányállapotok nem mutathatók ki. Önazonosságában hangsúlyos labilitások mutatkoznak, melyet igyekszik fizikális erejével demonstratív kompenzálni. Erőteljes önhangsúlyozással párhuzamosan fokozott rizikótényezők mutatkoznak a pszichopátiás fejlődés irányába. Ennek során megállapítható bár a konvencionális normák mentén jól tájékozódik, azokat ismeri, de ezek elsődlegesen sztereotip jelleggel határozzák meg a viselkedést, s hajlamos a környezettel elszakadó a deviancia irányába mutató öntörvényűsége.

Amennyiben az ügy szakértői elbírálása érdekében további érdemi adat és információ kerül fel, úgy ennek ismeretét követően a szakértői véleményemet kiegészítem.

K.m.f.

Klinikai pszichológia
pszichológus
6987
- Dr. Asztor Anita
- igazságügyi szakértő

[redacted]

igazságügyi pszichológus szakértő

PÁSZTÓCZ ÉS HAJDÚ
Pszichológiai Szakértői Bt.
75. Pcs. Kisdéimoli út 21.
Adószám: 26070429-3-02
Szé. 5030111-11055695

201

[redacted]
igazságügyi pszichiáter szakértő

[redacted]

[redacted]
[redacted]
[redacted]

Rendőrkapitányság [redacted]
Bűnügyi Osztály

[redacted]
[redacted] bü.
[redacted]

IGAZSÁGÜGYI ELMEORVOS SZAKÉRTŐI LELET ÉS VÉLEMÉNY

Mely készült a fenti szám alatt folyamatban lévő büntetőügyben

fk. C [redacted] R [redacted] É [redacted]

elmeállapot vizsgálatának vonatkozásában.

Rendőrkapitányság
Bűnügyi Osztály

bü.

IGAZSÁGÜGYI ELMEORVOS SZAKÉRTŐI LELET ÉS VÉLEMÉNY

A Rendőrkapitányság Pécs Bűnügyi Osztály Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 365. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerinti minősülő csoportosan elkövetett rablás büntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva büntettének megalapozott gyanúja miatt ismeretlen tettes ellen folyamatban lévő büntetőügyben a Be. 99. § (1) és (3) bekezdése és a 100. § (1) bekezdés első mondata alapján - figyelemmel a Be. 99. § (3) bekezdés és a 102. § (1) bekezdésre [redacted] igazságügyi pszichológus szakértőt, valamint [redacted] és Dr. [redacted] igazságügyi orvosszakértőket, illetve az [redacted] nevében eljáró Dr. [redacted] gyermekpszichiátert, mint szak-konzulst rendelem ki.

A szakértő kirendelése az alábbi gyanúsítottat érinti:

Fk. C. [redacted] R. [redacted] É. [redacted] (l)

[redacted] sz. [redacted]

A szakértői vizsgálat tárgya: Fk. [redacted] beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének a vizsgálata.

A szakértő részére a következő iratokat adom át:

- az ügyirat 1 példányát, a kirendelő határozat 1 példányát

A szakértőnek az alábbi kérdésekre kell választ adnia:

a. / Fk. [redacted] a cselekmény elkövetésekor rendelkezett-e a bűncselekmény következményeihez szükséges belátással vagy beszámítási képességének hiánya képtelenné tette a cselekménye következményeinek felismerésére vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék?

Kérem a szakértőt, hogy az eljárás során felmerült és az ügy vizsgálata szempontjából fontosnak vélhető - a kirendelő határozatban kérdésként fel nem tett - információkról, véleményéről a szakértői véleményben tájékoztatni szíveskedjen!

Indoklás:

A rendelkezésre álló adatok szerint fk. [REDACTED] megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy nevezett, valamint két társa 2013.10.19. napon 22.00 óra körüli időpontban, P [REDACTED] a [REDACTED] mögötti réten O [REDACTED] pécsi lakost erőszakkal bántalmazták, majd eltulajdonították személyi igazolványát és 13.000.-Ft készpénzét. A bűncselekménnyel okozott kár: 13.000.-Ft.

A fenti cselekmény alkalmas 1 rendbeli, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 365. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő csoportosan elkövetett rablás büntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva büntették, illetve 1 rendbeli, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 346. § (1) bekezdésbe ütköző, és aszerint minősülő okirattal visszaélés vétségének megállapítására.

Tekintettel arra, hogy fent nevezett tizenkettedik betöltötte, de a tizennegyedik életévét még nem töltötte be, szükséges a fiatalkorú terhelt beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének megállapítására egyesített igazságügyi elmeorvosszakértői és pszichológus szakértői vélemény beszerzése. A vizsgálatba - a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakismeretekre figyelemmel - gyermekpszichiáter szak-konzulensként történő bevonása is indokolt.

Fk. [REDACTED] (Ecs. 2000.05.27.)

A vizsgálatra 2014. március 25-én [REDACTED] (Ecs. [REDACTED] útj. tv. szám alatt kerül melyre sor édesanyja [REDACTED] (

kíséretében érkezik.

Fent nevezettet részletesen tájékoztattuk a vizsgálat jellegéről és módszertanáról.

Hozzájárult a diktafon használatához.

Alább kérdésekre az alábbiakat mondja el:

Milyen ügyben kell önt megvizsgálni? Mivel gyanúsítják? Rablással.

Mit jelent a lopás? Azt nem szabad.

Mikor mondjuk, hogy valaki ellop valamit? Például, ha bemegy egy boltba és valamit ellop és kiviszi a boltból, az már lopás.

Mikor mondjuk a rablást? Mi a különbség a lopás és rablás között? Azt nem tudom.

Mit jelent a rablás, tudja? Csoportos rablás, én csak láttam ezt az egészet.

A rablás más tulajdonának elvétele fenyegetéssel, erőszakos úton, erőszakos eszközmény, ezt tudja? Igen.

Szabad-e rabolni? Nem.

Miért nem? Mert komoly dolog lehet belőle.

Magától vettek el már valamit? Nem.

Amikor ezt maga látta, volt magában alkohol, kábítószer, vagy gyógyszer? Nem.

Mikor és mi történt? Tavaly történt. Láttam, hogy az O. P. kirabolták.

Ön ott volt, részt vett benne, vagy csak látta? Csak láttam.

2013.10.19-én, Pécsen a [redacted] mögötti réten történt. Igen. Azt láttam, hogy

T. László, vagyis én meg a sógornóm B. R., hátrafutottunk.

Ki a T. [redacted]? A bátyám volt osztálytársa.

Hárman voltak és ott volt egy ember? Igen.

Ismerték őt? Igen, apukám ismerőse O. P. a [redacted].

Mi történt? Én már tévéztem, le voltam fürödve. Ott volt a sógornóm B. R. és megkérdezte tőlem, hogy nem-e megyek át vele a benzinkútra,

telefonálni az anyukájának. Mondtam, hogy átmegyek, csak kérdezze meg anyut.

Mondta, hogy már alszik. Akkor mondtam, hogy jó, de majd reggel mondjátok neki,

hogy átmentem veled. Átmentünk telefonálni, ott ült lent az O. P. a [redacted]

a padoknál, ivott.

Mennyire lehetett ittas? Ült és még piázott.

Lehetett vele beszélni? Igen, nagyjából.

Mentünk és kértünk tőle egy szál cigit. Kettőt adott nekünk. Akkor elköszöntünk tőle

és mentünk tovább a benzinkútra telefonálni. Addig elszívtuk az egyik szálát, a

másikat eltettük későbbre. Telefonált az anyukájának, hogy ott aludhat-e nálunk a

R. [redacted]. Mondta az anyukája, hogy ott aludhat, csak reggel menjen haza. Letette a

415
elönt, utána mentünk visszafelé a Tom Marketen keresztül és láttuk, hogy még ott
"az O. P.". Mi mentünk haza, és láttuk, hogy még ott ül lent és iszik.

visszamentünk, ültünk egy 10-15 percet és utána bejött hozzánk a T. L.
beszélgetett a bátyámmal és utána mondta, hogy nem-e megyünk le a

Amikor volt? Amikor hazaértünk, mi leültünk és 10-15 percre rá jött, hogy nem-e
megyünk le, mert jó a levegő.

Hány óra körül volt? 9 óra felé. Mondtuk, hogy igen egy kicsit még lemegyünk.

Beszülők erről tudtak? Nem, mert már aludt. Lementünk, m leültünk a R. val egy
padra. A T. L. meg oda ment az O. P. oz, mi nem tudtuk, hogy
meri vagy nem. Beszélgettek, mi is beszélgettünk. A másik cigit begyújtottuk,
elszívtuk és odajött a T., mondta, hogy adjunk neki is belőle. Mondtuk, hogy tessék.
Azt kérdezte, hogy van a S. nek házi pálinkája, nem-e kérünk tőle. Mondtuk,
hogy kérjen, mert nekünk úgyse kell, nem akarunk inni, ha akarsz, akkor magadnak
kérjél, de mi nem iszunk. Mondta, hogy jó, visszament, beszélgettek, mi meg
mentünk neki, hogy mi átmegyünk. Átmentünk és rá 5-10 percre befütyült. Mi
kimentünk és mondta, hogy nem-e kísérik el, hogy ő kérjen a S. öi házi
pálinkát. Mondtuk, hogy elkísérik, de nekünk nem kell. Akkor az O. P. jó elől
volt, a T. előreszaladt hozzá, mi hátul gyalogoltunk, a .nál. Beszélgettek,
mi is hátul beszélgettünk és a síneknél, a vasúti felüljárónál mire mi odaértünk, ők
már befordultak abba a kis utcába, sötét utcába.

Az O. arra lakik? Miért mentek arra? Azt nem tudom, hol lakik.

Mi megálltunk a sarkon és a T. meg úgy csinált, mintha elköszönt volna tőle. Ott
álltunk biztos egy 5 percet, míg elkísérte jóval le, már nem láttuk olyan tisztán, mert
sötét volt. Azt láttuk, hogy elköszönt tőle, hála Istennek, mert már fáztunk is. Akkor
jött előrefelé és a S. már lefordult egy nagyobb rétre, akkor a T. meg utána
rohant, mi meg néztünk, hogy miért rohant utána, és hogy pálinkát se kért, meg
semmit. Mi mentünk és azt láttuk, hogy már üti és valamit elvesz tőle.

Egyszer ütötte meg? Ököllel ütötte. A földön volt az O., azt nem láttuk, hogy
ellökte.

Hogy vett el tőle valamit? Belenyúlt a zsebébe? Igen és közben üti. Mi azt kiabáltuk,
hogy ne bántsa. Mondta, hogy mi meg ne szóljunk bele, mert mi is kapni fogunk, én
meg a R.

Mármint a pénzből vagy az erőszakból? Igen, hogy megver minket, vagy nem tudom,
hogy hogy értette.

2.13
...atuk, hogy jól van, gyorsan hazarohantunk. Nem hazarohantunk, hanem
...unk, utána meg jött utánunk. Ott a sín alatt felajánlotta nekünk a pénzt, mi meg
...tuk, hogy nekünk nem kell, mert ebbe nem szeretnénk belekeveredni. Nem
...am ezzel tisztában. Mondtam, hogy nem kell, akkor mondta, hogy jól van. Mi
...ünk előre, sétáltunk hazafelé, ő meg hátul valamit eldobált, biztos a személyi
...olványt, meg ilyesmit. Mi hazamentünk, erről nem szoltunk senkinek. Aztán én
...küdtem aludni és szerintem a R... is utána lefeküdtek.

... hova ment? Azt nem tudom.

...nöknek akkor adott pénzt? Nem.

...szülőknek később adott ebből a pénzből? Nem.

...on hogy kerül ebbe az ügybe gyanúsítottként? Igen, mert láttam és nem hívtam
...egítséget. Hogy hívtam volna segítséget, telefon sincs nálam és ott senki nem lakik.

...Milyen családba született, szülei mivel foglalkoznak? Nem dolgoztak, nem tudom,
...mert nem meséltek nekem erről.

...Miből élnek? Most apukámnak rokkantnyugdíja van, anyukám kap ápolási díjat, apát
...ápolja.

...Milyen betegsége van az édesapjának? Nem tudom. Nem az édesapám,
...nevelőapukám.

...Mivel van rokkantosítva? Egyik keze könyök alatt le van vágva, a másik le van
...bénulva.

...Édesanyja szed gyógyszert, kezelik valamivel? Frontint szed.

...Ön szed bármiféle gyógyszert? Algopyrint ha fáj a fejem.

...Epilepsziás rosszulléte, eszméletvesztése volt-e? Nem.

...Alkoholt fogyaszt? Nem.

...Dohányzik? Igen, keveset.

...Kábítószer próbált? Nem.

...Születése körülményeiről tud valamit? Rendes időben született? Igen.

...Állni, járni, beszélni rendes időben meg tanult? Igen.

...Iskolai végzettsége? 6 osztály, még iskolába járok.

...Hogy megy a tanulás? Tavaly megbuktam matek, történelem, természeti ismeretből
...és németből.

...Mi volt az oka a bukásnak? Csak két éve járok a B...ba, előtte a ...ba jártam.
...Az előző iskolát bezárták, az gyenge iskola volt, ott nem foglalkoztak úgy velünk. Ez

16
Kisebbségi iskola, ahogy oda kerültem, nehezen ment. Most már jobban megy, most közepes vagyok.

Olvasni, számolni? Tudok.

Elkészülés hogyan sikerült? Jól.

Vannak barátok, barátnők? Igen.

Alkalmazkodik? Nem volt.

Halálesetet szenvedett? Nem.

Legrendszeri panaszai vannak, fejfájás, szédülés? Fejem szokott fájni időjárás változáskor.

Tömegsúlya? 55 kg.

Tömegmagassága? 165 cm.

Jobb vagy balkezes? Jobbkezes.

Pszichiátrián kezelték korábban? Nem.

Nyugtatót, altatót, kedélyjavítót szedett? Nem.

Kivel él együtt? Anyukámmal, a bátyámmal, az öcsémmel, a mostohaapámmal.

Csalásban ideg-elmebetegség? Nincs.

Öngyilkosság a családban? Nem.

Önnek öngyilkossági kísérlete? Nem.

Most ilyen gondolata? Nincs.

Korábban rendőrségi, bírósági ügye? Nem volt.

Mire számít ebben az ügyben? Semmire, mert nem tudom mi lesz ebből.

Bármit, ami fontos orvosi szempontból, kíván-e még elmondani?

Testi status:

Az 55 kg súlyú, 165 cm magas, közepesen fejlett és táplált fiatal nő bőr, látható nyálkahártyái közepes vérteltségűek. A nyak, a mellkas részarányos. A pajzsmirigylebenyek normális nagyságúak és tapintatúak. A nyirokcsomók nem tapinthatóak. A rekeszek jól kitérnek. A tüdők felett érdessejtes alaplégzés hallható. A relatív szívtompulat határai megtartottak. A szívhangok ritmusosak, tiszták, zörejt

hallható. A has puha, betapintható, a máj, lép nem elérhető. A vesetájak megérettésre nem érzékenyek. A lábháti verőerek tapinthatóak, lábszárvízenyő nincs.

Mozgásszervek: A mozgásszervek alakilag, funkcionálisan épek.

Reflexrendszer:

Reflexesztendő szabad. Meningeális izgalmi jel nincs. Az arcfelek szimmetrikusak. A reflexesztendők pontosak. A homlokráncolás, szemhunyoritás, fogmutatás szimmetrikus. A nyelvcsúcs közepén, mozgásai szabadok. A visus látótér megtartott. A szemmozgások szabadok, konjugáltak, kettős-homálylátás, szemteke rezgés, szemintévesztés nincs. A pupillák fényre jól reagálnak, kerek és egyenlők. A szaglás, ízeztetés, íz érzés bmondás alapján ép. A mélyreflexek szimmetrikusak. Pyramis jel nincs. Az ínreflexek közepes élénkségűek. Kóros reflex, paresis, latens paresis, gyökéri jel, érzészavar nincs. A Lasegue jel mko. negatív. Rombergben megáll. Az izmok tónusa, trophiája, ereje rendben. Az állás, járás koordináció jó.

Pszichés status:

Lelki vizsgálatokor tudatállapota éber, orientált. Figyelem felkelthető, terelhető, rögzíthető. Felfogása megtartott. Gondolkodás alakilag ép, tartalmilag kóros nem kerül felszínre. A vizsgálati helyzetben eligazodik, annak célját, értelmét átlátja, válaszaiban tárgyhoz illő. Kóros tudattartalom, percepció zavarra utaló jel nincs. Ítéző, mérlegelő és kritikai készség megtartott, a realitáskontroll ép. A terhére rótt cselekmény jellegével, súlyával, várható következményeivel általában tisztában van, arról konkrétan az explorációban leírtaknak megfelelően nyilatkozik. Kóros motiváció, azaz doxazma, hallucináció ennek hátterében sem tárható fel. Hangulati élet részéről kóros eltérés nincs, érdemi feszültség, szorongás jele nem látható. Ösztönélet, indulatszabályozás aktuálisan ép. Értelmi fejlődésében és személyiségfejlődésében lényeges elmaradást kortársaihoz képest nem mutat, intelligencia szint képzettségnek megfelelő. Emlékezeti funkciók megtartottak. Magatartása nyugodt, együttműködő, konvencionálisra törekvő.

pszichológiai szakértői vizsgálata / [redacted] szerint összességében: C

[redacted] alapvetően jó – normál - intellektuális képességekkel rendelkező serdülő
Realitás kontrollja megtartott, valóságfunkciói épek, kognitív hiányállapotok
nem mutathatók ki. Önazonosságában hangsúlyos labilitások mutatkoznak, melyet
[redacted] fekszik fizikális erejével demonstratív kompenzálni. Erőteljes önhangsúlyozással
[redacted] arhuzamosan fokozott rizikó tényezők mutatkoznak a pszichopátiás fejlődés
[redacted] irányába. Ennek során megállapítható bár a konvencionális normák mentén jól
[redacted] alakozódik, azokat ismeri, de ezek elsődlegesen sztereotíp jelleggel határozzák meg
[redacted] viselkedést, s hajlamos a környezettel elszakadó a deviancia irányába mutató
[redacted] ontörvényűsége.

Gyermekpszichiátriai szakkonzulens /Dr. [redacted] véleménye szerint:

A vizsgálat alapján a fiataalkorú nem szenved olyan gyermekpszichiátriai
betegségben, vagy pszichés zavarban, amely a cselekmény szempontjából a
beszámíthatóságát korlátozhatta volna.

A gyermek intellektusa a normál övezetbe tartozónak véleményezhető az interjút
alapul véve, rendelkezik az ok-okozati összefüggésekre való rálátás képességével.
A büntetőjogi belátási képesség elbírálásánál ugyanakkor figyelembe kell venni
számos tényezőt.

Bár fizikai fejlettsége korának megfelelő, erkölcsi, érzelmi fejlődése diszharmonikus,
szociális fejlettsége koránál éretlenebb. Nevelési körülményeiből adódóan a
megfelelő erkölcsi értékrend tudatosításának hiánya, a családtagok által nyújtott
negatív minták a kriminális cselekedeteket illetően morális érését gátolják, fejlődését
rossz irányba befolyásolják. E tényezők miatt veszélyeztetettnek nyilvánította a
gyermekjóléti szolgálat, védelembe vételét követően a családból kiemelés javaslata
is megszületett, de nem valósult meg.

Bár a cselekedetére vonatkozó törvény lényegét el tudja mondani, a hallott szöveg
szintjén adja vissza, mélyebb, erkölcsi vonatkozásait azonban nem éli meg. A valódi
belátási képességhez szükséges kellő érettség tudati szinten sem valósul meg, mert
a törvény tartalma nem interiorizált, normatudatosság nem alakult ki, az előzőkben
vázolt tényezők miatt. A vágyak háttérbe szorításához szükséges akarati elem
szempontjából sem szocializálódott megfelelően az adott, krimenekkel teli
környezetben, így nem képes a törvények betartásához szükséges fékeket
működtetni.

225

A sodorhatóság is megfigyelhető a leírt éretlenségéből adódóan, kedvezőtlen kortárs kapcsolatok a rendszeres iskolakerülés felé vitték, de az iskolai kontroll erősítésével ebben, és iskolai teljesítményében is kifejezett javulás volt elérhető. Az adatok alapján erkölcsi fejlődésének megfelelő irányú segítése, korrigáló nevelése kedvező hatású lehet még kialakulatlan személyiségének formálásában.

- V é l e m é n y -

A rendelkezésre álló kórelőzményi- és élettörténeti adatok, a nyomozati anyag részletes áttanulmányozása, a jelen elvégzett igazságügyi elmeszakértői vizsgálat alapján szakértők egyetértésben a Rendőrkapitányság [REDACTED] Bünyügyi Osztály [REDACTED] bü. sz. kirendelő határozatában feltett kérdésekre az alábbi válaszokat adják:

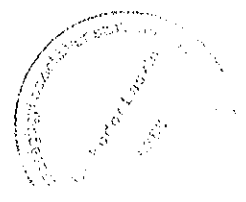
Gyermekpszichiátriai szakkonzulens véleménye szerint a fiatakorú nem szenved olyan gyermekpszichiátriai betegségben, vagy pszichés zavarban, amely a cselekmény szempontjából a beszámíthatóságát korlátozhatta volna.

Pszichológiai szakértői vizsgálata szerint fk. C [REDACTED] R [REDACTED] É [REDACTED] alapvetően jó – normál - intellektuális képességekkel rendelkező serdülő lány. Realitás kontrollja megtartott, valóságfunkciói épek, kognitív hiányállapotok nem mutathatók ki. Önazonosságában hangsúlyos labilitások mutatkoznak, melyet igyekszik fizikális erejével demonstratív kompenzálni. Erőtéljes önhangsúlyozással párhuzamosan fokozott rizikó tényezők mutatkoznak a pszichopátiás fejlődés irányába. Ennek során megállapítható, bár a konvencionális normák mentén jól tájékozódik, azokat ismeri, de ezek elsődlegesen sztereotíp jelleggel határozzák meg a viselkedést, s hajlamos a környezettel elszakadó a deviancia irányába mutató öntörvényűségre.

szességében elmeszakértői szempontból fent nevezett fk. [redacted]
nál sem jelenleg, sem a terhére rótt cselekmény idején nem állt fenn az
működés olyan kóros állapota - így különösen elmebetegség, gyengeelméjűség,
lelépülés, tudatzavar vagy oly mértékű és jellegű személyiségfejlődési zavar
mely képtelenné tette, vagy korlátozta volna a cselekmény következményeinek
ismerésében, vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék.

szocializációs nehézségei, annak következményei, abból fakadó diszharmónikus
irányultságú személyiségfejlődése és működésmódja ugyanakkor megkönnyíthették,
elősegíthették a terhére rótt cselekmény bekövetkeztét, annak ok-folyamatában
szerepet játszhattak.

entiek alapján erkölcsi fejlődésének megfelelő irányú segítése, korrigáló nevelése
kedvező hatású lehet még alakulóban lévő személyiségének formálásában.

[redacted]
ü.-i orvos szakértő

[redacted]
ü.-i pszichiáter-szakértő

233

[redacted]
igazságügyi pszichiáter szakértő

[redacted]
igazságügyi orvos szakértő
 [redacted]

[redacted]
Erdőkapitányság [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted] bü.
[redacted]
[redacted]

IGAZSÁGÜGYI ELMEORVOS SZAKÉRTŐI LELET ÉS VÉLEMÉNY KIEGÉSZÍTÉS

Mely készült a fenti szám alatt folyamatban lévő büntetőügyben

fk. C [redacted] R [redacted] É [redacted]

elmeállapot vizsgálatának vonatkozásában.

rendőrkapitányság
igazságügyi Osztály

2014. 10. 21. 10. 21. 10. 21. 10. 21.

16/2014
16/2014

2014. november 21.

IGAZSÁGÜGYI ELMEORVOS SZAKÉRTŐI LELET ÉS VÉLEMÉNY

Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 365. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő csoportosan elkövetett rablás bűntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva bűntettének megalapozott gyanúja miatt fk. [REDACTED] [REDACTED] É[REDACTED] és társai ellen folyamatban lévő büntetőügyben Be. 99. § (3) bekezdése és a 100. § (1) bekezdés első mondata alapján - figyelemmel a Be. 102. § (1) bekezdésre - Dr. [REDACTED] és Dr. [REDACTED] igazságügyi orvos-szakértőket kirendelem ki.

A szakértő kirendelése az alábbi gyanúsítottat érinti:

fk. C [REDACTED] R [REDACTED] É [REDACTED]

A szakértői vizsgálat tárgya:

Kérem a szakértőt, hogy egészítse ki a korábban fk. C [REDACTED] R [REDACTED] É [REDACTED] vonatkozásában készített igazságügyi orvosszakértői véleményt.

A szakértő részére a következő iratokat adom át:

- az ügyirat 1 példányát, amely tartalmazza fent nevezett fiatalkorú terheltől készült környezettanulmányt, pedagógiai és iskolai jellemzést, illetve a gyermekvédelmi intézkedésekre, valamint a korábbi megbetegedésekre, a fizikai és pszichés állapotra vonatkozó orvosi iratokat és dokumentumokat,
- a kirendelő határozat 1 példányát

19

szakértőnek az alábbi kérdésekre kell választ adnia:

Fiatalkorú C. R. É. a cselekmény elkövetésekor rendelkezett-e a bűncselekmény veszélyességének felismeréséhez szükséges büntetőjogi felátalási képességgel?

Kérem a szakértőt, hogy az eljárás során felmerült és az ügy vizsgálata szempontjából fontosnak vélhető - a kirendelő határozatban kérdésként fel nem tett - információkról, véleményéről a szakértői véleményben tájékoztatni szíveskedjen!

Indoklás:

A rendelkezésre álló adatok szerint fk. C. R. É. megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy nevezett, valamint két társa 2013.10.19. napon 22.00 óra körüli időpontban, Pécsen, a [redacted] mögötti réten O. I. pécsi lakost feltleg bántalmazták, majd eltulajdonították személyi igazolványát és 13.000.-Ft készpénzét. A bűncselekménnyel okozott kár: 13.000.-Ft.

A fenti cselekmény alkalmas 1 rendbeli, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 365. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő csoportosan elkövetett rablás büntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva büntették, illetve 1 rendbeli, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 346. § (1) bekezdésbe ütköző, és aszerint minősülő okirattal visszaélés vétségének megállapítására.

Az eljárásban szükségessé vált fiatalkorú C. R. É. készült igazságügyi orvosszakértői vélemény kiegészítése, ezért a rendelkező részben foglaltak szerint határoztam.

20

pszichológiai szakértői vizsgálata szerint fk. C. [redacted] alapvetően jó –
[redacted] - intellektuális képességekkel rendelkező serdülő lány. Realitás kontrollja
megtartott, valóságfunkciói épek, kognitív hiányállapotok nem mutathatók ki.
Egyszerűségében hangsúlyos labilitások mutatkoznak, melyet igyekszik fizikális
tevékenységekkel demonstratíván kompenzálni. Erőteljes önhangsúlyozással párhuzamosan
számos rizikótényező mutatkozik a pszichopátiás fejlődés irányába. Ennek során
megállapítható, bár a konvencionális normák mentén jól tájékozódik, azokat ismeri,
de ezek elsődlegesen sztereotip jelleggel határozzák meg a viselkedést, s hajlamos
a környezettel elszakadó a deviancia irányába mutató öntörvényűsége.

összességében elmeszakértői szempontból fent nevezett fk. C. [redacted]
[redacted] sem jelenleg, sem a terhére rótt cselekmény idején nem állt fenn az
egyes elméműködés olyan kóros állapota - így különösen elmebetegség, gyengeelméjűség,
szellemi leépülés, tudatzavar vagy oly mértékű és jellegű személyiségfejlődési zavar
amely képtelenné tette, vagy korlátozta volna a cselekmény következményeinek
felismerésében, vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék.

Szocializációs nehézségei, annak következményei, abból fakadó diszharmonikus
irányultságú személyiségfejlődése és működésmódja ugyanakkor megkönnyíthették,
elősegíthették a terhére rótt cselekmény bekövetkeztét, annak ok-folyamatában
szerepet játszhattak.

Fentiek alapján erkölcsi fejlődésének megfelelő irányú segítése, korrigáló nevelése
kedvező hatású lehet még alakulóban lévő személyiségének formálásában.

A Rendőrkapitányság [redacted] Bűnügyi Osztály által 2014. októberben
rendelkezésre bocsátott dokumentumok:

[redacted] Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat 2014.02.26.

Környezettanulmány [redacted] pártfogó felügyelő, melyből
kiemelendő:

M. [redacted] anyja, [redacted] családgyógyító. Mindketten együttműködők
voltak. A szülők bagatellizálják a történeteket, szerintük a fiatal nem követett el
bűncselekményt, ő „csak ott volt” a helyszínen. A családgyógyító tájékoztatása

2012. május 31. napjától a fiatal védelembe vétel mellett gondozza, de már
múlva kezdeményezni kellett a védelembe vétel felülvizsgálatát, mert nem
számtal meg a várt pozitív változást. 2013 januárjában hivatalból eljárás indult É.
átmeneti nevelésbe vétele ügyében, mert a fiatal veszélyeztetettsége tovább
szaporodott. A szülők által közvetített értékek nem a társadalom által elfogadott
szokásokról szereztek, a nevelő apa súlyos alkohol problémával küzd, a család
közösségi működése a tanintézménnyel és a segítő szolgálatokkal csak látszólagos, de a
szülői bizottság nem tartotta szükségesnek a fiatal kiemelését a családból.

A fiatal saját családjában súlyosan veszélyeztetett a nem megfelelő szülői kontroll,
különösen a drogfüggő, bűnöző életvitelt folytató báty miatt. Erre tekintettel átmeneti
nevelésbe vételét kezdeményezem.

A fiatal szülei 11 éve házasságban élnek. Négy gyermeket nevelnek. A legkisebb
gyermek közös, a három nagyobb az anya előző kapcsolatából született. A fiatal
egyik bátyja, C. D. átmeneti nevelésben van a Sz. Lakásotthonban,
de gyakorlatilag csak egy napot töltött az intézményben, mert folyamatosan
szökésben van és az anya otthon büjtatja. A gyermekeknek jó a kapcsolatuk a
nevelőapjukkal és egymással, Vérszerinti apjuk tavaly nyáron elhunyt. Az anya 37
éves, 8 osztályt végzett, jelenleg ápolási segélyen van férjével. A nevelőapa 41 éves,
szintén 8 osztálya van. Fogyatékosági támogatásban részesül, hiányzik a fél karja.
Alkoholbeteg, amit azonban hárít. A család havi bevétele kb. 170.000 Ft. Jelentős
közüzemi tartozásuk van. A gyermekek nevelésében a nagyszülők, illetve a szülők
testvérei is rendszeresen besegítenek.

A család egy 56 m² - es, komfortos önkormányzati bérlakásban lakik jogcímnélküli
lakóként. Szegényes a lakás kívül- belül, de a lehetőségekhez képest tisztántartott.
Fatüzeléssel fűtenek, a főzéshez gázt használnak. Alapvető bútorokkal és konyhai
elektronikai eszközökkel felszerelt a háztartás. É. fiú testvéreivel osztozik egy
szobán, de mindenkinek van külön ágya. Ez azonban nem elég ahhoz, hogy a
kamaszkorban lévő lánynak, a korosztályának és szükségleteinek megfelelő intim
környezetet biztosítsa.

Széles haveri körrel rendelkezik. Lakókörnyezetéből és az osztályból is vannak
barátai. Gyakran jár el a közelben lévő internet kávézóba, ahol szívesen chat-el, de
sokat segít otthon is a kisebb gyerekek felügyeletében és a rokkant nevelőapa
ellátásában.

204
Egészséges, normális testalkatú fiatal. Elmondása szerint néha dohányzik, alkoholt nem fogyaszt.

Éva a [redacted] utcai Általános Iskola 6. osztályos tanulója.

Magyarmentes, szülei eltartásában él.

Előkoránál érettebb kislány benyomását kelti. Tanulási nehézsége van, de nem éri meg speciális szükséglet szintjét. Tekintete szomorúnak látszik.

A fiatal tettére értelmes magyarázatot adni nem tud. Úgy nyilatkozik, hogy ő nem csinált semmit, csak látta, hogy az ismerőse bántalmazza a sértettet és elvesz tőle valamit. A szülők bagatellizálják a történeteket.

Éva életében a cselekmény elkövetése óta nem történt változás.

A bűncselekményhez vezető okokat az alábbiakban tudom megjelölni:

Objektív: helytelen szülői nevelés, a szülők nevelési elveik következetlenek, nincsenek határok, jelen bűncselekményt is esti órákban, sötétben követte el a 13 éves fiatal. Amikor az anya nincs otthon, be kell segítenie a testi fogyatékos nevelőapára ellátásába, illetve kisebb testvére felügyeletébe. Például gyakran ő viszi és hozza iskolába 9 éves öccsét.

Alkoholista családi környezet, a nevelőapára alkoholbeteg, az anya elmondása szerint minden nap megiszik 1 liter bort, a gyerekjóléti szolgálathoz jelzés érkezett, hogy a szülők hónap elején minden nap vendégeket fogadnak, italoznak, hangoskodnak, zavarják a szomszédokat, egyik bátyja is mértéktelenül fogyaszt alkoholt.

Bűnöző családi környezet, 2005 szeptemberében három - akkor még gyermekkorú - gyermekük ellen indult eljárás bolti lopás miatt, mindhárman azt állították, hogy [redacted] J[redacted], az anyai nagypapa kényszerítette őket a lopásra. Emiatt a Gyámhivatal indított eljárást kiskorú veszélyeztetéséért [redacted] Gyámgyőr anyja ellen. A nevelőapára is volt büntetve és egyik bátyja pártfogó felügyelet alatt állt.

Rossz baráti társaság, barátait sajnos rosszul választja meg, több közülük kifejezetten deviáns, és főleg fiúk, illetve nála idősebbek, jelen bűncselekmény felnőtt elkövetője is pártfogó felügyelet alatt állt, és más ügyben is van ellene büntetőeljárás folyamatban.

Szubjektív:

Indulatkezelési probléma, tud agresszív lenni, de kezelhető, tavaly több probléma volt vele az iskolában hirtelen természete miatt, nem kezdeményez, de ha sérelem éri, azt azonnal megtorolja.

Befolyásolhatóság, gyenge önértékelése miatt sajnos sodorható.

549

jegyző védelembe vette a fiatalt, azonban a várt pozitív változást ez nem hozta meg, ezért az átmeneti nevelésbe vételét kezdeményezem. Ez és a külön megfigyelési szabályokkal elrendelt, ún. „intenzív” pártfogó felügyelet talán esélyesebb lesznek ahhoz, hogy a jövőben eredményesen tartsák vissza a fiatalt a bűncselekmény elkövetésétől. A sok veszélyeztető körülmény miatt azonban a megismétlés veszélyét nem tudom kizárni.

Szegényes:

A szüleivel és testvéreivel él a megadott lakcímen szegényes körülmények között. A család jövedelmi helyzete stabil, de bevételi forrásai csekélyek. A nevelőapa önkormányzati támogatásban és rendszeres szociális segélyezésben részesül, az anyósja ápolási segélyt kap. A család, jelentős közüzemi tartozást halmozott fel.

A fiatal a [redacted] utcai Általános Iskola 6. osztályos tanulója. Másodszor járja a 6. osztályt. Tavaly 5 tantárgyból megbukott. Többek között erre is tekintettel a családgondozó a gondozási - nevelési tervben előírta a fiatalnak, hogy délutánonként járjon el a [redacted] Családi Napközibe, ahol segítséget kap a tanuláshoz. Ennek eredményeként tanulmányi eredménye sokat javult, fél évkor már nem bukott semmiből, annak ellenére, hogy többször hiányzott igazolatlanul. [redacted] osztályfőnök tájékoztatása szerint a szülők nem tartják a kapcsolatot az iskolával, nem érdeklődnek É[redacted] iskolai előmenetelével, iskolai teljesítményével kapcsolatban.

[redacted] családgondozó tájékoztatása szerint a szolgálatnak 2002 óta van kapcsolata a családdal. Eleinte alapellátás keretében gondozták a családot, de 2012. május 31. napján a jegyző védelembe vette É[redacted] a szülők helytelen nevelése és a fiatal személyisége miatt. A család együttműködése a szolgálattal is csak látszólagos. Mivel a védelembe vétel nem hozta meg a várt eredményt, a családgondozó már 2012 októberében kezdeményezte a fiatal átmeneti nevelésbe vételét, azonban ezt a szakértői bizottság nem tartotta indokoltnak.

Az elkövetett bűncselekményre értelmes magyarázatot nem tudott adni. Otthon nem lett következménye a történeteknek.

A fiatallal foglalkozó szakemberek - [redacted] osztályfőnök, [redacted] családgondozó, [redacted] a [redacted] Családi napközi vezetője - véleménye és az én személyes meglátásom szerint is É[redacted] rendelkezik a cselekménye megítéléséhez szükséges belátási képességgel, képes megérteni a különbséget jó és rossz között. Ezt támasztja alá például, hogy otthon nem mondta el a történeteket. Igaz a normakövetése kiforratlan, hiszen nem látott otthon olyan mintát, ami alapján

...állhatna volna személyiségébe azok a fékek, amik eredményesen tartanák őt
...a deviáns viselkedéstől. Ennek ellenére megvan benne a jóra való
...hajlandóság, nem elvetemült, hallgat a jó szóra és jobb sorsra lenne érdemes, de
...éhez sürgősen ki kell emelni jelenlegi környezetéből. Ezért kezdeményezem a fiatal
...meneti nevelésbe vételét.

...vábbra is veszélyeztető körülmény a fiatal életvitele, koldulás, dohányzás, iskolai
...mányzások, a nála jóval idősebbekkel való céltalan lógás az utcán, önveszélyeztető
...magatartása, a szülők oda nem figyelő, következtlen nevelése, amellyel
...veszélyeztetik gyermekük testilelki-erkölcsi fejlődését.

...entiek alapján a bűnisméltés kockázata magas.

...iskola [redacted] Intézményegysége 2014.03.07.

Tárgy: [redacted]

[redacted] (szül:

, lakcím:

2012. szeptember 1-én 6. osztályosként került iskolánkba. Tantervi követelményeit
nem tudta teljesíteni, amelyhez nagyban közrejátszott magas óraszámú hiányzása is.
Az évfolyamot ebben a tanévben ismétli.

Tanulmányi eredménye jelenleg is gyenge, de az I. félévben semmiből sem bukott
meg. Délutánonként a [redacted] szám alatti [redacted] családi napközibe jár, de
sajnos többször előfordul, hogy nem jelenik meg ott. Az idei tanévben is sokat
hiányzott már, melyek nagy részben igazoltak, de van néhány igazolatlan órája is,
főként a reggeli késések miatt. Felszerelése és házi feladata néha hiányos.

Alapjában kedves, vidám kislány, de ha sérelem éri, hamar indulatos lesz társaival és
pedagógusaival szemben is. Fegyelmi problémái nincsenek az iskolában. Közösségi
munkákban szívesen részt vesz, sok barátja van.

Édesanyjával, csak tanév elején találkoztam, szülői értekezletekre nem jár. A
kislányon érződik egy biztos, támogatói családi háttér hiánya.

153

- VÉLEMÉNY KIEGÉSZÍTÉS -

Az ismételt áttanulmányozott korábbi elme- pszichológiai szakértői vizsgálat, gyermekpszichiátriai szakkonzulensi vélemény és lelet, valamint pártfogó felügyelői környezettanulmány alapján és iskolai jellemzés szerint

Az [REDACTED]ban, különös tekintettel a gyermekpszichiátriai véleményben leírtak szerint, a normatudatosság még nem alakult ki teljesen, a vágyak háttérbe szorításához szükséges akaratjellem szempontjából sem szocializálódott még megfelelően, így a törvények betartásához szükséges fékeket érzelmileg, erkölcsileg nem képes megfelelően működtetni. Összességében erkölcsi, érzelmi fejlődése diszharmonikus, szociális fejlettsége koránál éretlenebb. Nevelési körülményeiből adódóan a megfelelő erkölcsi értékrend tudatosításának hiánya, a családtagok által nyújtott negatív minták a kriminális cselekedeteket illetően morális érését gátolják, fejlődését rossz irányba befolyásolják.

Így értelmi fejlettsége alapján nem, de erkölcsi, szellemi érettségének elmaradása alapján a terhére rótt cselekmény büntetőjogi belátási képességével nem rendelkező, abban a fentiek miatt korlátozva volt.

Mindezeket túl megjegyezzük, hogy a belátási képesség vizsgálata megítélésünk szerint nem elsősorban elmeszakértői kompetencia. Ezen komplex kérdéskör, azaz az elkövető értelmi, erkölcsi, szellemi érettségének, azaz együttesen a belátási képességének megítélése, az eljáró hatóságok, adott végső esetben a bíróság mérlegelési körébe tartozik.

[REDACTED]
ü.-i orvos szakértő

[REDACTED]
ü.-i pszichiáter-szakértő

MEGYEI
KORMÁNYHIVATAL

Ügyszám: / 2015

Tárgy: fk. büntetőügye

Környeztanulmány és kockázatértékelés

[A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 453. §-ának (2) bekezdése, illetve a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 68/D. §-a alapján, a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló a 8/2013. (VI. 29) KIM rendelet 2-6. §, 13-16/B.§ és 19-19/B.§-ai szerint]

I. ADATOK

I.1. Az elrendelésre vonatkozó adatok:

- Az elrendelő megnevezése, az elrendelő irat száma, kelte: Rendőrkapitányság, bü. sz., 2015.
- A gyanú szerinti bűncselekmény Btk. alapján történő minősítése/szabálysértés Sztv. szerinti minősítése: Btk. 365.§. (1) bekezdésébe a) pontjába ütköző, és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő, csoportosan erőszakkal, illetve az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel elkövetett rablás bűntett megalapozott gyanúja.
- A kezdőirat érkeztetésének ideje: 2015.
- Az elkészítés határideje: 2016.

I.2. A gyermekkorúra vonatkozó adatok:

- Neve:
- Születési helye, ideje:

Gyámügyi és Igazságügyi Főosztály
Igazságügyi Osztály

ügyirat
postázni

■ Anyja neve: [REDACTED]

■ Lakcíme/ tényleges tartózkodási helye: [REDACTED]

■ Értesítési címe: [REDACTED]

■ Telefonja: [REDACTED]

■ Egyéb elérhetősége: [REDACTED]

■ Személyazonosításra alkalmas okmányának megnevezése, száma: személyazonosságát az anyja igazolta, aki [REDACTED] személyi igazolvánnyal igazolta magát.

■ Esetleges korábbi és a folyamatban lévő megelőző pártfogás és pártfogó felügyelet ügyre vonatkozó adatok: jelenleg [REDACTED] ügyszámon, megelőző pártfogó felügyelet alatt áll.

II. A KÖRNYEZETTANULMÁNY ÉS KOCKÁZATÉRTÉKELÉS KÉSZÍTÉSÉRE VONATKOZÓ ADATOK

■ A környezettanulmány és kockázatértékelés készítésének helyszíne és időpontja: [REDACTED]

■ A környezettanulmány és kockázatértékelés írásba foglalásának a napja: 2016.01.12.

■ A fiatalok lakóhelyének/tartózkodási helyének megtekintése során felmerült akadály bemutatása: nem merült fel semmilyen akadály.

■ A környezettanulmányt és kockázatértékelést készítő igazságügyi szolgálat megnevezése: Baranya Megyei Kormányhivatal Gyámhivatali és Igazságügyi Főosztály Igazságügyi Osztály

■ A környezettanulmányt és kockázatértékelést készítő pártfogó felügyelő neve, elérhetősége (telefonszám, e-mail cím): [REDACTED]

■ A környezettanulmány és kockázatértékelés készítésében közreműködő igazságügyi osztály megnevezése és a közreműködő pártfogó felügyelő neve, elérhetősége (telefonszám, e-mail cím): -----

■ A környezettanulmány és kockázatértékelés készítése során meghallgatott személyek megnevezése, a terhelthez fűződő kapcsolatuk, együttműködési készségük és az általuk

■ Családon belüli erőszak, vagy veszélyeztetettség leírása, a tett intézkedés bemutatása: ilyenre utaló jelek nem voltak tapasztalhatóak a személyes látogatás során, és ilyenről nem számoltak be a családtagok.

III. A GYERMEKKORÚRA VONATKOZÓ SZAKMAI TÉNYMÉGÁLLAPÍTÁSOK:

III.1. A korábbi bűncselekményekre, szabálysértésekre, iskolai fegyelmi problémákra vonatkozó adatok- Jelölje, hogy az alábbi állítások igazak-e a fiatalkorúra!
igen: I nem: N nincs adat: NA

a) Gyermekkorúként bűncselekmény, szabálysértés gyanúja miatt eljárás indult ellene.	I	N	NA
b) Gyermekkorúként bűncselekmény, szabálysértés gyanúja miatt eljárás indult ellene és gyermekvédelmi hatósági intézkedést alkalmaztak vele szemben.	I	N	NA
c) A fiatalkorúval szemben korábban szabálysértési/büntetőjogi szankciót alkalmaztak/alkalmaznak.	I	<u>N</u>	NA
d) Javítóintézeteti nevelést, végrehajtandó szabadságvesztést alkalmaztak vele szemben.	I	<u>N</u>	NA
e) A fiatalkorúval szemben korábban 2 illetve 2-nél több szabálysértési/büntetőjogi szankciót alkalmaztak.	I	<u>N</u>	NA
f) A fiatalkorú ellen más szabálysértési/büntetőeljárás van folyamatban.	I	N	NA
g) A fiatalkorú előzetes letartóztatásban van.	I	<u>N</u>	NA
h) A fiatalkorúval szemben az iskolában az elmúlt 1 évben fegyelmi eljárás indult és felelősségét megállapították.	I	<u>N</u>	NA
i) A fiatalkorúval szemben az iskolában fegyelmi eljárás van folyamatban.	I	<u>N</u>	NA
j) A fiatalkorú akadályozza/akadályozta a környezettanulmány/kockázatértékelés/pártfogó felügyelői vélemény/elkészítését.	I	<u>N</u>	NA
k) Gyermekvédelmi hatósági intézkedésből, illetve szabálysértés/bűncselekmény miatt alkalmazott szankcióból fakadó kötelezettségeinek nem tett/nem tesz eleget.	I	N	NA

III. 2. Lakókörnyezetére, lakhatási körülményeire vonatkozó adatok bemutatása

III.2.1. Jelölje, hogy az alábbi állítások igazak-e a gyermekkorú lakókörnyezetére!

a) Szegregált, leszakadt településrész	I	N	NA
b) Kábítószer-használat egyértelmű jelei	I	<u>N</u>	NA

III.2.2. Jelölje, hogy az alábbi állítások igazak-e a gyermekkorú, illetve lakhatási körülményeire!

a) Gyakran megszökik, távol marad otthonától.	I	<u>N</u>	NA
b) Hajléktalan életmódot folytat, az utcán él.	I	<u>N</u>	NA
c) Dezorganizált, kaotikus lakhatási körülmények (pl. ki-és beköltözők állandóan változnak).	I	<u>N</u>	NA
d) Bizonytalan idejű lakhatás.	I	<u>N</u>	NA
e) A lakhatási körülmények nem megfelelőek (pl. túlzsúfolt, komfort nélküli, egészségre ártalmas)	I	N	NA
f) Deprivált, szociális segélyektől függő háztartás.	I	N	NA

Egyéb megjegyzések: tervben van másik helyre költöztetésük, mert egyik szomszédjukkal állandó feszültségben vannak. A jelenlegi lakhatásuk elfogadható, de hat ember számára szűkös, mivel két szoba van csak. A háztartás a legszükségesebb háztartási eszközökkel felszerelt, és a tisztasága is kívánivalót hagy maga után, de nekik megfelelő, ők jól érzik magukat ezek között a körülmények között is. Az érintett fiú magatartászavaros, betegsége miatt memóriazavarokkal küzd, és nehezen képezhető. Olvasni is több év alatt tanult csak meg. Csak gyógypedagógiai képzés keretében lehet bizonyos tananyagra megtanítani, de memória zavarai miatt gyakran elfelejti a megtanult tananyagot. Még tanköteles korú. Minden nap az anya viszi az iskolába és hozza el a tanítás után. Tíz órától tizenkettő óráig van oktatása, de azt sem tudja végig kibírni. Most ötödik osztályos.

Értékelje, hogy a lakókörnyezet, lakhatási körülmények jellemzői milyen fokban állnak összefüggésben a gyanú szerinti bűncselekmény elkövetésével!

Alacsony fokban - Közepes fokban - Magas fokban

III. 3. Családi körülményeire, kapcsolatrendszerére vonatkozó adatok bemutatása

Mutassa be a gyermekkorú családi háttérének, kapcsolatrendszerének jellemzőit (a gyermekkorú mely családtagokkal, számára fontos felnőttel van rendszeres kapcsolatban, a gyermekkorú többnyire hol, kivel lakott együtt; illetve jelenleg kivel lakik)!

Jelölje, hogy az alábbi állítások igazak-e a gyermekkorú, illetve családi körülményeire, kapcsolatrendszerére!

a) Büntetett előéletű személyek a családtagok, vagy a fiatalok számára fontos felnőttek között.	I	N	NA
b) Súlyos alkohol probléma a családtagok, vagy a fiatalok számára fontos felnőttek között.	I	<u>N</u>	NA
c) Kábítószer-használat a családtagok, vagy a fiatalok számára fontos felnőttek között.	I	<u>N</u>	NA
d) Bántalmazás (fizikai, szexuális, érzelmi), elhanyagolás áldozata volt.	I	<u>N</u>	NA
e) Tanúja volt más családtag elleni erőszaknak családon belül	I	<u>N</u>	NA
f) Következetlen gondozásra utaló jelek, nem egyértelmű határok kijelölése a nevelésben.	I	N	NA
g) A fiatalok életében jelentős felnőttek nem mutatnak érdeklődést a gyermekkorú/ fiatalok sorsa iránt.	I	<u>N</u>	NA

Egyéb megjegyzések: Az apa 20 évvel ezelőtt büntetve volt garázdaság bűntettének elkövetése miatt, amiért 3 év börtönbüntetésre ítélték. Más büntetett személy nem volt a rokonságban. A szülők vélelmezhetően igen alacsony intelligenciaszinttel rendelkeznek, nevelési módszereik következtelenek, a társadalmi elvárásokkal és normákkal sokszor ellenkezőek, és közösségellenesek. A gyermekjóléti szolgálat tájékoztatása szerint, már több alkalommal volt családon belül is komoly, tettelegességig fajult nézeteltérés, amiből aztán nem lett rendőrségi ügy, mert a szülők a hatóság előtt letagadták az eseményeket.

Értékelje, hogy a családi körülmények jellemzői milyen fokban állnak összefüggésben a gyanú szerinti bűncselekmény elkövetésével!

Alacsony fokban - Közepes fokban - Magas fokban

Értékelje, hogy a családi körülmények jellemzői milyen fokban állnak összefüggésben a gyanú szerinti bűncselekmény elkövetésével!

III. 4. Oktatásban, képzésben való részvételére, munkavégzésére vonatkozó adatok bemutatása

Mutassa be a fiatalok oktatási, munkaerő-piaci helyzetének jellemző adatait (a gyermekkorú milyen iskolába jár, hány osztályt végzett, az iskolalátogatással van-e/volt-e probléma, ennek milyenek okai vannak/voltak; a gyermekkorúnak milyen szakképzettsége van, a gyermekkorú tanköteles-e, ha nem tanköteles, van-e munkahelye, illetve milyen munkatapasztalata van!)

Jelölje, hogy az alábbi állítások igazak-e a gyermekkorú, illetve oktatásban, képzésben való részvételére, munkavégzésére!

- a) A tanuláshoz, munkához való negatív hozzáállás. I N NA
- b) A tanuláshoz, munkához való negatív hozzáállás a szülők részéről. I N NA
- c) Az igazolatlan órák száma miatt hatósági intézkedést alkalmaztak a szülők ellen. I N NA
- d) Gyakran keveredik iskolai konfliktushelyzetbe. I N NA

Értékelje, hogy a fiatalok oktatásban, képzésben való részvételére, munkavégzésére vonatkozó jellemzők milyen fokban állnak összefüggésben a gyanú szerinti bűncselekmény elkövetésével

Alacsony fokban - Közepes fokban - Magas fokban

[REDACTED]

III. 5. Baráti és kisközösségi kapcsolataira, szabadidő-eltöltési szokásaira vonatkozó adatok bemutatása:

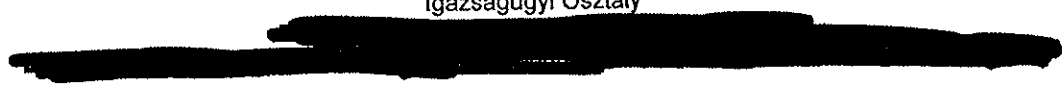
Jelölje, hogy az alábbi állítások igazak-e a gyermekkorú, illetve baráti és kisközösségi kapcsolataira, szabadidő-eltöltési szokásaira!

- a) Baráti és kisközösségi kapcsolatai főként kriminális előéletű személyekkel vannak. I N NA
- b) Nincsenek kortárs kapcsolatai. I N NA
- c) A szülő(k) ellenzik a baráti, kisközösségi kapcsolatait. I N NA
- d) Szabadidejével nem tud mit kezdeni. I N NA

Egyéb megjegyzés: Nincsenek kortársaival jó, és kialakult, tartós kapcsolatai, amit súlyos betegsége, fogyatékossága okoz. Ismerős rokon, felnőtt társaságban szeret lenni, ahol biztonságban érzi magát. Az iskolai közösségben előfordul, hogy konfliktusba kerül iskolatársaival. Hajlamos rossz, alkalmi kapcsolatokat kötni, és ilyenkor súlyos cselekményre is hajlamos, mert a magatartását az alkalmi csoportdinamika határozza meg. Egy eljárás folyik ellene garázdaság elkövetése miatt is, ami 2015.10. hóban történt.

Értékelje, hogy a fiatalok baráti és kisközösségi kapcsolatainak, szabadidő-eltöltési szokásainak jellemzői milyen fokban állnak összefüggésben a gyanú szerinti bűncselekmény elkövetésével

Alacsony fokban - Közepes fokban - Magas fokban

~~Ha az összefüggés-meghatározás során az alábbiakban megnevezett tényezőkre vonatkozóan a gyanú szerint összefüggés megfigyelhető, akkor a megfelelő mezőbe kell kitölteni~~

III. 6. Esetleges káros szenvedélyeire vonatkozó adatok bemutatása:

Jelölje, hogy az alábbi állítások igazak-e a gyermekkorú, illetve esetleges káros szenvedélyeire!

a) Alkohol befolyása alatt követte el a gyanú szerinti bűncselekményt/szabálysértést	I	<u>N</u>	NA
b) Alkoholhoz jutás érdekében követte el a gyanú szerinti bűncselekményt/szabálysértést.	I	<u>N</u>	NA
c) Az alkoholfogyasztás, kábítószer-használat foglalkoztatja, vonzónak találja.	I	<u>N</u>	NA
d) A szenvedélybetegségnek észrevehető hátrányos következményei vannak a tanulásra, kapcsolataira, életmódjára.	I	<u>N</u>	NA

Az e), f.) g) pontokat csak abban az esetben kell kitölteni, ha a kábítószerrel összefüggő bűncselekmény gyanúja miatt indult az eljárás.

e) Szerhasználati szokások, amelyek különösen veszélyeztetetté teszik (pl. intravénás droghasználat).	I	N	NA
f) Kábítószerhez jutás érdekében követte el a gyanú szerinti bűncselekményt/szabálysértést	I	N	NA
g) Kábítószer befolyása alatt követte el a gyanú szerinti bűncselekményt/szabálysértést	I	N	NA

Egyéb megjegyzés (a gyanú szerinti bűncselekmény, szabálysértés összefüggésben áll-e valamilyen egyéb addikcióval, pl. gyógyszerfüggőség, játékszenvedély): Semmilyen káros szenvedélye nincs.

Értékelje, hogy a fiatalkorú esetleges szenvedélybetegsége milyen fokban áll összefüggésben a gyanú szerinti bűncselekmény elkövetésével!

Alacsony fokban - Közepes fokban - Magas fokban

~~Ha az összefüggés-meghatározás során az alábbiakban megnevezett tényezőkre vonatkozóan a gyanú szerint összefüggés megfigyelhető, akkor a megfelelő mezőbe kell kitölteni~~

III. 7. Fizikai, mentális egészségi állapotára vonatkozó adatok

Mutassa be a fiatalok fizikai, mentális egészségi állapotát! (Van-e a gyermekkorúnak valamilyen fizikai, mentális betegsége, szed-e valamilyen gyógyszert. Mentális betegségek körében: pl. hiperaktivitás, tanulási részképesség zavar.)

Van-e arra utaló jel, hogy a gyermekkorúra igaz az alábbi állítás?

Érzelmi, pszichológiai problémákkal érintett. I N NA
(fóbiák, evési, alvási zavarok, öngyilkossági gondolatok)

Értékelje, hogy a fiatalok fizikai/mentális egészségi állapotának jellemzői milyen fokban állnak összefüggésben a gyanú szerinti bűncselekmény elkövetésével!

Alacsony fokban - Közepes fokban - Magas fokban

[REDACTED]
[REDACTED]

III. 8. Gondolkodási és viselkedési mintáira vonatkozó adatok bemutatása

Jelölje, hogy az alábbi állítások igazak-e a gyermekkorú gondolkodására, viselkedésére!

a) Nem érti meg tettei következményeit (azonnali és hosszabb távon jelentkező hatások, direkt és indirekt következmények).	☐ I	☐ N	☐ NA
b) Impulzivitás, lobbanékonyság jellemzi.	☐ I	☒ N	☐ NA
c) Izgalmak, élmények keresése.	☐ I	☒ N	☐ NA
d) Erős befolyásolhatóság.	☐ I	☐ N	☐ NA
e) Az indulatok alacsony szintű kezelése.	☐ I	☐ N	☐ NA
f) Gyenge szociális és kommunikációs készségek.	☐ I	☐ N	☐ NA
g) Diszkrimináció/nem megfelelő bánásmód áldozatának érzi magát (otthon, iskolában, közösségben).	☐ I	☒ N	☐ NA
h) Valamely esemény, szituáció áldozatának tartja magát.	☐ I	☒ N	☐ NA
i) Mások irányában diszkriminatív attitűddel rendelkezik.
(faj, etnikum, vallás, nem, kor, osztály, fogyatékoság, szexualitás alapján)	☐ I	☒ N	☐ NA

Egyéb megjegyzés: Súlyosan fogyatékos, speciális nevelési igényű, és szinte képezhetetlen, kifejezetten antiszociális, és emiatt agresszivitásra hajlamos személyiség. Nem képes a társadalmi normákat megérteni, ahhoz igazodni vagy azt elismerni. Érzelmeit nem tudja uralni, ezért hirtelen, indulatos, és

agresszív, minden külső, ellenségesnek vélt magatartással vagy megnyilvánulással szemben. A szülők képtelenek a nevelését, szocializálását, társadalmi integrálódását, közösségbe történő beilleszkedését megfelelő módon megoldani.

Értékelje, hogy a gyermekkorú gondolkodási és viselkedési mintáinak jellemzői milyen fokban állnak összefüggésben a gyanú szerinti bűncselekmény elkövetésével!

Alacsony fokban - Közepes fokban - Magas fokban

~~IV. A GYERMEKKORÚ VISZONYULÁSA A GYANÚ SZERINTI BŰNCSELEKMÉNY ELKÖVETÉSÉHEZ:~~

IV. A GYERMEKKORÚ VISZONYULÁSA A GYANÚ SZERINTI BŰNCSELEKMÉNY ELKÖVETÉSÉHEZ:

IV.1. Az esetleges korábbi és a folyamatban lévő megelőző pártfogás, illetve pártfogó felügyelet tapasztalatainak bemutatása, fiatalkorú együttműködésének jellemzői

IV.2. Mutassa be a gyanú szerinti szabálysértés, bűncselekmény illetve az esetleges korábbi szabálysértések, bűncselekmények jellegét (Hasonló típusú szabálysértéseket, bűncselekményeket követett-e el? Súlyosbodnak-e az általa elkövetett szabálysértések, bűncselekmények?)

IV.3. A gyermekkorú és környezete viszonyulása a gyanú szerinti bűncselekmény elkövetéséhez:

Beismeri-e a gyermekkorú a bűncselekmény elkövetését?

Jelölje, hogy az alábbi állítások jellemzik-e a gyermekkorút, illetve környezetét!

a) Hozzáállása alapján a bűnisméltés elkerülhetetlen.	!	N	NA
b) Nem tanúsít megbánást a bűncselekmény/szabálysértés elkövetése miatt.	!	N	NA
c) Nem érti a bűncselekmény/szabálysértés hatását a sértett(ek)re, közösségre.	!	N	NA
d) Nem érti a bűncselekmény/szabálysértés hatását a családjára/ gondviselőire.	!	N	NA
e) A bűncselekmény/szabálysértés káros következményeit alábecsüli, elbagatellizálja.	!	N	NA
f) Családja, környezete a bűncselekmény/szabálysértés káros következményeit alábecsüli, elbagatellizálja.	!	N	NA
g) Úgy véli, bizonyos típusú bűncselekmények/szabálysértések	!	<u>N</u>	NA

elkövetése elfogadható.

- h) Úgy véli, bizonyos szituációkban, vagy bizonyos emberek, illetve emberek bizonyos csoportjai ellen elfogadható bűncselekmény/szabálysértés elkövetése.

I N NA

Egyéb megjegyzés: Az elkövetett cselekménnyel kapcsolatban kihallgatták, az apja volt jelen a kihallgatásán. Nem ismerte el a cselekményt, mert szilárdan állítja, hogy olyan nem is történt, mint amivel a rendőrség meggyanúsította. Azt elismeri, hogy a helyszínen ott tartózkodott, de nem történt meg a gyanúsítás tárgyává tett cselekmény.

Értékelje, hogy a gyermekkorúnak a bűncselekmény elkövetéséhez való viszonyulása milyen fokban áll összefüggésben a gyanú szerinti bűncselekmény elkövetésével

Alacsony fokban - Közepes fokban - Magas fokban

~~Ha az összehasonlítás magas fokú, akkor az értékelésre vonatkozó magyarázatot a VII. pontban kell kitölteni~~

V. A GYERMEKKORÚ VÁLTOZÁS IRÁNTI MOTIVÁCIÓJÁNAK, A JÓVÁTÉTELLEL, AZ ÜGY ESETLEGES KÖZVETÍTŐI ELJÁRÁSRA UTALÁSÁVAL KAPCSOLATOS VÉLEMÉNYÉNEK, SZÁNDÉKÁNAK A BEMUTATÁSA:

Jelölje, hogy az alábbi állítások igazak-e a gyermekkorú!

a) Meg tud-e nevezni a fiatalkorú olyan tényezőket, amelyek a jövőben szabálysértés/bűncselekmény elkerülésére ösztönöznék?	I	<u>N</u>	NA
b) Vállalná-e a fiatalkorú a szabálysértés/bűncselekmény elkövetésével okozott sérelem jóvátételét?	I	<u>N</u>	NA
c) Vállalná-e a fiatalkorú közvetítői eljárásban, illetve fiatalkorú más helyreállító eljárásban való részvételt?	I	<u>N</u>	NA

Egyéb megjegyzés: A családnak fogalma sincs, hogy miért gyanúsítják a fiatalkorút a terhére rótt cselekménnyel, és mélységesen fel vannak háborodva, hogy a fiút állandóan meggyanúsítják olyan cselekményekkel, ami meg sem történt, így azt el sem követhette.

VI. A GYERMEKKORÚ BŰNMEGELŐZÉSI SZEMPONTÚ VESZÉLYEZTETETTSÉGÉNEK ÉRTÉKELÉSE:

Gyámügyi és Igazságügyi Főosztály
Igazságügyi Osztály

ügyirat
postázni

VI.1. A fiatalokú bűnmegeelőzési szempontú veszélyeztetettségének foka:

alacsony közepes magas

VI.2. A kockázati besorolás indoklása (milyen kriminális előélettel rendelkezik a fiatalokú, mely kockázati tényezők hozhatók közvetlen összefüggésbe a szabálysértés/bűncselekmény elkövetésével, melyek a szabálysértés/bűnelkövetés fő motivációi, milyen változások következtek- be az elkövetés óta, van-e újonnan jelentkező veszélyeztető körülmény, azoknak a kockázati tényezőknek a szöveges kifejtése, ahol magas fokú összefüggés áll fenn szabálysértés/bűncselekmény elkövetésével).

VI.3. A veszélyeztetettség magas foka esetében:

Aláhúzással jelölje, ha az állítás igaz a fiatalokúra:

Szabadságvesztést tölt

Javítóintézetí nevelést tölt

Pártfogó felügyelet alatt áll

Ha bármely állítás igaz a fiatalokúra, a megelőző pártfogás elrendelése kizárt, ezért az a) pontot nem kell kitölteni!

a) Javaslat a megelőző pártfogó felügyelővel történő személyes találkozás gyakoriságára (min. havonta 1 alkalom): **havonta köteles jelentkezni a pártfogó felügyelőnél, és beszámolni életviteléről, szabadidő eltöltési szokásairól, és iskolai előmeneteléről.**

b) Javaslat magatartási szabályokra (a kockázati tényezők, illetve a veszélyeztetettséget enyhítő tényezők számbavétele alapján): -----

c) Azoknak az intézményeknek, személyeknek a megnevezése, akiknek a közreműködését a magatartási szabályok megvalósításához célszerű igénybe venni: **iskola, gyermekjóléti szolgálat, szülők.**

VI.4. A veszélyeztetettség közepes foka esetében:

Ha a megelőző pártfogás elrendelése javasolt: -----

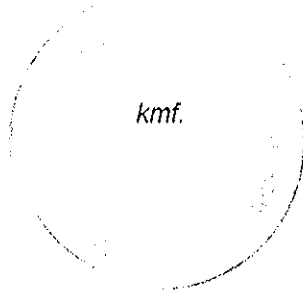
a) Javaslat a megelőző pártfogó felügyelővel történő személyes találkozás gyakoriságára (min. havonta 1 alkalom): -----

b) Javasiat magatartási szabályokra (a kockázati tényezők, illetve a veszélyeztetettséget enyhítő tényezők számbavétele alapján): -----

Ha a megelőző pártfogás elrendelése nem javasolt:

Javaslat azoknak az intézményeknek, személyeknek a beavatkozására, amelyek a fiatalok veszélyeztetettsége csökkentéséhez hozzájárulhatnak: -----

[REDACTED]

[REDACTED]
pártfogó felügyelő

Gyámügyi és Igazságügyi Főosztály
Igazságügyi Osztály

[REDACTED]

ügyirat
postázni

[REDACTED]

Igazságügyi klinikai szakpszichológus
igazságügyi pszichológus szakértő
IM szakértői ig. szám: [REDACTED]

Rendőrkapitányság [REDACTED]
Bűnügyi Osztály

[REDACTED] 2016.02.21.
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

I G A Z S Á G Ü G Y I
P S Z I C H O L Ó G U S S Z A K É R T Ő I
L E L E T É S V É L E M É N Y

mely készült a fenti számú ügyben gyk. [REDACTED] vonatkozóan

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 365. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő csoportosan elkövetett rablás büntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva büntettének megalapozott gyanúja miatt [REDACTED] és társai ellen folyamatban lévő büntetőügyben a Be. 99. § (1) és (3) bekezdése és a 100. § (1) bekezdés első mondata alapján - figyelemmel a Be. 99. § (3) bekezdés és a 102. § (1) bekezdésre - [REDACTED] igazságügyi pszichológus szakértőt rendelem ki.

Együttes vagy egyesített szakértői vélemény kidása érdekében más szakértő bevonása jelen határozat alapján nem lehetséges. Más szakértő bevonásának szükségessége esetén a kirendelő hatóságot értesíteni szükséges, amelly ezt követően hoz határozatot a szakértésbe bevont szakértő kirendeléséről. (A 3/1986. IM rendelet 1.§ (8) bek. alapján)

INDOKOLÁS

A rendelkezésre álló adatok szerint [REDACTED] [REDACTED] valamint gyk. [REDACTED] megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy 2015.11.19-én 12:00 óra körüli időpontban [REDACTED] [REDACTED] tetteleg bántalmazták [REDACTED] lakost mely során többször megkísérelték lerángatni róla a testén átvett övtáskáját, majd egyszercsak [REDACTED] magával szembe fordította a sértettet, két vállát megfogta, majd a bal térdével a sértett jobb bordáit erőteljesen megrúgta, amitől és a folyamatos két másik társa által való ráncigálásától a sértett a földre zuhant. Ekkor lecsatolták az övtáskáját, majd elhagyták a helyszínt. Az övtáskát nem sokkal később gyk. [REDACTED] visszaadta a sértettnek, de abból ekkor már hiányzott kb. 45.000,-Ft készpénze. A bűncselekménnyel okozott kár: kb. 45.000,-Ft.

A fenti cselekmény alkalmas 1 rendbeli, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 365. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő csoportosan elkövetett rablás büntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva büntettének megállapítására.

Tekintettel arra, hogy fent nevezett terhelt a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennegyedik életévét még nem töltötte be, szükséges a gyermekkorú beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének megállapítására egyesített igazságügyi elmeorvosszakértői és igazságügyi pszichológus szakértői vélemény beszerzése. A vizsgálatba - a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakismeretekre figyelemmel - gyermek és ifjúsági pszichiáter szakkonzulensként történő bevonása indokolt.

A szakértő kirendelése az alábbi gyanúsítottakat érinti:

Név

: [REDACTED]

Lakcíme

: [REDACTED]

1. A szakértői vizsgálat tárgya: [REDACTED] beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének a vizsgálata.

2. A szakértő részére a következő iratokat adom át:

- az ügyirat 1 példányát

- a kirendelő határozat 1 példányát

3. A szakértőnek az alábbi kérdésekre kell választ adnia:

a/ gyk. ██████████ a cselekmény elkövetésekor rendelkezett-e a bűncselekmény következményeihez szükséges belátással vagy beszámítási képességgel avagy a beszámítási képességének hiánya képtelenné tette a cselekménye következményeinek felismerésére vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék?

b/ Kérem a szakértőt, hogy az eljárás során, felmerült és az ügy vizsgálata szempontjából fontosnak véllhető - a kirendelő határozatban kérdésként fel nem tett - információkról, véleményéről a szakértői véleményben tájékoztatni szíveskedjen!

LELET

A vizsgálatra a [REDACTED] Igazságügyi Orvostani Intézetében került sor.
A vizsgálat időpontja: 2016 [REDACTED] A vizsgálatra édesapja kíséretében jelent meg, aki a vizsgálat alatt végig jelent volt.

Név : [REDACTED]
Születési hely, idő : [REDACTED]
Állampolgársága : [REDACTED]
Lakcíme : [REDACTED]

Kérdések alapján a következőket mondta el:

A vizsgált személy gondviselője hozzájárult ahhoz, hogy a beszélgetés hangfelvételről kerüljön írásos jegyzőkönyvbe.

[REDACTED] vagyok. 13 éves vagyok. Nem tudom megmutatni mennyi a 13.

Melyik a nagyobb a 12 vagy a 13?

13 (gondolkodás nélkül, egyből rávágja) Nem tudom miért nagyobb a 13. Az iskolába ezeket tanultuk.

Melyik a nagyobb a 13 vagy a 14?

A 14 a nagyobb.

Melyik a nagyobb a 12 vagy a 14?

A 12.

Mi az, hogy nagyobb?

(mosolyog) Nem tudom mi az, hogy nagyobb. Az iskolába ezeket tanuljuk. De azt nem tudom mi az, hogy nagyobb vagy kisebb.

Melyik papír a nagyobb? (szakértő mutat két papírlapot egy A4-es és egy A5-ös lapot.)

Az a nagyobb, mert azt félbehajtottuk. (egyértelműen az A4-es lapot mutatja)

Mit jelent az, hogy valami nagyobb?

Nem tudom. (szakértő megjegyzi, hogy attól, mert nem tudja mit jelent a nagyobb, akkor is határozottan a kisebb lapra mutatott rá, hogy az a nagyobb, s ezen nem gondolkodott el, nem jelentett számára problémát.)

Ha azt kérdezem, hogy melyik a nehezebb? (Egy A4-es lapot és egy A4-es táblát ad a kezébe)

Nem tudom, mert nem egyforma.

Mi az, hogy egyforma?

Egyforma. Nem tudom.

Mégis használod készség szinten, hogy mi a nagyobb, mi az egyforma! (fejét megvakarja, lenéz és mosolyog.) Azt mondtad, hogy „nem tudod, mert nem egyforma” és ezzel válaszoltál is a feltejt kérdésre, ezt te is jól tudod. (mosolyog)

Ha most adok két A4-es lapot, a kezzedbe, akkor most melyik a nehezebb?

Ez. (Egyből rávágja a választ, hogy a két A4-es lap közül az egyik a nehezebb, mint a másik. Az édesapja a háta mögött ezen el neveti magát.)

Szakértő megjegyzi, hogy nagyon manipulatív amit a [REDACTED] bemutatott most.

Melyik a keményebb a víz vagy a jég?

A víz. (mosolyog)

Melyik a keményebb, a víz, vagy a vas?

A jégen azért gondolkodtam, mert az a földön van.

Melyik tud szebben repülni a róka vagy a farkas? Mit válaszolsz erre?

Én nem tudom, mert még a rókát nem láttam repülni, a farkast sem, csak enni láttam.

Mit láttál repülni?

Madarat. Nem tudom. De már éhes vagyok. Ma reggel is éhes voltam. Azért eszünk, mert éhesek vagyunk.

Miért iszunk?

Mert sokan isznak. Vizet, üdítőt. (felsóhajt)

Üdítőre mondjál példát! Milyen üdítőket ismersz?

Narancs, mandarin, körte. Ez.

Mi az a Cola?

Nem tudom. (mosolyog) Nem tudom. Én már azt is hallottam, hogy a nőknek mondják azt, hogy Cola.

Mikor mondják a nőknek azt, hogy Cola?

(felsóhajt, mint aki unja már a kérdéseket) Nem tudom. Régen hallottam ezt, az iskolába.

Mi lesz azzal, aki sok sört iszik és bort?

Vécére kell mennie. Nem tudom miért! (felháborodottan mondja és sóhajt) Kakilnia, pisilni kell neki.

Mi lesz azzal, aki sok sört vagy pálinkát iszik?

Semmi. (szól, hogy nem tud már ülni, mert fáj valamije, feláll)

Láttál már részeg embert?

Sokat. Ott is megy egy. (az ablakon kinéz az utcára) Abból látom, ha iszik, és ahogy megy.

Hogyan lehet látni rajta, ahogy megy?

Ugyanúgy megy, ahogy mi. Nem tudom, mit iszik, hogy részeg legyen.

Melyik iskolába jársz most, [REDACTED]?

A [REDACTED] néni és a [REDACTED] néni. A [REDACTED] néni is. A [REDACTED] van. Nem tudom hova járok, nem nézem. Nem tudom hányadikos vagyok, mert nem osztályba tanulok, hanem szobába. Nem tudom, miért ott tanulok.

Verekedtél már?

(fejét rázza, hogy nem)

Téged vertek már meg?

Egyszer, és visszaadtam és kész.

Máskor bántottál valakit, verekedtél valakivel?

Nem. Nem voltam dühös az iskolába valakivel. Nem csináltam rosszat az iskolába.

Milyen rosszat lehet csinálni az iskolába?

Táncolni, furulyázni és kész.

Milyen jót lehet csinálni az iskolába?

Nem tudom. szeretek iskolába járni, mert lehet jót játszani. Bújócskázni szoktam. Van barátom az iskolába, de nem tudom a nevét, mert nem mondta a nevét.

Mit gondolsz, ő is azt mondaná, hogy te a barátja vagy?

Igen, mert a barátja vagyok.

Ha megkérdeznék egy-két gyereket, hogy félnek-e a [REDACTED] től, mit mondanának?

Azt, hogy a barátom.

Akkor miért írta azt az osztályfőnököd és a napközis tanár néni, hogy tőled nagyon sokan félnek?

Nem tudom.

Mikor félnek az emberektől? Akkor félnek, ha valaki oda megy a másikhöz és megölelgeti, megpuszilgatja?

(fejét rázza, hogy nem) Nem tudom. *(felhúzza a vállát)*

Akkor félnek, ha például jókat játszanak együtt?

Nem tudom.

Akkor félnek, ha bántotta?

Nem tudom.

Ki szokott félni, a kisebb az erőstől vagy a nagyobb a kisebbtől?

A nagyobb. Nem tudom miért fél.

A kisgyerek, ha minden nap megveri egy nagy gyerek, az fél vagy örül, ha találkozik vele?

Röhög. Nem tudom miért.

Melyik a legfájdalmasabb, ha valakit hogy bántottak?
Nem tudom azt sem.

Három kívánság próba:

1. Csibéim nagyok legyenek.
2. Malacom legyen.
3. Legyen még egy sárkányom.

Azért legyenek nagyok, mert akkor szépek és ki lehet engedni az utcára.

Mekkorák a csibéid?

(mutatja) Ilyen kicsik. (Szakértő megjegyzi, hogy az előző kérdéseknél, amikor kérdezte [redacted] től, mi a nagy és a kicsi között a különbség nem tudta.) Hát, így! (mondja flegmán, ahogy kézzel mutatja, mekkora a csibe)

Miért szeretnéd azt, hogy legyen malacod?

Szép. Kicsinek kell lennie, szép legyen olyan.

Mi lesz a malaccal, ha nagy lesz?

Etetem, amíg nagy lesz. Csalánt szedek neki.

Amikor már elég nagy lesz a malac, akkor mit lehet vele csinálni?

Múltkor ettük. Nem tudom, apukám. Megettük a malacot. Meg lett sütve.

Mi az, hogy sárkány más néven? Tudod?

Kinyitja a száját és nagyon nagy. (Szakértő megjegyzi, hogy a pulykát hívják sárkánynak) Nem. Hanem sárkány.

Mit szólnál, ha a csibéidet ellopnák? Haragos lennél? Dühös lennél?

Semmit. Nem lennék semmilyen. Most már nincs csibém. (az édesapa közbe szól, hogy most lopták el tőle a csibéket) Nem tudom hány csibém volt, nagyon sok, de most egy sincs.

Honnan tudod, hogy hány hiányzik a csibékből, ha csak 1-2 vagy 3 hiányzik belőle? Ha nem az összeset vitte volna el, hanem csak egyet-kettőt.

De elvitte az összeset, mert nincs. Nem tudom mennyi volt.

Mit szólnál, ha elvinné valaki a malacodat?

Képnék apától egy újat. Kapnék újat tőle.

(A szakértő kéri, hogy írja le a rajzlapra a nevét) Nem tudom mit írtam ide. Nem tudom, hányadikos vagyok.

amilyen valójában. Igyekeznek a legalapvetőbb kérdésekre is inadekvát formában válaszolni, például nem tudja mi az, hogy nehezebb, könnyebb, kisebb vagy nagyobb, ugyanakkor a beszélgetés további menetében a szóhasználatában ezen fogalmak készség szinten ágyazódnak be, mint az egyszerű számolási és matematikai képességei, melyet szintén igyekeznek leplezni a konkrét feladatokban. Amikor az élményhelyzeti beszámolóban beszámol arról, hogy hiányoznak a csibéiből a kijelentés mögött nyilvánvalóan azok a matematikai képességek állnak, melyek segítségével képes azonosítani, felismerni és megkülönböztetni kisebb, nagyobb mennyiségeket. Nyilvánvalóan az erkölcsi, morális értékekről beszélgetés mentén is előadásának durva, torzító jellege mutatkozik, akkor mikor nem tudja ki kitől és miért is félhet, és ki kit, miért is szerethet valamint melyik a jobb valakitől félni, vagy valakitől szeretni.

Összességében bár a R. alkalmazott pszichológiai vizsgálatok az életkori sajátosságok mentén a R. tapasztalható kifejezetten manipulatív viselkedési stratégiák következtében nem értékelhetőek, ugyanakkor a gyermeknél feltárhatók olyan manipulatív viselkedéses jegyek, melyek egyértelműen magasabb szintű mentális működést és intellektuális szintet feltételeznek, szemben az aktuálisan bemutatni szándékozottnál. Hiszen ennek következtében a gyermek korához képest képes felmérni viselkedésének környezetére mért hatásait, annak pozitív és negatív kimeneteleit, eredményeit. Az ugyanakkor kérdéses, hogy gyermek képes lenne-e viselkedését ennek megfelelően szabályozni, mivel magatartásában egy feltétlen öntörvényűsége való hajlam mutatkozik, melyhez igen alacsony kritikai érzékenység és erkölcsi, morálisszabályozási funkciók tartoznak. Jelen, számára idegen vizsgálati helyzetben, is stabil, s „szinte két lábbal nagyon jól beleáll” és minimális belső feszélyezettség vagy szégyenérzett nélkül a generációs határok felett áttekintő, átívelő viszony nem gátolja. Bizonyos helyzetekben a viselkedésében „komoly rések” keletkeznek, mellyel együtt tartását nem tudja fenntartani, helyenként válaszain és a szakértő reakcióján elneveti magát, gyakorta letekint, kerülve a személyes szemkontaktust. Személyiségében alacsony határeseti intellektuális nívó mellett markáns magatartás zavar jegyei mutatkoznak, mely prognosztikailag kifejezetten kedvezőtlen fejlődési menetet rajzol a pszichopátia irányába.

V É L E M É N Y

A Rendőrség által feltett kérdésre válaszolva:

H[REDACTED]t megvizsgáltam rávonatkozóan az alábbi szakértői megállapítások tehetőek. R[REDACTED] a vizsgálatra pontosan jelent meg. Megjelenésében az ápoltság csekély szintje mutatkozik. A család penetráns szagot áraszt, ami komoly higiénés hiányállapotokra utal, s mely a környezetében kifejezett averzív érzést kelt. A vizsgálati helyzettel szemben sajátos kettősséget mutat a fiú. Részben édesapja kíséretében pontosan megjelenik, de a vizsgálat során önmagára vonatkozóan *sokkal* kedvezőtlenebb és *betegbb kép kialakítására törekszik*, mint amilyen valójában.

Igyekszik a legalapvetőbb kérdésekre is inadékvát formában válaszolni, például feladati helyzetben nem tudja - nem akarja megmondani, illetve pontosan az ellenkezőjét mondja konzekvensen - alapfogalmaknak, pl., hogy mi az, hogy nehezebb, könnyebb, kisebb vagy nagyobb, egyforma, stb.. Ugyanakkor a beszélgetés további menetében a szóhasználatában ezen fogalmak készség szinten ágyazódnak be, mint az egyszerű számolási és matematikai képességei, melyet szintén igyekszik leplezni a konkrét feladatokban. Amikor az élményhelyzeti beszámolóban beszámol arról, hogy hiányoznak a csibéiből a kijelentés mögött nyilvánvalóan azok a matematikai képességek állnak, melyek segítségével képes azonosítani, felismerni és megkülönböztetni kisebb, nagyobb mennyiségeket. Nyilvánvalóan az erkölcsi, morális értékekről való beszélgetés mentén is előadásának durva, torzító jellege mutatkozik, akkor mikor nem tudja ki kitől és miért is félhet, és ki kit, miért is szerethet, valamint melyik a jobb valakitől félni, vagy valakitől szeretni stb..

Összességében bár a R[REDACTED] alkalmazott pszichológiai vizsgálatok az életkori sajátosságok mentén a R[REDACTED]nál tapasztalható kifejezetten manipulatív viselkedési stratégiák következtében nem értékelhetőek, ugyanakkor a gyermeknél feltárhatók olyan manipulatív viselkedéses jegyek, melyek *egyértelműen magasabb szintű mentális működést és intellektuális szintet feltételeznek, szemben az aktuálisan bemutatni szándékozottnál*. Hiszen ennek következtében a gyermek korához képest képes felmérni

viselkedésének környezetére mért hatásait, annak pozitív és negatív kimeneteleit, eredményeit, ami komoly elemző és integrációs képességet feltételez a külső normák és elvárások részéről. Az ugyanakkor kérdéses, hogy gyermek képes lenne-e viselkedését ennek megfelelően szabályozni, mivel magatartásában egy feltétlen öntörvényűsége való hajlam mutatkozik, melyhez igen alacsony kritikai érzékenység és erkölcsi, morális szabályozási funkciók tartoznak. Jelen, számára idegen vizsgálati helyzetben, is stabil, s „szinte két lábbal nagyon jól beleáll” és minimális belső feszélyezettség vagy szégyenérzett nélkül a generációs határok felett áttekintő, átfelölő viszony nem gátolja. Bizonyos helyzetekben a viselkedésében „komoly rések” keletkeznek, mellyel együtt tartását nem tudja fenntartani, helyenként válaszáin és a szakértő reakcióján elneveti magát, gyakorta letekint, kerülvén a személyes szemkontaktust. Személyiségében alacsony határeseti intellektuális nívó mellett markáns magatartás zavar jegyei mutatkoznak, mely prognosztikailag kifejezetten kedvezőtlen fejlődési menetet rajzol a pszichopátia irányába.

Amennyiben az ügy szakértői elbírálása érdekében további érdemi adat és információ merül fel, úgy ennek ismeretét követően a szakértői véleményemet kiegészítem.

K.m.f.

igazságügyi pszichológus szakértő

Igazságügyi Orvostani Intézet

Rendőrkapitányság
Bűnügyi Osztály
Nyomozó Alosztály

2016. március 1.

IGAZSÁGÜGYI PSZICHIÁTRIAI VIZSGÁLATI LELET
ÉS VÉLEMÉNY

A Pécs Rendőrkapitányság fenti számú határozatával – a csoportosan elkövetett rablás büntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva büntettének megalapozott gyanúja miatt K. [redacted] és társai ellen folyamatban lévő büntetőügyben - elrendelte H. [redacted] R. [redacted] igazságügyi pszichiátriai vizsgálatát.

Személyi adatok: [redacted]
Született: [redacted].
Anyja neve: [redacted]
Lakás: [redacted]

A szakértő feladata:

1. Gyk. H. [redacted] R. [redacted] a cselekmény elkövetésekor rendelkezett-e a bűncselekmény következményeihez szükséges belátással vagy beszámítási képességgel avagy a beszámítási képességének hiánya képtelenné tette a cselekménye következményeinek felismerésére vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék?
2. Kérem a szakértőt, hogy az eljárás során felmerült és az ügy vizsgálata szempontjából fontosnak vélhető - a kirendelő határozatban kérdésként fel nem tett - információkról, véleményéről a szakértői véleményben tájékoztatni szíveskedjen!

Előzmény:

A kirendelő határozat indokolása szerint K. [redacted] B. [redacted] C. [redacted] J. [redacted] valamint gyk. H. [redacted] R. [redacted] megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy 2015.11.19-én 12:00 óra körüli időpontban P. [redacted], a [redacted] tetteleg bántalmazták T. [redacted] p. [redacted]

lakost mely során többször megkísérelték lerángatni róla a testén átvett övtáskáját, majd egyszercsak K. B. magával szembe fordította a sértettet, két vállát megfogta, majd a bal térdével a sértett jobb bordáit erőteljesen megrúgta, amitől és a folyamatos két másik társa által való ráncigálásától a sértett a földre zuhant. Ekkor lecsatolták az övtáskáját, majd elhagyták a helyszínt. Az övtáskát nem sokkal később gyk. H. R. visszaadta a sértettnek, de abból ekkor már hiányzott kb. 45.000,-Ft készpénze. A bűncselekménnyel okozott kár: kb. 45.000,-Ft.

Orvosszakértői vizsgálat:

A mai napon (2016) Intézetünkben megjelent H. R. személyazonosságát igazolja. A vizsgálat során törvényes képviselője, édesapja H. I. van jelen. A vizsgálatot dr. és dr. végzi, a vizsgálat végén pszichológus szakértő is jelen van.

Exploráció:

Mikor született R.? – Nincs nálam a személyim, fejből nem tudom.

Ugyan már, egy ilyen okos fiatalember, ne tudná megmondani mikor született? Hány éves? – 13

Hol vagyunk most, meg tudja-e mondani, melyik városban? – Iskolába.

Hogy-hogy iskolában? Most hol vagyunk? – Iskola.

Melyik város ez, hol lakik maga? – Én?

Igen. – Kórház utca.

És melyik városba? Nem nézhet most az apura. Nem kérhet segítséget. - ... Nem tudom.

Hogy? – És ez mit jelent?

Micsoda? – Hát amit az előbb mondtam.

Hol vagyunk, hogy hívják ezt a várost amiben maga él, lakik? – Anglia.

Anglia? – Igen.

(Szájharmónikázni kezd)

Azt legyen kedves letenni R.

(Továbbra is szájharmónikázik. Apa rászól, hogy tegye el)

Miért kellett idejönni vizsgálatra R.? – Nem tudom.

Van egy rendőrségi ügye. Arról tetszik-e tudni? -Há és az mi?

Mindjárt mondom. Csoportosan elkövetett rablás. – Ez mit jelent?

Hát én kérdezném! – Hát énnekem sok barátom van.

Mi történt tavaly novemberben P. a Kórház előterében? – Semmi. Mi történt volna?

Hát azt tudom én a rendőrségi papírokból, hogy ön bántalmazta T. Á. pécsi lakost. – Há én nem.

Tehát P. vagyunk a kórház előterében, és ön a barátival együtt. Ki az a K. B. – Én nem tudom.

Nem ismeri? Ki az J. ? – Azt sem tudom.

Pedig együtt bántalmazták a sértettet. – Senkit nem bántottam.

Honnan tudja? – Csak gondolom.

Honnan tudja, ha nem ismer senkit a többiek közül? – Én nem tudom ki ez.

És megkísérelték lerángatni az övtáskáját. Sőt ez sikerült is, amivel el is mentek. Mi lett ezzel az övtáskával? – Milyen övtáskával? Én nem tudom.

Hogy-hogy nem tudja? – Nem tudom.
Nem tudja mi lett az övtáskával? Visszaadta a sértettnek maga állítólag. Legalábbis a rendőrségi papírok ezt mondják. – Nem tudom.
Csak hiányzott belőle valami. R■■■■■■ miért akarja magát butának föltüntetni? – És az mi?
Hát amilyennek most föltünteteti magát. – És az mit jelent a tüntetés?
Mit jelent? Hogy maga most úgy viselkedik itt, mintha maga egy buta gyerek lenne. – Én nem vagyok buta.
Pontosan. Én is ezt gondolom. – Én is.
Akkor beszéljünk a törtétekről, jó? Próbálja meg visszaidézni, hogy mi történt, emlékezzen vissza hogy történt ez? – Nem tudom.
Nem emlékszik vagy nem tudja? – Nem emlékszem azért nem tudom.
Miért nem emlékszik, van valami betegsége? – Nekem nincs, nem vagyok én beteg.
Nem kell orvoshoz járni? – Nem.
Pszichológushoz? -
Hova jár iskolába? – R■■■■■■
Melyik iskolába? – K■■■■■■ nénéhez.
Igen? És hogy megy a tanulás? – Jól.
Írás, olvasás? – Az is.
El tudja nekem itt olvasni mi van ide írva? Mi ez itt nagy betűvel? – Í...ir....
Mi a harmadik betű? -
Hát nem tud olvasni? Hányadikos most? – Nem tudom.
Nem tudja hányadikos? -
Számolás hogy megy? - (vállát rángatja válasz helyett)
Mennyi 1+2? -
Az ujjak segítségével próbálja meg! – 2.
Egy ujj meg két ujj az hány ujj? – 2.
Mi történt a pénzzel amit kivettek a táskából? – Milyen pénzzel?
Hát eltűnt a táskából 45 ezer Ft. – Én nem tudom.
Szabad-e ellopni a másik ember táskáját? – Az enyimét igen.
Ezt most nem értem. A magáét már ellopták? – Nem.
Hát akkor? Ezt hogy értem ezt a választ? – Nekem van táskám.
Igen, de a másik embertől el szabad-e venni a táskáját? – Hát ha ad valamit akkor igen.
Nem azt kérdeztem ha ad valamit, hanem hogy el szabad-e venni a másik dolgát! – Hogyan?
Hát úgy, hogy pl. a másik embert bántjuk, megverjük, megrúgjuk! – Nem.
Mint ahogy állítólag ez itt történt? – Meg kell védeni.
Miért mondja ez az ember ha nem így történt? – Én nem tudom.
Ismerték őt? – Kit?
Akitől elvették a táskát? – Én nem vettem el és nem tudom ki.
R■■■■■■ határozottan emlékszik, hogy nem vette el a táskát? – Hogyan?
Emlékszik rá, hogy nem vette el a táskát? – Hát, nem értem.
Nem érti a kérdést? Jó. Kivel lakik együtt, kivel él együtt? - A Barbival,
Ki az a Barbi? – Az állatom.
Milyen állat az? – Disznó. A Lilivel, a kutyámmal.
Testvére van magának? Hány testvére van? – Kettő... három!
Őket hogy hívják? -Van egy nagy....
Lányok vagy fiúk? – Kettő-három lány.
Hogy hívják a lánytestvéreket? – Kíra.
És a másikat? – Nővér. Meg egy hóg.

Idősebbek vagy fiatalabbak? Hány évesek a lánytestvérek? – Az mi?
 Még kivel lakik? – Apám.
 Aztán? – Anyuval.
 Aztán? – Senki.
 Az apu mit dolgozik? – Nem tudom.
 Az anyu? – Őt se.
 Van munkájuk? – Nem tudom. Szerintem van.
 Maga mit szeret csinálni? Mit szokott csinálni iskola után? – Veszünk apámmal tápot, segítünk kitakarítani az ólat, levelet szedünk.
 Milyen állatok vannak otthon? – Van egy sárkány.
 Micsoda? – Sárkány, nagyon nagy.
 És a sárkány hol van? – Ólba.
 Hány fejű a sárkány? – Egy.
 És még milyen állat van otthon? – Tyúkomat ellopták.
 Tyúk is volt? – Aha.
 És akkor még miben szokott otthon segíteni? – Másba nem.
 Szokott-e tv-t nézni? – Igen.
 Mit szeret a tv-ben nézni? – A sárkányt, zöld színűt, mesét.
 Számítógéppel szokott-e? – Nem.
 Nem számítógépezik? – Nem.
 Milyen telefonja van? – Nincs.
 Komolyan? Milyent szeretne? – Mint ami magának van. Ilyent.
 Az milyen? – Telefon.
 De milyen típusú? Ismeri a telefonokat? Melyik a legjobb telefon maga szerint? – Nem tudom.
 Mi lesz magából ha nagy lesz? – Ember.
 Mivel szeretne foglalkozni? Mit szeretne dolgozni? – Őőő nem tudom még.
 Nem gondolkodott rajta? – Lovas.
 Mi lesz ebből az ügyből mit gondol? – Miből?
 Hát ebből a rendőrségi ügyből? Azt tudja mivel gyanúsítják? – Nem tudom.
 Rablással. Ez egy súlyos dolog? – És az mi?
 Mi a rablás? Nem tudja mi a rablás? *(Mosolyogva fejét ingatja.)* Mi a lopás? – Se. *(Vállát rándítva visszakérdez)* Há mi az?
 Miért félnek magától az osztálytársai? – Tőlem nem félnek.
 Azt írják a pedagógia jellemzésben, hogy félelemben tartja őket, terrorizálja szóban meg tetteleg is bántalmazza őket. – Nem tudom. *(Nagyot sóhajt)*
 Unod már? – Fáradt vagyok. Meg éhes.
 Gyógyszert kell szednie valamire? – Ilyen kicsit nem tudom.
 Mire szedi? – Fáj a fejem.
 Szokott alkoholt inni? – Nem.
 Sört, bort, pálinkát? – Nem.
 Nem is kóstolta? – Nem.
 Cigarettazik? – Nem.
 Kábítószer, füvezés? – Nem.
 Nem is próbálta? – Nem.
 Biztos? – *(Nevet)* Biztos.
 Más rendőrségi, bírósági ügye volt már? – Nem.
 Milyen magas? -
 Hogy mérjük meg, hogy valaki milyen magas? Meg tudja mondani? – Mérleggel.

P [REDACTED]:

Mit szabad csinálni egy kisgyereknek és mit nem szabad csinálni egy kisgyereknek? – Amit akar.
Az mit jelent, hogy amit akar? – Játszani, etetni.
Amit most mondtál az mit jelent? Szabad vagy nem szabad? – Szabad.
Mit szabad még csinálni egy kisgyereknek? – Mit?
Mi az amit szabad? – Mindent.
Mit engednek meg egy kisgyereknek? – Verekedni nem szabad.
Mit nem szabad még? – Csúnyán beszélni.
És még? Mihez lehet kapni büntetést? – Büntetést? Csúnyán beszélek.
És még? – Sarokba álllok.
És még miért lehet kapni büntetést? – Ha csúnyán beszélek, ezért.
Miért lehet kapni dicséretet? -
Tudod mi az a dicséret? – Ha táncolok.
Ki szokott akkor megdicsérni? – Tanár néni.
Miért kapsz még dicséretet? -Jól tanulok.
Mikor tanulsz jól, amikor mit csinálsz? – *(Fejét rázza, vállát emelgeti)*.
Mit csinálsz mikor jól tanulsz? – Furulyázok.
Kész van a lecke vagy nincs kész a lecke ha jól tanulsz? – Kész.
Tudod a leckét vagy nem tudod a leckét ha jól tanulsz? – Tudom.
Akkor azt is meg tudod mondani mennyi 1+2 mikor készülsz órára, ugye? – 2.
Mennyibe kerül mondjuk egy cukor a boltba, azt tudod? – Pénz.
Mire való a pénz? – Cukorra.
És még mire? – Csoki.
És még? – Nem tudom. *(Vállát rángatja)*.
Apa meg anya mit csinál a pénzzel? -
Mire kell a pénz? – Nem tudom.
Mondtad, hogy apával mentek tápot venni! Mire kell a táp? Miből lesz a táp? – A táp miből lesz?
Minek kell az a táp? – A táp? Hát etetni.
Hol szokták adni a tápot? Hova mentek érte? – Apám tudja.
Te is tudod biztos! – Városba.
A városon belül hol? Buszon? Taxiban? – Ott állnak.
Hol állnak? – Hát ilyen zsákkal.
A fodrásznál állnak? Kocsmában? Postán? Orvosnál, vagy hol állnak? – Mindenhol szoktak.
De ha valaki tápot akar venni akkor hova áll? – Sorba.
Hol áll sorba? Mi előtt áll sorba? Kinél áll sorba? – Nem tudom a nevét.
Hogyha neked cukor kell vagy csoki kell hova szoktál menni ezt megvenni? – Apa.
És utána mi történik? – Hát kivesz a szekrényből, kapok.
De ha nincs a szekrényben akkor mi történik olyankor? – Mindig.
Miből tudja megvenni a csokit meg cukrot? – Cukor meg liszt kell bele.
Mondod, hogy a tyúkokat ellopták. Mi az hogy ellopták a tyúkokat? – Hát a farkas.
Mi az hogy farkas? – Megette.
És azt te honnan tudod, hogy farkas ette meg? – Este láttam.
De előbb nem ezt mondtad, hogy a farkas ette meg, hanem hogy ellopták a tyúkot! – Ott előttem elvitte. Hosszú farkú.
És te mit csináltál? – A kutyámat elengedtem és futott utána.
A farkas után? – Igen.
Hogy néz ki a farkas, mekkora az? – *(Mutat maga mellé ülve egy kb. 110 magasan)*.
És te milyen közel voltál a farkashoz? – Messze.

Mennyire, vagy hogy? Ha ilyen nagyot tudtál mutatni az mit jelent, hogy voltál? – Mint az ágy. (Ez kb. 3 méter).

Hogy mekkora 1 méter azt tudod? – Nem tudom.

Mit lehet csinálni egy telefonnal? – Hát így előttem van.

Mit lehet csinálni veled? – Nézni.

Mit nézel meg rajta? – Hát hogy milyen szép.

Az csak fekete, itt van egy telefon, meg fogom neked mutatni, akkor ezt így nézed, mit látsz rajta?

Elég ha csak így nézed? – (Mosolyogva bólint) Mert szép nagy.

És miért jó az, hogy nagy egy telefon? – Mert majdnem akkor mint a papír.

Értelek, de az miért jobb? – Szébb mint a kicsike.

De hát a kis telefon mondjuk jobban elfér az ember kezébe. A nagy kevésbé. – Nem tudom.

Mit lehet csinálni a számítógéppel? – Az iskolába valami géppel játszani szoktunk.

Milyen játékot játszol a számítógéppel? – Autós, de nem biztos, hogy számítógép.

Hanem mi lehet az? – Nem tudom, egy gép.

Akkor hogy lehet játszani, mit kell ahhoz csinálni, hogy játsszál a számítógépen? – Kormányozni.

És még mit kell csinálni? – Semmit.

Miért vannak tűzoltók? – Hogy szirénáznak.

Azért vannak, hogy szirénázzanak? Mit csinálnak a tűzoltók? -Játszanak.

Mondok egy másikat. Mit csinálnál akkor, ha látod, hogy az utcában ég egy ház? – Nem mennék közel.

Miért nem? -

Senki nem veszi észre körülöttem, hogy ég, csak te vagy az egyetlen aki látja, hogy a szomszéd háza kigyulladt! – Nem.

Mi az hogy nem? – (Mosolyog). Nézném.

Mit néznél? – Nem tudom. Őzikéket. Mindig vannak az utcába.

Miért vannak rendőrök? – Nem tudom.

Mit szoktak csinálni a rendőrök? -Azt sem tudom.

Hogyha mondjuk valakit az utcán megtámadnak akkor a rendőr mit csinál? – Megnézi.

Láttál már rendőrt? -

Sokáig kell ezen gondolkodnod! – Nem tudom.

Beszéltél-e már rendőrrel? – Nem. (Mosolyog)

Voltál-e már a rendőrségen? – Nem.

Egyedül vagy akár apával? – Nem.

Én a rendőrségen is találkoztam veled már, ott is láttalak. Apa is ott volt, te is ott voltál. – Én magával még soha.

Pszichés státusz:

Éber, vizsgálat során meglehetősen célvezérelt, tünetsúlyosbító magatartás jellemzi. Értelmi képességeit a valóságosnál sokkal gyengébbnek kívánja feltüntetni sok „nem tudom”, nem odaillő válasszal. A terhére rótt cselekményről először azt mondja, hogy nem volt ott, majd azt, hogy nem ő csinálta. Előzmények alapján kortársaihoz képest értelmi képességeinek fejlődése elmaradt, de közel sem oly mértékben mint ahogy azt a vizsgálati helyzetben feltüntetni kívánja. Olykor önmaga is elmosolyodik oda nem illő válaszain. Személyiség szerkezetének fejlődése, érése is elmarad kortársaihoz képest, fejlődésének iránya diszharmonikus, benne diszociális vonások, beilleszkedési iskolai magatartászavarokkal. Hangulati élet részéről lényeges kóros eltérés nincs, érdemi feszültség, szorongás jele nem látható.

H. R. pszichés irataiból kiemelve:

2011.02.08. B. Megyei Tanulási Képességet Vizsgáló és Beszédvizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság szakvéleménye

Előzmények: Anamnézise bizottságunk iratanyagában megtalálható. Ebből kiemeljük, hogy zárójelentés hiányában elmondás alapján, a 41. héten, indukált szüléssel, 3100 g-mal született. Jól fejlődött. Óvodába három évet járt.

A vizsgálat célja: Az iskola kérésére vizsgáltuk a tanulót, súlyos elmaradásai miatt.

A komplex szakértői vizsgálat megállapításai

Status: Közepesen fejlett, közepesen táplált kisfiú. Belső és idegrendszeri eltérése nincs.

Látás, hallás rendben. Beszédhibás. Éber, hypermotil, nehezebben irányítható.

A vizsgálati helyzetben mutatott viselkedése éretlen. Kapcsolatot nem kezdeményez, szemkontaktust csak rövid időre vesz fel. A vizsgálati situációt elfogadja, együttműködése hullámzó. A feladatok iránti érdeklődése nehezen kelthető fel, motivációja alacsony. Feladattudata kialakulatlan. A kudarcot előrevetítő helyzetekéi kerüli. Az instrukciók megértésében bizonytalan. Figyelmét igen nehezen összpontosítja, fáradékony.

Az általános fejlettségi szint megállapítására összetett képességvizsgáló eljárást, a WISC-IV Gyermek-intelligenciatesztet alkalmaztuk. Az intellektuális képességek standardizált mérőeszköze szerint R. értelmi fejlődése elmarad az életkorának megfelelő átlagtól. Tanulásban akadályozott.

Az általános intelligencia működését jelző mérőszám, a Teljes teszt IQ: 62, amelyhez tartozó megbízhatósági intervallum alapján 95 %-os biztonsággal megállapítható, hogy a gyermek IQ-ja 58 és 68 közé esik.

Az átfogó mentális képesség megítélését kilenc alap - és egy kiegészítő szubteszt alapján történt. Az egyes szubteszt-csoportok összehasonlítása szerint megállapítható, hogy R. magasabb színvonalon kezel verbális válaszadáshoz kötött feladatokat, mint praktikus, cselekvő megoldáshoz kötött helyzeteket. A perceptuális következtetést igénylő próbákban nyújtja a leggyengébb teljesítményt. Munkamemóriája bizonytalan, kevésbé megbízható. A Feldolgozási sebesség index alacsony szintet mutat.

A főskálák eredményei az alábbiakban összegezhetők:

A Verbális megértési index értéke alacsony átlagos (Vml: 83).

Százalékrang-értékben kifejezve: azonos életkorú gyermekek 15 %-a teljesít ennél alacsonyabban, illetve ezzel megegyező színvonalon, 85%-a pedig ennél magasabb teljesítményt ér el azonos feladatok megoldásában.

Szókincse elfogadható, de meglévő ismereteit bizonytalanul transzferálja új problémahelyzetekre. Fogalomalkotó készsége alacsony szinten áll, az általánosításra, absztrakcióra nehezen képes. A mutató alacsony átlagos szintű verbális megértést és gondolkodást jelez, tehát a környezetből való verbális információ-felvétele nehezített.

A Perceptuális következtetési index értéke extrém alacsony (Pkl: 56).

Százalékrang-értékben kifejezve: azonos életkorú gyermekek 0,4 %-a teljesít ennél alacsonyabban, illetve ezzel megegyező színvonalon, 99,6%-a pedig ennél magasabb teljesítményt ér el azonos feladatok megoldásában.

A mutató értéke alapján a téri-vizuális észlelésen alapuló szervezés, kiértékelés, okfejtés, valamint a fluid gondolkodás és a vizuomotoros integráció igen alacsony színvonalú. Téri analízis-szintézist bizonytalanul végez, a vizuális anyagon való absztrakció terén nagyon gyengén teljesít. A képi fogalomalkotása alacsony szintű.

A Munkamemória indexértéke alacsony, határővezetben helyezkedik el (MmJ: 71).

Százalékrang-értékben kifejezve: azonos életkorú gyermekek 4 %-a teljesít ennél alacsonyabban, illetve ezzel megegyező színvonalon, 96%-a pedig ennél magasabb teljesítményt ér el azonos feladatok megoldásában.

A figyelemkoncentrációt és auditív-verbális rövid távú emlékezetet igénylő feladatok, valamint a tárolt elemek újrakonstruálása nehézséget jelentenek számára.

A Feldolgozási sebesség index értéke extrém alacsony (Fsl: 68)

Százalékrang-értékben kifejezve: azonos életkorú gyermekek 2 %-a teljesít ennél alacsonyabban, illetve ezzel megegyező színvonalon, 98%-a pedig ennél magasabb teljesítményt ér el azonos feladatok megoldásában.

Ennek alapján vizuális információfeldolgozása, pszichomotoros tempója lassúbb az átlagosnál.

Összességében megállapítható, hogy mind a magasabb szintű gondolkodási műveletek, mind az alacsonyabb szintű feldolgozási folyamatok színvonala elmarad az életkorának megfelelő átlagtól, ami megnehezíti R. tanulását, ismeretszerzését!

Jobbkezes, ceruzafogása rendben, emberalakot hevenyészve rajzol, mely igen alacsony szintű a Goodenough-féle skála alapján, RQ: 58.

Életkorát nem ismeri, egyéb idői ismerettel sem rendelkezik. Térben bizonytalanul tájékozódik, a viszonzyszavak használata kétséges. Képolvasáskor alapvető fogalmakat sem tud megnevezni. Főfogalmak közül egyet mond. Képleírást felsorolással végez. Képi szinten különbözőséget nem fogalmaz meg.

Nagy alakú geometriai formákat jelentős eltéréssel követ le, szögletesíteni már tud. A formákat kielégítően lemásolja. A vonalközben már tájékozódik, előírt betűelemeket a szabály követésével, kisebb nagyságbeli eltéréssel folytat. Betűismerete nincs.

Tárgyakat szín, nagyság és forma szerint belátással válogat. Mechanikusan 10-ig elszámol, tárgyakat is megszámlál. Mennyiséget globálisan 3-ig ismer fel. Elemi műveleteket nem végez. Megállapítások

Összegzés: A részletes kórelőzmény, a fejlődésmenet elemzése, a megfigyeléseink, valamint jelen komplex orvosi - pszichológiai - gyógypedagógiai vizsgálataink során megállapítottuk, hogy R. értelmi fejlődése elmarad az életkori átlagtól. A problémák háttérében tanulási akadályozottság (enyhe értelmi fogyatékoság) áll. Problémái organikus okokra visszavezethetők.

Viselkedése éretlen, a szemkontaktust kerüli, motivációja alacsony szintű. A feladatokat kevésbé érti, figyelme nagyon fáradékony. Kognitív funkciói az alacsonyabb és magasabb szinten is elmaradnak az átlagostól, mely megnehezíti R. ismeretszerzését, tanulását.

Pedagógiai teljesítménye az első osztály adott időszakától messze elmarad. Tankötelezettségét sikeresen csak a tanulásban akadályozottak számára kijelölt általános iskolában képes teljesíteni, ezért áthelyezésére teszünk javaslatot. A szülő véleményünkkel egyetértett. Évközi fogadása biztosított.

Sajátos nevelési igényű tanuló, joga van a különleges gondozáshoz, a rehabilitációs célú foglalkoztatáshoz a közoktatási törvény 30. § és I 21. § értelmében (SNI A).

Jelenleg eltérő tantervű általános iskolában oktatható.

Diagnózis: F 70 enyhe értelmi fogyatékoság

BNO kód: F 70.00 18.0 F 90,1 R 69,0

Javaslat: Áthelyezés a kijelölt általános iskola I. osztályába a 2010/2011-es tanévben.

Évközi fogadása biztosított.

A kijelölt intézmény neve és címe: ██████████ Általános Iskola ██████████

Tankötelezettség teljesítésének módja: Kizárólagosan iskolába járással.

Elsődleges fejlesztési irányok: Komplex mozgás- és kognitív fejlesztés

Figyelem, emlékezet, feladattudat, feladattartás fejlesztése
Motiválhatóság javítása
Grafomotoros fejlesztés
Beszéd, szókincs fejlesztése
Téri-idői tájékozódás alakítása
Mennyiségfogalmak bővítése

2013.01.16. R. ██████████ Tanulási Képességet Vizsgáló és Beszédvizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság szakvéleménye

Előzmények:

R. ██████ első vizsgálatára 2010-ben került sor, melyet az általános iskola kezdeményezett. A vizsgálat feltárta, hogy R. ██████ értelmi fejlődése elmarad az életkori átlagától, sajátos nevelési igényű, tanulásban akadályozott tanuló. Áthelyezését javasoltuk a ██████████ Általános Iskolába, ahol magatartás problémái miatt nevelései - oktatását a továbbiakban nem vállalták, így 2012. szeptemberétől az ██████████ tanulója lett. Anamnézise bizottságunk iratanyagában megtalálható.

Jelen vizsgálat célja:

Kötelező felülvizsgálat, pontos állapotfelmérés és a korábbi diagnózis érvényességének, illetve í további vizsgálatok szükségességének megállapítása.

A komplex szakértői vizsgálat megállapításai:

Pedagógiai teljesítménye jelentősen elmarad osztály fokától az elvárhatónál. Nem minden betűt ismer fel, hangösszevonásra nem képes, írás vizsgálat során a vonalrendet nem tartja, nyomtatotról írottra betűket nem tesz át. Két - három betűs szavakat bizonytalanul másol. Matematika vizsgálat során, tízes szám körben műveleteket elvégez, pótlás - bontás műveletét is értelmezi. Irányészlelése zavart, tükörírás előfordul, A vizsgálat során folyamatos segítségadásra szorul, önállóan munkát nem végez, alkudozik, abbahagyja a feladatot. Összességében elmondható, hogy olvasás - írás tantárgyból teljesítménye elmarad osztályfoktól.

A vizsgálati helyzetben mutatott viselkedése életkoránál jóval éretlenebb. Kezdetben, a vizsgálat első néhány percében oldottan jön be a szobába, leválasztható, majd a feladathelyzetet elutasítja, a szobában lévő játékok iránt érdeklődik, követeli azokat. Viselkedése hirtelen válik impulzív, opponáló, a vizsgálati eszközöket eldobja, az asztalra fekszik, teljes testével kifordul a teljesítményhelyzetből, hátat fordít. Irányíthatósága erősen kérdéses. Pozitív visszacsatolással, jutalommal alig oldható, sikeres részfeladat megoldása után ismét átvált opponáló, dacoló attitűdre, mely egy előrevetített kudarc szorongásából adódhat, mindezt verbálisán is megfogalmazta. Sűrű feladatváltásokkal egy-két percig rávehető a közös munkára, majd ismét kilép a helyzetből, az órát nézi, hátat fordít, fülét befogja, impulzív gesztusokat tesz, viselkedése dezorganizálttá, irányíthatatlanná válik.

R. ██████ aktuálisan, az együttműködés teljes hiányában kétszemélyes helyzetben nem vizsgálható. Gyógypedagógus kolléganővel, háromszemélyes helyzetben, nagyon szoros kerettartással rávehető a közös munkára. Rövid ideig foglalkoztatható, figyelve négy-öt percig leköthető, motiválható - néhány feladat megoldására bízatható. Kis idő után ismét opponálóvá válik, ugyanakkor nagyon rövid időre visszaterelhető a feladatok megoldására.

A kiegészítő vizsgálat alapján (Raven „színes” teszt) elmondható, hogy fluid gondolkodása, mentális manipulációs készsége elmarad életkori átlagától, a vizuális és motoros folyamatok nagyon éretlenek, a vizuális szervezés alacsony színvonalú. Raven „színes” teszttel mért IQ: 60-70 közé esik. Tanulásban akadályozott.

Megállapítások, összegzések:

A részletes kórelőzmény, a fejlődésmenet elemzése, a megfigyeléseink, valamint jelen komplex orvosi - pszichológiai - gyógypedagógiai vizsgálataink során megállapítottuk, hogy R. [REDACTED] kognitív képességei alapján a tanulásban akadályozottság övezetébe tartozik.

Az elvégzett kontrollvizsgálat alapján a következő megállapításokat tettük: Az előző szakvéleményben megfogalmazott megállapítások érvényesek. A kijelölt intézményben történő oktatása-nevelése magatartás problémái miatt nem megoldható. Tankötelezettségének további teljesítéséhez intézménytípus módosítást nem javasolunk. Általános tájékozottsága, kognitív képességei további intenzív fejlesztést igényelnek. Pedagógiai teljesítménye osztályfokának részben megfelelő.

A különleges gondozásra való jogosultság megállapítása:

Értelmi fejlődése elmarad az életkori átlagától. A problémák háttérében tanulási akadályozottság (enyhe értelmi fogyatékoság BNO:F7G) áll.

Sajátos nevelési igényű tanuló, joga van a különleges bánásmóddhoz, a nemzeti köznevelési törvény Nkt. 4. § és 47. § (1) és (8) bekezdés értelmében a sajátos nevelési igényből eredő hátrány csökkentésére, az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitációra.

Rehabilitációs, habilitációs célú foglalkozásokban, képességfejlesztő terápián egyéni vagy kiscsoportos formában kell részt vennie, mégpedig az oktatási, nevelési intézmény által biztosítva.

Jelenleg szegregáltan oktatható, amennyiben kezelőorvosa is javasolja, tankötelezettségét magántanulóként teljesítheti.

2015.01.15. H. [REDACTED] 4. osztályos tanuló pedagógiai jellemzése

R. [REDACTED] szeptemberben helyezték vissza az osztályunkba szülői kérésre, annak ellenére, hogy többször is bebizonyosodott már, hogy nem alkalmas arra, hogy ebben a közösségben töltsen el a tanítási időt.

A 4. osztályban tanuló gyerekekhez képest, más az érettsége, szociális képessége, érdeklődése, sérülése, így a többi gyerek állandó megfélemlítés alatt áll. Uralkodik, időnként „terrorizálja” őket, s mivel nagyon tartanak tőle, így szinte mindent megcsinálnak neki. Verbálisán gyakran, de olykor testileg is bántja őket. Állandóan az erejét fitogtatja előttük és azzal provokál mindenkit.

A tanítási órákon az éppen az aktuális állapotának megfelelően dolgozik, ami a két véglet között mozog, és nem érdekli igazán, hogy a többieket sem hagyja tevékenykedni.

Sokszor az egész tanóra róla szól, mivel semmi tisztelet nincs benne, így állandó szócsatákat vagy monológot folytat, amely vulgáris jelzőkkel tarkított.

Állandóan „menne”, mozogna, képtelen hosszabb ideig (45 percig) zárt helyen megmaradni, így kifut a tanteremből még tanórán is, és másik osztályokba szalad be, vagy az iskola más helyiségeibe.

Még az 1.-2. órában „használható”, ha tanításra alkalmas állapotban érkezik, de a délelőtt további részében már képtelen kontrollálni a viselkedését. Ekkortól már csak azzal foglalkozik, hogy mikor mehet már végre haza, mennyi időt kell még az iskolába lennie. Gyakorlatilag teljesen használhatatlan a munkában, de a tanórák is, hiszen a többiek sem tudnak dolgozni. Ilyenkor mindenki beleköt, felnőttest és gyerekeket egyaránt provokál.

Úgy gondoljuk az elmúlt 4,5 hónap elég már ahhoz, hogy megalapozottan mondhassunk véleményt valamennyien, akik a R. [REDACTED] napi kapcsolatban vagyunk.

Egyöntetűen azt gondoljuk, hogy a reggeli időszak az - 8 órától 10-óráig ami alatt még foglalkoztatható talán még osztályközösségben is, de nagyon szoros irányítás mellett (ahogy

eddig is!).

2015.12.29. EEI Gyermekpszichiátriai összefoglaló

Fent nevezett 2012. közepétől áll intézményünkben gondozás alatt, többszörös megszakítással, gyenge, ill. változó együttműködéssel. Pszichodiagnosztikus vizsgálatokra csak korlátozott lehetőség nyílt, az erről szóló összefoglaló leletet (██████████) klinikai szakpszichológus) csatoljuk.

Ezen kívül csatoljuk a BMTKV Szakértői Bizottságának véleményeit mentális képességéről, ill. iskolai tanárainak ez évi véleményét iskolai viselkedéséről, valamint a védelembe vételéről szóló iratot.

Korlátozott lehetőségű vizsgálataink és a viselkedésproblémákkal kapcsolatban gyűjtött adatok, és részben a csatolt iratok alapján a feltüntetett diagnózisok felállítására, valamint gyógyszeres kezelési javaslatra került sor, mellyel kapcsolatos együttműködése is igen változó volt.

Jelenlegi gyógyszer beállításai: Ritalin LA (20mg) reggel 1 kapsz.

Ripidon (1mg) 1x1 tabl.

Édesanya elmondása szerint az elmúlt hónapokban gyógyszereit rendszeresen szedte.

Ezt az összefoglalót és iratösszeállítást rendőrségi megkeresésre készítettük el a ██████████ bü. hivatkozási számú eljáráshoz.

Gyermekpszichiátriai szakkonzulensi vizsgálat

A szakvélemény elkészítéséhez gyermekpszichiáter szakkonzulensként dr. ██████████ egyetemi docent, gyermekpszichiátert (██████████ Gyermekgyógyászati klinika, Gyermekpszichiátriai Osztály és Tanszék vezető) vontuk be, aki a H██████████ R██████████ 2016. február 12-én megvizsgálta.

Dr. ██████████ szakkonzulensi véleményét és díjjegyzékét eredetben mellékeljük.

Egyéb – szakértőileg értékelhető – adat nem áll rendelkezésre.

VÉLEMÉNY

Csoportosan elkövetett rablás büntette erőszakkal illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel megvalósítva büntetnének megalapozott gyanúja miatt K██████████ és társai ellen folyamatban lévő büntetőügyben H██████████ ██████████) megvizsgáltuk.

Fent nevezett értelmi képességeinek fejlődése kortársaihoz képest némi elmaradást mutat, de közel sem oly mértékben, mint ahogy azt a vizsgálati helyzetben mutatja.

Személyiségfejlődésének érése is a kortársakhoz képest elmaradást mutat, ugyanakkor annak irányultsága egyértelműen diszharmonikus, benne diszociális vonásokkal, beilleszkedési nehézségekkel, iskolai magatartási zavarokkal.

Mindezek mellett Gyk. [REDACTED] a cselekmény elkövetésekor rendelkezett a bűncselekmény következményeihez szükséges belátással és beszámítási képességgel.

[REDACTED]

[REDACTED]
igazságügyi orvosszakértő

[REDACTED]
igazságügyi pszichiáter szakértő

A 2005. évi XLVII. törvény 27.§ (1) bek.
alapján ellenjegyezte:

[REDACTED]
mb. intézetigazgató

Gyermekpszichiátriai szakvélemény

Beteg neve: H [REDACTED]

Született: [REDACTED]

Anyja neve: [REDACTED]

Lakcím: [REDACTED]

H [REDACTED] R [REDACTED] enyhe fokú értelmi fogyatékos, figyelemhiányos hyperaktivitás és viselkedészavar miatt áll pszichiátriai kezelés alatt. Gondozását dr. [REDACTED] végzi, jelenleg az [REDACTED] Általános Iskola 5. osztályos tanulója, magántanulói státuszban van.

Pszychés státusz:

A tudat ébersége, integritása, világossága megtartott. Térben, időben, auto-és allopszichésen orientált. Megjegyző, megőrző és felidéző emlékezőzavar nincs. Figyelem felkelthető, könnyen terelődik, nehezen rögzíthető. Gondolkodás alakilag és tartalmilag ép, doxazmák, szuicid intenciók nem tárhatók fel. Hangulat euthym, affektivitása adekvát, széles spektrumot átfogó. Percepcióz zavarra utaló tünet nem észlelhető. Alvás, étvágy rendben. Vizsgálati helyzettel csak részben együttműködő, több kérdésre „nem tudom” a válasz, a vizsgálati szituációból gyanítható, hogy erre a válaszra előzetesen be lett tanítva. Pszichomotilitása felgyorsult, vizsgálat közben feláll, járkál. Enyhe fokban mentálisan retardált. Tíz-es számkörben összead, de az ujján számol. Nyomtatott betűvel ír, sok hibával. Egyszerűbb mondatokban beszél, szókinca szegényes, de beszéde jól artikulált.

Kérdés: Gyk. H [REDACTED] cselekmény elkövetésekor rendelkezett-e a bűncselekmény következményeihez szükséges belátással vagy beszámítási képességgel avagy a beszámítási képességének hiánya képtelenné tette a cselekménye következményeinek felismerésére vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék ?

Válasz: H [REDACTED] belátási képessége alapvetően megtartott, képes arra, hogy jó és rossz cselekedetek között különbséget tegyen, tudatában van annak, hogy elrabolni mások pénzét és tettleg bántalmazni másokat nem helyes cselekedet. Enyhe fokú értelmi fogyatékosága nem korlátozta abban, hogy a cselekménye társadalomra való veszélyességét megítélje.

[REDACTED]

[REDACTED]
egyetemi docens

gyermekpszichiáter